

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Augusti Buchneri Orationes Panegyricæ

Buchner, August

Cliviæ, [1668]

Augusti Buchneri Orationes Panegyricæ Habitæ in Academia
Wittenbergensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69483](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69483)

AUGUSTI BUCHNERI
ORATIONES
PANEGYRICÆ

HABITÆ IN ACADEMIA
WITTENBERGENSI.

ORATIO PRIMA.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
SVECORUM REGI, OB PARTAM
A. cl. l. cc. XXXI. LIPSIENSEM
VICTORIAM,

Dicta ANNO cl. l. cc. XXXII. D. VII.
SEPTEMBR.

RECTOR MAGNIFICE, GENEROSI
BARONES, PATRES AC CIVES ACADE-
MICI, REVERENDI ADMODUM, AMPLISSIMI,
CLARISSIMI, CONSULES AC SENATORES
PRUDENTISSIMI,

TVQVE FLOS NOBILISSIMÆ LECTIS-
SIMÆQVE JUVENTVTIS.

Illuxit tandem, volente DEO, & quod perpetuò dolean-
ac plorent veritatis hostes, felicissimè illuxit Septima I-
duum Septembris, quâ anno superiore partâ prope ur-
bem Lipsiam, annitentibus hinc Inuictissimo Suecorum
Rege, GUSTAVO ADOLPHO, quem ob res maxima
gestas meritò MAGNUM cognominamus; hinc Serenissi-
mo Saxonum Electore, JOHANNE GEORGIO, De-
fensoribus Religionis, admirabili prorsus divinaque victo-
riâ, respirare pressæ pietatis res, & illa vel antiquorum monu-
mentis etiam celebrata Germaniæ libertas, quæ mihi um in
modum

modum malevolorum artibus circumscripta, & tota pene oppressa fuerat, sese erigere denuo, & velut de carcere prodire cepit. Quod quia procul omni dubio singulari DEI immortalis munere ac providentiâ contigit, eadem pietate hodierno die publicè ipsi solenniterque reddendæ laudes, & persolvendæ gratiæ decretæ sunt, qua retro elapso anno Gloriosissimi Victores arma sumserunt. Nam oblivisci, aut dissimulare, quæ in nos Numinis bonitas contulit, quid aliud videbatur, quam aut non agnoscere divinum munus, quod infelices imprudentiæ; aut negligere ac parum curare, quod manifestè impium esset. Quamquam & perniciosum non minus, cum nulla alia res æquè nobis obstringat Deum amicumque ac benevolum reddat, quam si memoriam beneficiorum, quæ præstitit, sanctè semper custodiamus. Equidem si in cæteris rebus nihil prudenter suscipi, nihil finire feliciter prospereque sine divinâ ope potest; quis putet, aut potuisse deliberari hanc tam difficilem pugnam, aut tantam obtineri victoriam, nisi se miscuisset Deus, & quodam cœlesti igne inflammasset quasi consultantium animos, quadam divinâ virtute pugnantium dexteris obarmasset? Enimverò hoc planè mihi persuasum habeo, Auditores, eo demum tempore summum, quod omnia moderatur, Numen, tot precibus, tot votis, quæ inter quotidianas lacrimas gemitusque perpetuos hæctenus, tot dejecti fortunis, expulsi sedibus, liberis conjugibusque privati, aut alia nefaria & indignissima passi, assiduè fuderant & nuncuparant, adductam fuisse a que commotum, ut ferre tandem opem vellet, quorum tot documentis patientiam probasset; contra verò superbiam, fastum, immanitatemque eorum, qui suis abusi succes-

sibus, non hujus atque alterius, sed omnium omninò inhiabant bonis; non uni genti aut populo, sed universæ, quacunq̄ue patet Germaniæ (forfan & vicinis, si possent regnis, quæ inexplebilis & infinita eorum cupiditas est) acerbissimæ servitutis jugum imponere; præcipue autem veram religionem ab aris, à templis avertere longè, quin potius ex ipsis animis mentibusque ac totâ memoriâ hominum delere, evellere, eradicare conabantur. Quo summo discrimine ac metu, quòd liberatæ maximam partem istæ provinciæ sunt, & hæc imprimis clarissima Musarum ac sapientiæ sedes, & meritò gratulor, & jure quodam exclamare mihi posse videor: O Idus Septembres, ò hora anni, jam non proventu frugum, aut ubertate fructuum, sed hoc prospero eventu pugnæ maximisque successibus beata ac felix! O auctumnale tempus, quo merito olim hæc universi moles, omniaque solatia vitæ ac commoda creata primum nataque existimantur, cum eodem hæc omnia reddita & confirmata nobilissimæ genti videantur! Quotumquemque in hac tot maximorum clarissimorumque virorum, tot florentissimorum Juvenum, quorum aspectus me nunc mirificè afficit atque exhilarat, coronâ posse reperiri putem, qui quidem existimet, hanc vitæ lucem, hunc cœli, qui omnes alit, spiritum superfuturum cuiquam in hunc diem, aut bona, liberos, conjuges, salva mansura fuisse ac integra, absque hac illustrissimâ victoriâ si esset? Magnum atque eximium prorsus, Auditores, est: sed multo præclarius ac excellentius habendum puto, quod libertatem, quod religionem aut restitutam vobis, aut conservatam hæcenus videtis. Ita enim rationem duco; cùm mors earum rerum, quæ quidem terrorem homini ac metum afferre solent,

solent, omnium formidabilis maximè vel à Philosophis etiam censeatur; equidem vix quicquam nobis vitâ ac spiritu aut charius unquam, aut jucundius erit, & de quo magis solliciti simus. Hæc ipsa vita tamen occisa quodammodo, ac mortua mihi videbitur, si eam non comitata libertas fuerit: & istam rursus vix alicujus momenti habeam, si pietate & verâ cognitione Dei careat, quam Religionem appellamus. Etenim quod corpori nostro anima est, id libertatem præstare vitæ arbitror. Quemadmodum enim quòd movetur corpus & agile est, videtque & audit ac sentit, id non ab se, sed ab animâ habet; ita hæc vita non spiritu ipso, sed usu fructuque ejus metienda est, qui extra libertatem verus esse non potest. Hæc enim ubi ademta fuerit, quid reliquum nobis præter dedecus & ignominiam manet? sic, quasi ex corpore cum evolârit anima, nil nisi putredo, & fætor, & quod pudet dicere, de homine restat. Quocirca quòd generosior quisque natus est, eò libentius vitâ, quàm libertate carere solet. Cùm & bestix nobiles citius ferrum corpore recipiant, quam vitam cum servitute paciscantur. Sed licet hoc nobis libertatis studium tribuat, ut, cum digressus corpore spiritus, gloria nostra ac decus vigeant; tamen ut ille ipse noster spiritus, sive anima, quam à Deo Patre Optimo accepimus, ad suum auctorem jam absoluta corporis vinculis redeat, & beatissimis coelorum choris associetur, tribuere non potest. De quo cum ante omnia videndum homini, & semper, atque præcipuè, laborandum sit; id autem sola vera, quam profitemur, Religio conferat; ita imbuendus animus ac incendendus velut amore libertatis est, ut pietatis atque religionis curâ nihil prius, nihil antiquius habendum nobis

existimemus. Quæ duo maxima & divinissima, quæ unquam contingere homini nato possunt, bona, cum hodierno potissimum die, incredibili Dei immortalis benevolentia atque amor erga vos, Invictissimi Regis Suecorum virtute atque periculis ex flamma ac ferro, & ipsis quasi atrocissimi hostis faucibus, cum Vobis, tum universæ Germaniæ erepta ac conservata, Auditores, videam; meritò, & summis Deum mactò laudibus, cujus auspiciis opibusque hæc omnia gesta atque administrata sunt; & vestræ felicitatis causâ lætus lætitiis omnibus gaudeo atque triumpho.

Dabit is veniam, Auditores, si hoc in loco orationem meam non nihil circumagam, atque deflectens paullisper ab eâ, quam pressi hæctenus, orbitâ, de Rege ipso pauca dicere ingrediar. Non quod hoc necessarium magnopere putem ejus causâ, qui suâ unius virtute ac conscientia contentus, externis aliorum laudibus carere facile potest; sed quod existimem, hoc justiore ratione publicum istud nostrum atque solenne gaudium niti, si constet, maximum Principem, non sui commodi decorisve causâ jecisse hujus belli aleam, sed solo pietatis vestræque salutis studio ad corripienda stringendaque arma victricia fuisse adductum. Neque enim me latent diversa mortalium de Incomparabili Rege judicia, quem alii temeritatis arguunt, alii ambitionis cujusdam avaræ accusant: cum multi contra ad cælum usque tollentes laudibus nunc Protectorem, nunc Liberatorem suum proclamant. Et nihil miror ita fieri: cum nulla, ut arbitror, inveniri res possit, quæ tam ad excellentissimum perfectionis gradum adducta sit, ut omni omnino reprehensione careat. Videnturque huic legi & ipsa divina quoque subiecta

quo-

quodammodo esse. Notum proverbium vetus est, quod ipsum Patrem Deorum non semper probari omnibus jactat. Atlantes quoque, Libycam gentem, legimus devovere diris orientem Solem pariter & occidentem, quem lucis auctorem alii, vitamque principem venerantur. Atque ut ille ipse ductor siderum, cum eodem lumine.

---- *Opera omnia lustret,*

indurat tamen alia, alia contra liquefcere facit; ita & tua GUSTAVE MAGNE (nam quidni absentem longè, sic, quasi coram positus, alloquar, qui nunquam non animo ac reverentiâ tibi præfens sim) ita, inquam, tua divina & incredibilis virtus cum omnia radiis suis penetret, splendore illustret, alios tamen admiratione sui implet, alios ad obtrestandum rapit. Dum vel non possunt assequi, vel ægrè ferunt tibi contigisse sic, ut ultimum libertatis, quam planè everfam cupiunt, præsidium in ea positum videant. Est enim hoc fermè improbitatis ingenium, ut tollere primò aveat, quos suis conatibus adversari intelligit; atque id si non possit, ad obtrectiones atque calumnias descendat. Puerorum instar, qui si cui ægrè per lasciviam facere cupiunt, & tamen non firmi satis sunt, hunc luto conspergunt, & fugiunt: atque hoc ipso petulantiaæ crimen incurrunt, sæpè & pœnam: cum nullo ejus damno, cui mol- sti fuerunt. Quis te temeritatis arguat, AUGUSTE, qui noverit, quàm tu divino ingenio, quam subtilissimo judicio ita polleas ut abundes? atque non modo celeriter invenire consilium valeas, sed & videre atque dispicere probè, quid rei maximè conducat? Quod utrumque ut divinitate naturæ tuæ, annuente Numine, consecutus es; ita maxi-

marum rerum usu à primâ adolescentiâ usque axacui-
 sti. Eo enim tempore, quo se vix alii literis tradunt, ge-
 rendis negotiis maximis admotus es: nec prius in ludo,
 quàm in curia & campo Imperatorias artes didicisti.
 Ita tamen, ut utrumque miscere videreris, & simul acti-
 onibus arduis, simul legendo etiam vacare: evolvens
 scripta omnis generis, omnis ævi, unde aut melior, aut
 prudentior, imò & fortior fieri posses. Quorum alia
 ita tractabas, ut probares penitus; alia, ut ampliandum
 tibi de illis existimares. Non reprehendendi causâ,
 sed ut de veritate luculentius constaret. Et hanc in
 omnibus venari oportet. Sed avaritiæ atque ambitio-
 nis crimen, DOMINE, qui in te audent conjicere, pro-
 fectò non vident, quàm nihil tibi retineas, quæ aliorum
 causa occupaveris: nec in cujusquàm possessiones, ni-
 si hostium, invadas. Atque hoc ipsum, quia aliena
 rapuerant, ne id in posterum sibi licere putent. Qui
 nihil aliud agunt, quàm ut subversis aliorum opibus,
 soli rerum potiantur, & cæteros omnes vel servos vi-
 deant, vel sibi in omnibus obsequentes, qui proximi
 servis. Sed digna imitatione magnitudo animi tui,
 AUGUSTE, est, quem sicut acies hostium non ter-
 rent, ita malevolorum voces facile præterlabuntur,
 conscium sibi, te pro DEO, & vicinorum libertate stare
 in armis. Nam cum videres per omnem Germaniam
 ubiq; religiosos aut proscripti, aut indignissimis modis
 tractari, ac eam tempestatem non in plebem modo ac
 populum, sed in ipsa capita, & Principes maximos sævi-
 re; putabas te, & in Deum perfidû, & in ipsos homines
 etiâ fieri, quos in mutua adjutoria natura creavit, si pa-
 tereris vexari ecclesiâ amplius, & tã illustres familias cû
 affinitate, tum sanguinis etiâ cognatione tibi astrictas,
 quoti

quotidie iis ludos jocosque fieri, qui, quod acerbissimum erat, vilissimi plerumque, & abjectissimi mortalium, & qui parentem laudare alium, præter terram, non possent. Magna profectò res est præstare Regem: qui ut à Numine proximus, ita eidem & quàm simillimus esse debet. Cæterùm non uni partitantùm consulit, sed univèrsam curat Deus: & Rex præcipue quidem suis prospicere, sed tamen & aliorum pertinere ad se existimabit injurias; atque si poterit, vindicabit. Non quasi imperare omnibus cupiat: sed quia nemini ipseparet. Herculem, Jovis filium Poëtæ memorant: ut si non dignitate atque potentia, at animo tamen ac indole Regem fuisse significarent. Eundem referunt egressum è solo patrio terrarum orbem perlustrasse, & quicquid monstrorum occurreret, confecisse; iisque rebus meritum, qui inter sidera, & Decs referretur. Nihil aliud sibi voluerunt dissimulatores Veritatis, quàm divinum regiumque esse, ubique se improbitati opponere, & instar benefici sideris salutem ac felicitatem omnium operari. Plura ac infinita dicere poteram, DOMINE; sed opus verbis non est, cum ipsa virtus tua te faciliè absolvat. Quæ ut vulgarem modum profus excessit; ita mirum non est, si profanis animis capi non potest. Nam divinis atque cœlestibus tota statim patet. Ea itaque maeste, Summe principum, & nihil moratus invidorum voces, feliciter perge ceptos victoriarum cursus, pius Deo, pius Tuis, pius Germaniæ univèrsæ, cui non uno fortassis nomine Sveci tui debemus. Quod dum ingenuè fateor, non certè ad gentis nostræ dedecus perinet; sed maximam laudem habet. Nam nihil dissimulare, unde profeceris, plenum est candidissimæ simplicitatis, quam solus Septen-

trio tuus adhuc videtur alere, ex quo gentibus cæteris fumi fermè, ac nebulæ, & quicquid quæsitum atque compositum est, in pretio esse cepit. Equidem nullus populus, aut natio, ita exulta & rebus omnibus à primis statim incunabilis instructa fuit, ut aliis nihil posset debere. Toto terrarum orbe celebrata Græcorum sapientia est ac eruditio: qui tamen rudes procul dubio, & inculti fuerunt, priusquam literas, & humanitatem, ut ego arbitror, à Phœnicibus accepissent. Nec Italia eò pervenisset unquam, ut elegantiarum mater haberetur, nisi cum spoliis Græciæ Romanus Populus & artes quoque in bellicosum Latium intulisset. Hæc ipsa Germania, nonne ab Italis, literas, eloquentiam, Philosophiam accepit, & ad nos postea misit? nec immeritò, quippe cujus pars nobilissima fuimus, cum nondum ad hos arctiores limites redacta esset. Dignam itaque justitiâ tua ac pietate fecisti rem, DOMINE; quod benè mereri de ea volueris, quæ de tuis ante fuisset: & reddere illi, aut certè asserere liberali causa, quæ inde potissimum ad nos ante essent translata, & nunc ab improbis intercepta. Quorum quidem Religio maximum ac præstantissimum est. Quam sicut avus tuus, GUSTAVUS, summæ prudentiæ Princeps, postquam transgressa Oceanum, in regna sua ac ditiones non modo recepit comiter ac perbenignè, verùm & antiquatis ritibus superstitionis impiæ, stabilivit egregiè ac confirmavit; ita tu profugam ac ejectam quali postliminio in Germaniam reducis, ei que non tantum reddis possessiones veteres, sed novas quoque & ampliores, productis finibus, donas. Et si celeste Numen, cui tu soli militas, perget cohortes tuas & copias (quod fore credimus, & vovemus) favore eo, quo
pro-

prosequutum hætenus cum universi propemodum orbis admiratione est, comitari; non dubitamus, quin eam pacem, eam tranquillitatem, addo & felicitatem, post tot procellas ac tempestates consecutura Ecclesia sit, quantam vix Constantinis olim, vix Theodosiis debuit, & à te solo expectare potest. Cui pulcherrimo & nobilissimo negotio dum totus incumbis, Rex, ac huic curæ reliquas omnes, etiam vitæ ac capitis posthabes, quæ ignavissimus quisque præcipuè amat, indignor penè ætatis meæ, & hanc annorum meorum accuso mollitiem, quòd non adesse tibi, quod ardet animus, atque imperia tua exsequi, atque hac dextera mea, hac dextera, inquam, probare hostibus possim, quàm non impunè ipsis sit laceßere eum, qui totum se, & asserendæ Religioni ac libertati, & quod non minus pium est, tuendæ immortalis gloriæ decorique tuo, Rex, devovisset. Sed quia nemo virum agit, nisi qui adolescentiam ante juventutemque transmiserit: & tua præterea imperia obstant, DOMINE, qui me in hac Musarum urbe, in hac clarissima & antiquissima veræ pietatis ac religionis Schola potissimum voluisti subsistere, & adolescentem ætatem iis excolere ac erudire studiis, quæ me cum tempore expectatione tua præstare dignum possent; equidem non præcipitabo vota, & gloriosissimum mihi ducam, tuis sanctissimis iussibus sanctè parere.

Nunc ad vos, AUDITORES, ex diverticulo redeo, quòd me, cum non tam ille Rhetorum mos, qui in orationum hoc genere ferè regnare solet, ut quovis excurrant liberè, & vel cum quadam ambitione excessuum istiusmodi amœnitates quærant, sed pietatis vis, & quidam quasi sacer ardor, quem ex ipsius loci, in quo
nunc

nunc versor, Religione crevisse mihi arbitror, rapuit longiusque fortassis, quam par erat, abduxit. Non feretis id ægrè, auguro, & liberaliter ignoscetis, vel ejus causâ cui hoc omne datum est; & quem vos scio summâ reverentiâ colere ac venerari.

Ego verò sicut diei hujus prosperrimos & incredibiles successus tum Vobis, Patres Academici, & cæteri omnium ordinum lectissimi Viri, tum universo Saxonum populo, ex animo gratulor, & DEO immortali pro tam opportunâ magnificâq; victoriâ summas ago & habeo gratias; ita mirificè lætor, me sub hoc ipsum tempus potissimum in hanc toto orbe & viris & studiis quoque clarissimis celebratam Academiam venisse. Nam cum jamdudum de eâ & alios perhonorificè sentire audierim, & mihi met ipse præclara quæque atque eximia pollicitus fuerim, eamque ob causam ei cumprimis hanc adolescentiam meam, & florem ætatis, tanquam piissimæ matri, fovendum & excolendum credere exoptarim; quid dulcius nobis jucundiusque accidere posset, quàm si eandem, non dejectam vultu, aut squalidam lacrimis, & ultima pene quotidie metuentem (ut proximis annis) sed hilarem, & jam de liberate suâ sperantem optimè, inveniremus? Præcipuè cum videam hanc felicitatem non minimam partem incomparabili Regis mei virtuti imputari. Nam sicut cumprimis jucundum mihi & gratum est, hæc ejus eximia beneficia non intercepta esse hætenus hostium machinis, quas innumerabiles quotidie struunt; sic mirum in modum me afficit, cum ea video gratulatione publicâ celebrari. Etsi enim omnibus omnium commodis favere & gratulari oportet, quòd universim homines quodam arctissimo cognationis vinculo inter nos

nos colligati & apti sumus; tamen præcipuè voluptatem nobis aliorum gaudia afferre solent, cum causæ eorum à nostris descendunt. Nam cæterorum miramur virtutem, nostram amamus. Jam illud quanto nos cumulat gaudio, ac obruit penè, quòd singularis iste mihi honor contigit, ut hodierno die, quo anno superiore invictus Pater, in ita societate belli cum fortissimo Saxonum Principe, pro incolumitate, pro libertate atque fortunis harum Provinciarum acie decertavit, ipse in hoc religiosissimo templo, in augustissimâ istâ cathedrâ, ad clarissimos & celeberrimos pietate, doctrinâ, virtuteque viros applaudente pubis lectissimæ concione verba facere possem? Quos cum intueor silentes alios, & quasi abductos in se mirari felicitatem hujus diei, alios gestu ac oculis lætitiâ prodere, nonnullos & inundantis gaudii vi fundere lacrymas, omnes tacitâ mentis voce precari bene, & DEO reddere gratias; ita felix sim, ut omnes sensus pertentari mihi videntur, ac externari penè incredibili voluptatis genere, & extra se poni. Præcipuè cum has maximorum Principum statuas, quas ex utroque, ut videtis, latere suorum pietas æternitati virtutis eorum dedicavit, intueor: quorum alterius auspiciis prodire è tenebris iterum veritas, alterius confessione publicâ confirmari primum cepit; vel cum hanc tuam, Beate LUTHERE, imaginem obeo oculis, & veneranti similis lustro. Videre enim unâ mihi videor eorum sanctissimos manes, qui in hoc ipso loco conditi sunt, prodire de tumulis, & faustis vocibus nobis astrepere, sibi que congratulari, quod immortalis DEI munere, & Gloriosissimorum Victorum opera, cineres sui atque reliquię inviolatæ atque illæsæ manserint, & quæ divina beneficia

cia

cia non in istas modò terras, verùm in universùm orbem Christianum contulissent, vindicata contra vim ac dolos hostium, darent adhuc & salva ac incorrupta vigeant. Erit profectò Auditores, erit profectò mihi hic dies semper venerabilis, & festus, & sacer in posterum. Quem usque cogitem, usque revolvam cum animo, & colam. Cujus nunquam meminero, quin sacro quodam gaudio replear, & veluti stimulis quibusdam conciter, qui agant animum atque inflamment ad suscipiendas pares res iis, quæ hodierna gaudia effecerunt. Quæ ut perpetua vobis ac propria sint, DEUM Optimum Maximum devotâ mente veneror, eundemque precor ac rogo, ut invictissimos Principes, GUSTAVUM MAGNUM, Svecorum Regem, & JOHANNEM GEORGIUM, Saxonix Ducem ac Electorem, pietatis fœdere conjunctos, perpetuo foveat, tueatur ac prosperet, eorumque imperio ac ductu utrumque, Sveonum pariter & Saxonum populum, profligatis perduellionibus, ubique salvum, ubique incolumen, ubique compotem libertatis, compotem Religionis terra marique semper præstet, & bonis auctibus augeat; hostes verò & inimicos ejus felicitatis exemplis pessimis magis ac magis quotidie frangat, imminuat, obferat, penitusque evertat: Ut contra liventis Austri tempestates invictus Septentrio semper floreat, semper triumphet, decus orbis, gloria populorum.

DIXIT

IN TEMPLO ARCIS

GUSTAVUS, GUSTAVI ADOLPHI, SVECOR. R. FILIUS.

ORA.

ORATIO SECUNDA,

OBEANDEM

VICTORIAM LIPSIENSEM,

DICTA IN TEMPLO ARCIS, VII. IDIÆ.

SEBTEMBR. A. cto. lcc. XXXIII.

RECTOR MAGNIFICE,
 ILLUSTRIS AC GENEROSE BARO,
 PRÆSIDES PROCERESQUE PATRIÆ EMI-
 NENTISSIMI, NOBILISSIMI, PATRES ACA-
 DEMICI ET COLLEGÆ REVERENDI, AM-
 PLISSIMI, CLARISSIMI, CONSULES PRU-
 DENTISSIMI, DOCTORES PRÆCLARI,
 SENATORES INTEGERRIMI AC
 ORNATISSIMI;

ET SPES PATRIÆ, NOBILISSIMA AC LITE-
 RATISSIMA IOVENTUS.

CUM anno proximo hac luce publicè verba
 ex loco isto fierent, & festis undique gau-
 diis hoc augustissimum streperet templum,
 id ego (credo & vos, quibus adesse conti-
 git, AUDITORES) à DEO immortalis tacita men-
 tis veneratione precatus sum, ut munera & gratulatio-
 nes ejus diei propriæ nobis ac perpetuæ essent, nova-
 que indies incrementa caperent. Audiit Numen o-
 rantis preces; & rata habuit vota, quæ semel religiosè
 nuncupata fuerant. Illuxit VII. Iduum Septembris,
 & felicissimo exortu desideriiis nostris res, onder.

Nus-

Nusquam in istis regionibus hostis est: nec arma, nisi amicorum. Prædas, expilationes, raptus nemo queritur: aut si quis queritur, vindicantur: nisi cum furto fallunt ac tenebris, aut nescio qua felicitate sua impunita abeunt, non quia probantur. Stat celeberrima ista urbs, & melior firmiorque quotidie surgit: stat officina Sapientiae ac sedes Musarum, Academia nostra, viris, studiis, juventute egregia florens. Atque cum salvum cernimus Patrem Patriæ, cum juventutis Principes, cum omnem divinam domum, quid addi optatis potest, nisi ut perpetuitatem impetremus tantæ felicitatis? Quicquid superiore anno calamitatis invexit hostis; luit pessimè: cum, pulsus, cæsus, profligatus, clarissimam nobis victoriam traderet; sibi dedecus & cladem auferret. Hoc uno felix, quod in acerrimo eo conflictu ipse Ducum Ductor cecidit, virtutene ac vi, an patricidio incertum. Quem unum ictum ac vulnus, quo illa divina ac invicta anima erupit in cælum, pro quo pugnatat, si preces nostræ ac lacrumæ, si tot assidue fusa suspiria declinare atque avertere potuissent, quantam victoriam, quibus successibus haberemus? Quamquam sic satis beati, quod nihil amisimus, quæ nobis divina sua virtute peperit, victor felix; & plura tenemus. Nondum Visurgis erat subactus, cum dirum istud fulmen nostram affaret felicitatem: nec processeramus ad alpes, aut ubi Alsatia in Lotharingiam transit. Quæ didicit nuper prælio superata ac acie, quanto constare malo soleat, vel mortuum quoque hunc de Septentrione laceflere Leonem. Quid nunc de illa divina victoria memorem, quæ paullo ante ad Hamelam parta? quæ mox virtutis pretium ipsam fortissimam urbem tulit? Quid reliqua, non æque magna
for-

fortassis, at talia, quæ satis ostendant, vix quicquam in Rege amisisse partes præter speciem ejus ac umbram; virtute fortunaque nobiscum manente? Nam terror nuperus ac tumultus, latrocinium magis quam bellum, & brevis quidam ac momentaneus furor, quam certa & iusta insania fuit. Ut similis fugienti hostis venerat, sic plenus trepidationis ac metus recessit: quasi infestæ, & quas ante senserat, alæ, premerent, cum præter conscientiam malam nemo sequeretur; quæ omni exercitu vehementius terret. Afflixerit tamen proventum anni, abstulerit magnam fortunarum, quibus incubuit, partem, ceperit urbes, vexarit oppida: duram quidem & miserabile, fateor; tali tamen, quod summam belli nostri non tangat. Libertas est, religio est, pro quibus pugnamus. Quæ nobis quamdiu intercepta non sunt, nihil amissum putari debet. Non solent constare vili maxima: & quid religione, quid libertate præstantius, excellentius, divinius in rebus humanis? Quæ non fortunis ac bonis tantum, sed vita ipsa ac sanguine strenui redimunt, si teneri aliter ac possideri non possunt. Constant idcirco vota nostra sibi, rataque sunt, & quæ superiore anno cepimus gaudia, continuamus. Quorum quod nunc interpret quasi in splendidissima ista cathedra, unde tot maximos viros ante non raro verba fecisse memini, constitus sum, etsi id mihi gratuler honorique ducam, non possum tamen non trepidare, cum tantæ Provinciæ sustinendæ me, nec ingenio, nec eloquentia sentio parem. Non est de literis afferendū aliquid, sine quibus ingratham ac injucundā vitam omnem statuo: non & dicendum de Sapientiæ studiis, sive hæc nata in porticu sit, sive in nobili peripato

B

edu-

educata: aut in florentibus etiam & planè divinis Academi filvis. De his si verba facienda essent, timere aliquanto partius possem. Cum mediocre quoque ingenium, modò industriam adhibeat, sufficeret: & totum negotium leni quodam & sponte nato dicendi genere expediri posset. De pugnis, de præliis, de captis & perditis urbibus, de amissis Provinciis & restitutis, ut breviter dicam, de pace ac bello, fœderibus atque victoriis, die hodierno dicendum est. Quæ omnia sicut Regum Principumque negotia sunt, ita humili plebejâque oratione celebrari non debent. Ita enim habeo, ac animum induco meum, nisi par rebus afferatur oratio, pondusque verborum ac gravitas negotiorum magnitudinem æquet, non prædicantur & commendantur facta præclara, vituperantur & obsolescunt. Ac si præclarè de iis nemo dixerit, quæ minus capiat atque intelligat; ecquis de tantis rebus cum laude faciet verba, nisi qui aut ipse gresserit, aut interfuerit certè gerentibus, ac si assueverit tantorum negotiorum majestati. Ego verò qui peregrinus aularum, & nunquam in Regum ac Principum rebus versatus, sed procul à sceptris ac purpurâ, procul à negotiorum strepitu, & illo bellorum pulvere, inter Musarum recessus tacitos & innocentes, & literata hæc otia, quæ nulli movent invidiam, ad hoc ætatis pervenerim, non quidem illustrem ac splendidam, nec tamen obscuram & lordidam vitam trahens, tantum abest, ut ausim de tantis rebus orationem dignam promittere, ut planè desperem. Quicquid tamen est, ineptus ac indisertus haberi malo, quam parum morigerus vestris jussis, qui voluistis me quædam dicere pro hujus diei solennitate. Quæ licet à nostra voce atque industria

stria vix quicquam lucis sperare poterit, negligenda omninò tamen & transmittenda silentio non fuit. Nemo sanctiora arma dixerit, quam quæ invitis capiuntur: cum non de limite ac territorio aut provinciâ quâdam controversia est; sed libertas, sed religio cernitur: præ quibus totius orbis opes meritò sordent. Quæ custodire atq; asserere, quoquo possumus modo, ut summa pietas; sic vim repellere vi, antiquissima naturæ lex semper existimata fuit. Cæterum sapientes reliqua omnia experiunda statuunt, priusquam cum bello mutetur pax. Et quid non, quæso, à nostris tentatum fuit, ut pacem, ut quietem haberemus? Quot miserabiles conceptæ preces, quot accuratissimæ obtestationes per literas, Nuncios, Legationes amplissimas, immensis & vix supputandis sumptibus institutæ sunt? Nullo alio pretio, quàm ut postremò in nos torqueretur fulmen, quo tot provinciæ hæctenus, tot florentissimi populi conflagrassent. Atq; ab eâ destinatum manu, cui vix nostris opibus reddita erant, quibus exciderat sceptris, novo planè & ad omnem ætatem memorabili referendæ gratiæ exemplo. In hoc articulo positis, ecquid superaret aliud, quam ut corripentur arma, & fœderatis viribus commune periculum propulsaretur? Et sunt correpta illa quidem, tamen ut penes solum hostem bellum maneret. Qui jam deletâ Magdeburgo plus quam Stygiæ crudelitatis exemplo, Thuringiam, quacunq; patet, opulentissimam regionem, pervagando, prædis latè fundebat terrorem, quietis nostris; ne magis irritaretur tristis furor. Et jam lucebat nova spes, componi posse negotium citra sanguinem ac cædes, quas bonus quisque detestatur. Est hæc jam olim calidioribus usitata ratio, ut cum verentur ne arma repri-

mon.

mantur armis (quorum eventus in dubio est; & penes parvam manum sæpè prosperrimus fuit) humanitatem quandam simulent, & ad fictas pacificationes descendant, ut, dum colloquiis trahitur tempus, occasiones gerendæ rei prætervolent, & animorum elanguescat impetus, sensimque delinitis & inescatis velut objecta pacis spe socordia segnitatesque, ut solet, irrepat. Quo fit, ut intenti ac vigilantes incautos facilè circumveniant, & sine magno negotio expugnet: aut obsequentes habeant, quos imbecilliores, certè minus paratos invenerint. Non alium certè luisse ludum adversarios, cum diem transactioni Francofurti dicerent, ipsa paulò post verum fides docuit. Namque dum alii legum formulis disceptant rem; ecce armatas cohortes adducit Tyllius, efficacissimas concludendi rationes scilicet, & non expectata umbratici iudicis sententia, ferro definit litem, ac Merseburgum intercipit. Mox Lipsiam advolat cum maxima parte exercitus, & undiquaque claudit urbem primariam Misniæ, & mercibus studiisque sapientiæ per orbem notam. Vix unquam majus discrimen Patria adiit: cum longè impares nostri sistendo tot ferocissimarum legionum furori, nec quicquam spei in sociis esset, itineribus omnibus hostili exercitu infestis aut interclusis. Et jam infauti nuncii ex Silesiâ ferebantur, denuntiantes novam in has provincias tempestatem bellorum brevi inundaturam. Nexâ ad istum modum pessimè fabulâ; intervenire velut DEUS aliquis, qui nodum hunc solveret, Serenissimus Sveciæ Rex: & cum fortissimo exercitu ad Albim hunc nostrum confidere. Unde mœstitia ac metus aliis gratulatio ac gaudium oboriri; nonnulli inter utrumque cauti, nec exultandum ante tempus pueriliter; &

tum

tum lugendum statuebant meritò, cum sentiremus mala potius, quam timeremus. Interim maxima pars ominari bene, & quodam animorum augurio vix dubitabant adesse fatale tempus, quo tandem intolerabilis factus atque superbix, quæ modum omnem exceperat, pœnam solveret hostis. Sed Electorem Serenissimum magna distinebat consultatio, volventem quid in hoc statu rerum cum primis opus esset. Admitteret Regem & dextram jungeret? externa auxilia videbantur; suspecta plerumque & rarò prospera: cum sibi fermè, quam sociis pugnent. Nec fore finem inde bello, sed difficilium & diuturnius exarsurum; nec nisi alieno arbitrio ponendum. Irritari vehementius Cæsarem, & minus placatum fore. In cuius solo nomine quantum esse momentum? Jam ad condiciones descendere atque transigere cum hoste, quantæ invidiæ, quando & præjudicio futurum! Solum autem periclitari aleam ac movere in hostem potiorem viribus, & præter veteranum militem tot victoriis innixum, magnæ videri temeritatis & præsentis periculo subjacere. Nec minora timenda, si recusata amicitia prohibendus transitu Rex, fulmen Ducis, perrupturum invictâ virtute quacunque aditus non pateret. Non esse consilia maximorum Principum angustiis metienda animis: qui in suspensiones plerumque proni, atque vel tuta timere solent. Et vix sinistri quid suspicandum de Rege, tanta virtute: Pomerania cum primis ac Marchia, Dominis suis restitutis. Post hæc astare quasi ante oculos videbantur Religio, Libertasque Patriæ, flendo, orando, obsecrando poscentes vindicias, pro tot miserorum millibus contra impotentes tyrannos. Et prodere eas atque deserere, quantæ impietatis?

Accedebant majorum exempla, Heroum fortissimorum, qui nullos labores, nulla discrimina defugissent unquam, cum avertenda servitus, cum sancta fides asserenda esset. Quorum invictæ constantiæ ac pietati deberi, quicquid floruimus hætenus, priusquam obscena hæc bella hac tanta felicitate nos dejecerunt. Et desperandum de pace penitus, nisi virtute & armis vindicaretur: quæ ipse quasi concederet, qui iusta negaret; nec lædere Majestatem imperii, qui non sibi, sed publico militaret. Id certè navaret operam, ne fundamentis penitus avulsis, pulcherrima Imperii moles corrueret. Hæc alternanti & disputanti cum animo, potius videbatur, ei se socium addere, quem hostem habere impium esset. Neque enim aliâ causâ venerat, quam ut libertas nostra & sancta religio, interceptæ improborum vi, redderentur nobis: quâ lege & fœdus tandem convenit. Felix dies, & omni memoriâ temporum habenda sancta ac venerabilis, qua duo maximi Principes junxerunt dextras. Non ut facerent miseros, sed ut vetarent tales esse imposteros, qui nullo suo merito hætenus fuissent. Non ut cæci ambitione & avaritiâ aliena invaderent ac prædarentur, sed redderent potiùs legitimis possessoribus, quæ vis & nequitia ademisset; non oppressores Libertatis, sed instauratores: vetè auctores ac principes publicæ omnium felicitatis. Quod justius unquam aut sanctius fœdus pactum legimus, ex quo fides gentium & amicitia certis legibus ac ceremoniis sanciri cepit? Quamquam nescio, magisné pietatè Principum, an magnitudinem animi mirer. Vix dum percussum fœduserat, & agebatur de prælio. Nondum curatus ex itinere miles, & statim adoriri hostem placuit,

in-

integrum, munitum operibus, & jam post occupatam Liptiam idoneis locis insidentem: denique & viribus potio- rem. Credo profectò, divini Principes, æternum illud, & quod omnia moderatur Numen, quo cum semper vobis quoddam potestatis consortium est, tum quidem præcipuè se vestris miscuisse mentibus, & hæc consilia, hos tantos animos aspirasse. Constiterat contra, tot legionum robur, duratum bellis, firmum opibus, elatum tot victis præliis, quod insuperabile hæc- nus visum esset; & tamen placuit pugnare. Non Sol pro vobis, non ventus erat: quæ occupaverat hostis, ne armis tantum, sed elementis ipsis pugnaret. Sedit tamen, quod semel placuerat, suggestu Numinis: nec desperatum de victoriâ est, quæ à solo DEO venit, qui unus omnia, & supra omnes. Qui ut vinci non potest ullâ vi, infinita potentia; sic nec metuere sinit, & dubitare, qui ejus secuti auspicia armorum aleam jecerunt; maximè, ubi pro ipso pugnatur. Interim venerat VII. Iduum Septembris, paucis horis multorum annorum ultura improbitatem, quæ tot Provinciis, tot populis hæcenus insultasset impunè. Venerat, & jam utrimque stabant in campum productæ acies; flos bellatorum, & vera Martis proles. Fixæ primum, & tristi silentio, vultu, lacertis, pectore colligentes iram, in diras procellas mox erupturam. Ubi signum conflictui datum, ferro ac viribus omnia licuere. Hinc vulnera, cædes, spolia, terror, furor omnia miscere. Stare aggestis cadaveribus humus, cælum pulvere, quo & fallebat ignavia & virtus, abscondebatur. Pugnatum acerrimè horis quatuor, fortunâ dubiâ, iniquiore tamen initio nostris; cujus mox cum pœnituit, cum plena victoria in nostras

transfret partes. Tum fufus, profligatus, armis, fignis, machinis, omni apparatu belli exutus, terga vertere holtis, & quaquapoteft moliri fugam; tantâ velocitate & desperatione, ut fimul belli areâ & totâ Provinciâ penè excederet. Rex noctem eam, quæ diem pulcherrimum exceperat, in campo & castris, quibus egerat holttem, commoratus, victorum more, primum laboris fructum carpit. Mox fugientem holttem, quanta vi poteft, fequitur, cædit, sternit; oppidis, urbibus, arcibus ejicit: quaquavenit cum bonitate fortitudinem; victoriam cum clementia mifcet. Ut superatis holtibus fui non minus victor efferet, quo nihil divinius aut excellentius habendum. Vix liberata Mifnia erat, & nihil metuebat Thuringia. Hinc levata Franconia eft, in partem & caftigata; quâ nempe cum holtibus erat. Tum Mœniâ domito, ad ipfum fluviorum patrem ac principem Rhenum processus factus. Quem ubi tranfiffet victor maximus, non eum ingens Danubii flumen, non Lycus, ut rapidiffimis undis veheretur, ruentem fiftere potuit, & prohibere fatum, quod imminabat Bavariæ, deftinatæ pœnis: quas tot extorribus miferisque, quos fecerat, debebat. Quas res ut raptim maximè perfequar, vix tamen oratio æquat celeritatem, quâ geftræ fuerunt; ac mihi ipfi vix credo narranti. Laboraret & apud pofteros fides, nî à videntibus legeret narratas. Quod fulmen tanta velocitate emicat, auditur, ferit, quâ tu, INVICTE REX, progressus à tuo Oceano, cæsis tot validiffimis exercitibus, tot munitiffimis castris, urbibus expugnatis, in Rhætiam usque & ipsas propemodum Alpes, victor ubique & triumphator improbitatis, vix anni unius fpatio, perrupifti? Ergonè tot Pegalos, tot Bellerophontes

tes

tes tuis alebas turmis, quot ibi militabant equites: aut tot alatos Dædalos, quot tuis sub signis pedites ducebas, ut non tam progredi bellis quam volare videreris? Nihil procrastinandum Alexander statuebat, Philippi filius, urgebat, ruebat, fulminabat. Non tamen majore velocitate penetravit Asiam, & florem terrarum ignavis, ac maximam partem deliciis ac luxu effœmitatis possessoribus ademit: Magnus revera, & plus quam homo, nisi demens fastu & tantis lymphatus successibus, DEUS voluisset videri; certè natus DEO: parum cogitans, de optimâ ac pudicissima matre impuram pellicem facere, & semet ipsum vitio natum. Recuperatâ interim ab Elctore Lipsia, rectâ in Bohemiam transitum, hiberna militi & cætera præbituram. Citra discrimen & nullo penè negotio ac feliciter prorsus, nisi opulentia regni, & tot ex illa voluptates exitio fuissent. Quæ primum solari visæ labores belli atque itineris; mox usurpatæ improbius, plus invexere cladis, quam vix hostile ferrum potuisset. Dum luxu afflictis corporibus decedit vigor, languor, infirmitas, morbi succedunt: & his manantibus, infinita strages. Quæ ne hauriret totum exercitum, relinquenda videbatur suis copiis infesta regio: & jam Friedlandius nova belli mole superveniebat, quam sustinere nostri vix possent. Nec tamen impunè cessimus; testis Praga, regni caput. Nec fuga, sed iter fuit, cum copiæ nostræ reducerentur; transituræ brevi in Silesiam, ne amisisse quid videremur. Ibi cum omnia rectè procederent fortibus, & jam pudore conversis in iram, nostræque cum maximè florent res, illicò novus turbo Thuringiæ Misniæque incubuit; cum Wallensteinii miles Francorum ac Variscorum jugis diversis itineribus degressus, vasto im-

peru se eò effunderet; terrorem, rapinas, incendia, impunè circumferens, quacunq̄ eum libido effrenis & impotentia furoris barbari ageret. Tristis ubiq̄ rerum facies, & penè conclamata patriæ res: nisi id eò pertinuisset, ut denuo hõsti insignis magnificaq̄ victoria eriperetur. Comperto enim de ausis Friedlandini Rex, irâ ac pietate ardens, properando vindicias & auxilia sociis, cum lectis copiis illicò advolat, quâ potest celeritate: & nactus ad Lucenam hostem non procul Lipsiâ, fatali urbe, congressus ex itinere, vincit. Primum in acie fortissimi ducis & militis officio functus; cælo deinde recipitur: cum eò subvecta pleno triumpho invicta anima, ex quo jam domum ac instrumentum ejus, quo tot ingentes res, inusitato virtutibus exemplo gesserat, dejecisset hostis, amplexa DEUM, & tot labores improbissimos, quos pertulisset hæctenus, recensens; simul & vulnera, quæ recens acceperat, pro gloria ejus militans, & adhuc sanguine manabant, oltentans, orando & supplicando, suis victoriam impetraret. Exspectatis fortè, AUDITORES, me servituum hic scenæ, mutatâque personâ & interrupta gratulationis serie, ad mœstum murmur & querimonias flebiles transiturum? non faciam. Nec excitabo tamen inter mortuorum Stoicorum porticum, & expugnator naturæ communis in saxa & scopulos genus convertam humanum. Fleant, doleant, gemant homines: non veto. Modo in alio funere id fiat: in Rege locum non habet, & nefas propemodum est. Cujus sicut divina virtus fuit, & modum omnem transgressa longè, ita supra omnes lacrimas est, & veneratione solâ prosequenda. Ergonè planctu ignavo Græci Leonidem suum honorandum putarunt, cum in Thermopylarum faucibus ingentem animam

animam

animam pro libertate Patriæ fortissimè pugnans, in liberum aëra (cum cætera jam teneret hostis) exspirasset? aut Epaminondam quoque, cum nobilissimam illam ad Leuctra victoriam pulcherrima morte civibus suis peperisset? Minimè verò. Et nos fortissimi Regis fatum, nos Imperatoris maximi, & ut sic dicam, virorum viri memoriam officiis muliebribus relemus? Mirabimur potius virtutes tantas, & capiemus exemplum indidem, quos debeamus Patriæ animos, quo pretio nobis paranda libertas, qua via atque itinere ad decus, ad gloriam, & quandam perpetuam ac immortalem vitam progrediendum. Longè profectò aliter, **AUDITORES**, de maximi Regis morte judico, quam vulgus solet. Quam tanto abest, ut infelicem & miserandam censeam, ut exoptabilem potius ac beatissimam putem. Finitur inter fœdos vermes Sylla; superstes suo cadaveri: in Curia Cæsar opprimitur scelere; vino & crapulâ Alexander excludit animam, putes aut nunquam fortes fuisse aut infelices. Cæteri qui inter tormenta morborum, & anxias pro hærede curas, inter querelas & lacrimas ignavi cujusque & maximè mollis, ægrè atque cum indignatione ac gemitu dimittunt spiritum, defixi lecto inutiles, quid habent quæso, quod admirationi posteritatis aut exemplo cadat? Quanto præclarius & excellentius & omnis ævi veneratione dignius est, inter clangores tubarum & tympanorum strepitus, incitamenta virtutis, inter fremitus fortissimi cujusque & maximè strenui, in conflictu & acie, & medio fortitudinis teatro, stando, nitendo, decertando cadere, atque invictam animam, non morbi extortam vi, sed virtute atque constantiâ exactam reddere Creatori, ac eo ipso momento quidem, quo pro eo pugna-

pugnatur? Quod genus mortis, quo magis declinant ignavi ac fugiunt, hoc minus timent, & optant quasi maximæ quæque animæ. Quæ nusquam vitam statuunt, quam ubi virtuti ac fortitudini locus est: in qua sola ducunt spiritum, & se victuras perpetuò præsumunt. Videor, AUDITORES, coràm astantem intueri maximi Regis speciem, augustiorem humanâ, & majus, quam ante, circumcirca fundentem lumen, at que in istum modum plena divinæ majestatis voce audire loquentem: *Si mihi tantum aut meis me statuissem natum, non vobis quoque, GERMANI, & generi humano, abstinuissem armis: certe non traiecissem Oceanum, domi potius atque in regno meo oblectassem genium, multorum principum more: & quicquid, aut ad splendorem fecisset aut voluptates, fuisset sectatus. Longè alias boni principis partes, alias Nepotis cujusdam esse semper duxi. Itaque non tam deliciis ac luxu inerti, quam virtutum studiis occupavi etatem. Quibus solis divinam naturam homines amulantur: cuius præcipue exemplar esse Princeps debet, qui Dei vices gerit, & ejus quasi Legatus in terris est. Puer eram, certè vix adolescens, cum pro Patre & Patria steti in armis. Admotus sceptris, id impetravi virtute meâ à Moscho, ut fœdus & pacem æternam mecum faceret. Reductâ ad officium Livoniâ, pro securitate regni & decore Polonis intuli bellum. Qui pertasi armorum cum pacti essent inducias, laboranti Germania, quod diu optaram, succurri: vicinus, & sanguine ac affinitate ei innexus Princeps. Quo loco res ejus, loquebantur miseria. Quid ego contulerim post plura alia, victoria dicet, quam meo sanguine emi vobis. Quid majus, aut petere vos, aut ego potuissem prestare? Plus certè nec Suecis meis debui, & vobis impendi. Nec pigeat; nisi vos quidem pigeat, ingratos iis, quibus in me ademptus spiritus,*

tus,

tus, quo vivere debebant. Stabunt utrisque tamen beneficia
 nostra; sed inter concordēs, sed inter fratres. Majora quo-
 que efficiētis, si exercebitis artes, quibus hæc peperit vobis.
 Fallantur, qui alia via ad libertatem, ad securitatem ac
 pacem eundem putant, quam qua constantiâ & invicta vir-
 tute aperitur, quarum exempla vobis reliqui. Sedendo &
 consultando, nemo res magnas aut gessit aut geret. Delibe-
 rato, sed & facto opus est, & sunt plerumque consilia optima,
 qua fortissima fuerint, & inter arma capta & campum.
 Non ego à vobis lacrimas, non ejulationes ac luctus postulo.
 Donanda aliis ineptia ista, qui nihil præclari gesserunt in
 vita, ac ideo quoque lugendi veniunt. Major in me confer-
 ri honor non potest, quam ipse mihi præstiti, cum meo sangui-
 ne vestram vobis ab hoste communi emerem libertatem.
 Et durabit is certè, si ejus rei memoriâ non tam picturis aut
 marmore, que casus aut atas tollere potest, sed verò in ani-
 mis vestris dedicabitis, qui exstingui non possunt, & aterni
 sunt. Plura loqui non Regis, non Imperatoris aut Ducis est.
 Unum moneo, non fraudes vobis, non arma metuenda ho-
 stium, tunc, invicti, felices eritis, si pietatem coletis, & concor-
 diam & me fueritis imitati. Post Regis mortem hæsit
 non nihil nostrorum virtus, & ut attoniti solent magnis
 casibus, in semet ipsa stetit defixa. Mox ubi collegit se
 iterum, & exardescere in ultionem cepit animus, fero-
 ciente hoste & insultante undique, emicuit memor sui
 iterum, nec tuita tantum partum decus est, sed novas
 quoque ad oreas consecuta. Cum primis defensa stre-
 nuè Silesia, & magni ubique progressus facti, indignan-
 te frustra hoste, atque nequicquam resistente; postre-
 mo, cum inducias peteret, & metuente. Jam deditâ
 Hamelâ & partâ insigni victoriâ, quanta ad nostras res
 accessio facta? Movebat lacertos denuo Bavaria. Re-
 pressa

pressa est atque cohibita intra ruinas suas. Pugnando feliciter vel in Helvetios prolata arma. Ingressi & Lotharingiam sumus: quietam atque felicem, ni dedisset turbas, & prior laceffere voluisset ac lædere, nulla injuriâ provocantes. Hæc gessimus duobus proximis annis, AUDITORES; magna profecto & digna cumprimis nobilissimæ gentis decore, si in hostico & extra patriam fuissent patrata. Quæ sola bella triumphos habent: nam in civilibus, plus culpæ atque flagitii, quam veræ laudis ac gloriæ inesse solet. Et supersedere tamen iis, non semper in nostra est potestate. Nam quis perpetuò ferat injurias, quas jure ulcisci poterit? & nemo optaverit præ bello pacem, quæ libertatem religionemque intercipiat. Quæ quod è mediis hostium faucibus erepta assertaque virtute nostrâ hæcenus cernimus, quantum indulgentissimi Numinis beneficium est? Fuit profecto nobis res non modò cum potentissimo & tot regnorum tot conjuratorum opibus fulto hoste, sed cum versutissimo ac vaferrimo longè. Ut sicut resistere tantæ vi, summæ virtutis; ita tot subtilissimos astus, tot calliditatis machinas effugere, singularis omninò felicitatis existimandum sit. Quæ cum minus suppeditaret Romanis, inferiores semper fuerunt Hannibale callidissimo Ducum: utcunque eum virtute bellicâ viderentur præstare. Donec cunctator Fabius, Punicos astus Romanæ misceret fortitudini, & suismet artibus hostem vinceret, brevi in ipsâ urbe sua atque imperio debellandum. Quo magis laudanda ineffabilis DEI bonitas, & pro divinâ hujus diei victoria reddendæ gratiæ ipsi ac laudes. Ex eâ enim successus nostri omnes manant, quos consecuti deinceps sumus, & quasi flumina, à capite suo feruntur ac fonte.

fonte. Qui quanti sint, inde potest constare, quod annis duobus recuperata nobis sunt, quæ vix duodecim ipsis eripi, & quidem inermibus maximam partem, certè non satis instructis potuerunt. Multum incomparabili Regis virtuti debemus, nec potest cujusquam pietas dignam usquam ei rependere vicem, licet quàm maxima fuerit, & tamen Deus hic primum, secundum, ultimum est: sine cujus ope atque virtute, tantæ res, imò tanta miracula geri non potuissent. Fuit profecto admirabilis illa victoria Theodosii, qua vicit Eugenium: cum cœlum ipsum in ejus militaret partibus, & velut Sacramentum dixisset ventorem alæ ad clasifica ejus convenirent. Sed plus miraculi habuit hodierni diei pugna, cum contra tantas vires non modò, sed Solem ipsum ventosque ac pulverem steterimus, pugnavimus, vicimus. Ut posset constare non satis esse valere armis, & ipsam naturam præoccupasse callidè, nisi naturæ auctor ac Dominus pertractus in partes. Qui, cum à nobis staret, nihil, neque armorum violentia, nec elementorum auxilia, contra valuerunt. Sed illo uno prælio Theodosius & debellavit Tyrannum, & pacem peperit Italiæ. Nos præter illud insigne, & aliorum victores, nondum quietem possumus invenire, fatali quadam infelicitate bellorum civilium, quæ, quò injustiora plerumque sunt, eò majore vi ac pertinacia geri solent: nam sola virtus modum habet. Ausimne hoc loco te alloqui, FERDINANDE, quem Cæsarem, quem Imperatorem agnoscimus; hostem deprecamur? Quem ò laborum finem dabis, Princeps maxime, & recreabis fessam Patriam, quæ nisi maturè fulciatur pace, stare non potest. IMPERATOR es, AUGUSTUS es, CÆSAR es: & ne commemorem tantum;

tantum, in quæ assumptus es nomina, AUSTRIUS es, in quod natus. Tuenda tibi hæc decora sunt: sed pace, sed moderatione ac clementia, nam vi ac bellis exterruntur. Quantum profusum sanguinis? quantæ consumptæ ac perditæ opes: quibus Imperium orbis emi poterat, nisi impensæ in civile bellum essent, & ut tu miseris imperares? Vides ruinas urbium, cadavera provinciarum, artes, munimenta regnorum, inolescens per militarem licentiam vitis, & rerum potiunte barbaria, velut in exilium actas. Quam labem si porrò grassari permiseris in viscera nostra, ecquod habebis Imperium, quos cives tandem? At pessimus quisque Rectorem asperrimè patitur, post hæc calamitosi ac miseri vix unquam pacati satis & quieti agitant. Quapropter revocanda pax est, quæ (ut opulenta bonorum semper) inopiæ publicæ consulat, & virtutum ac præclararum artium reducat studia, quæ bonos & obsequentes faciunt, ipsumque Imperium firmum & felix, & tutum contra externam reddunt vim, quo nomine præes & diceris, Imperator, FERDINANDE. Non detrectamus officium, sed servi esse non possumus. Habebis fidos & obsequentes, si permiseris esse: si digna præcipies nostra libertate, & quæ à piis possunt præstari. Neronis vox est, hoc est, bellæ non principis: *Nemo sub Imperio liber est.* Optimi quique cum regno libertatem miscuerunt. Octavianus Augustus, maximus omnium seculorum Princeps, fundator Imperii, quod geris, FERDINANDE, abhorruit appellari *Dominus*. Recusavit Tiberius, cupidissimus aliàs dominationis, nullâ aliâ causâ, quàm quòd nollet mancipiorum esse principes, cum dominatus, nisi in servos non esset. Atque Augustum quidem civitas
sua

sua & moderatio eò extulit, ut major humanâ naturâ, &
 DEO ipsi haberetur proximus, qui ita humanum ge-
 nus regit, ut suam cuique voluntatem liberam relin-
 quat. Deliberabat Senatus, quo honore ac dignita-
 te nominis tam bonus, tam clemens, tam benè de pu-
 blico meritis Princeps æternitati consecraretur. Cen-
 sebant nonnulli vocandum Romulum, quod alter qua-
 si conditor videretur æternæ urbis; Sed venerabilus
 & sanctius visum *Augustum* appellari, ut jam dum co-
 leret terras, inquit Florus, ipso nomine & titulo consecra-
 retur. Quis est *Augustus*, Imperator Serenissime, nisi
 qui auspiciato imperat, atque cum incremento omnium
 commodoque, qualis *Augustus* fuit? qui positus bel-
 lis civilibus, & pace per universim orbem constitutâ,
 tantæ felicitatis auctor Romano populo existit, quan-
 tæ post nunquam, nisi sub eo fortasse, fuit, qui appella-
 tus *Optimus*, communi cum summo DEO nomine,
 qui non *Maximus* tantum, propter infinitam potesta-
 tem, sed & per bonitatem immensam *Optimus*, à reli-
 giosis colitur ac nuncupatur. Eris revera AUGUS-
 TUS nobis, FERDINANDE, si ad exemplum ejus
 reddideris pacem, qui primus meruit tam sanctam
 venerabilis nominis dignitatem. Eris & CÆSAR,
 si non tam bello ac armis, quàm benignitate atque cle-
 mentiâ maximus laboraveris esse, quæ propria *Julii* laus
 fuit. Adeo, ut nemo tueri Cæsaris nomen, nisi cum istâ
 gloriâ, possit. Qua solâ inimicos vicit: & sibi conci-
 liavit firmissimè, qui antè fuerant hostes. Præ qua &
 vitam ipsam contempsit, cum diceret *se mori malle quam*
timeri. Non insidiamur vitæ tuæ AUGUSTE CÆ-
 SAR; vivas, precamur, & diutissimè imperes, modò
 nos non patiaris opprimi invidiâ odioque inimicorum.

C

Qui

Qui non imperio, non Tibi student, cum præjudiciis iniquissimis causam nostram onerant, sed cupiditatibus suis vellicantur, quæ modum ac finem non habent. Jam quot nunc seclis celebratur Austriorum lenitas, & incredibile pacis studium, quo tui majores excelluerunt? Ex quibus præcipuè nominamus FERDINANDUM, Avum tuum, Imperator, cujus & nomen cum Imperio tenes; itam MAXIMILIANUM patrum, ejusque filium RUDOLPHUM, divinos principes, quibus quid mitius quid moderatius in summa ista fortuna fuit? Cæterum pacis tam studiosi, ut illis unicè debeat, quantacunque quiete & tranquillitate licuit frui, priusquam inauspicata hæc bella nos oppresserunt. Velis, nolis, Imperator, à te abire, non potes. Non reprehendimus in te tuendæ & propagandæ Religionis ardorem: hoc optimorum principum est, ut pietatem curent, à qua universa spes pendet publicæ felicitatis. Non domi, non foris aliquid prosperè geritur, ubi negligitur Deus, & pietate collapsa omnia ruunt. Perdidit Deos, priusquam periret Troja; & cum in ignes consideret Ilium, excefferant adytis omnibus Dii. Sed adhibenda cautio, adhibendus & modus est, ne fortè transcendat limites Religionis studium, & superstitio atque immanitas fiat, quæ pietatis sibi nomine blandiebatur. Tota animorum res est Religio, suadenda igitur, non cogenda. Suadenda rationibus & scripturarum auctoritate; non bello & armis propaganda. Corpora vis & potestas subigit: animis nemo imperat, quàm qui amore ac benevolentia fecerit suos. Cæterum solus Deus iis dominatur, qui & solus plectere potest, si quid peccaverint, vel sponte suâ vel ab aliis decepti. Non creditum aliter in vetustis-

tutissima Ecclesia fuit, non aliter partes sanctissimi docuerunt. Quibus cum & ipsa Concilia subscribant, quid est, quod tantorum Virorum auctoritati diffidere velimus? Non audiendi Tibi sunt, Imperator, percussores Principum, parricidæ humani generis, incendiarii orbis terrarum, qui nullas in Republica partes habent, quàm quæ turbandi & evertendi sibi ipsi sumpserunt, qui non nisi innocentum sanguine vivere, non nisi bonorum ruinis stare possunt: qui nescio à quo Lojola inauspicato partu editi, & in exitium commune sinistra quorundam liberalitate educati, in copias innumerales, locustarum & scarabæorum instar, quæ totum sæpè annum evertunt, increvere: Hi, Imperator, audiendi tibi non sunt, cum de concordia & pace nobiscum ineunda consultas. Admittere debes in consilium tuum viros sanctos ac innocentes, irâ, odio, invidiâ vacuos; Patriæ, Civium & publicæ magis felicitatis, quam commodi sui studiosos; qui nihil aliud cogitant sentiuntque, quàm quod iustum, quod verum, quod profuturum publicè, & dignum tanti Imperii majestate, quod & ipsi in parte administrant. Temet cum primis cum tibi vacas, aut majores tuos incomparabiles principes in exemplum proponis. Vide quæso, Imperator, vicinum Galliarum regnum, quibus, pro Deum, quassatum procellis, quibus concussum tempestatibus semper fuit, cum sæviretur in eos cives, qui à Romanæ Ecclesiæ ritu abiissent; quod nunc pacatum ac felix, ex quo Religionis libertatem omnibus Christianissimus Rex indulxit. Quid, quæso, distraxit Belgium, divellitque à Capite robustissimam ejus partem, quam inconsideratus Zelus, ac planè præposterum studium Religionis? Ac libertatem eam,

quam semel armis ac sanguine sibi emit fortissima natio, quibus successibus expugnare aggrediatur hæcenus potentissimus toto orbe Hispaniarum Monarcha, minimè ignoras. At quantam orbis partem Batavi colunt? Ne longè ab eam, quam beati ac felices agitant Catholici per Germaniam contenti suis, & nondum ferro ac vi aliena invadentes, qui tunc, ad arma inventum est, vix sedem certam in ea habent? Ex quibus intelligis, quam necessarium sit, de pace atque concordia cogitare maturè, quibus ut floruerunt antè, sic & servari impofterum cum primis possunt. Magna potentia tua est, Imperator, & digna quam prudentes metuant; sed neque nostræ contemnendæ vires. Quæ si minores fuerint, ab ipsa causa robur & incrementa fument. Ecquid non audet ac potest semel tuendæ Religioni ac libertati penitus devotus spiritus, & in se ipsam collecta virtus? Quæ tum cum primis bene solet sperare, cum spei vix quicquam superest, & destituta cæteris jam ipsa necessitate armatur. Multis potentia dedit verba: & victi plures, quod se invictos statuerent. Vitro fortuna si milis: cum maximè splendet, frangitur, & ubi minus eventus, quam in bellis respondet? Quare tum maximè tempestivum cogitare de pace, cum utraque pars, quod metuat, habet; & desperatio nondum lymphavit animos, & velut furiis quibusdam instinxit. Tum nihil æquabile expectandum, & malè coïre inter victores ac debellatos gratia solet. Firmissima semper pax fuit, quæ minus coacta, & inter confidentes inita, aut pares. Sed peregrini, ajunt nonnulli, dominantur in Germania, & possessiones invadunt Imperii, qui nihil ibi juris habent. Sint peregrini Sueci ac Finni, & quotquot alios in miserorum solatium

latium armavit Septentrio. Peregrini, inquam, sint, sed quid si peregrinorum artibus irritati? Quantum Italorum, quantum & Hispanorum patriæ accubat, & nostro saginatur sanguine, ut sint, qui lenitate tuâ abundantur, Imperator, ac freti Majestatis tuæ viribus nobis insultent? Quid? an cives istos & quasi domesticos Imperii dixerim? imo multò magis alienos, quam ulli Sueci ac Finni, Gothorum traduces, & nondum degeneres virtutis patriæ, quæ olim toti terrarum orbi terribilis fuit. Qui profectò, si verum fateri, si credere antiquitati volumus, planè nostri. Vide linguam eorum, Imperator, & eam, si lubet, ac huc descendere licet è tanto culmine, cum antiquissimâ Teutonum contende, vix mutabit, & penè erit eadem. Vide Germaniæ limites, non quibus inclusa hodiè est arctis atque angustis, sed quibus olim descripta fuit, cum in Septentrionem ultimum porrigeret terminos, & omnem Daniam, omnem Norvegiam ambitu suo complecteretur; tum certè Finni, tum Sueci, ut luculenti auctores testantur, planè nostri erant. Itaque peregrini non sunt: certè minus quam Itali aut Hispani, quibus nihil cum Germania commercii est. Quod si Hispanos ac Italos cives Imperii cernimus, quidni & Suecos pateris linguâ & origine Germanos? Habitant olim inter nos Boji Gallica gens: habitat Lechi progenies, quæ à Scytis ipsis genus ducit. Nemo quæritur, nec quicquam dedecoris inde ad Imperium accedit. Et Sueci addicti Majestati tuæ aut amici esse poterunt, si eos sancita pace, vel cives vel foederatos tibi ac sociis reddes. Quod si maturè feceris, vix aliquid tibi aut tuis decedet: & quicquid illis reliqueris, magnitudine quadam animi, tuum non minus, quam antea erit. Non ad ex-

tremam impellenda est fortissima natio. Quicquid aut
 in fœderibus, aut in se virium habebit amplius, tuendo
 decori gloriaeque partem impendet. Quicquid adhuc
 inter saxa & scopulos educat pubis firmæ, solidæ, fri-
 gore ac pruinis duratæ, non luxu, non voluptatibus
 fractæ, hoc omne, quæ ejus constantia ac pertinacia est,
 in te, quod omen avertat DEUS, armabit. Quæ si
 defecerit, ipsas rupes & glaciem, & illum hybernium
 Oceanum in nos effundet. Quâ quidem ex re, quid
 in Imperium commodi, exhaustum jamdudum viri-
 bus, opibus spoliatum, & ipso propemodum spiritu
 privatum, redire poterit, latere minimè divinam pru-
 dentiam tuam potest, Imperator. Omnium virtus ma-
 xima est, se ipsum vincere, & dignus imperare omnibus,
 qui sibi dominatur. Fueris læsus, majoris animi est,
 ignoscere quam vindicare. Præcipuè ubi excesserit
 fines ultio: & jam grassatur latius, quam pertinet culpa,
 ac noxios pariter, innoxiosque una involvit ruina. Satis
 iræ, satis dolori datum sit, revocandus tandem animus,
 ut clementiæ rursus, ut sibi vacet. Non Provinciarum
 excidiis majestas, sed paucorum supplicii vindicanda
 est: & ita ruendum decus proprium, ne anteponi vi-
 deatur publicæ salutis, quæ summa ac suprema lex est.
 Detestabatur arma civilia Otho: volebat Vespasiano
 Vitellius cedere: non, quod destituti viribus, quibus
 satis validi erant; sed ut consulere publico, & par-
 cerent sanguini Civium, quos salvos felicesque potius,
 quam perire aut miseros esse cupiebant. Si tam præ-
 clarus animus his, alias non ita bonis, principibus
 fuit, quanto magis id Tibi, IMPERATOR
 AUGUSTE, ut optimo Principi elaboran-
 dum, ut pacem civibus tuis præstes? Detestaberis igitur
 bella

bella impia, & tantum ad vastitatem & perniciem parata; pacem probabis, & reduces omnibus verè auream, & quoddam penu omnium bonorum. Sic, Imperator nobis, sic Cæsar, sic Augustus eris, FERDINANDE, & quod transcendit ista omnia, verissime Christianus. Quod nomen non nisi amorem, nisi pacem, nisi concordiam spirat, neque enim aliud ipse magister noster, ipse auctor hujus vocabuli conditorque, in terris aut docuit unquam, aut inculcavit magis, quam pacem.

At tibi, Elector Serenissime, JOHANNES GEORGI, Pater Patriæ, quas laudes, quas dignas gratias persolvemus, auctori hodierni gaudii ac dedicatori? Non perduellis cepisti arma, non contra Cæsarem: pro libertate ac Religione reprimis bellum, quod tibi ab aliis illatum fuit. Non læsisti majestatem Imperii, sed vindicare contra improbos constituisti. Quid? an nudum Electorum Principum nomen est? an nulla commissa eis tutandi Imperii cura? Frustranè Imperii Ensis traditus Tibi, & ut perpetuò vaginâ conditus lateat? Stringendus vibrandusque est, quodcunq̃ue libertas nostra & quies periclitantur. Nam & Trajanus Imperator, cum Saburano Præfecto Prætorio insigne potestatis pugionem traderet, tibi, ajbat, istum in munimentum mei habe, si rectè agam; sin, in me potius: quod moderatorem omnium errare minus fas sit. Memor officii igitur corripuisti arma, quæ patria ipsa tradiderat, ut dissipares justâ vi, quicquid injusta moliretur adversi. Sed quia solus impar eras avértendæ moli belli, junxisti te ei, qui pressæ libertati, pressæ Religioni, velut à DEO missus, vindex & sospitator cœm̃anis veniebat. Et cur non faceres, Summe Ducû, cû tot externa

fœdera auxiliaque in hostibus pugnarent? Nec quis
 culpaverit vestra arma temerè, quæ Deus ipse probavit.
 Probavit autem, cum tantos successus, tot nobiles cla-
 rissimasque victorias vobis dilargitus. Macchè hac ani-
 mi magnitudine, hac constantia, & pietate, DOMI-
 NE, nec dimoveri patere, priusquam tua tibi pignora
 salva teneas, quæ semel afferere extortis armis institui-
 sti. Si quid incubuit hæctenus turbinis nubili que non
 est extincta eo felicitas nostra, offuscata tantùm est,
 maculis tempore eluendis: & conquassatio potius
 quam naufragium fuit. Certè ad virtutem stimulus
 & regimen quoddam: ne abuteremur nostrâ fortunâ,
 quæ ubi nimia est, & nullis interstincta adversis, ple-
 rumque evertit. Immotus ille ac stabilis, qui calamita-
 tes sustinet secundorum spe, & se in prosperis ita gerit,
 ut adversa incidere posse autemet. Cætera permit-
 tenda Deo, qui aufert & donat ampliora sapius mayo-
 raque ablati. Non arma abjicimus, non detestamur
 bella, sed pacem optamus. Quid magis necessarium
 patriæ fessæ, exhaustæ, & nisi quiete foveatur, vix dura-
 turæ? Sed pacem sinceram, sed fidam, non imponen-
 tem fucato nomine, & mox in fumos aut servitutem a-
 bituram; sed certam, sed tutam, atque in posteros trans-
 ferendam. Quò tantum profusum sanguinis & immen-
 sorum sumptuum factum? Quò tot labores maximos,
 tot acerbissimas toleratas ærumnas, nisi horum omni-
 um fructus nepotes quoque nostri carpant? Non no-
 strum tantùm habèda ratio, sed & eorū, qui olim ex no-
 bis. Ad quos non minus libertatè, quam cætera hæredi-
 tatis cupimus pervenire. Agricola ille serit arbores, quæ
 alteri seculo profint: boni non minus Principis est, cura-
 re præsentibus, & providere posteritati. Et tu profectò
 non

non patieris, Elector Serenissime, ut tanta hæc beneficia, quibus per te perfrui-
mur, vitâ tuâ definiantur: quam sicut perpetuam, quamvis velimus, tibi præstare non possumus, ita longissimam & non nisi seris annis finiendam vovemus. Tu, tu videbis, Pater Patriæ, quid tuo, quid majorum tuorum, invictissimorum Principum, gloriâ dignum suscipias, quid utile Patriæ, profuturum posteritati: nos Cives tui interim, nos populi tui, nos tuæ, tuorumque salutis ac perennitati devota pectora, & nunc & semper deinceps, id mortalem Deum non desinentibus votis orabimus, poscemus, flagitabimus, ut omnia, quæ pro salute Patriæ, pro libertate communi ac Religione, pro dignitate Imperii cogitabis, suscipies, ages, benè prospereque evenire sinat, ac ipse faveat beneficiis suis, nullis malevolorum machinis, inimicorum insidiis, vi ac impotentia hostium labefactandis. Ut proximi quique & omnes ordine sequentes anni, & hodiernis & aliis pluribus gaudiis, pace, concordia, tranquillitate ubique restitutâ, perpetuò exultent, floreat, triumphant.

D I X I.

C 5

ORA

ORATIO TERTIA

SERENISSIMO & POTENTISSIMO
 ELECTORI & DUCI SAXONIÆ,
 D. JOHANNI GEORGIO I.
 OB EXOPTATISSIMUM EJUS
 ADVENTVM.
 NOMINE PVBLICO DICTA,
 A. CL. LXX. XLVI.

SI hæc induciaria quies, quâ pientissimæ tuæ solli-
 cirudinis munus, SERENISSIME ELE-
 CTOR, præsentis auspicio Numinis has imper-
 titivit provincias, non alium nobis præstaret fru-
 ctum, quàm post hos annos ipsos decem quòd sube-
 undem te urbis tectis justissimæ gratulationis plausu ex-
 cipere denuò; nec exoptato tantum divini aspectu o-
 ris cujus augustam dignitatem cana illa, sed viridis &
 indeflexa maturitas, nescio quomodo, venerabilius
 & sanctius auget, avidè frui; sed & fortissimam dexte-
 ram tuam, unde tutela regimenque in omnes flexo, ut
 decet, adire genu, in devoti obsequii pignus religiosi
 osculis libare fas est; tam prolixus tamen & copiosus
 ille existit, ut solus sufficere videatur, qui cupidissi-
 morum etiam avara quamlibet vota, aut vincat, aut
 certè absolvar. Nam quid per Deum immortalem
 presentiam Principis vel magis exhilaret fideles populos,
 vel juvet uberius? Hæc enim est, quæ statum cujusque
 atque fortunam & potentissimè tuetur florentem, & de-
 bilitatem atque dejectam efficacissimè erigit: dum in su-
 premi Numinis morem majestas Principum, quicquid
 pro-

propitio dignatur intuitu, illud & beat. Malè mulcatur
ager, in què rarissimè proficisci ut Dominus: aut in quo
legni atq; umbratil. morâ d. fidet. Quamvis à primo ju-
baris ortu in seram vesperam & operarum & iumentor-
rum desudet labor; quamvis arando terra proscindatur
strenuè & offringatur ite. à lo prosc. f. deinde & con-
seratur semine optimo; satisq; aspirant salubres auræ &
felix anni tempestas; vix proficietur ad summam tamen,
ni paterfamilix ad partes ipsemet veniat: qui & præci-
piat opera & spectet: suaq; præsentia soletur facientes
haud tantum, sed corrigat etiam; nunquam non manda-
torum exigat fidem. Quid quod nec soli dignoscet in-
genia, & qualibet regio, quid ferat aut neget, explorabit
peritè, cum quid in quoque faciendum sit, rationes sub-
ducet, ni omnes agri particulas omni tempore anni fre-
quenter lustret atq; circumeat. Nā licet nec studiū vil-
lico, nec fides desit; fit tamē nescio quomodo, ut quisq;
in rebus suis plurimū videat, & malè plerumq; expe-
tat dominis, si servulos suos audiunt magis, quàm do-
cent. Quid est Respublica, quā villa quædam maxima?
Ubi patrem familix ipse exhibet Princeps: cæteri, qui
funguntur partes, magistrōs, actores, operas repræsen-
tant. Quorum fides atq; industria ne quid vacillet; atq;
ut exploratis constet, qui status provinciarū, quæ vires;
qui habitus civium ac sensus sint (quorum notitia ad pa-
cis juxta ac belli regimen, mirum quā facit) non mi-
nus utile erit invisere principem sæpius atq; obire regni
partes, quàm patrifamilias expedit, inspicere agros, lu-
strare conseptra, quid fiat aut omittatur operis cum cura
exquirere. Ita enim & deprehendet sana validaque quæ
sint; ut soliditatem iis det præsentia sua: & agra af-
fectaque cognoscet, ut tempestivum remedium
affe-

afferat. Quare quod disciplinæ rusticæ conditores
 monuerunt verissimè *nihil in agro fertilius Domini oculo
 esse*; id in Repub. quoque habebit locum statuendum-
 que omninò erit, provinciarum profectum maximum
 in Principis præsentia situm. Nec id non pensi habu-
 erunt optimi quique, qui præfuerunt rebus, & pro pa-
 rentibus publico se meminerunt admotos. Nam in
 Augusto, maximo omnis ævi & sapientissimo Principe,
 id luculenti scriptores mirati adeò sunt, ut inter cate-
 ras laudes hanc sollicitudinem ejus ac curam dissimulan-
 dam sibi minimè existimarent. Et Hadriani Imperi-
 um, quid aliud prope, quam peregrinatio perpetua fu-
 it inspectioque provinciarum? Quasi frustra in cæteris
 æmulatus sibi Augusti videretur exemplum, si in hac
 gloriæ parte deficeret. Scio, quid debeat majestati
 Principum; & quàm profanæ audaciæ sit, positorum
 in summâ fortunâ consilia rimari malle, quàm revere-
 ri. Sed vehementer aut fallor ipse, aut sæpe necesse
 est decipi, qui actus principum solâ externâ specie æ-
 stimant; hærentesque in superficie nihil ulterius pu-
 rant subesse. Altissimæ principum mentes intra re-
 cessus arcanos rationes putant frequenter, quas curio-
 sitati scrutantium dum volunt subducere, sic solent in-
 volvere, ut ex præsentium rerum, quæ geruntur, facie ni-
 hil trahant omninò, & plane divertant. Itaque fit, ut
 severissimis etiam curis lepidior aliquando inducatur
 persona; & sub refectiois specie negotia ipsa explicen-
 tur. Quod meminisse oblitus ille, qui ex amicis floren-
 tis illius in Hetruria dominatus conditori, multa jam
 luce nondum surgenti, marcentique adhuc ex somni re-
 liquiis superveniens, castigandi principis arripuit caus-
 sam; ad quendam torporem & parum virilem corpo-
 ris

ris curam interpretatus quietis secretum, quod Reip. dederat, & omni corripientis industria vigilantius ac operosius erat. Est quidem, SERENISSIME ELECTOR, ubi cum influentibus negotiis fecisti paria, proprium tibi & acceptissimum omnium remissionis genus, in saltus, lataque silvarum indagine claudere, atque aut premere eqvo cervum æripedem; aut apro fulmineo congredi, & occupare irruentem ferro, cum nobilissimis bestiis nunc agilitate virium, nunc fortitudine haud contendenti aliter, atque si otii tui oblectatio sine sudore constare haud posset: aut recreationis haberet instar laboris cum labore mutatio: decantatissimæ heroum veterum disciplinæ ut reddas fidem, qui delicatam omnem cessationem, & ubi locus severiori virtuti haud esset, non remissionem ac otium; sed effœminatam mollitiem turpemque desidiam accipiebant. Viderisque in præsens, ut ex venationis medio cursu huc advolas, perinde venationem quærere, petiturus à nobis quoque solatium mulcendis laboribus, quos incredibiles hactenus pro nostra quiete & incolumitate invictæ patientiæ robore sustinuisti. Non fallit nos tamen admirabile illud pietatis tuæ temperamentum, quo oblectationes animi à curis feriis haud separas; & cum virili voluptate Reip. usum perpetuò jungis. Dabis veniam, CLEMENTISSIME DOMINE, si curiosior fortè, quàm circumspectior videar. Sed cum sederet exoptatissimi tui adventus fructum indulgere nobis, illud, opinor, fuisti secutus, quod diligentes agricolæ (nam inde iterum mihi exemplum petere licet) solent: qui, ubi magna tempestas detonuit, & cœli pacatior status egrediendi reddidit copiam, in agros suos excurrunt illico,

lico, & quid nocuerit peperceritve procella & grando
 curiosè observant: ut aut vexatis maturè parent re-
 medium; aut perdita deletaqve quamprimum insta-
 rent. Itaqve alibi deducunt & siccant torrentes a-
 quas: alibi decussorum ramalium stirpiumqve conge-
 runt strages purgandis locis est ubi erigant statuini-
 nentqve depressas & incurvatas arbusculas, aut novel-
 las ordinent, quæ desperatis fractisqve succedant: ni-
 hil non agunt deniqve, ut & honestas sua reddatur
 fundo, & constet utilitas. Neque ignoras, PROVI-
 DENTISSIME PRINCIPUM, quæ inimici fati truci-
 culentia, quæ impotentis turbinis vis incubuerit haec-
 nus: quantumqve malorum invexerit nobis hic con-
 tumacissimus belli furor. Ergo cum jam redire nobis-
 cum in gratiam iratum videatur Numen; cum evane-
 scere incipiant nubes, quæ paulo ante tot tristitia cir-
 cum fulmina ejaculabantur tranquilliorqve fulgere se-
 renitas; ut coalescere distracta discant iterum, prostra-
 ta erigi, sanari lasa ac saucia, firmari stantia ac conser-
 vari (si modò quid stare intactum potest in tam vagata
 latè ruina) optimum judicasti, in rem venire præsen-
 tem, & tuis potius, quàm alienis oculis, quos falli atqve
 dormire non raro accidit, credere. Ac verò ne pigrum
 ac lentum veluti traheres iter, & in cujusdam pompæ
 effigiem mole tardissima proveheréte motum adden-
 dum profectioi venationis impetu censuisti. Conse-
 cuturus id quoq; in eo, ut commodare pietatis tuæ præ-
 sentiam, non vendere, aut imputare, videreris. Itaqve,
 nunc omnem limitem nostrum retia tua plagæq; occu-
 pant: ipse autem vigore atq; constantia juvenis, sola ca-
 nitie atqve consilio senex, latissimè circumvectus vici-
 niam duo egregia publico præitas. Simul enim saltus a-
 gros-

grosque noxiis liberas bestiis, ne spes vota que agrestium in novi belli speciem deinceps obsideant: & medicari ut possis necessitatibus nostris, clades ipsas & vulnera accuratissimè recenses. Oportunum erat hoc loco, DOMINE, longum malorum texere ordinem, & exaggerata oratione movendis affectibus repetere ac percensere, quæ in fortunis suis quisque ac bonis damna, detrimenta, clades perpessi hæctenus sumus: sed hodiernæ gratulationis lætitia commemoratione ac odio tristium corrumpi haud debet. Infringit enim gaudii vim calamitatum priorum recordatio. Nec frui satis videtur præsentibus bonis lætitia ingens, nisi his solis incumbat; & quicquid sui temporis non est, vel obliviscatur, vel certè seponat. Quapropter neque in universum quicquam ejus attingam; nec sigillatim nostræ urbis exacerbabo vibices ac plagas, quas ei communis fortunæ sævitia incussit. Et inculcare magnopere, quid attinet, quæ se in oculos ipsa ingerunt, & ut dissimulare studeas, haud patiuntur regi, ultròque se produnt, ac quasi adeunt manum? Quicquid sit nihil tam labefactatum corruptumque est, vel tam afflictum atque prostratum, quod non in tuæ præsentis luce erigat se, ac incitet veluti recepto spiritu, inque novum & meliorem habitum levante dextera tua te tunc affurgere. Multum fiduciæ jacenti ex morbo additur, ad quem accedat Medicus & artis eximiæ & humanitatis perspectæ: ut possit opitulari haud tantum, sed etiam velit. Is ergo cum levat clementer brachium, cum tangit venam sollicitus, aut manum pectori admoveat, cum frontis orisque habitum inspicit; mox modum virium, quietis statum, quàm aut fastidiat, aut appetat stomachus, & diligenter, & multa verborum comita-

mitate exquirat; quâ spe se tollit ægrotus, & gestit potius, & quasi oblitus valetudinis se quam pulcherrimè prope habere putat. Nobis quoque, PISSIME PRINCIPUM, primum & maximum ad salutem, non signum magis, quam documentum certissimum est, quod vulnera nostra & ægrotudines inspicere atque tractare ipse dignaris; quantumque sic nobis fiduciæ addis, tantum dolori & detrahis; ut licet sublata nondum sit mal' ipsius causa; sensus hebescat tamen, cum tam inpropinquo medicina appareat. Ita & vales ingenio, & longæ experientiæ disciplinis instructus polles, ut qui quam eorum, quæ ad salutem nostram faciant, nihil ignores. Tanta de cætero bonitas tua est, ut impertiri ultro velis, quæ sapientissimus animus tuus frug' fera nobis & salutaria providit semel. Quæra, in quantum consulere potes necessitatibus nostris; in tantum & voles. Voles autem quamplurimum: & facta, quæ voles, ut habeas, cum efficacissimæ tuæ industriæ nervi (nam quis te acrior & impiger magis ac strenuus se Reip. commodet Princeps?) tam aspirantis tibi familiariter favor Numinis dabit. O auspiciatissima igitur, & non in brevis ac temporarii boni spem; sed in augurium & minimè fallax felicitatis perpetuæ omen induciarum sancita pactio! O nobis lætissimæ prosperimæque Kalendæ Decembres! Quæ licet in arcum cogatis diurnum lumem, & solem subducentes terris quodammodo effœtum & segnem & inamœnum annum concilietis; at patriæ tamen dum redditis patrem, dum exhibetis obtutibus nostris verendum salutis ac securitatis publicæ pignus; plus certè in uo confertis Principe, quam aut Sol ipse, aut annus donet, Quorum ut capere munera ac frui liceat, a virtute, a sapien-

pientiâ, à bonitate regnantis est expectandum. Quantum enim & bonus annus, & pii tribuent Soles, si extra securitatis spem positus sit agrestium labor; aut ipsemet princeps procellâ quâvis & tempestate violentius incumbat; feliciorque proventus anni non tam gaudendi colono afferat copiam, quam flendi necessitatem imponat? Jure idcirco alacris omnium & effert & jactat se pietas: quantumque intus concepit quilibet gaudii, tantum in ore, in gestu, in habitu etiam promittit. Nihil autem pusillum, ac leve & tralatitium intra animos nostros æstuat; & sensus sagitat omnes, truditque per turbam & quasi tumultuatur inter se, dum simul præsentium voluptas maxima tenet, & spes futurilenocinatur. Atque ignosces, SERENISSIME ELECTOR, si in tam impotenti lætitia inconditi aliquid, & parum decorum admittimus, officiique sollicitudinem affectûs magnitudo elidit. Impetuosissima res magnum gaudium est: præcipuè, quod diurnam post ægritudinem atque mœstitiam incumbat. Nequæ enim in unum hominem simul & vehemens motus animi, & diligens sui custodia convenit. Ut saxum ingens montis, cum sua emotum est sede, teneri non potest, devolviturque lapsu præcipiti temerè, quâ patet declivitas; sic mentes nostræ, cum incitatæ vehementius sunt, quâ vergunt, ruunt; nec eunt in vota sua ordine, sed raptim præcipitant: cum simul affectui, & rationi vacare haud possint. Non offendent te igitur ruentis confusè, & tibi eripientis propemodum iter malè digesti clamores turbæ: non immoderatus gratantium strepitus, & exultatio impotens; neque enim irreverentia atque protervitas; sed nimia & sui securesorum est pietas, qui, à quo omnes felicitatem expectant,

D

pectant,

peccant, videre dum ardent, habere decoris rationem
 haud possunt. Itaque omnis ætas & sexus, & status
 omnis ac ordo certatim affluit, & quo majores spes
 quisque de tuo sibi promittit aspectu, hoc intueri, hoc
 venerari te propius optat. Si dignaris respicere (&
 quidni digneris tam amans tuorum, tam bonus & fa-
 cilis princeps?) sed si dignaris respicere igitur, videbis,
ELECTOR, ad tam beatum spectaculum tui non pu-
 bem adultam ruere tantum, sed parvulorum etiam gre-
 ges, & lascivire, ut solent, propemodum gaudio, suspi-
 cientes ex longo licet, sub quo in meliores spes tandem
 succrescere se non pueriliter sibi persuadent. Videbis
 senes supra ætatis obrepere vires, & incitare tarditatem
 annorum, ne transeundo prævertas, à quo debilitati
 suæ securitatem & quasi baculum quendam expectant.
 Jam medii horum quam jactant se? Quam virili atque
 cordato gaudio ingenii juxta & corporis robor im-
 pendere gestiunt, quem in præsentia intuentur? Quid
 nunc pudicas virgines, quid castas matronas comme-
 morem? Quæ aut legitimas nuptias nunc nihil detre-
 ctant; aut tæcunditatem suam odio non habent. Vi-
 dent enim tum cui genuerint liberos, tum cui legitimè
 gignere cupiant. O quantum ingenium justis & im-
 moderati gaudii est? Quod & superbiam amplis demit,
 & parvis addit fiduciam: ne aut beati fastidiant mise-
 ros, aut vereantur calamitosi beatos. Spectant unà
 divesque & pauper; & quos fortuna discriminat, a-
 mor ac desiderium tui conjungit. Qui cum ex æquo
 triumphent adventu tuo, hoc differunt tamen, cum
 novi spes fati abblandiatur alteri; alterum verò se-
 curitas veteris & incrementa titillent. Sic multa
 cum præstes in præsentia omnibus, **ELECTOR SE-**
RE-

RENISSIME, non pauca tamen in posterum debes; & ab adventu tuo, ut nemo non partem felicitatis aliquam sibi promittit; sic in eodem concurrunt omnes, lætantur & gratulantur omnes. Præcipuè Academia tua: quæ quidem hoc abundantius lætitia hodierni diei fruitur; quò ad beatum complexum tuum benignius propiusque admittitur. Cùm non videre tantum viderique licet; sed alloqui etiam & venerari coram, cui & suam salutem hæcenus debet, & debitura post est, quam potest sperare, felicitatem. Quam hoc uberiolem quidem præsumit; quod ex præteritorum certitudine, de futurorum fide animosius speramus. Quod si natura rerum permitteret, ut fundamentis æternis quæ sita altissimè sunt, aut structa invictis operibus fixa penitus sedent, se commovere & agere possent, (quanquam in Poëtarum fabulis incedere montes, procurrere silvas, coire in muros saxa & lapides legimus) non nos, spirantia ejus & animata membra tantum, hic consisteremus ante Te; sed exedræ omnes & acroteria huc ultrò venirent, & de pulcherrimis maximisque beneficiis tuis loquerentur: quin hortuli nostri atque agelli, & ipsi domestici lares, niduli nostri, leverent se funditus, seque proriperent in tuum conspectum, acturi gratias, quod ab hospitibus, à vectigalibus, à munere omni ac in tributione militari, immunes, indemnes, liberos præstiteris. Quod beneficium nisi tulissent à manu tuâ; jamdudum illi, aut vasto squalore ac solitudine in senticeta fœdasve uligines; aut situ ruinavè in antra, in stabula, in rudus de forme, & nescio quos quisquiliarum sordidissimos aggeres abiissent. Quare quod feruntur, coluntur, habitantur & fructum præstant; non dominorum diligentia, non cælo

& solibus magis, quàm tibi debent. Quamquam quid agellorum ego, quid possessiuncularum nostrarum recenseo bona, præteritis iis, quorum hæc gratia in eos collata? Nam quid attineat, quæso, durare cubicula nobis ac mansiones integras, constare tutelam & cultum fundis; si fructum omnem excedat impensa, & patrem familias strangulet sumtus, & nosmetipsos novissimè contabescentes miseriam cedere bonis, & vertere solum, & aliam patriam, novasque fortunas, everfis veteribus, indignis erroribus, laboribus improbis, quærere, necessitas cogat? Quare servasti hoc tuo munere, CLEMENTISSE PRINCEPS, non bona nostranobis tantum; sed nosmetipsos bonis nostris; & nos servasti autem, ut Academiam tuam servares. Quam non in tectis & ædificiis, non in palæstris atque gymnasiis, sed viris æstimabas. Neque enim columnæ ac pilæ, aut tabulata affabre structa, nec ornatissimi quamvis cathedrarum suggestus edere vocem, & disciplinis præclaris formare rudum animos, nobilissimarumque artium doctrinis imbuere & expolire ingenia solent; virorum id munus, neque quorumvis, est: sed qui perdidicerunt jam olim, quæ docent, exactè, nec non in meditationibus illis exercent assiduè ætatem, & vacant solis, aut eò cætera omnia referunt. Quos eam ob causam habere & liberaliùs oportet: ne quasi contemti neglectique remittant studium, & minus perficiant; aut aliis applicent animum, unde emolumentum majoris fiducia redit. Quo nullum aliud aut pestilentius affligit studia; aut officinas eorum ac domicilia Academiæ citius evertit. Utinam vero (postquam in hunc deventum est locum) ea desubito mihi divino munere eloquentia daretur, quæ non partem
quidem

quidem illius laudis, sed omnes numeros ejus impleret; simulque & suavitate alliceret, & subtilitate suaderet, & gravitate, instar profundæ grandinis ruens, percelleret: ut omni orationis genere, omni facundiæ habitu, publicè tibi, SERENISSIME ELECTOR, agerem gratias, & hoc cœlesti munus tuum, sic inculcarem seculo nostro, sic commendarem posteris, ut ejus memoria contra omnem obtrektorum invidiam, ne atterant; profunditatem temporum, ne sorbeant; ruinam casuum, ne solvant ac deleant, invicta perduret. Interest enim, interest, eam in laudibus hominum, in fama rerum, in perpetuitate ætatum manere exemplo principibus, quid & honoris literis, & indulgentiæ literatis debeant: ne his oppressis calcatisque, & illæ intereant, & secum unâ humani generis trahant exitium. Cujus quidem maximi beneficii tui, ELECTOR, cum diligentius replico ordinem, & formam ejus perscrutor, nescio equidem, quid prius in eo, quid magis admirer; bonitatemné animi tui, in qua origo ejus & incunabula quasi posita sunt? an rationes consilii tui, unde adultum robur atque perfectio est? num voluntatis constantiam, ex qua invictum nobis perdurat? Quia & es, & eris semper, sicut fuisti, optimus; cepisti, ut dares, impetum: ne dares temerè, deliberasti maturè (Profusio enim, non liberalitas, largitio est, cui ratio haud constet) Præstas indefinenter autem, quæ decrevisti semel præclare, ut approbes, gravitatem eandem ac pondus & moribus & rationibus tuis inesse: Teque, quàm aberrandi proclivitate, quàm pœnitendi necessitate excludi. Neque enim quem pœnitentia cepit temere, quàm inconsultum & vanum, quod ut umque à tuo ingenio longissimè abest. Prosperant qui-

dem omnium literarum jam olim superioribus seculis Imperatores Augustissimi: peculiari indulgentia etiam caverat nobis D. MAURITIUS, qui primus in gentem tuam sacrum Imperii enses intulit, Tibique DOMINE, auspiciis felicissimis per avi patrisque & fratris pius transmisit manus; sed obsoleverant illa pleraque in animis hominum, & velut situm traxerant, cum ipsa felicitas temporum usum illorum consumeret. Sic factum, ut quae per pacem magnifica habita, exortis mox bellis, & cum deberent exeri, inania prope & inutilia reperirentur. Oppressissetque nos pariter, & evertisset hanc toto terrarum orbe clarissimam Academiam publici fati atrocitas, ni intervenisset pietas tua, & quasi obiecto suae clementiae clypeo infesti fulminis ictum in tempore declinasset. Quid animi enim, quid reliquum nobis manere fiducia poterat, quo fulciretur vitae spes, quo nostra persona ac status inniterentur, si post intercepta stipendia foris; consumpta & erogata patrimonia domi & conjugum dotes, nil praeter vilitatem, orbatis honore privilegii; & desperationem ac famem, honorum naufragis, restaret? Sed sicut beneficium Solis lumen caligines noctium facile dissipat, simul redditur terris; ita evanuerunt curae mœroresque nostri illico, simul clementiae tuae lux fulgere nobis cepit; & reddito spiritu privilegiis veteribus ac senescentibus sollicitudinem nostram solata est; & gratia novorum exhilaravit spem nostram ac confirmavit. Ita factum, ut licet haud pauci aliò, & extra patriam, ubi nec bella, nec calamitates ullae bellorum urgerent, invitarentur luculentis conditionibus, plerique tamen omnes restiterint, nec deseruerint stationes: obfirmatique adversus fortunam meliorum spe, & tuae clemen-

tiae

tiæ sumtâ fiduciâ, putarint satius, ostentati commodi fructu excidere, quam fortis ac generosi animi perdere laudem, si segniores scilicet in approbanda tibi fide viderentur sua; quàm indulgentia tua in exerendâ cumulandaque pietate nosceretur. Neque fefellit hoc nostrum augurium, CLEMENTISSIME PRINCEPS: quippe quem non minore constantiâ collata asserere munera jam deprehendimus, quàm quò facilitatis affectu contulisti ante. Nam venit usu nobis, ut non sufficeret, dedisse semel; sed iterum iterumque vindicare tentata, ut esset necesse. Reperti siquidem sunt, qui quererentur apud te, cum ante non semel, tum & nunc nuper etiam, felicitate immunitatis collatæ in nos accumulari suas miseras, accrescente sibi onere, quod nobis ademptum. Præclarum quidem in principis laudibus clementiæ titulum; sed æquitati si nihil officeret. Æquum de cætero, non separari à remedium collatione, quos mali fortuna conjungeret. Quos quidem, dum serunt talia, dum persuadere conantur, nec odii cujusdam adversus literas, neque livoris in ordinem nostrum infimulaverim. Paratus potius ad labendi facilitatem, cui in universum mortales obnoxii sumus, communemque humanis ingeniis affectum amicè referre. Quàm læta & prospera bonarum rerum splendore perstringere ac hebetare mentis oculos; tam obumbrare miseriæ sordibus suis & quasdam quasi offundere tenebras solent: ut utrobique malè pateat verum, & hîc & ibi magna errandi detur occasio. Jam quotocuique cum suâ fortuna tam convenit bene, ut, quamvis minimè malus, non tamè obliquè aliorum intueatur felicitatē, nec in solatii parte accipiat, etsi dispares ordine, fortunâ tamen sibi æquari? Hinc

boni illi viri, cum se respicerent maximè, & in vulneribus suis tantum haberent manum, advigilantes doloribus, qui urebant; quid deberetur aliis, tanquam obductâ oculis nube, minus perspiciebant. Non nominabo opificia ipsa apud Te, SERENISSIME ELECTOR; sed quotquot eorum recensere fas est, quanti, quæso, ipsis aut disciplina artificii in mercede & cultu; aut celebratio denique, in instrumento tuendo & perficiendo opere constat? Quæ à primis propemodum institutionis annis, aut parcunt patrimonio, aut aliquid lucrifaciunt statim: ut simul habeant interim, quo rudimenta ac tyrocinia sua tolerant; sed post deinde inveniant, quo fundent familiam, & incrementa rebus sperent. Quam dispar eorum conditio, qui se dederunt literis, tuamque ætatem in excolendis tradendisque studiis occupant? Quibus à prima pueritia usque & prope infantia, in præceptores, in libros, in cultum ipsum ingenii, tum cætera vitæ degendæ honestè præsidia, faciendi sumtus perpetuo, tantique sapius sunt, qui patrimoniorum fructus haud tantum omnes, sed ipsa quoque, & si quid præterea in mercedibus, præmiisque industriæ suæ quæsierint, exhauriant atque consumant. Cum tot, & maximæ quidem, impensæ non alio fermè fructu constare ipsis soleant, quàm qui aut situs in sterili alicujus scientiæ laude, aut Reip. cesserit. Cui non modo dierum labores, sed noctium quoque ac lucubrationum nostrarum vigiliis ultrò impendimus. Ne census atque fortunas tantum; sed vitam ipsam & valetudinem in emolumenta ejus conferamus. Rati, hanc demum vitam, hunc verum usum divitiarum, si publico profint. Quod non recogitant, puto, qui nos vilissimis etiam opificiis

ficiais

ficiis æquari cupiant; & id queruntur per bellum immunes oneribus, qui omnia nostra jam diu erogavimus ante, cum quæstum quidem ipsi facerent. Urgeant bella, incumbant arma, non cessant planè opificia tamen. Facilius enim negamus cultum animo, quàm sua præsidia corpori demimus. Et prima omnibus tuendæ vitæ; non excolendæ & informandæ, cura sedet. Ut opificiorum igitur usus perpetuus est; ita iisdem vitæ defunt mercedes, licet per bella parcius redeant. At jacent in pace etiam studia sæpius; sed tempestate bellorum vel conculcantur: cum cessant & intercepta stipendia & commoda cætera debita studiis. Et ægtè est tamen, haberi discrimine aliquo, quibus & nihil ex sua industria; & quibus aliquid reddit? Æqvè omnibus quidem, coortis bellis, armorum præsidio opus est: ei tuendo tamen, quid ad justitiam interest; si hic pecunias, ille aliud quippiam conferat; modo quisque quod habet, & cujus maximè sibi præsto est copia, conferat? Nempe & nos intribuimus quod est in manu: & quid si studiis nostris promovemus magis arma, quàm cæteri oculis suis adjutant? Qui saltem gerendis bellis ministrant subsidia; cum nos & bene gerendis sufficiamus. Nam ut ingenium suum machinis, disciplina munitionibus, ordo & robur aciei constet; tum ne positus cœli & habitus; ne situs locorum atque ingenia (unde magnæ gerendarum rerum occasiones nasci solent) decipiant: in summâ, ne Imperatori consilium, consilio vis & ratio desit, nostra studia, nostræ artes & disciplinæ in primis promittunt. Quas dum docemus & profitemur, juxta & paci consulimus, & bello prospicimus: ac itaque semper, etiam cum immunes cæteri sunt, maximum & fructuosissimum Reip. vecti-

gal persolvimus. Sed quo me proripit æstus animi, SERENISSIME ELECTOR, ut hæc, & apud te, & isto tempore, disputem; simulque adesse communi causæ, & remedi eorum contendam errori, qui nos, & studiorum nostrorum merita, dum dolor iudicio officit, non suo pretio æstimant? Disceptata jamdudum hæc apud animum tuum decisaque sunt: & repulisses protinus, quoties hæctenus inquietarunt clementiam tuam, qui, si non invidabant collata in nos beneficia tua, dolebant tamen sibi negata; ni boni principis, hoc est, tuum existimasses, fastidire nullius querelas; eorumque inprimis admittere comiter, qui se afflictos statuerent; ne gravaretur eorum mœror, qui levamentum expeterent. Licet itaque jam peroraverat causa nostra apud Te, te ipso Patrono; tamen ut ordini iudiciorum nihil decederet, nec definire quicquam nisi legitimè, totum negotium tuo eorumque arbitrio, quos sanctioribus tuis consiliis adhibes, iterum iterumque commisisti. Nam & à nobis allegati fuerant, qui pro necessitatibus nostris facerent verba. Quos quidem (nam neque istud silere, ad tuam gloriam interest) qua facilitate obvia, qua benignitate incredibili, quo novæ comitatus exemplo, denique, quibus uberri- mis certissimisque gratiæ atque clementiæ principalis pignoribus, excepisti, fovisti, dimisisti? Parum erat, fecisse liberaliter copiam explicandi allegationis ordinem apud eos, quos ei negotio destinaveras: parum erat, te cognovisse ipsum causam, & tam clementer, quam graviter pronunciasse pronobis; admisisti præterea, quos miseramus, & ipsos, dedisti dextram, vadem sanctissimum pietatis tuæ; adhibuisti mensæ; provocasti ad communionem sermonis quam jucun-
dis-

diffimè, cum nunc solatiis erigeres, nunc informares præceptis; alquando & interfereres jocos, ut simul & hilaritas sua convivio, & sua constaret salubritas. Quid quod discessuros ultrò commeatus instruxisti diplomate, quosdam & xeniis honorasti? O admirabile principis ingenium! Simul & gravitatis & comitatis omnem implesti laudem. Quid nunc Augustos deinceps, aut quid Trajanos admirer magnopere, quorum civilitatem præ cæteris ornatissimis laudibus veteres extulerunt scriptores? Illorum exempla legimus, tuavidemus. Et ea quidem, quæ, si non superant illa, tamen exæquant. Bene habet, PATER PATRIÆ, bene habet, STATOR LITERARUM! Non potest abire ab se liberalitas tua: non pœnitendum quiddam admittere prudentia: & si mutari pateretur constantia; non esset profectò, quod in vocabulo suo audit. Quare intemerata tibi manet virtutum tuarum gloria; & nobis beneficia tua non imminuta. Adeò quidem, ut, non contentus hæc decrevisse intra operta Consilii tui haud semel, in ipsis comitiis publicis, favente imprimis amplissimo Equitum ordine, quasi obsignans confirmasti. Nempe ostendere alium atque alium; & elargiri aliquid, quod mox eadem facilitate eriperes, circulatorium ludum, & præstigiæ opus; non, quod deceret gravitatem principis, existimabas. Quid magis, aut ad fastigii vestri gloriam, SERENISSIME PRINCEPS, aut ad tutelam felicitatis publicæ facit, quam optimas artes, & sapientiæ studia florere quam maxime? Fortuna quidem ac opes potentiam atque formidinem circumdat principibus; magnos & admirabiles sola excellentia animi, & in præclaris operibus specta-

spectata virtus efficit. Sed quicquid prudenter, quicquid magnificè fortiterque dictum, factum, gestumque fuerit, vix ultra unam ætatem in aliorum admirationem exemplumque durabit, nisi deo a ingenia interveniant. Quorum sacer & magnus labor quicquid attrigerit, id eripit leto, perpetuoque cum posteris transfigens, aliã, & immortalì vita donat. Ac quamvis magna imperia parentur viribus; justitia tamen & bonis artibus conservantur. Quas si deleri in animis hominum, in usu rerum extinguere contingat, non alius status humani generis expectandus, quàm mundi nondum illustrati luce, nondum digesti in admirabilem istum ordinem & pulchritudinem absolutissimam, ex qua & appellatur, fuit: cum discordantia rerum semina, non separata jamque composita; sed temere mista atque confusa pernoctis immensæ vastam voraginem volutarentur ac volitarent sine lege; & calida frigidis siccis humentia, mollia duris, gravia levibus pugnarent. Cujusmodi chaos superioribus seculis, cum diuturnitate bellorum & ferocissimarum gentium incursionibus, elegantia literarum ac honor, scientiarum ac artium splendor, ipsa religio denique, humani animi maximum bonum, non offuscaretur duntaxat inducto squalore; sed immergeretur propemodum penitus infelicissimæ tenebris, & quodam quasi noctis obscenæ alveo conderetur, ut non ignorabas investum; ita, ne simile fatum, aut seculum tuum aut posteritatem opprimeret, cavendum & annitendum modis omnibus existimabas. Certe propositi igitur ita mandasti armis tuis tutelam patriæ, ut literarum securitatem non turbarent; nec urbem tantum, sed Academiam vel maximè assererent. Cujus tantò majorem ha-
 ben-

bendam tibi statuebas curam; quo tristior funestior-
 que in omnes partes rei Christianæ; adde & inexcusa-
 tior apud posteros, futura ejus videbatur ruina, si nul-
 la hostili vi fuisset illata. Malles quidem nemini ar-
 ma tua oneri esse; sed si cedendum tamen fortunæ;
 satiùs est, eximere paucos; idque, non magis ipsis, aut
 gratiæ tuæ; quàm Reipubl. dare, cujus salus suprema
 lex est. Maeste hoc animo, maeste hac gloriâ, ELE-
 CTOR SERENISSIME, qua & majorum tuorum
 laudes supergrederis, & tuas ipsius, quas quidem A-
 cademia debet, excedis. Condiderit eam maximus
 suo seculo princeps, atque id solus meritus hætenus,
 ut sapientia ei, qua nihil cœlestius, novum conde-
 ret nomen; locupletaverint ornaverintque & conser-
 varint ad posteros cæteri; magnificentum quidem illud,
 atque ad omnium seculorum memoriam illustre erit;
 sed tuis his meritis impar tamen. Enimverò in abun-
 dantia opum, & rebus tranquillis, exerere liberalita-
 tem, & facere sumtus; aut parta quæ habeas tueri be-
 ne integræque relinquere heredibus (quæ illorum
 laus est) non arduum ita atque difficile; at verò in ma-
 ximis turbis, in medio bellorum incendio, cum alia
 jam prostrata, dejecta, calcata jacent; alia fato ei-
 dem proxima nutant; solitudo & clades & vastitas un-
 dicunquæ incedit, non stantia quidem & integra; sed
 ruinosa atque laplantia sustinere, tueri, asserere (quam
 tibi vindicasti gloriam) id tam excellentis divinæque
 virtutis existimo, ut neque condere primùm & insti-
 tuere præclara opera majus putaverim. D. MAURI-
 TIUS quidem, nulla unquam ætate silendus princeps,
 & ob exempla maxima, quæ dedit, sapius, & nunquam
 sine summis laudibus commemorandus, bello &
 armis

armis perterrefactam ac dissipatam hanc Academia collegit, firmavit, exornavit, magnificisque privilegiis instruxit; eaque de re videtur venire in societatem hujus gloriæ tuæ: venitque profecto; sed ita tamen, ut Tibi ultrò, SERENISSIME ELECTOR, priores & ampliores partes concedat. Omnis illa tempestas, quæ proximo seculo urbem, viciniamque circumcirca, concussit atque afflixit, intra non ita multos defævit menses, & terruit magis atque attonuit tum, quàm incubuit bellum atque confecit: morbi acuti instar, subito ingruens, acriter urgens, & brevi transiens. At nos per lustra ipsa duo non tam expositi bellis, quam cincti undique bellis fuimus: plurimumque annorum, quàm illi dierum, prope obsidionem sumus perpeffi. Quantò facilius itaque fuerit, trepidantes & metuentes, sed nondum miseros, colligere; quàm nunc defectos, & exanimatos jamque labantes tenere, ne cadant? Videturque mihi illa tempestate quiddam deliquio simile passa fuisse Academia: nunc autem capitali morbo gravissimaque implicita valetudine ad fatum ultimum accessisse. Et est felicitis quidem industriæ revocare suppressum spiritum; sed cohibere fugientem, & retinere vitam, cum instrumenta ejus consumpta pleraque sint, nec alimoniam quicquam prope ac boni succi adest, id efficacissimæ cujusdam & planè divinæ virtutis opus. Quid quod D. MAURITII privilegium angustius, quàm pietatis tuæ beneficium patet, ELECTOR. Neque enim cum vita nostra desinit; sed quasi peculii aliqua pars ad conjuges atque heredes nostros transit. Ut non jucundius vivere, quàm mori liceat. Dum securos finiri & metu vacuos licet; ne in affectus nostros iidem recurrant

rant

rant & obruant fluctus, quos indulgentia tua haecenus à nobis averterat. Ut viceris tuos hac parte gloriae, dictum est: ut temet ipsum, restat spe veniae tuae, SERENISSIME PRINCEPS, ut dicam. Contulerat munificentia Patris tui summam ingentem in convictorium publicum constituendo aëratio, ex quo sine difficultate tuendo illi & conservando sumtus perpetuò suppeteret. Hanc cum superioribus annis aëricatorum nequissimæ artes, & illud triste in publicum monetarium malum, quod se bellorum initiis miscuit, circumscripsisset haud tantum, sed penè totam intervertisset; & tua supplevit pietas, & ei suppedians amplificavit magnificè, cum dimidium tantum superadderet, liberalitas. Quid, quod Professoribus ipsis ad ordinaria stipendia novas accessiones & commoda, fruenda in annos singulos, ex frumentario canone decrevisti? Magna quidem hæc sunt, & efficacia ad exprimendam indulgentissimi animi tui munificentiam singularem. Sed difficilius multò ac excellentius est, desperatis salutem reddere; quàm nondum miseris emolumenta largiri. Cùm illa conferres, toris ac lacertis, Academiae suum servasti, auxisti robur? hoc cū concederes, revocasti, & novos quasi astrinxisti nervos; qui tabidos solutosque continerent artus: ipsa vitalia denique fessa, emarcida, deficientia vigore novo ac spiritu animasti. Ut magna mox admiratio incenderit stare cernentibus Academiam, & sibi præter omnem spem esse superstite, quam conclamatam paullo ante, & prope depositam existimaverat. Ac videbatur ei certè supremum casum jam astruxisse fortuna; sed tua prævertit pietas, & affuit Numè consiliis, quæ inspirarat. Durat igitur Academia, non suis viribus, sed tuis beneficiis
nixa.

nixa. Durabitque in posterum, si neque hæc demseris (ac demes nunquam) & nova addideris, quibus reficias atque instaures, quæ hæctenus quidem suffulcisti. Quamvis enim huic pulcherrimæ moli ipsis iniitiis substructa fundamenta statim firmissima sint; eaque munita & solidata deinceps robustius: tamen quid non resolvit & laxat & frangit denique atque debilitat, cum longa bellorum atque effrenis rabies, tum bellis omnibus acrior inclementia fati? Quæ simul nihil ad calamitates ultimas nobis fecerunt reliqui; simul & illa convelli in tantum quassarique; quin subruï partibus plurimis & emoveri cepta sunt, ut nisi reparetur labes, substructioni perpetuitas, quamvis admotis his tibicinibus ac fulcris, constare haut possit: & sic ruinæ discrimen dilatatum magis, quàm sublatum videatur. Sufficit tamen, ELECTOR, fundasse te Academiæ cymbam interim, contra tempestates furentes hac sacrâ anchorâ, & præcavisse naufragium: cum detonuerit procella, fluctusque confederint, non minor reficiendæ jactatæ navis tibi incumbet cura, quàm conservandæ fuerat ante. Ut integrâ perfectaque gloriâ depulsi periculi simul, & recuperati optimi statûs titulis auctus seculis omnibus audias, MAGNUS STATOR LITERARUM: FELIX CONSERVATOR STUDIORUM: MUSARUM OMNIUM AC RELIGIONIS BENIGNUS PATRONUS, DEFENSOR INVICTUS: ALTER DENIQUE ACADEMIÆ HUIUS, SED MAJOR PRIORE, FUNDATOR PIUS, ET INSTAURATOR FELICISSIMUS. Ut quæ bis hæctenus tentata bellis, ac primò quidem concussa dissipataque præcipiti turbine; post autem diuturna atque atroci

tempe-

tempestate vehementissimè quassata convulsaque est, tuis deinceps auspiciis, freta pace, freta securitate perpetua, nunquam non gliscat lætissimis auctibus, & omne in ævum ad eò floreat, triumphet atque æternet, communis Christiani magistra orbis, & inexhaustâ fecunditate maximorum virorum in omni genere felicissima mater. In fine orationis vota nuncupanda sunt; sed ingenua, sed verecunda, ac sobria; non affectata & improba, & specie quidem magnifica, re ipsâ inania ac vana. Quale Romani Oratoris legimus, cum Imperatorem suum in omnia secula vivere precatur. Ludibrii, aut putidæ adulationis fuerit, non veri aut magni affectus, optare, quantumvis maximo homini, quod humana conditio non ferat. Inquam ut longa vita cadat maximè; perpetua tamen haud cadit: quæ divinitatis solius prærogativa est. Cui fastigium proximum licet principes teneant; nondum participant tamen divinam naturam: & quamvis supra homines sint, homines tamen esse haud desinunt. Sed neque illud solenne acclamationum veterum, ELECTOR SERENISSIME, revocabo in usum, deprecans Numen, de nostris annis ut Tibi annos augeat. Quid enim aliud esset, quàm exuparantissimam opulentiam Numinis in arctum cogere, & ad inopiæ propemodum redigere necessitatem: quasi largiri non possit, ni alienum invaserit: & vitæ unius ut addat aliquid, detrahere de alterius, habeat necesse? Quò propius veriusque te novimus, summe rerum Sator, & gubernator operis tui ac hospitator, hoc religiosius sanctiusque Te veneramur: non illudentes majestati tuæ, si postulemus iniqua, & quæ, ut posses, nolles tamen, ut aliena, concedere; aut malè æstimantes potentiam tuam, si, quasi de

tuo quod dones non habeas, monstremus alibi, quod possis donare. Vero ac simplici voto quæsumus Te atque oramus, ut diutissimè serves, PRINCIPEM NOSTRUM, ut addas perennitatem domui ejus, incrementaque tam felicia, quæ nulla fortunæ, nulla debilitet temporum vis; non alius ullus cernat ac a-deat, quàm heres suus legitimusque successor: cum cælo interea ipse succedat haud ante, quàm nos in plenæ ac solidæ pacis tranquillatem locaverit, Tuque consumtis felicitatis humanæ muneribus, nihil, quod reddas ipsius meritis, habeas amplius, quàm cælum ipsum.

D I X I.

ORATIO QUARTA.
 FIDEM SERENISSIMO ELECTORI
 SAXONIÆ,
 CUM CLIMACTERICUM
 MAGNUM FELICITER
 SUPERASSET,
 DICTA IN TEMPO ARCIS
 A. cl. l. c. XLIX.

RECTOR MAGNIFICE: ILLUSTRIS
 ac Generosissime Comes: Sereniss. Electoris Saxonie
 Consiliarie, & Curia qua hæc est eminentissime Præses; nec
 non istius, ac Belzigiensis, tum Gomerana ac Elbenavdiensis
 Ditionum Supreme Præfecte: Legate Legionis & Castræ
 hujus fortissime: Patres Academiæ plur. Reverendi, Am-
 plissimi, Excellentissimi: Doctores & Assessores, Consultissi-
 mi,

ms.

mi, Experientissimi. Clarissimi: Consules & Senatores Prudentissimi; Ecclesiastica Reverendi; tuque reliqua Civium Academicorum Nobilissima atque Lectissima Concio.

Cùm omni tempore pro incolumitate atque salute optimorum principum & instituitur gratulatio meritò, & nuncupantur vota ac preces auctori rerum, ut boni tanti possessionem propriam nobis atque perpetuam esse sinat; tum illà die id religiosissime fieri par est, quàm Numen beneficum natos recens indulset primum & commoda vitæ terris. Et si enim singulæ lûces egregiorum principum beneficia annumerent largiter, nec ullum momentum intercedat prope, quo non provisio illorum ac salutaris industria frugiferum aliquid ac utile in publicum operetur & agat; humanæ animæ instar, cuius infatigabilis motus suo perpetuo consulit corpori, quemadmodum tamen omnis rotunditas circuli à puncto suo nascitur, & in se circumvolvitur semper; sic universus felicitatis publicæ ordo ab illo cum maxime pendet tempore, quod ejus auctorem primum dedit. Sed consecraturis nobis votorum solennibus SERENISSIMI PRINCIPIS NOSTRI quartum ac sexagesimum, qui felicissimè hodiè illuxit, natalem, tantò devotionis ac pietatis plus afferendum ad id officij; quantò defunctis magno metu gaudendum & gratulandum effusus est. Qui rationes Chaldaicas sequuntur, cuiusque mortalium vitam, in quædam segmenta seu interstitia, quæ gradus & climacteras appellant (quod æquè per eos, atque per scalam, agatur nostra atque ascendat ætas, dum rursus in finem suum præcipitet) per septimum quemque, & nonum quemlibet

a num describunt. Quos, quanta vicissitudinum
 varietate natura rerum insignierit (quod iidem obser-
 vant) nunc nihil attigam: de discriminibus autem at-
 que periculis, quibus tum vita atque fortunæ nostræ,
 imprimis eo, quem tertius & sexagesimus facit, pateant,
 quas tristes atque ferales canunt prædictiones? Hunc
 enim, quia utrumque fatalem numerum, quorum ad
 corpus alterum, ad animum verò alium pertinere vo-
 lunt, capit & copulat, ex septies novem & novies sep-
 tem conflatus, maximum reliquorum terribilissimum-
 que pronunciant: eaque de re *Androdam* dictum Æ-
 gyptiis, quod vitæ humanæ, ut Firmicus loquitur, uni-
 versam debilitet atque infringat substantiam. Non
 disputabo nunc curiosius de hoc proposito, ac in di-
 ctorum sollicitè fidem inquiram. Potius, omnia, sicut
 sunt, relinquam in medio, neque aut vera asseram, aut
 arguam vana. Conduntur altissimè sæpius causæ
 rerum: quas meras profundius cum vestigando præ-
 hendere nequeas, multò proclivius fuerit, negare peni-
 tus, quàm de natura earum quicquam statuere. Non
 rarò etiam intervenit Deus, ac procurrentibus se se op-
 ponit causis, aliter que dispensat eventus, quàm se datu-
 ri aliàs erant. Quæ ratio Numinis, ut in arcano agit
 negotium, se que subducit mortalium oculis; sic fre-
 quentissimè confudit iudicia: ut toties dubitent, quo-
 ties exitum suis concinere causis non vident. Quod
 si nec superstitiosa habere nec falsa oportet, quæ de
 gradariis annis, & horum maximo antiquitas prodidit,
 ac nostra potissimam partem recepit ætas; hoc san-
 ctior nobis solennior que agi hic dies debet, quò plu-
 ribus tristissimis que auguriis atque terroribus auctor
 & custos securitatis publicæ in eo defunctus est. Ac si
 hunc

hunc ipsum tam formitatum aliàs annum, plenum lætissimis gratulationibus & omnis generis felicitate expertus insignem, si quemquam alium, est; ecquod illustrius providentiæ; quod certius & luculentius divini favoris in principem nostrum capere documentum; aut quando justius Deo & canere immortalia laudes, & gratias reddere, quam hodierno die licebit? Ego verò ut mediocritatis ingenii mei omnium maximus mihi ipse testis sim; potius tamen existimavi, si quam dicendi opinionem collegerim fortè studiis hominum, perdere eam atque amittere hodie penitus voce inconditâ, quàm lucem istam indictam pati, cujus felicitas citra impietatis crimen sileri non potest, & in præsentia sola referetur, sepositis laudibus Principis, quæ aliud tempus, & majus ingenium, & victurorum annalium curam exigunt. Nam secula omnia erudire quæ debent, & per se numerosa atque amplissima sunt, nec comprehendi recitatione unius possunt horæ, & in transcurso atque per summas, ni velis atterere, dici haud debent. A vobis, AUDITORES, dari benevole veniam obsecro, si à communi ratione mea non nihil recedet oratio: neque tam venerabilem istum confessum vestrum, quàm illum ipsum compellare videbitur, qui causam occasionemque dicendi dedit. Neque hîc illud afferam; ut principum culmen se supra cæteros levat altissimè, & sortem communem modis infinitis excedit; ita vulgaritatem detrectat & averfatur oratio; quæ summis potestatibus datur. Modestius, opinor, hoc pro me dixero; si sua in sede consistere animus motus ac incitatus semel haud potest, sed erumpit foras, eo que fertur ac rapitur sui impotens, unde non datur quiescere; quid mirum, si ex præsentis diei lætitia alas quasdam, & velut quasdam re-

migia sibi aptet oratio, ac gratulationum plausu solenni quasi ventis levata, emicet, seque ad eum, quem dicit, inferat, & ita secretum multis millibus, tanquam presentem, alloquatur? Quamquam abesse putandus vix sit, qui potestate imperi ac majestatis vi & longè distita impleat. Sed unde dicendi initia, SERENISSIME, ELECTOR, quàm à Te ipso, vel auspicius capiam, vel oportunius sumam? Incertus licet, utrumne Tibi ipsi de Te, an nobis potius gratulari oporteat. Qui dubitationis meæ æstus tamen, sederit facile, si cogitem, non se jungendum à populo principem; nec posse fieri, quin eadem ille cum civibus, isti cum principe, adversa lataque habeant. Quapropter simul Te Tibi saluum gratulor, & nobis gratulor: sed primùm Tibi, in quo divini muneris bonitas incipit; deinde nobis, in quos redundat. A tua enim salute, nostra descendit felicitas: & quicquid jucundam atque optabilem vitam reddit, hoc providentiæ tuæ curis totum debetur. Non reprehendo illorum sollicitudinem, qui desideria sua pro publico anxii partiuntur subtiliter, & quibus fatigent Numen pene minutim concidunt preces, cum pacem, concordiam, securitatem; cum opes, honores, gloriam optant. Sed quando simplicius vota concipere poterant, & cuncta in caput unum constringere, salutem principis precati, in quo Resp. & nos sumus? Prætervehenti Puteolanum sinum Augusto, vectores & nautæ de Alexandrina navi, quæ vix dum appulerat, exquisitissimas inter laudes & fausta omnia illud eximium etiam admodulabantur: PER ILLUM SE VIVERE: PER ILLUM NAVIGARE: LIBERTATE ATQUE FORTUNIS PER ILLUM FRUI. Potest orationis figura paullò videri
 urba;

urbanior, & ad vernilitatis cujusdam ingenium ex arte polita: vanam ac impiam nemo dixerit, qui melioris Philosophiæ imbutus gustu, angustum quiddam atque cœleste in rerum Dominis agnoscat, cujus auspicio ac vi majestas eorum per omnes imperii infusa artus, totoque se miscens corpore, molem agitet: ac partibus singulis spiritum quasi ac vitam non modò; sed statum etiam atque fortunam dispenset. Perinde, ut Deus Deorum, summaque illa & exuperantissima mens, naturam rerum, ex quibus hoc universum connectitur, numine suo & implet & animat, fecundatque ac vovet: & ita consulit toti, ut partes haud negligat; sic providet partibus, ut totum conservet. Cujus etsi omnia sint, quæ ambit aër, quæ irrigant aquæ, quæ sustinet terra ac alit; hæc ipsa Regibus ramen atque Principibus eâ concedit lege ac donat, ut usum fructumque eorum indulgeant populis, labores & curas pro felicitate communi sibi reservent. Quàm ergo compendiosè agit nobiscum benignitas Numinis, qui, Principe salvo, cuncta tenemus? Vetustissima tenet opinio, in sexagesimo anno ætatem hominis exigi; neque tum vergere vires incrementis consumtis, sed plane procidere; & sic effatos corpore juxta ac animo, nec Reip. usui amplius, nec sibi esse. Qua de causa proditum literis legimus, Romanos priscos dejecisse de ponto in Tiberim; & gentem Scytharum peremisse ferro, qui id fecissent ætatis: quos apud Ceos coactos lege cicutam bibere, & ita obire diem, Ælianus auctor est. Nihil debilitatis hujus hic modus ætatis Tibi attulit, DOMINE; & ille ipse famosus terroribus ac discriminibus ex lege scansili annus usque adeo sine clade & maleficio

prætervectus est, ut fugitivi instar elapsus magis, quam,
 sicut hostis; incubuisse videatur. Et quo successu
 faceret impetum, qua parte adoriretur latus tuum,
DOMINE, quem circumcirca precum nostrarum
 cohortes & turmæ cingerent; quin ipsa tutela Numi-
 nis pervigil providentissimè regeret undique ac custo-
 diret? Hoc est, **ELECTOR SERENISSIME**,
 quòd sospitem hodie, quòd Te incolumem cernimus,
 eâ præsentia spiritus, vigore animi, corporis firmitate
 ac robore, ut nisi canities ætatem proderet, senem ne-
 mo putaret. Itaque cum valerudinem tuam incon-
 cussam & integram, cum viridissimum senium illud
 intueor, non possum non prædicare nostram felicitate-
 tem, qui talem nati Principem sumus, cui nec in mi-
 nore ætate defuerit unquam senilis maturitas, & nunc
 in granditate ista annorum virile adhuc suppeditet ro-
 bur. Nempe vigiliis pluribus, laboribus infinitis, cu-
 ris perpetuis, aut fatigandum corpus aut animum ha-
 bent, qui sedent ad clavum Reip, & dispensandis gen-
 tium fatis à Deo præpositi sunt. Ergo ut suo suffici-
 ant muneri, ut sustinendis partibus ne impares sint, ac
 defetiscantur inter negotia, & sic affligant, divinus
 Plato, quos Reipublicæ suæ instituebat atque forma-
 bat Reges, post cæteras dotes, quas in iis requirit, juve-
 nes quoque esse voluit: non florem annorum, & opti-
 mam illam ætatis, ut puto, partem, respiciens; sed vivi-
 dum robur, & incorruptum vigorem corporis: qui
 sicut juvenem proprius, ita viris ipsis ac senibus adesse
 non rarò, natis tamen feliciter, solet. Talem Poëta prin-
 cept designat, cui crudã ac viridẽ senectã tribuit: talem
 Te, **PRINCIPUM MAXIME**, datũ nobis jam olim, &
 nunc superstite læti lætitiis omnibus gratulamur. Quid
 incom.

incomparabilem Conjugem tuam memorem, quæ pietate post Numen secunda te semper colit. semper amat? Quid natos maximos, quater geminas illas spes atque oculos Reipublicæ? Quid illustrissimi nominis filias? Quid excelsissimos Generos? Quid natam ex iis tot florentissimorum nepotum turbam? Quos salvos & sospites cum hodiernâ luce aut intueris amplexus coram, aut accipis famâ; quam ampla & uber delicatissimi animo tuo materia gaudii nascitur? Quæ gratulationum leges efflorescit latissima? Nam toto hoc anno quod tuum in sanguinem non ulla sævit clades; quod dulcissimorum tibi pignorum integer numerus imminutusque constat, quanta benignitas Numinis? Quæ tua nostraque felicitas est? Nec sum ignarus, ac mecum peregi jam ante, quid curiosus mihi auditor hoc loco objiciet: Serenissimi Daniarum Norvagarumque Principis, desideratissimi Generi tui, DOMINE, casum, & ipsa initia anni hoc luctuosissimo nobilitata funere inculcans. Neque infiteor multum tibi doloris in illo vulnere, magnamque illatam filix cladem; at quotusquisque negaverit, infestum hoc fulmen immenso quidem fragore tuam perterruisse domum; non concussisse ipsam ruinâ: ut licet dejecerit ac deturbarit ornamentum ejus illustre ac ingens; compagem tamen structuræ illæsam reliquerit. Quid quod durissimo huic tempori tuo non defuere solatia: & ipso in medio luctu adeo intervenerunt subinde, quæ avocarent dolorem, ejusque acerbicatem voluptate aliquâ interfunderent ac mitigarent. Ex quibus quid aliud, quam singularis ac summa in te benevolentia Numinis, destinataque ab eo in istum annum Tibi felicitas documentis certissimis patet? Valde quidem utebat implici-

tum morbo excipere Generum; sollicitam valetudine Domini filiam amplecti; at illud ipsum videre & aspici, illosque affectus sanctissimos obtutu, sermone, osculis miscere pariter atque accendere, quam dulce erat? Durum ac illætabile meritò dixeris, quem abeuntem plenus lætissimæ spei dimiseras, & faustis omnibus optaras reducem; hunc infelicissimo nuncio supremis post paullò audire admotum; sed quod assistere valetudini ejus, quòd deficientem fovere sollicitè, quod interesse sermonibus ultimis licuit, & satiari aspectu novissimo, & morientis claudere oculos, & cæteris, mœstæ quidem, non injucundæ pietatis tamen officiis fungi, quam recreabat? Et ille cum in piissimæ Conjugis osculis spiritum poneret, cum inter affectus charissimos, in conjunctissimi cujusque complexu obiret diem, quod mortis habebat solatium? Nondum commemoravi, quantum sollicitudinis Tibi pro filia ademtum in eo ac curæ fuerit, quòd tanto obrutam casu atque prostratam levare coram, erigere, alloqui atque solari tam oportunè, quam efficaciter licuit. Minuit enim & acquiescit facilius angor, cum cui timemus, ipsum amplectimur; cum observare coram laborantis momenta, & prout ægritudo per intervalla intendit remittitve se, sic applicare remedia licet. Et quæ præsentia magis excogitari dolori fomenta poterant, quam tantæ filia quæ tantus atque tam pius pater expediebat? Videbor demens, si excusandis tristibus diutius immerer, cum tot lætissimorum narratio abblandiatur. Nam licet, quæ semel tulerint fata, recuperare fas haud sit; lenius tamen affligit clades, quam novæ bonorum accessiones penlaverint. Ergo cum jam per totam aulam ferale incederet justitium mœrerent proceres,

squa;

sqvaleret vulgus, operæ ipsæ silerent omnes (nisi quatenus ministerium funeris agerent, & adornandis exequiis exercerentur) non quisquam adeo doloris, & luctus ageret expers, ecce, mox puerperio principali augustum perstrepat limen, & nata maximo ac vetustissimo liberorum mascula Tibi affertur proles. Qui simul increbuit nuncius (est autem in prosperis velocissima fama) quæ dissidentium pugna affectuum incubuit illicò omnium animis, cum inde luctus & mœror, hinc exultatio gaudiumque gradum conferrent? Eterant utraqve in parte ex causis ipsis vires haud multum dispares; nisi quod abblandientis gaudii non æquè ingrata violentia austeritatem mœroris ad quædam quasi induciarum pacta non ita invitam perduceret. Ita fiebat, ut suum utriqve maneret jus; donec doloris sensus concederet tempori, lætitiæ fructus superaret. Dabis, ut spero, curiositati meæ veniam, SERENISSIME PRINCEPS, si intima animi tui rimari videar; nec ad prophanam audaciam interpretabere, quod motus etiam tuos, ferre foràs & evulgare sustineam. Ad emergentem enim hanc novi sideris lucem, quis te gratissimus tenuit stupor, vix loqui ausum, ac pene nec credere tantam felicitatem? Quis impetus gaudii omnes mox pertentavit sinus animi, cum nobilissimum parvulorum pulcherrimumque primum levares ulnis, dulce onus, ostendens patri similitudinem sui & tuam; Quibus aristi affectibus, quæ concepisti auguria animo precatus tacitè Numen æternum, cum novellum nepotem mactum pietate, mactum virtute, per domesticæ laudis exempla (quæ efficacissima disciplina principum est)adolescere feliciter, & dignum avito patrioq; fastigio olim dare juberet heredem? Audiet, audiet

diet orantis vota magnitudinis tuæ auctor Deûs: & quid si rata fore jam tum, cum nasceretur hoc novum spei nostræ præsidium, clarissimis idem monstravit signis? Nam quod exortus ejus in ipsa initia alterius seculi incidit, ex quo in gentem tuam, DOMINE, facer imperii ensis & Septemviralis illa concessit purpura, haud temere est. Et ominari licebit, in centum alios ac alios annos (modò tamdiu duraverit seculum) dignitatem hujus fastigii domui tuæ Deum, sic quasi pignore dato, delpondisse. Cæterum nobis ac patriæ, ab isto infantia gradu cum adolevit in virum puer, quæ non lætissima candida quæve promittet, cui tenello ac parvo tot imperare merentium lacrimis, & tam atrocis squalorem luctus detergere benignitate fati sui concessum fuit? Nondum ex gaudio isto resederant animi, cum secundum naturæ, MARIAM ELISABETAM HOLSATICAM; lætissimo partu gemellos enixam acciperes. Quod rarum magnumque in modicis quoque penetibus, quam felicitatis gloriam principibus addet? Mirum in modum se offerebat Tiberius suscepta à filio prole geminâ; jactavitque apud Patres in Senatu palàm, *nulli ante Romanorum ejus fastigii viro id contigisse.* Sed Livia Drusi nec prolem ullam ediderat ante; nec nisi semel, quod constat, postea peperit. Itaque primo experimento uteri statim omnem prope modum fecunditatis gloriam consumsit. Vitibus similis, quæ ex unius ubertate auctumni mox langvent, & hinc effæta annorum sequentium spem defraudant. Tua MARIA ELISABETA, DOMINE, quæ felicissimi uteri pignora, quam Tibi nepotum turbam dedit ante? Quæ post bissoni ipsius partus gloriam cum ad gemelli hoc editi sideris demum ascenderit decus, quod

quod inexhausti vigoris documentum exhibuit? Videturque hanc imperasse ubertatem sibi quodammodo, non partem ut famæ hoc nobilissimo colophone imposito cessaret deinceps; sed eam ut tueretur hoc tempore maxime, & splendidissime amplificaret, cum illustranda anni tui esset felicitas. Nimirum præclari impetus quidem laude non caret, inchoare magnificè: sed ni pertendas nobiliter, quæ ceperis, veræ magnæque virtutis auferre titulum non potes. Hæc enim sola est, quæ non quiescit ac cessat: quæ post egregium opus non defertur & languet; sed ipsa honestate ejus subinde se recreat, & sibi adigens stimulos ad majora ac pulchriora studium industriamque perpetuo accendit. Quo exuberantius igitur & excellentius in Tua fecunditatis meritum est; tanto inferior Livia est: tanto tu major feliciorque Tiberio avus. Occurrit ex alio aliud: ac succedentium gaudiorum tuorum celeritatem vix potest æquare orationis velocitas. Nunc enim Serenissima Hassorum Princeps, SOPHIA E. LEONORA, mihi pervellit aurem, atque in cæteris instrumentis felicitatis, quam Patri optimo hic annus attulit, referri & ipsa merito postulat. Quæ Te post paullo, æmula velut & quodam pietatisnè an fertilitatis certamine contendens sorori major natu, tertix decimæ prolis exoptatissimo nuncio exhilaravit. Piget me vehementer sterilitatis ingenii, nec mediocriter meæ irascor infantix, quod de fecunditate Tuarum admirabili, de inusitata felicitate tuâ, tam jejune adque exiliter loqui necesse est. Quam gratulantur tibi haud pauci, quam se beatos existimant, quod semel ac iterum tollere liberos: quod unum & alterum nepotem videre datum fuit? Tu pater ac genitor factus es decies; Tu in
trige.

trigena nepotum sobole novies vicies que avus, in trinā novissimè bis uno mense, in quatergemina ter, nondum integro semestri. Conferte scrutatores antiquitatis de priscais annalibus exemplum par: dicite curiosi recentium, quis hodie princeps in tot ramosque ac surculos vivus vidensque diffuderit stirpem? Sed nihil hujus poteritis. Tanto illustrius itaque, ELECTOR, amotis divini in Te fortuna hæc tua documentum præbet, quò patcius rariusque hoc impertire genus felicitatis Sator rerum consuevit. Nec nisi justitiæ cultoribus & Dei charissimis arcani oraculorum cælestium libri numerosam sobolem, & genitos genitorum, & duraturum per posterorum ætates omnes genus promittunt. Macte hac felicitatis prærogativa, DOMINE; macte, inquam, & diutissimè gaudiis fruire, quæ favor Numinis, quæ anni hujus felicitas in læta tuorum fecunditate tibi indulget. Quæ omni ex parte ut sibi constarent, nec quicquam deesset, quod delectare in liberis, quod perpetuitatem domui tuæ ominari posset, AUGUSTI etiam tui, Archipræsulis Magdeburgici, cum ANNA MARIA Megapolitana, nuptiæ effecerunt. Cujus auspiciatissimi fœderis pactio, cum jamdum Tibi exoptatissima & jucundissima accidit; tum lætissimorum imposterum plurimos nuncios gaudiorum, & festa gratulationum officia spondet. Debetur enim sequentibus etiam annis sua felicitas; nec decrescenti ætati fomenta sua decrescere oportet. Ut eò securior tua senectus sibi que minori oneri sit, quò pluribus munimentis innititur. Conditorum Romani Imperii Augustum adeo usque indulgentissima usum fortuna, tanta que admirationi felicitatem ejus fuisse antiquæ literæ memorant, ut in votorum

rum

rum abierit formulam. Cum quoties aliquem, vel supra humanæ conditionis desideria beatum optarent, FELICIOREM AUGUSTO, precarentur. Et dederim ultrò, non potuisse ei in terris, non excellentius dicam ac majus, sed verò divinius cœlestiusque contingere, quàm quòd de lare privato, & nondum Senator, ac juvenis valde, ad principatum orbis terrarum, difficultatum omnium atque discriminum victor, pervenit. Sed quàm infelix idem fuit, quàm æstimandus paret erat, quàm fulciendum herede legitimo tantum imperium? Nam præter unicam Juliam nihil ex se susceperat prolis. Et quando solatio esse poterat, quàm relegare ob vitæ probra, quàm vomitum suam ac carcinoma dicere, haberet necesse? Cujus adeò ipsum pœnituit, ut profiteretur, se malle libertæ ejus parentem esse, quàm, ne patronæ flagitia prodere cogere, suspensio vitam finierat? Jam Cajum & Lucium Cæsares, nepotes suos, quò optimiore spe adoptaverat, subsidia sibi, eò acerbiorè funere extulit. De Tiberio autem privigno ejus quid dicam? Quem non, quòd amaret, inseruit stirpi; sed quia impotentis uxoris precibus expugnatus erat: & successorem legit sibi, ut diritate morum exosus suum desiderabiliorem principatum efficeret. Usque adeo maximum virum fortunæ in liberis destituit indulgentia, cum idem & felicissimus principum, & patrum esset infelicissimus. Quò liberalius tecum, DOMINE, Numen egit beneficium: quòd ita Tibi prospexit, ut dares ipse successores Tibi, non aliunde acciperes aut quæreres anxie: nec adoptionum incertis ancipiti judicio mandares securitatis publicæ spem; sed indubitato sanguinis jure heredi legitimo crederes. tantò meliori Tiberio, quan-

rò Tu ipse hac parte Augusto felicior es? Longè, præcor, sit illa dies, & ævo nostro posterior, quæ Te solum mortali corpore cælo transcribat. Sed quando-
 cunqve illa demum, non nisi serissima tamen, veniet, quàm lætus & hilaris oppetes fatum, cum tot præsidia populis tuis, tot fulcra firmissima in stirpe tua relinques? Non classes ac legiones; non altè conditæ opes atqve thesauri, vilida æquè munimenta imperiis sunt; quàm liberorum numerus, & non incertus successor, & patre optimo nihil deterior proles. Cum non necesse discordi votorum ambitu deliberare sollicitè, quem præfici Reip. oporteat; non concertare per factiones periculolas suffragiis; aut jam electos ac repudiatos invidiâ odioqve vel inter se, vel cum Republicâ, professa semper perniciæ ejus committere; deniqve, cum principatus atqve imperium non arte, non gratia pecuniavè emitur, aut rapitur vi; sed sumitur jure, & regnum successor, tanquam hereditatem legitimam, adit ac cernit. Quid quod videri extinctus haud potest, qui, licet decesserit, in suo sanguine tamen imperet, & in posteritate agat superstes. Nescio, num mihi reddendum hoc loco sit, quod simul & vellit & concutit animum, quantoqve implet horrore, tantâ eundem indignatione accendit. Quia tristissimum, confundit & addonat; & rursus ingenti concitat motu, quod atrocissimum est ac indignissimû. Sed deprecatur atrociam præsentis diei jucunditas; & hodiernæ lætitiæ exultatio, memoriam quoqve tristium fugit. Quid faciendum itaqve mihi in tam ambiguo negotio est? Quam dare aut denegare voci veniam oportet, ne, aut silenda proferat, aut commemoranda omittat? Sed vincit pudoris modestiam, iræ justissimæ impetus; & erumpentis dolo-

doloris moles, quicquid obstiterit, dejicit facilè atque proculcat. Quod si majoris felicitatis propemodum est; evadere, qui imminentes intervenerint, casus ultimos, quàm inoffensis prosperis frui; penè injuria Nominis fuerit, tacere rem, quæ providentiæ ejus maximum verissimumque testimonium reddat. Existitit, **AUDITORES**, existitit, quem quo apellem nomine, nescio: piaculum certè hominis, ac seculi crimen; qui eò prolapsus impietatis desperatissimæ est, ut adoriri (ô nefas ultimum!) securitatis nostræ asylum insidiis, ut Patrem patriæ tollere; ut universam stirpem ejus, spei ac voti nostri portum (horresco referens) excindere atque delere funditus; quicquid virtutem audaciamque opponeret, sternere, fundere, jugulare; aulam omnem ac urbem terrore, luctu, cædibus implere; diripere opulentas domus, non parcere modicis, funestas omnes aut calamitolas reddere, destinaret. Heu, cedit in quemquam tantum scelus? Huc ergò profecit seculi nostri improbitas? Si quis ex prima ruditate temporum, quam prædicant literæ veteres, cum imperita mortalitas sine more ac lege, ferino cuku, degeret vitam, & sola libidine regeretur, rediisset ab inferis; aut hodie quisquam ex ultima orbis barbaria, ignarus juris, prophanus religionis, nullâ unquam disciplinâ formatus huc pervenisset, & tam scelestæ ac parricidali cogitatione obligasset animum, ætati, moribus, patriæ id referretur: in tanta rerum notitiâ, qua provocamus antiquos; in tanta luce veritatis æternæ, & copiosissima illa æqui pulchrique scientia, quis tam sacrilegis ausibus quæri color, quis inveniri prætextus à solertissimis etiam queat? Procul dubio, ô Parricida, te infernalium Furiarum flagella, te manium

F

Stygio-

Strygiorum agitarunt faces; quin ille ipse in universi humani generis perniciem intentus perpetuò ac operatus Genius malus hanc furiosam tibi immisit vesaniam, quæ simul & omnem consilii rationem tolleret, & conscientiæ sensum adimeret, & curam religionis excuteret; quin ipsum vindicis Numinis metum extingueret prorsusque deleret. Sed quanta immanitas tua versutiaque, Prophane, in disponendo pariter & instruendo sceleris tui negotio fuit; tanta & fuit industria Numinis ac vigilantia in deprehendis juxta molitionis tuæ nefariæ machinis & dissipandis. Quæ licet nullo indicio proderet se, & intra unius pessimæ tuæ ac sceleratissimæ mentis conscientiam tota conderetur altissime; resecta præter spem tamen & patefacta admirabiliter illo ipso fuit momento, cum incitanda jam esset tempestas feralis, & peremptorium illud in tot augusta & sancta capita mittendum veluti ex sereno fulmen, ut tanto infestior tristiorque ejus veniret ruina, quò minus signis provisa esset. Ite insipientis sapientiæ consulti, & persuadeate animis vestris, nec vitam cujusque, neque salutem Principum Deo esse curæ: ite; & credite, imperiorum fata rapi casibus; aut verti agique humani ingenii commentis. Nunquam magis providentiæ cœlestis administratio patuit pervigil: nunquam divinæ industriæ cura, quæ consulit semper, quas sibi secundas vicariasque potestates legavit terris, clarius fulsit. Illa ex omnibus igitur & cui soli imponi non potest sempiterni Numinis vis, illa fandorum nefandorumque dijudicatrix majestas, quæ audit omnia, quæ cernit omnia, quæ abditissima mentium etiam rimatur ac penetrat; illa pietatē tuam texit, DOMINE, illa avertit, quæ imminebat, ruinam domus, nefariumque;

exe.

execratissimæ amentiaæ impetum elisit ac fregit: ut factum horrendum casus tristissimi imprudens evaderes, tuique in hodiernum diem usque salva intemerataque nobis constaret anni felicitas. Scio ELECTOR SERENISSIME, quàm nihil ejus apponi gloriae tuæ postules, cujus æstimatio tota ad Deum pertineat: ac malis adeo mentionem talium secretis apud Deum sermonibus fieri, quàm in celebritatè ac luce hominum. Sed moderari magnis affectibus difficile est: & poterat tantæ rei silentium nos, aut parùm pios arguere, aut parùm prudentes. Qui non intelligamus tum magnitudinem beneficii cœlestis, tum nostri officii ordinem: & imperitâ vecordiâ prætereamus nunquam silenda. Neque verò Tibi, ELECTOR, de tua tantum, Tuorumque vitâ incolumi, verum etiam de salvâ & incorruptâ auctoritate, summâ & maximâ dote Principum, hodierno die gratulari oportet. Quæ in virtute licet, re cœlestissimâ, & supra casus positâ longè, fundetur maximè; non rarò tamen aliquas vices patitur fortunæque sentit vim, jamque vel infelicitate fati publici, vel ætate gravata inclinatur. Quid Galbam evertit, quam senectutis fastidium? Nec alia causa vult Nerva, sibi que adjungere consortem imperii coactus est, quàm senii ac orbitatis suæ ut vindicaret contentum. Tibi inoffuscatus perstat amplitudinis splendor, & in ætate non nimium dispari indeminuta existimationis dignitas floret. Neque enim in umbra ac in cubiculo abscondis annos, & otiosa atque inerti solitudine aut regis aut solaris ætatem: in Senatu, in Curia, in campo ac opere versaris assidue: & exerceri laboribus, sudore diffuere, pro ludicro ac remissione negotiorum habere soles. Ita consilio æquè ac robo-

re validus tueris majestatis vim: Tibique & apud æquales magna æstimatio, & apud juniores religiosa reverentia manet. Hinc est, quod sicut sæpius ante, ita hoc anno maximè tot Illustrissimi atque Cellissimi Principes inviserunt ad Te, tum exhibendi honoris officiique, tum capeffendi consilii causa: neque propinqui ac consanguinei tantum; sed laxioribus etiam vinculis cum tua connexi fortuna. Quid de Legationibus amplissimis dicam, quarum non paucæ, cum ab Imperii Summatibus, tum ipso ab Imperatore Augustissimo, quo nulla major in terris & Deo immortalis potestas prior est, de maximis rebus agendis ad Te fuerunt permiffæ? Nec hîc silendum, quod tanti atque diversi exercitus tam modeste ac sine maleficio per tuas transierunt ditiones, ut togatorum putares potiùs, quàm armatorum incidere agmina; nec tam ad bellum, quàm pacem, ire viderentur. Scimus mores ac disciplinam militiæ: nec ignoramus, quàm ægrè haberi bella cum bonis artibus possint; itaque hæc continentia militis & iter tranquillum non tam ingenio ejus, quam reverentiæ nominis tui, & hujus anni felicitati est imputandum. Nihil adhuc de non interrupta quiete in cæterum, nihil de rerum omnium abundantissimo retuli proventu. Quæ tamen dissimulanda non sunt, ut illustretur felicitas nostra, & eò videatur absolutior, quòd neque hac parte destituatur. Fecitque? hanc ubertatem copiarum ipsa tranquillitas publica non conspectiorem tantum, verùm jucundio rem & gratiorem. Quid juvet enim vario hortos luxuriare fatu arborum? Quid fluctuare opimis mesibus campos, aut temulentia nobili turgere vineas, si tâta munera anni armorum furor atque licètia aut corrumpat vel vastet

stet

stet in culmo, in arbore; aut jam collecta in horrea consumat nequiter ac perdat, evanescente agricolæ spe, & omni laborum adempto solatio? Quem in præsentī nec facti operis pœnitet, & ipsa, qua fruitur, copia, ad aliud, quod instat, efficacissimè invitat. Gestit idem & arbores serere, quarum nepotes suos carpturos poma, spe lætus præsumit: & Vinitor colit cum gaudio vi-tes, quarum fructibus beatiorem se videt ac sentit. Lætantur omnes tam profusâ liberalitate anni tui, DOMINE, & nunc intelligunt demum quanti faciendę bellorum hæc ferię sint, quas tuâ virtute prudentiaque nobis peperisti. Referat Numen sanctissimum dignam pietate tuâ gratiam, qui ita armis moderatus es, ne Te tuosque everterent: sic circumspexisti otium, ne quid communi causę præjudicares. Reposuisti arma, quę posses resumere, si expediret in publicum: non reliquisti, ut desereres, & reposuisti ut paci esset locus: quam quę non quęrunt bella, detestanda, impia, atque sacrilega sunt. Non qui securitati communi anteponat dolorem aut cupiditatem propriam; sed bello securitatem qui petat, hunc bellicosum ac fortem dixeris; magnum de cetero & sapientem, qui potens sui nec provocet bella, nec timeat: & equę stringendi atque condendi ferri sciens in tempus utrumque consulat rectè suęque saluti advigilet. Nam infinitam dare licentiam armis, & ob triumphī honorem ac pauca infructuosa folia, res atque fortunas patriæ indubiam atque ancipitem contentionum conijcere aleam, vani levisimique ingenii est, & qui timeri latius, quam imperare justius velit. Ridicula res est, quam narraturus sum; à luculentis tamen scriptoribus tradita pro certo. Qui Mexicanos illos barbaros

F 3

ferunt,

ferunt, quem nuncupaverint regem, sacramento adigere; bellatorem fore egregium, nihil in suos acturum vi, redditurum ex æquo cuique jus; de cætero effecturum strenuè, ut currat Sol, ut luceat Luna, ut tempeſtivæ cadant pluvix; non rivi, non flumina areant, & inexhausta ubertate terra annusque affluat. Perinde Burgundos legimus, deturbasse de ſolio Reges, ſi deſtituiſſet fortuna in bellis, ſi afflixiſſet annus ſterilitas, & alia triſtia eveniſſent. Exegerunt ab homine igitur, quæ divinitatis propitiæ munera ſunt, nec niſi impetranda ab eo, qui primùm creavit. Sed nata hæc conſuetudo jocularis, dubio procul, ex illa omnium gentium prope opinione graviffimâ eſt, quæ omnem felicitatem publicam à labore, induſtriâ, juſtitiâ ac probitate principum expectandum putabant. Ægyptios enim ingenioſum & ſapientem populum, læta ac proſpera ſua aſſignaffe Regnantibus teſtantur auctores graviffimi: & ille in verè prudentiæ exemplum à maximo Poetarum productus Ulyſſes, ſub bonis ac religioſis Principibus, non fallere vineam, non terram negare depositum; ætates hominum pecudum quæ fecunditate lætiſſimâ augeri; nihil acerbitatis, nihil adverſi caſus ingruere; degere quemque feliciter, & plane pro animi voto, auguratur. Quod ſi de luſtri ſui felicitate ille Cenſorius Cato gloriatus haud leviter eſt, & abundantiam copiarum, ſuæ virtutis & ſanctitatis præmium ſtatuit: optimo jure Tibi, ELECTOR SERENISSIME, de eo quoque gratulamur hodie, quod tanta hujus anni fertilitas tuit, quanta viliffimam facere poſſet annonam: tanta ſalubritas, ut nuſquam furere morbi, nuſquam ſerpere audirentur contagia: ea præterea eſſet quies, quæ fruendis his bonis
ſuffi-

sufficeret. Eat in secula tam singularis exemplum anni ac doceat posteros, non numerorum arcanam potentiam, non formidolosos annorum circuitus, non sceleratorum hominum machinationes nefarias convertere fortunam, quam charis suis destinavit Deus, tantò potentior numeris & omni temporum lege, quantò iisdem antiquior ipse ac prior. Eat in secula, & apud futuras testetur grates, hoc chariorem Deo Principem nostrum esse, quò abundantior ejus benignitas in dispensandi anni hujus felicitate agnoscitur. Quæ tanta est, ut novum ex se in laudes tuas, DOMINE, conferre cognomen, & impertire jure queat, quod falso ac superbissimè quondam Sylla sibi asseruit. Nimirum quod expugnasset patriam, quod in tyrannidem ac servitutem convertisset civitatis liberæ statum, quod multa millia mortalium trucidasset crudeliter, magnam eorum vim spoliasset avarè, nec pauciores proscripsisset; luctum, miseriam, vastitatem invexisset ubique, & hæc impunè fecisset omnia, se fortunatum existimabat. Ego improbitatis successus felicitatem haud dixerim. Nec beatum putabo, ex cujus secundis in ceteros omnes calamitatum extiterint causæ. Justius, DOMINE, hic Te decere titulus poterit, quem non libido atque crudelitas in aliorum perniciem velut secundis illata ventis; sed favor cœlestis, & divinorum ubertas munerum FELICEM declarat. Inde enim est, quòd salvum & sospitem hodie Te, quòd integram domum tuam haud tantum, sed auctam quoque egregiè; quod satis quietam florentemque copiis intuemur & cernimus patriam, majoraque deinceps & uberiora expectamus. Meritò igitur faustis omnibus nunc universa civitas fremit; ordines

omnes ac status & laxant gaudio animos, & acclamationibus festis resolvunt ora. Nec per privatas domos tantum lætitiæ hodiernæ vagatur solennitas; sed curias ipsas, domicilia illa iusti ac æqui; sed officinas sapientiæ, gymnasia nostra ac scholas, implet. Ipsum hoc templum, religionis ac pietatis sedes sanctissima, quibus concentuum modulis, quâ sonorum varietate in voce, in organo, in fidibus strepit? Ipsi inclitorum tuorum majorum tumuli, & isti eorum vultus ac simulacra, quæ fusa ære, aut ducta faberrimè marmore in proximo cernimus, moveri quodammodo, & quendam publicæ gratulationis sensum videntur percipere. Quorum beatissimas mentes & DEO junctas arctissimè, ut otiosas securasque nostri credere haud est; ita quis dubitet, id in præsentia agere maximè ac dare operam, ut desideria pietatis nostræ ac vota sanctissimo, quod circumstant. Numini commendent? Te itaque Sator rerum, & causa mundi initialis, PATER ÆTERNE, Te, nec posterior nec minor Patre, Servator orbis, ac sospitator, quod candidisti, operis, ÆTERNE FILII; nec non qui utriusq; amor & inenarrabilis copula es, Sanctificator animarum fidelium, SPIRITVS ÆTERNE; Te, inquam, trinum nomen, & nomen DEI unius unum publica voce, quam devotissimè fieri potest, obtestor, oro, veneror; tuere, custodi, protege hunc hodiernæ, cuius es auctor, felicitatis nostræ statum: tum si quid deest, indulgentissimè supple: & sic firmatum ornatumque incrementis latissimis in omnes transfer atates. Serva ac sospita Principem nostrum felix ac bonus: funtuloq; mortalium statione longissimâ seros, nec successores alios suffice, quam quos jam dedit, sanguinem suum, quem æternum præstabis. Horum consilia

consilia ac mentes tuâ sanctissimâ illâ & sapientissimâ mente gubernata perpetuò ac rege, bonosq; ac laetos & salutare eos rum consiliis eventus aspira; ut sub principibus felicissimis in felicissimo Republicæ statu nos, liberiq; nostri, posteriq; eorum, agamus, colamus, moriamur felices; mox felicissimi tecum gratia tue munere in a-
vitatem victuri eternam.

D I X I.

ORATIO QUINTA.

EIDEM DIVO

JOHANNI GEORGIO I.
 DICTA IN TEMPLO ARCIS PRID.
 NON. FEBRUARIAS,

HOC EST, IPSIS EXEQUIARVM
 IPSIVS SOLENNIBVS

A. clc, lcc. LVII,

SI quis repentè in cœtum istum deferatur, cum ignarissimus, quid ageretur, sciens; videat tamen, quæ argumenta ex omni se parte incœroris pignoraque ad manum dent, facilè intellecturum crediderim, cui rei hæc instituta sit concio. Hæc ara enim, quæ imminet ponè, hæc, in quâ alto, cathedra, hic ad sinistram qui allevatur suggestus sacer, induta a terrimis panis omnia: hoc ipsum templum augustissi-
 F 5 wum,

mum, non sicut ante, in vavissimis vocum ac modulorum
 concentibus festum ac lætum; sed planctu lamentisque
 triste ac horritum; hæc vestra omnium denique ora,
 humecta lacrimis, dejecta quæ in terram (qui misero-
 rum atque lugentium habitus est) inculcabant abundè,
 non tam privatam aliquem larem, aut urbem unam,
 quam patriam ipsam percussam ac sauciam; nec ma-
 gnum quendam ac excellentem hominem, sed Princi-
 pem omnium, communemque adeo patrem, sive ela-
 tum sive compositum. In quo uno tantum amissimus,
 quantum possidemus omnes: tantum lugemus, in
 quantum humani animi dolor intelligi potest. Cu-
 jus provisionibus atque consiliis, cujus tutelæ ac curis
 vitam, salutem, securitatem suam ac statum, & retulit
 quisque hætenus, & omnes debemus: nec temerè sit,
 qui non in funere ejus, propemodum funus seipsum ef-
 ferat. Heu, quo prolapsæ sunt nostræ spes! Quem
 habuerunt vota exitum? Quò tot orantium ante, &
 pro unius tuo capite, JOHANNES GEORGI
 PRIME, offerentium sua, ceciderunt preces? Ergo-
 né, ô Nomen sanctissimum, oravimus, quæ ferre fui-
 mus, indigni? Aut impetrari noluisti, quæ destinato-
 rum tibi inverterent ordinem? Quicquid sit, dura, in-
 auspicata, & res miserrima omnium est, optimum ma-
 ximum principem amittere. Senior quamvis decedat
 ac grandis, nondum maturè tamen videbitur mori.
 Ut vixerit multum, non satis vixisse credetur tamen,
 quâ potuit prodesse. Quòd plura contulerit, hoc col-
 laturus fuisse videbitur plura, qui benefacere nunquam
 cessavit. Optimi licet succedant; interrumpetur ta-
 men semper aliquid operis boni; intercedo ipsa &
 mora, dum transit imperium, deputatur in da-
 mno

mo, molesta certè est. Quocunqve oculorum aciem dirigo, quò mitto mentem, objicitur statim aliquid, quod advertat ac trahat, simulqve & admirandi prædicandiqve Principem, & deplorandi atqve lugendi necessitatem imponat. Hic se tropæa triumphiqve exerunt, quibus servavit patriam; libertatem afferuit, religionem collocavit in tuto, tremendus armis, potens consiliis, effectu felix. Ex alia parte se pacis opera, & munimenta illa securitatis nostræ ostendunt: ordinata judicia, publica disciplina correctæ; leges, aut interpretatæ veteres, aut latæ novæ; à desperatione atqve contemptu, quo belli furor adegerat, reducta ac vindicata literarum ac sapientiæ studia; constituti sacrorum ritus, & ceremoniæ ad certam formam redactæ; omnis divinus cultus deniqve & fidei sensus, definitus, declaratus, magnificeq; assertus. Quæ maxima amplissimaqve beneficia Principis, ut non deleta extinctaqve cum ipso sint, & immortalia perpetuaqve sperentur; quatenus tamen erepti memoriam refricant, in ipsâ jucunditate suorum fructuum quasi subamare scunt. De quibus cui dicendum sit, & apud Vos quidem, Sapientissimi Patres, quibus & ingens modus doctrinæ, & incredibilis in Principem amor ac reverentia semper fuit, quanto ingenio, quo ore spirituqve opus fore putabitis, ut & æquet dicenda, & ad quos dicitur, eorum votis judiciisque respondeat? Sustinui antea quidem in Principis laudibus periclitari vocis meæ exilitatem; sed quanto facilius tum partem fuit, quam totum nunc exequi? Cumque ad anni unius, aut fortè alterius etiam, defecerim opera, quò citius graviusqve ad actum omnem ætatis succumbam? Nam neque sublimia atqve cœlestia, humiliter; neque splendida atqve

atque illustria, obscure ac sordide; nec magna atque eximia, jejune viliterque explicanda sunt: & talibus vita principis constat; & nihil in mortui laudibus prætermitti oportet. Me verò audentem pietas fecit: & satius est quomodocumque dicere, quam, cum non dicere flagitium, tacere velle.

Qui oraturi accedunt Numen, in illam ferme se cœli convertunt plagam, unde diei exordium est. Ego perinde, dum nuncupata verborum vota incipio solvere, inde potissimum ducam initium, ubi intercepti fideris nostri lux primum prorupit. Sed multò diversa Principum ac cæterorum nascendi sors est. Privati enim patriæ jus ultra unius urbis oppidive non extendunt pomeria; Principes, quæ imperant, nati videntur: nec arctiores fines incunabula, quam ipsa illorum ditio habet; ut ortum eorum sibi quilibet vindicet, qui Dominos agnoscat. Non dissimulanda tamen Hermundurorum meorum felicitas est: qui primi grande hoc cœli exceperunt depositum, & mox commune fecerunt cæteris, quod Dresdæ ipsorum propitium commendaverat Numen. Nec nunc excurram in laudes, aut urbis aut gentis, quæ notæ vulgò præconio meo non indigent. Nam quid non habet Dresda, quo efferat se? Hermunduri autem, antiqua & nobilissima natio, quas gesserint res, quod florentissimum olim habuerint regnum ab albi nostro ad ripam Danubii usque, & ipsa Rhætorum productum juga, prisca canunt Annales. Genus principi, quo nullum antiquius aliud temere splendidiusve reperias. Quod cœptum à Witekindo magno, vetustissimo Saxonum aut Rege aut Duce, per tot heroum maximorum stemmata incorruptâ nobilitate decurrens, non eminentissima tantum Germaniarum

rum

rum culmina, ipsaque fastigia Cæsarum, complectitur; sed externis etiam regionibus stirpes inclitas, ac illustrissima decora, quoniam sceptrum ac diademata regia dedit. Infiniti laboris, & longi temporis negotium foret, explicari hæc omnia, & per propagines singulas in ultimam ire originem. Compendii igitur facienda oratio est & sicut augusta ac sancta, cum ingrediendi ac assidendi facultas haud est, veneramur, & præterimus; ita sub religiosæ salutationis honore veluti antiqua illa ac remota prætervectis ad propiora festinandum. Nam de ALBERTO abavo quid dicam, illo Martio pullo: quem ob invictam armorum virtutem, & incredibile animi robur, quidam TEVTONICUM HECTOREM: alii, & miles maximè, ROLANDUM alterum; Principes ipsi, DEXTRAM IMPERII, (quod toties, & tam constanter, asseruit) Imperatores, verò, PATREM CUSTODEMQVE SALUTIS PUBLICÆ, appellitarunt? Quid de HENRICO Proavo, claro & ipso armis; sed pietate & animi magnitudine, quæ opes maximas, in parvis ipse ne veritatem proderet, calcavit ac sprevit, inclito magis? Neque MAURITIUM, HENRICO natum, hinc præterierim: quem cum Virgiliano Scipione bellorum verissimum dixerò vulmen: quippe qui uno anno, ne reliqua tangam, duos terrarum orbis potentissimos monarchas attonuit, certè perterritus: & primus sacrum imperii enses in suam intulit gentem. AUGUSTUM verò MAURITII Fratrem, Avum nostri, quo ore commemorem? Qui neque militari gloriâ caruit, & tantâ, non opum modo, sed sapientiæ etiam atque virtutis opinione, ac hinc paratâ auctoritate, eminuit, ut penes unum, quod illustrius: seculi scriptor observat,

rerum

rerum imperii, quamdiu vixit, arbitrium staret. Magna verò & singularis laus; quæ CHRISTIANUM, Filium tamen, ingentis atque excelli animi Principem etiam videbatur mansura, ni destinatum ordinem factum properum interrupisset. Cujus arcanas rationes religiosius nescimus & veneramur, quam exquirimus curiosè, neque assequimur. Hic est ille CHRISTIANUS, in quo experta vires suas videtur natura, ut absoluti Principis produceret exemplum. Nam quid in eum non contulit dotis, quo posset, aut coli corpus ad exquisitè dignitatè plachritudinis, aut adornari ad summam excellentiam indoles? Nisi quod tantis muneribus perinde vivacitatem ac robur non addidit, ut raritatem & magnitudinem tribuerat. Sed quod omisit in patre, festinando ad consummationem pulcherrimi operis oblita quasi, id mox supplevit in filio, quem, altero & septuagesimo quamvis ereptum anno, tamen deflemus. Edidit* nobis cœleste hoc pignus altero partu D. SOPHIA BRANDEBURGICA: cui tantum fortunæ virtutisque superfuit, ut eadem Electoris filia, eadem Electoris soror, Electoris nurus, Electoris uxor, & duum Electorum genitrix esset. Gigni & gignere fortuitum: at virtus eligitur: & quibus præfertur, iisdem & antecellit. Quid majus habuit illa Spartana Lampido? quam unam foeminarum in omni ævo, Regis filiam, Regis uxorem & Regis matrem tantoperè admirata antiquitas? Quin impar & minor fuerit ad SOPHIAM collata. Nascendi nubendique sorte non discrepent: quandoquidem regum culmini æquiparatur Electorum dignitas: at neque soror Regis, nec nurus fuit: & unum tantum illa edidit regem, eum duos ex se natos Juvenes, Electores, hoc est, Reges,

* d. v.
Mar.
iii A.
clo 13
85.

Reges, viderit nostra. Quid, quod non magnum a-
 deo erat Lacedæmone Regem agere: quem, quo-
 ties vellent propemodum, in ordinem cogere E-
 phori, imò constringere vinculis poterant: ut penes
 ipsos regia vis, apud regnantes inane nomen remane-
 ret? Quare hac quoque in parte Spartana erit inferior,
 quàm antea videbatur æquasse. Quanta enim vis Ele-
 ctoribus in suis provinciis, quæ in Imperio ipso potestas
 & eminentia est? Antiqui mortales, Ægyptii ma-
 ximè ac Græci, Heroes Principesque suos, quo-
 rum virtutes ac opera excessisse mortale fastigium exi-
 stimabant, Deorum sciscebant progeniem. Sic Her-
 culem, domitorem monstrorum, Jovis; sic Bacchum,
 seu Liberum, non antea visi triumphum pompam à victis
 Indis revertentem, ejusdem ex Semele filium pronun-
 ciarunt. Romulum etiam, urbis terrarum Principis
 conditorem, Marte genitum sui Cives ferebant. No-
 bis necesse non est, ad hæc ludibria & vanitates descen-
 dere, admiraturis excellentissimarum virtutum in no-
 stro Principe causas. Quid queramus aucto-
 res, quos cernimus? Quid confictios jactemus pa-
 rentes, qui novimus veros? Quid nisi inusitatum ac
 magnum producant corrivati in unum Saxonici &
 Brandenburgici sanguinis fontes? Magnam quidem
 Princeps jacturam fecit, cum vix dum sexenni eriperet-
 tur Pater. Quantum enim in uno illo ad componendum
 animi morem in omnem virtutis habitum instar erat?
 Sed ut exemplum sublatum esset, unde petenda regula,
 manebat tamen insitum indoli semen, quod in exempla
 succresceret. Et jam pulcherrimè emicuerat, atque in or-
 tus suos exurgebat latissimè. Ne degeneraret (si dege-
 nerare optima possunt) educatorum cura & sanctitas
 effi-

efficiebat. Qui generosam hanc stirpem fingebant sedulo, & in decoram rectamque proceritatem felici industria dirigebant. Personæ in iis primariæ erant, Illustrissimus Saxonum Dux, FRIDERICUS GVILHELMUS, qui & pro Electore administrabat provincias, & ipsa mater incomparabilis: cui nulla deesse virtus potuit cum plenissima pietas adesset. Magnus quidem Stagiræ alumnus, cum morum naturas explicat, miris justitiam laudibus tollit; quam Principem non modò atque reginam virtutum, idque in choro earum esse prædicat, quod inter pulcherrimos illos, qui subterlabuntur cælo, ignes, candidissima Hesperis atque Luciferi sidera sunt, sed absolutissimam omnium quoque laudat congeriem. Nec potuit aliter, qui ignorabat pietatis vim, & ipsam adeò nesciebat. Nam cui patere illa absque DEO potest, qui planè ipsum latebat? Quare Justitiæ tribuit, quod pietati debebat, quæ ipsam Justitiam quoque complectitur, eique, ut cæteris, & impertitur nascendi vim, & subsistendi aspirat robur, virtutum omnium parens æquè, ac basis seu fundamentum. Prima ætas impensa literis est: quæ verum de DEO sensum, & rectum ejusdem cultum insinuant: quæ amorem honesti, & vitiorum imprimunt odia, justæque rebus prætia statuunt; ne parva accipiantur pro magnis, aut hæc, ut parva, contemnantur. Nam ut accepta hæc annis teneris fuerint, ita in reliquas durant ætates, tentanda haud temerè aut evellenda, Simul & graphidi datum aliquid temporis est, & à colorum lusu oblectamentum quæsitum, quo studiorum distingueretur labor, & velut eorum exhilaretur severitas. Nec aliena putanda pictura disciplinis Principum, recepta inter liberales jam dudum, & in inge-

ingenuæ institutionis partem assumpta à Græcis: quamquam nec spreta Romanis proceribus: & tanti visa, ut cautum edicto fuerit, ne servitia docerentur. Versavit per ætatem & torum, avo æmulus: qui senior quoque ac grandis hoc artificii genus instar diludii habuit, quo fessum Reipub: curis animum remitteret, & sic refectum, alacriorem & meliorem ad repetendas redderet partes. Spectamusque adhuc illius in isto genere opera, arte æquè ut elegantia miranda. Sed in his talibus Princeps non diu hæsit: ne vividum animum detorqueret in alia, quàm quæ promittere magnum Principem possent. Quem artes hujusmodi, ut non deceant penitus, non faciunt tamen: cujus vis omnis in eo est sita, ut & concipiat magna, & præstet. Quare in ipsis studiis quoque amavit modum: ne hausta fixaque altius eorum cura, ambitiosâ teneret dulcedine, & tempora agendi speculationibus, pulcherrimis illis quidem, parum de cætero tamen ad summam rerum facturis curam, consumeret. Ut multò satius videatur, amorem ac benevolentiam commodare bonis artibus Principes: claram & consummatam scientiam doctoribus illarum relinquere. Et hos quò complectuntur indulgentius ac fovent, hoc efficacius literarum ac eruditionis tuentur gloriam. Non omnia summæ natis fortunæ discenda è liberis; multa & consuetudo sapientum atque sermones conferunt: & quantis documentis intruit grande illud negotiorum atque aula- rum volumen? sed duo cum sint, quibus auctoritas Principis cum primis nititur, atque in summum se effert, sapientia pacis, & virtus armorum; ad horum quoque disciplinas adolescentem ætatem applicuit Princeps, in circo, in campo, in palæstra frequens.

G

Ubi

Ubi torquere hastam, stringere gladium, modò minari, modò inferre iectum, aut declinare eundem peritè atq; eludere; omnes adeò petendi vitandiq; comprehendere vias; vel expeditè insilire equum, sedere decorè, eundem regere ex arte, atq; ad omnem bellorum ac pompæ usum, seu gyro ac flexu, seu diirecto cursu opus esset, attemperare, habebat curæ. Sæpè juvabat exire venatum, ac agitatione ferarum simul & experiri corporis robur & indurare, veteri instituto Heroum. Ità enim Hercules, ità Achilles adoleverunt, & præluserunt virtuti, quam adoraturus mox esset terrarum orbis. Quæ tum alacritas in eo, qui vigor erat? Quantum constantiæ dabat specimen cum nobilissimis bestiis congressus? Nimirum tum augurari licebat, ac omen ducere, quid bello esset factururus, si Reip. olim huc adduxisset necessitas. Est enim venatio quidam quasi Martius ludus, scholaq; bellorum: ubi adoriri oblatum hostem ac persequi; excipere invadentem & sustinere: quin supervenire & ex insidiis imprudentem opprimere, non joculari, sed seriâ meditatione addiscitur; simulq; & exercetur ad aptam virilemque audaciam animus, & corpus ad patientiam laborum ac tempestatum confirmatur. Excitatus his disciplinis magis magisque gliscebat & emicabat animus, dum indignatus quietis domesticæ otium, peregrinandi impetum caperet, nec suos tantum, sed alios etiam nosse ac intelligere affectaret. Enimverò ut terræ diversis dotibus, sic populi quoque moribus differunt: neque vel omnia, vel eadem, aut reperiuntur ubique, aut æquè excellent. Alia alibi florent: & habet quælibet natio egregium aliquid, quo se attollat super alios atq; commendet. Principem
 yerò

verò pulcherrima quæque ac præstantissima decent: & quò agendum ei cum pluribus est, eò ingenia plurimum quoque & mores habere perspecta, ad rerum summam haud parum interest. Ivit itaque acceptâ veniâ exterâs oras lustrare, & regiones vilere, quas sui majores peragrassent armis, partâ ingenti gloriâ, in stimulum & invitamentum æmulandi virtutem, occultus tamen & dissimulatâ personâ: eamque ob causam paucioribus, lectissimis tamen & emendatissimis, comitibus assamtis. Proficere enim peregrinando salubriter, non se ambitiosè ostendere volebat: multaque subducuntur notitiæ Principum à majestatem eorum veritis; quæ penetrare atque cognoscere privati habitus solertia potest. Sed digna visa Italia est, quæ omnium adiretur prima: multum ex veteri illo fastigio gloriæ retinens, & quodam favore ac studio gentium nondum oblita, se Principatum tenuisse Europæ. Quicquid illa, per Venetos latè, & Insubres, Hetruscosque & Latium, illamque felicem Campaniam, in urbibus ac municipiis, in aulis atque palatiis, magnificentum, splendidum, illustre habet; aut artis usquam ac elegantia ostentat, id visit noster, perspexit, observavit intentè, non perituris chartis spectata tradens, sed felicissimæ insculpens memoriæ, quæ optimâ fide & custodire accepta semel, & facilè ac sine morâ, cum appellaretur, solebat reddere. Romam illo ipso tempore venit, cum Clemens Octavus Jubilæum solenne indixerat, & indulgentiarum agebat forum. Affuit igitur spectaculo; & populi simplicitati indoluit, qui emeret rare, quod pœnitentibus gratis patet. Neque enim nundinarius fuit Servator. Sed sepè ministri ingenuam Dominorum liberalitatem corrumpunt ac vendunt. Quo-

cunq̄ue venisset hætenus, non intellectus latuerat : nec penetrasset mimi hujus secretum curiosa quantumlibet acuminis Italici industria, ni Mediolani ipsum oppressisset morbus violentus ac repens, & omnem scenam mox evulgasset. Jacebat ille ardens febribus, & celeri præsentique indigebat ope, quæ vehementiam mali ac vim in tempore frangeret. Sed excusabant medentes auxilium, ob non acceptam à Confessionariis veniam, quam impetrari ante ex legibus loci necesse esset. Deprensus in hoc articulo, ecquid restare aliud poterat, quàm aperire tecta hætenus, & implicatum negotium ad Serenissimum Sabaudia Ducem per cursores referre, amicam Principem, & genti Saxonica necessitudine devinctum? Nam ab eadem stirpe Saxonica Sabaudiaque Duces descendunt: cum Witekindum magnum utriq̄ue, & duos ex eo natos fratres auctores generis gloriantur. Sollicitus itaque de salute cognati Inclitus Princeps, illi comisit, qui valetudini decumbentis adessent: & jam Augusta quoque Vindelicorum Lindaviaque acciti morborum artifices venerant. Non possunt magna latere diutius: cæterum cum erumpendi semel fama nata est copiam, velocissimo impetu pervadit omnia ac replet. Itaque mox adesse literæ nunciique Principum, qui ægritudinem nostri discerent pariter dolerentque, quin & referrent ad suos, advolaturos ipsos quoque ad exsolvendum officium, & tanto cum hospite juncturos dexteram amicitia pignus. Ipse Romanus Pontifex, solita mitti à Præsulibus legavit xenia, & restitutum valetudini humanissimis verbis invitavit in urbem. Sed tantæ omnium comitati prolixam gratiam fecit Princeps, nondum collectas vires satis, & festinandum in
patriam

patriam iter multâ civilitate excusans. Unum Sabaudum, victus, & merito ejus, & precibus plurimis, salutavit Vercellis. Qui cum per aliquot dies lautè magnificeque accepisset, non generosissimis equis tantum (quæ propria Heroum munera sunt) sed multo auro & magni pretii gemmis donatum, non sine exquisitissimâ comitate, dimisit. Destinaverat quidem & Galliam ante, Britanniasque ac Belgium visere; sed sollicitudo Parentis optimæ, & fratris vota, & valetudo adhuc vacillans, alia imperabant. Reversum exacto anno, quâ pompâ, quâ gratulatione, quâ gaudiorum alacritate receperint sui, rem ineptissimam fecero, si parem exponere. Nam quis adæquet dicendo, quæ cogitando vix assequaris? Expletis animis aspectu mutuo (si modò expleri, dum vident, videnturque, amantissimi possunt) mox major rerum se ordo pandebat, cum Oratores venirent, qui ad capeffendam Merseburgensium infularum, quibus delectus jam dudum erat, administrationem invitarent. Et constituta jam dies erat, qua Sacramentum ordines dicerent. Adactis itaque in verba proceribus ac plebe, ordinatoque statu rerum, in aulam fratris rediit, affuturus rebus auspiciis interim: quorum vi ac efficacia nunquam non adest Princeps: & jam de nuptiis incidebat deliberatio, quibus stabiliretur fortuna domus, quæ paucis fulcris videbatur inniti, cum fratri majori nulla suscepta hactenus proles; & per ætatem minor nondum maturus connubio esset. Munimentis itaque opus, quæ opponerentur casibus; qui subito sæpius ingruunt, convelluntque astructa, ni caveas, ac turbant. Nec exquirenda diu fuit, quæ formam, claritudinem, mores, matrimonio tanto monstraret digna. Dispecta

jam ante ipsimet Principi SIBYLLA ELISABETA
 WURTEMBERGICA erat, cùm Stuckardianam
 aulam, occasione Italici itineris, ignoratus intrasset.
 Nihil absolutius ad pulchritudinem formâ ejus, ætas
 illa mirata est; & bona animi decoræ juventæ respon-
 debant. Indulgentissimè Principi igitur favisse vide-
 batur fortuna, juncta emendatissimi exempli uxore;
 quæ inter ipsas blanditias tamen, meditabatur infestum
 ictum, quo tantam felicitatem incideret; erepto pro-
 perè bono, quod tanto ambitu videbatur dedisse: cùm
 vix in alterum annum permetteret frui. Non potest
 describi altitudo hujus vulneris: facilè tamen vincun-
 tur tristia, cum meliora successerint: nec pridianæ
 tempestatis offendit memoria, quam bonus ac clemens
 excepit dies. Nam matrimonio altero, quod cum
 virtutis eminentissimæ Principe, MAGDALENA
 SIBYLLA, BRANDENBURGICA junxit, quid
 auspicius, lætiusque, & omni parte fortunatum ma-
 gis, cogitari potest? Qui inter eos amor, quæ charitas
 & reverentia mütua? Qui animorum consensus, &
 conspiratio amica perpetuò fuit? Quod nec in Prin-
 cipum laudibus dissimulandum ideò est, quia discordiæ
 injuriæque privatorum haud tantum penatium mala
 sunt; sed potentum palatia etiam aliquandò infestant:
 cum Livia aliqua Reip. gravis, aut Messalina impo-
 tens, vel agrippina superba ac ferox, Principalem do-
 mium convellit ac turbat. Quam diversa ab his, & alia
 pro rursus, exstitit nostra? quieta, tranquilla, placida:
 procul ambitione & omni regnandi libidine: nihilq;
 sibi ex mariti fortuna, præterquam gaudia vindicans,
 & uno amore ac observantia uxorem Principis pro-
 fessa? Quid de insigni sœcunditate memorem, quæ tot
 lectis-

lectissima pignora, & au&æ immensum diffusæque
 stirpis novum & inusitatum exemplum dedit? De
 diuturnitate autem fœderis hujus, quid dicam, per
 quinquaginta propemodum annos (quantum hoc ævi
 humani spatium est?) irrupti? Et jam struebat fortuna
 Principi fastigium altius: in quo & præmineret cæte-
 ris, & Augustorum majestati ordine proximus esset.
 Nihil oblita interim tamen moris sui, & solita ludere
 pertinax, amara lætis, & ista vicissim miscebat tristibus.
 Quàm ille&abile erat, primo statim felicitis uteri partu
 elisum inter materna viscera puerum excludi? Quàm
 triste ac durum, susceptis feliciter puellis duabus flo-
 rentissimis, vix natum Principem rursus efferre? Qui
 mœror metusque, quæ trepidatio ac sollicitudo inter-
 cessit tum Principum animis, & universam anxiam ha-
 buit aulam? Sed meliore mox fide fortuna adfuit, cum
 quaternam stirpis masculæ prolem continua serie (ni
 interjungeretur puella una, nubenda in culmen re-
 gium,) indulgeret benignè, cujus duratio solatium
 nostrum in casu præsentis, & salus tutelaque patriæ erit
 in posterum. Sed hæc privata quasi domesticaque for-
 tuna Principis fuit. Cum exponendum nunc mihi de
 publica est, Poëtarum propemodum imitandus videtur
 mos, qui delati in grandia, centum sibi ora & voces to-
 tidem consueverunt optare. In vanum quidem; cæ-
 terum ut gravitatem oneris, quod subierunt, & impar
 amplitudini rerum virium robur, profiterentur. Et
 acta Principis nostri, quam vim ingenii, quem spiritum,
 & eloquentiæ, ut ita dicam, cothurnum, si adæquare o-
 porteat, poscunt? Hactenus igitur consiliorum & ope-
 rum principalium coadjutor singularis fratri Septemvi-
 rō per aliquot annos, ac altera veluti cervix, adstiterat, in

quam inniterentur fortunæ patriæ; jamque Mulhu-
 fium fuerat missus, ut Electorum interesset concilio,
 & fratris sustineret personam. Sed vix unius diei pro-
 gressus viam, subitis nuntiis de inopino fratris obitu,
 quem fortem hilaremque reliquerat, componendo
 statui, & capeflendis fascibus, revocatur. O mira-
 fatorum ingenia! Unum momentum necessitatem im-
 ponit loctus, & principatus fortunam transfert, cum
 neutrum speratur. Auspicanti imperium quæta paca-
 taque publicè omnia erant. Nam & Ungariæ motus
 confederant, & Fratrum ac cognatorum arma non
 amplius turbabant viciniam: & domi compositâ Ju-
 liacensi controversiâ, nihil supererat, quod suspicio-
 nem turbarum movere posset. Sed alibi tamen diver-
 sa inter Principes fœdera agitabantur & partes: adeo-
 que in media pace de inferendis aut repellendis armis
 consultabatur: ut foris cum esset quies, in aperto ta-
 men bellatumescerent, eruptura post paullò in mag-
 num, cum primis incipientium, malum. Non possunt
 opulentæ & bellicosæ nationes diu quiescere: cum ho-
 stem extra non habent, domi inveniunt, aut faciunt.
 Nam in prævalidis etiam corporibus, ipsa magnitudo
 virium sibi oneri est, & incrementa sua in pereundi
 convertit causas. Hinc nescio quo infelici sidere a-
 gitata Bohemia mox tristem funestamque tempestatem
 conciebat: versisque ex repentino motu in manife-
 stum furorē animis, legiones ac turmæ passim volabant.
 Quid inter hos tantos tumores rerum & ancipitia face-
 ret noster? Ratus pertinere ad se moti in proximo incē-
 dii periculū, conari, contēdere, facere omnia, ut saniora
 exulceratæ mētes capeflerēt: & cōponēdis disidiis tan-
 dem dicta ac constituta Egræ dies erat. Sed obluctan-
 tibus

tibus fatis, veris consiliis locus non est: occlusisqve ad salutaria auribus, non nisi volentia ac nocitura audiuntur. Et ultrix scelerum, quæ ubiqve gravabant, divina iustitia, jam moliebatur illud fulmen, quo omnis mox conflagraret Germania, Europa tota tremisceret, motis quavisqve, quicquid uspiam ægrum & morbo corruptum. Multis modis tentabatur noster, ut traheretur in causam; & ne quid reliqui facerent, coronæ tandem ac sceptræ, res inter Deos hominesqve pulcherrimæ, offerebantur. At ille invictus ad cunctas illecebras, nihil aliud, quam limitem firmare milite, & expeditas per provinciam habere copias adversus bellorum subita, cum neque armis belligerantium, neque consiliis pateretur misceri. Quid prius hinc mirer aut veham laude? Magnitudinem animi, an sapientiam Principis? Nam ut vereri atqve metuere; & temperare votis suis, ne ultra fas exeant, sapientis est; ita magnanimi, levare altius animum, & infra se æstimare, quæ vulgo mortales summa putant. Parum præsidii contra armatos & validos in solâ innocentia est; & amiserunt plures pacem, qui pacis immo dico studio armorum curam omiserunt. Generosæ quidem indolis est, petere magna; nobilioris tamen, sui esse potentem. Inane quippe ac vanum, cupere temerè, quæ demta aliis repeti; nec nisi per dedecus, aut tortunarum ruinam, reddi possunt. O divinam virtutem Principis, & æmulam ab avo, qui abstinere delato æquè Bojemorum regno maluit, quam provocare ambigua casuum, & speciosa tutis præferre. Cum eò esset deventum, ut semel in disceptationem armorum conjectâ causâ, sublatâqve pacis spe, non nisi armis victoriâqve transigi posset; & pro Bohemis Silesia Lusatiâqve

haud tantum, nec non Moravia; sed Dacus acer, Hungariaque consurgerent, quin ipsum imperium se commoveret in partibus; sedere amplius, atque quiescere medium, nec boni civis, nec suum existimabat, cui incumbebat videre, ne quid Resp. detrimenti caperet. Nam orto incendio etiam, cum una domus deflagrat, domesticos vicinosque partes agere satis est; vagante latius ignium vi, & involvente vicos integros, cessare neminem, & quemque cum hamis aut dolabris adesse oportet, qui violentiam flammæ, vel frangat humore ingesto, vel sistat penitus cohibeatque dejectis fastigiis, & si quæ in proximo attrahant malum, ac mittant latius, in communem ruinam. Accessit ergo in partes, sed meliores, & Reip. & eo consilio, quo Favorinus, humanissimus Philosophorum, dissidentium fratrum, amicorumque litibus utrorumque benevolos misceri volebat. Ita enim existimabat futurum, ut chariores hoc merito, & obligati ad utriusque partis concordiam sternerent viam & emunirent. Primum armorum impetum Budissina excepit, superioris Lusatiae caput, obstinata in bellum, & malo suo, pacis spernens. Trahebatur obsidio tamen: si forte mutari in penitentiam praesumptio posset. Cujus cum evanesceret spes, ne lenitas Ducis & mansuetudo in contemptum verteret, statuenda exempla erant, quæ adverterent cæteros, & saniora capeffere in tempore monerent. Neque enim ad consulendum sibi omnes aut satis ingenii, aut animi habent: sua nonnullos opinio; consultorum haud paucos pravitas decipit: quidam, ut tuta sanaque accipiant, & comitate trahi, & persuaderi rationibus, & excitari exemplis volunt, efficacibus validisque in utramque partem, sive injicienda spes sit, seu metus animis faci-

faciendus. Neque sefellit providi Ducis augurium; itaque cœptis affuit DEUS, ut non Lusatia tantum meliora insvelceret; sed ipsa Silesia quoque, validissima gens, mox sequeretur, consilio magis ac moderatione, quam manu ac vi traducta in partes. Ad eò nihil in magni Ducis laudibus efficacius eminet, quam severitatis atque clementiæ artes scitè miscere. Ut pertinacem furorem castiget frangatque in tempore; resipiscentes atque percussos ne desperatione evertat: itaque non corpora tantum subigat vi; sed bonitate obstringat animos quoque atque adjungat, quæ maxima omnium certissimaque victoria est. Eant alii, atque excidiis urbium, agrorum, vastationibus, spoliis gentium se efferant, & egestatem indoxisse latè aut solitudinem, laudem ac gloriam interpretentur: novum victoriæ commentus noster est genus; quos bello petierat, beavit pace; convictos erroris & culpæ, innocentiam restituit, & verbis castigasse contentus, non sævit ultrò, eundemque & armis & indignationi posuit finem. Quæ tum secuta rerum conversio subito est? Cùm ubi metus & terror & desperatio paullò ante egerant omnia verterantque, hinc gaudium mox & gratulationes ac festi plausus perstreperent: quæ incubuerat modò armorum vis clades excidiaque minantium, hinc pax securitasque incederent, & simultatibus positis, amor, concordia, fides ubique redirent. Putasses bella nunquam venisse, ubi tam læta pacataque omnia erant. Restitutâ Lusatiâ Silæsiâque Cæsari, impositoque jam ante Bohemicis rebus magno die, emergere videbamus profundâ ex nocte in lucem aliquam: cum & Hungaria ad officium rediret, & quæ turbarant alibi hæctenus arma, in Batavos ipsos repellerentur. Ac licet

licet deinceps novus à Baltico mari æstus incumberet; eodem tamen mox recedente in se, compositoqve intra litora sua, cui non magna effulgebat spes, cum Cimbricâ pace & suam Germaniæ pacem redituram? Et rediisset, ni ipsi bellorum successus cupiditatem incendissent bellandi, crudamqve religionis studium victoriarum veterum fructus in novæ injuriæ occasionem corrupisset. Sic præter opinionem aliud, & gravius multò priore ac tristius, nobis conflatum est bellum. Nam & majores agebantur causæ, & vertebantur illæ opes in nos, pro quibus tutandis firmandisqve periclitati paullò ante eramus nostras. Sed quotusquisque feliciam, benefactorum servat memoriam? Et quando fortuna non animum mutat? Quid majus ac potius in rebus humanis religione ac libertate est? Hæc tentantur: & quò impugnabantur acrius, eò & defendenda acrius erant. Projicere enim viliaqve habere summa, non levis modò atqve abjecti animi, sed impij est. Itaqve campus quærebatur & acies, & certabatur jam illud certamen, cujus fortuna non vindicatura nos à servitio tantùm, aut addictura eidem foret; sed vicinorum quoqve regnorum metus aut spes intenderet. Hinc pro utrisqve in partibus tota propemodum Europa stetit. Sed inter iniria, quid non tentavit Princeps, ut conditionibus componeretur negotium? Et abstineret armis, quæ ponere perindè, ut sumere, in potestate nostrâ haud est? Quâ cunctatione ac morâ, repudiatus licet ac spretus, corripuit tandem, sed ut alacrius mox fortiusqve exerceret causæ Ducem? Magna hîc memorandi mihi copia foret, quos ductarit exercitûs; quas expugnarit urbes ac oppida; quas fuderit acies, quæ vicerit prælia, quas pactus inducias, aut fun-
damentum.

damenta verius molitus sit pacis; sed quis viginti pro-
 pmodum annos unius horæ brevitare includat? Ma-
 joribus lucubrationibus hæc relinquenda sunt, integris
 voluminibus explicanda. Quid? quod intempesti-
 vum videatur, sancitâ pace, & factô oblivionis decreto,
 jactare victorias, triumphos ostendere, & de illatis ac-
 ceptisvê cladibus gloriari aut qveri. Inter pugnantes
 adhuc & dissidentes hæc laudi fuerint; apud amicos &
 conciliatos probra habentur: & meminisse de talibus
 nimium, penè injuria est. Id admirabor in Principe
 potius, quod de suscipiendo bello diu tractavit dubi-
 us, licet petitus, quod benè consulti ac providi est: &
 jam susceptum gessit strenuè, quod boni Ducis; & ne in
 infinitum grassaretur, non nisi communi exstingven-
 dum ruina, primus suspendit, quod sapientis Princi-
 pis est. Nimirum diversæ sunt boni Ducis, & boni
 Principis artes. Hunc pacem tueri aut facere, ut beet
 suos; arma illum & acies, & præliorum ambigua, & lau-
 rex triumphiqve honestè, qui magnum terribilemqve
 efficiant. Inter hæc ipsa autem quâ moderatione, quâ
 abstinentiâ & magnitudine animi perpetuò egit?
 Nunquam non exstiterunt, qui arma sua libidinis & a-
 varitiæ instrumenta facerent: qui expilare felices, nu-
 dare pauperes, corripere omnium ac convalare fortu-
 nas, proprium maximumqve bellorum putarent nego-
 tium: qui aliena invadere, occupare non sua, jus omne
 collocare in armis, regiam laudem existimarent. Nihil
 commune cum istâ sectâ noster habuit. Tuitus aliena;
 non rapuit: defendit sua, non dilatavit per vim: nec in-
 crementa opum admisit alia, quàm quæ in præmium na-
 vatæ operæ Domini ipsi afferebant ultrò, quos sua vir-
 tute

tute asseruerat. Sed nec ærarium in turpium manubi-
 arum receptaculum, & spoliarium provinciarum sinebat
 patere; depromendis stipendiis ac sumtibus, quibus ne-
 cessitates patriæ tolerarentur, aperiebatur. Prædam
 reliquit, quorum periculo parta erat: ab iis etiam absti-
 nens, quæ gentium jure superior armis poterat tollere;
 nisi quatenus decerperet seponeretque, quæ alendis ar-
 mandisque discordiis, & remorandæ paci materiam da-
 re videbantur. Legimus quamvis egregios Duces in-
 ter media arma etiam luxum lauitiasque non omisisse;
 & circumtulisse in expeditionibus tentoria serica, um-
 bracula aurata, sectilia & tessellata pavimenta, pretio-
 sæ vestis ac supellectilis modum ingentem; quæ ag-
 men immensum sequeretur, non qui viriles tracta-
 rent curas, sed qui deliciis & voluptatibus o-
 perarentur. Videri fœminæ præ nostro possint,
 cujus comitatus omnis astrictus, serius, necessarius,
 vereque castrensis: ne oneri esset provincialibus, gravis
 in rerum summam, dum commeatus alarum ac legio-
 num inutiliter perderet. Procul quæsitæ, & laboratæ
 magnitudines cœnarum apparatusque advecti longè:
 parabiles cibi, & faciles mensæ, quas præsens copia, &
 anni tempus adstruebat, necessitatem corporis solaban-
 tur, & sæpè statarium prandium vel jucundissimè refici-
 ebat. Jam quâ laborum & aliarum rerum, quas delicati
 fugere solent, tolerantiam fuisse credemus, qui cubare sub
 pellibus, qui æstum, pruinas, ventos, pulverem nun-
 quam gravaretur? Cui in eqvo totos dies discurrere,
 cohortes circuire ac turmas, adesse ubique, & vel exige-
 re præcepta, vel faciendâ præcipere, refectionis instar
 erat? Quæ usus & consuetudo castrorum ad eò ipsi fami-
 liariora grataque effecerant, ut neque domi atque in turbe
 pla-

planè omitteret. Nam si quod tempus incideret dubium, & arma ac inimica vis se ostentaret in proximo, non intra augustos penates aulae, suo abditus thalamo, curabat rebus, quod poterat, praebatque auspicia; in vallo, in propugnaculis agebat perpetuò; hinc sibi triclinium, hinc lectum habebat, dies noctesque occasionibus intentus, & sibi uni imponens, quæ tribunis, centurionibus, militi obeunda. Non quod indubitaret industriae fideique eorum; sed ut firmaret exemplo; & ne molestiae essent, quæ ipsum viderent Imperatorem non detrectare. Ubi nunc estis maligni Censores, qui iniqui praesentibus, vetera tantum soletis extollere, & accusare nostra tempora, tanquam sterilia virtutum, & ad edenda exempla magna, effæta atque inepta? Habemus in nostro, quæ opponamus antiquis ducibus, quæ Curiorum Fabriciorumque gloriam æmulentur aut æquent. Sed tantus bello cum esset, an pace minus excelluit, & meliorem Ducem, quam Principem egit? Est quidem conditio ista mortalium, ut alteri altero virtutes plures, nemini omnes contigant: ac rarò inveniuntur, qui in quodlibet Reip. tempus & ubique præcellant. Non pauci optimi armis, pessimi exstiterunt in pace: aut quod in publico quæ siverunt decus, privatim & inter suos perdiderunt. Nostro Principi, tanta concordia, tantusque concentus utriusque laudum generis fuit, ut togâ æquè ac armis magnus, domi perindè, ut publicè, boni Principis consummaret exemplum. Respondit fortitudinî pietas; constantiæ sapientia: non severitati atque justitiæ clementia lenitasque detraxit. Primum novi principatus opus sacrorum recensio fuit. Missis, qui ritus omnes ac ceremonias inspicerent: in praefectorum ac sacer-

dotum

dotum vitam moresque & instituta inquirerent, viderentque, ne quid abiret à regulâ, quam Avus præscripserat; aut labis, ac prophanitatis divino cultui, quem sincerum imprimis purissimumque esse oportet, aspergeretur. Jam ne quid veritatem sensûs de Deo corrumperet; ne qua sanctissimam fidem nostram ac verè catholicam manu astute subvertere conaretur perfidia, quæ vigilantia illi & intentissima cura perpetuò fuit? Nam & Theologorum conventus egit crebrò, & certos conscribendos libros præcepit, quibus assereretur cœlestis veritas, cavillationes & strophæ Sophistarum refellerentur. Quas supplicationes & preces publicas subindè instituit, nunc ubi mitiganda ira Numinis, arctis temporibus Reipublicæ; modò cum benignitati illius pro summis collatis beneficiis seculares canendæ laudes ac gratiæ essent? Quid in his egit aliud, quàm simul ut suos efficeret pios, & semetipsum exhiberet pium, quem aliàs approbavit etiam, non certæ observationis rigore, aut superstitioso delectu temporum, sed ingenuo liberoque affectu qui non in oculos semper incurreret, sed intra animi de flagraret arcana, non nisi Deo æstimandus. Dies totos orare, & semper affidere altaribus, Sacerdotem, quam Principem deceat. Qui sibi cum subjicit, cujus in terris sustineat vices; & has egregiè ac sedulò fungitur, tum pius maximè Deoque gratissimus est. Qui neque formularum ambitu, & ceremoniis anxiiis; sed fide & simplicitate exoratur. Qui coli ubique & adorari sanctè potest, ut cujus hic universus orbis templum est, in quo & semper & omnibus patet, nec operosâ docendus verborum curâ, qui novit omnia; & tacitas ac secretissimas mentis etiam voces intelligit facile atque exaudit. Quid de Pa-

ren;

rente, quid de Cæsaribus Augustissimis dicam, quos juxta immortalem Deum secundâ pietate coluit semper & veneratus constante est: ac istos etiam, cum discessisse in partes alias. & contra videretur dirigere. Neque enim oblitus ejus majestatis tum quoque fuit, à quâ meminerat auspicia ducere: doluit tantùm, quod impotentia malevolorum juri ac meritis suis prævaleret. In armis itaque stetit, non ut læderet prophana- retque sanctitatem Augustam; sed ut erroris admoneret malè persuasos. Vidimus nummum aureum, faberrimi operis, in quo affectum suum in matrem optimam, viventem adhuc, sub Bersabeæ & Salomonis filii imaginibus, pulcherrimo expressit & dedicavit ænigmate: audivimus lacrimas, quas in demortuæ funere largissimè fudit. Et quando hæc fluunt, quàm cum affectus immensum exuberat, & maximos cepit impetus; ut, cum se capere intus non potest, erumpat foras, solutus atque diffusus in istos imbres, quorum facilitatem non nisi optimo cuique suppetere, Homeri censuit sapientia? Pietati justitia succedat: regnorum alterum ac civitatum fulcrum: qua nescio an quisquam Principum hac tempestate major nostro aut clarior fuit: sive dicendum incorruptè jus, seu exequendum non sordidè, aut temperandus ejus esset rigor, cum indulgentia veniæ emolumenti plus, quàm pœnarum promittere videretur asperitas. Neque enim in Principe severitatem unam, sine clementiæ temperamento, probem. Jam quantum est, quod disciplinam fori & rationem judiciorum certis legibus ordinavit ac vinxit, ne vagaretur impunè licentia, & per damnosas moras suspenderentur lites ac traherentur in longum; aut æquè noxiâ celeritate præcipitarentur malignè.

H

Quid

Quid vestiarias, quid sumtuarias leges, quas tulit, lo-
 quar? Quarum custodia ac observatio, utinam obti-
 neri tam facile posset, quàm necessaria ac salutaris Reip.
 est? Nam ubi luxum & voluptatum cupiditates inva-
 lescere contigit, quæ non emergere vitia simul & ino-
 lescere videas? Nimirum hinc malum maximum & in-
 sidiosissimum, egestas, nascitur: & indè qui potentis-
 simi stimuli in nefas omne & perditissimorum scele-
 rum improbitates? Sed ita seculum est: favemus
 morbis ac valetudinibus nostris: & dum hoc facimus,
 pati remedia non possumus. At erga studia autem,
 quæ pietatem erudiunt, docent firmanque justitiam;
 at circa sedes illorum ac officinas Academiæ, noster
 quis fuit? Nimirum in his thesauros patriæ, hinc felici-
 tatis publicæ nervos & instrumentum verissimum bo-
 næ cujuslibet artis arbitrabatur repositum. Curare igitur,
 sp̄vere, tegere, nunquam non principaliter con-
 tendit. Jam literarum doctores res ac sapientiæ quàm
 benevolè ac honorificè habuit? Quam instaurandis
 eorundem stipendiis, cum impotentiâ bellorum col-
 lapsa essent, seriam atque sollicitam curam accommo-
 davit? Quàm privilegia eorum & confirmavit nobi-
 liter & auxit? In quibus insigne illud ac singulare quod
 & hospitiorum & intributionum militarium, nos con-
 jugesque ac liberos nostros ac fundos pronunciavit
 immunes, & commercialium aliarumque rerum vecti-
 galia benignè remisit. Sed de his laudibus Principis
 cum alio loco reddiderim, satis fuerit capitulatum hic
 perstrinxisse: cum & ad alia properandum sit. Nam
 quibus encomiis prudentiam ejus celebrem, rectricem
 virtutum omnium, & publici statûs munimentum præ-
 cipuum. Quam ut naturæ bonitas ipsi ingeniiq; indulse-
 rat;

rat; sic usus rerum diuturnior, & tot annorum experientia instruxit mirificè atque perfecit. Ut nemo & verius æstimaret præsentia, & certius callidiusq; futura conjiceret. Nihil propere; deliberatò omnia suscipiebat. Quæ ejus contatio, non tarditatis atque socordix, gravitatis & sapientiæ erat. Gnarus quippe, ad pœnitendum properare; qui judicat citò: facillimeque impingere, qui parum providit. Consultabat eum peritissimis: quos & audiebat æquo animo, & sequebatur, sui minimè sensus, cum meliora intelligeret suaderi. Infinita hujus virtutis documenta dedit; eoque exequi arduum. Sed illud quantum est, quod cunctis fœderibus religiosè abstinuit, quæ novandis rebus, & concutiendæ imperii quieti, cujus nemo alius studiosior fuit, suspicionem materiamvè viderentur præbere? Quantum etiam, quod per inducias, quas pepigit, monstravit aliis, & emunivit nobis ad pacem viam, effecitque adeò, ut tanti boni effectus sentiremus ante, quàm haberemus ipsum: cum per inducias bella feriantur tantùm, non finiantur. Facilius tamen è medio ad summa, quàm ab extremis progressus est. Tàm pius, tàm justus, tàm prudens Princeps, quid mirum, si æquè & felix fuit? Nam fingit sapius sibi fortunam ipsemet sapiens: & prospera fermè lætaque eveniunt contentibus Numen, adversa spernentibus. Quod Poëtarum quoque ingenia conata ostendere, à viris justis ac piis quasdam extra Oceanum insulas cecinerunt coli; ubi in binos gregium fœtus, in duplices fructus arborum, in messes agrorum geminas fœcunditas anni exuberaret. Nec sequitur tantùm felicitas virtutes magnas; prævenit sapius, ipsumq; laborè, præmiũ ejus præcedit adeò, ut plerumq; à primâ statim infantia hæreat, quos

destinavit Deus fortunis magnis. Et quid felicitatem vocabimus aliud, quàm effectum quendam, aut vim, amoris ac benevolentiae divinæ, quæ res actusque nostros comitata perpetuò, avertit noxia; læta ac salutaria dispensat? Et ab utroque genere quàm felix & fortunatus noster fuit? In Italico itinere gubernatoris inscitiâ, dicam, an negligentia, in paludosa quædam maris & tenacissimæ voraginis loca incidere, liberatusque mirificè est. Veronæ, per ludi equestris occasionem cum asperum & nondum domitum satis sederet equum, dum obluatur ferociæ ejus, præsentissimum discrimen capitis adiit simul & exiit servatus. Ardere navigium casu fortuito ceperat, quo vehebatur juvenis animi causâ, secutus fratrem: ut vim flammaram affugeret, audaci saltu experiebatur clementiam fluminis: quod nihilò mitius jam parabat haurire, cum præter spem ope virtuteque fidi hominis, & eadem periclitantis, eriperetur. Quid capitale illud, & cujus nunquam memoria subit, quin obhorrescam toto corpore, periculum loquar, quod homo quidam piacularis, aut malus genius potius humanâ indutus specie, atque ab inferis ipsis emerfus, in caput sanctissimum, & omnem progeniem, parricidali & plusquam stygio animo intentavit? Sed prius evasit, quàm cogitatum instruetumque audierat. Non hæc fortuita sunt, & magni illius casus, quem Epicurus jactabat assiduè: à curâ atque tutelâ propitii Numinis est, tam sæva ac tristia superare ac vincere: cui & imputanda, quæ prospera contigerunt interim, & rebus majoribus struxere causas. Duos fortius fratres erat: supervixit utrique, atque ab altero Septemviralem purpuram, ab utroque amplissimum tot provinciarum patrimonium crevit. De
con.

connubii felicitate prædiximus: de liberis quid nunc commemorem, quos denos suscepit, reliquit VII. & quam ex iis nepotum, pronepotumque turbam? Numerosissima Trojanorum Regis prædicatur progenies: quam liberalitati fortean Poëtarum magis, quam vero debet. Sed viderit Priamus, plus quinquaginta de suo natos sanguine; quanto felicius & majus octoginta ipsos vidisse nostrum, quorum pater auctorem extiterat? Jam sobolem suam Priamus aut captivam reliquit, aut nullam; & quæ extrema infelicitas est, in ore suo pleramque omnem peremptam. Nolter & felicitati suorum interfuit, & florentissimis illorum rebus decessit. Quanta præterea felicitas est: quod ita iisdem usus perpetuo, ut nihil in iis, quod quereretur, unquam invenerit? Tanta illorum in patrem pietas, tam incorrupta & constans reverentia fuit. Sæpè natorum cupiditates parentes habuere miserrimos, & atrocissimas concitarunt procellas, cum paternam fortunam præcipere, quam expectare maluerunt. Hic quieta, hic placida tranquillaque omnia & tantum semper obsequium, quantum neque in privatorum larium mediocritate usque quaque invenias. Rarò longioris ævi sunt magni Principes. Seu quia naturæ igneæ vis seipsam consumit maturè: seu quia arduæ ac diversissimæ curæ, dum versant assidue ac distrahunt animum, ipsum attenuant pariter corpus, viresque depopulantur, dum jam fatiscant & cadant. Quare & hoc in felicitate Principis numerare licebit, quod septuaginta & duos propè implevit annos, quos quotusquisque attingit Principum, nedum transcendit? Aliò me numerosa Principis gloria vocat: neque enim adhuc auctoritatem ejus miratus veneratusque sum: quæ tanta

H 3

fuit,

fuit, quanta, cum maxima est, consuevit suspici. Et quisquam dubitet, qui Augustorum duum, & Caesarum totidem designatorem, qui bis per interregnum Vicarium, quem nominamus, Imperii meminerit, qui vetustissimum Septemvirorum, qui unum & experimentis rerum instructissimum, & documentis virtutum ac meritorum copia maximum nondum oblitus? Hic erat, quem colere Imperatores & æstimare; quem visere etiam honoris amarunt causâ; cujus amicitiam non tantum potentissimi Reges per oratores suos expetere, verum affinitatem & impetrare voluerunt. Hic erat ille, penes quem unum arbitrium rerum imperii stetit maximè, momentumque publicum fuit. Plura hinc prætermittenda mihi sunt: dum multitudine obruor, & festinando ad finem, brevitatem consector. Cui tamen navare operam satis in rebus amplissimis ac diffusissimis quis potest? Corpus torolum, solidum ac succiplenum; non laxum, caussariumque contigerat: oris is habitus, qui non terrorem, sed majestatem præferret, & robur animi atque vigorem clarissimis loqueretur pignoribus. De tolerantia laborum nonnulla superius diximus: hinc non omiserim eò referre, quot tot quotidie hominum desideria audire, tot supplicantium votis subscribere, tot consulentibus respondere, obire alia, quæ principis curam provisionemque distringunt assidue; & dum decideret omnia atque absolveret, noctes non raro diebus jungere, cœnandi & quiescendi tempora differre, nunquam fuit gravatus. Quid, quod malevolorum sermones & odia, quod obtricatorum calumnias, & quicquid cujusque levissimi petulantia ac pravitas in magnas virtutes amplissimaque merita sibi solet permittere, æquisimo animo

animo superavit ac vicit? Majoris constantiæ reputans, calcare ac spernere talia; quàm ulcisci semper ac vindicare. Cultui corporis inrosè deditus non erat: modum amabat: nisi cum tempus locusque splendoris ac magnificentiæ necessitatem imponerent. Nitere semper, & quasi prodire de capsulâ, illorum existimabat, qui gynecæa celebrant, mulierumque amores venantur; non qui in campo, in acie conspici, & in negotiorum arduis versari malunt. Sic cùm accipiendi hospites, cùm exhibendæ solennes epulæ, edendi ludi, & instituendæ pompæ essent, sequebatur principalem magnificentiam; portentosam luxuriam fugiebat. Nec in ædificando alius fuit. Ut daret splendori ac voluptati aliquid; necessitatem & usum tamen magis respiciebat. Hinc tot ab eo exstructæ arces, tot passim eductæ moles, tot munimenta circumdata urbibus, ornamenta per pacem, in bellis præsidia ac propugnacula. Non temerè alius Homericum illud magis habuit pensi, cùm alienum principe statuit, totam noctem dormire, parcus somni, alacer usque & promptus, & vigenus. Virili cum primis ætate, & illis annis, qui indignantur otium, & cum negotiis committi gaudent. Senectus enim curanda indulgentius paullò, & largiori refocillanda quiete fuit, ut toleraret ac sustineret ætatis pariter & Reipubl. onus. Novimus Principes qui majestatem interpretati, tenere in abdito se, patere nemini temerè: rara sermonis miscere commercia; alienis oculis cernere, alienis auribus audire: quasi supra homines tantùm, non inter homines agerent, & humanitatem colere, hoc dignitatem perdere esset. Quàm alius noster, & quam diversus existit? Quod forum, quod templum

tam referatum unquam ac publicum est, quam Princeps noster omnium fuit? Nunquam inclusus, nunquam solus: obuius semper, & penè ultra occurrens, tantâ facilitate, ut nemo aut mediocritate ordinis sui, aut fortunarum fastidiretur. Nam licet admittendorum dignitas discrimen faceret, humanitas admittentis tamen æquabat omnes: quippe qui omnes suos agnosceret. Quod genus propositi, ut semper tenuit ante, sic neque decumbens ex valetudine mutavit: quod tempus aliàs morosos & tristiores concinnare nos solet, & consuetudinis quoddam frequentiaque movere fastidium. Legimus Tiberium, cum peragraret amœna Campaniæ, ludum animo dans, præcepisse edicto, ne quis quietem Principis interrumpet; & disposuisse armatos, qui adeuntium prohiberent concursus; ne quid molestiæ interveniret aut moræ voluptatibus: quas tantò avidius hauriebat senex, quò fruiturus brevius videbatur. Quò justius noster sibi soli dedisset ægritudinis suæ secretum, nec patuisset, præterquam cubiculariis, aut necessitudinibus suis, submotis negotiis omnibus, & totâ curarum mole in firmiores humeros rejectâ: at nihil hujus sibi indulgens, admittere omnes, audire omnes, responsa omnibus de lecto dare: atque hæc ipsa, non molestiam atque afflictionem, sed valetudinis putare solatia. Nimirum ut remissionum jucunda, non aliâ magis re, quam contentione corporis sudoreque quem lustra atque ferarum agitatio expressissent, estimare consueverat: sic gravitatem morbi laboribus fallere, & ex congressu cum negotiis refectio- nem ac levamentum petere, querebat. Laudent ad- missionum facilitatem in suo Trajano veteres: Theo- dosium Honoriumque clementes aditu prædicent: admi-

admirentur patientissimas Constantini aures: valentium ea gloria fuit: majus ac præstabilius est, hoc decus laudis infirmum atque jacentem merere. Nec ficta humanitas ista principis, & temporaria; vera ingenuaque fuit. Nam diuturna atque stabilia esse, simulata haud solent. Nec simpliciores unquam aliàs temere sumus homines, quam infirmi & graves: cum suæ quisque naturæ incumbit maximè, & facilè ponit personam, quam morbus detrectat. Aperta, sincera, candida Principis mens, non recondita, tecta ac fallax. Procul Tiberianæ artes, & quicquid ille pestilentia ab Hetruria doctor, instar Circæi poculi instillatum ivit Principibus, ut extinctâ in iis humanâ naturâ lupinam vulpinamque induceret, & Palatinæ Minervæ, hoc est, generosæ prudentiæ loco, nescio quod ex fraude sævitiaque conflatum in aulis dedicaret idolum. Est genus hominum vetus aularum ac frequens, qui honestâ specie, & falsis pignoribus fidei arrepunt principibus, ac optimum quemque, si odio habeant, & oppugnantem prava viderint, criminari in occulto soliti, mixtis nonnunquam laudibus, ut fidem inveniant, & sic infestius noceant. Aversabatur hos noster, & transmittabat; nec pronus suspicionibus, nec credulus temerè, & magnitudine sua innisus, allata pensabat, nec admittebat, nisi probasset illorum fidem: non absolvens quenquam nec damnans, nisi auditum, & jam convictum. Insigni gravitatis exemplo, & imitando omnibus, quos in illustri potentiâ collocavit fortuna. Non cæca illa ac temeraria, quam commiscebantur pagani; sed providentiæ filia, (ut appellabat Thebanus Vades,) hoc est, dispensatio divina. Nam his perniciosissimè insidiatur hæc pestis, &, ni

præcaveant, instrumentis egregiis, præclarisque orbat
 virtutibus, quò, his remotis, prava turpiaque prævale-
 ant. Non ille virtutes suorum, non ignorabat vi-
 tia: illas fovebat ac æstimabat, & hæc ferebat, si tole-
 rabilia, & bonis mixta. Homines odit, qui vitia o-
 dit: quorum nec emendatissimi planè expertes. M.
 Porcius Cato jumenta quidem mancipiaque ætate fra-
 cta, atque sic inutilia, periinde ut calceos veteres atque
 detritos, solebat projicere: ratus, alenda non esse,
 quæ sui nullum præberent usum. Sordidum noster
 & inhumanum illud existimabat: benignus & libera-
 lis imbelli illorum ætati, quorum opera industriaque,
 vigentibus annis, usui magno sibi fuisset. Quorum
 complecti & liberos, ac vel sufficere emeritis genitori-
 bus, vel aliâ ratione eosdem curabat provehere. Nam
 apud bonos pro merito etiam est, natum à bene meri-
 tis esse. Quemadmodum autem calorem beneficum
 Solis lumē vicinioribus terris impertitur haud tantum,
 sed latè omnia circum, quâ radios suos diffundit (&
 quò non diffundit?) sidere suo fovet & recreat: sic
 Princeps noster in eos haud tantum, qui circa ipsum,
 atque à latere veluti essent, bonitatis suæ dispensavit
 munera; sed in omnes dispersit: ac si parentis omni-
 um nomen mereri non posset, ni mereretur benè de
 omnibus. Quàm ille semper de nobis sollicitus fuit?
 Quàm id perpetuò cogitavit, egit, contendit, ut tuti
 per bellum, florentes pace ageremus? Quem ordinem
 sibi non obligare beneficiis studuit? Nec conservare
 ejus statum modò, sed meliorem etiam facere? Quot
 produxit in lucem è tenebris? Quot ex non magnis ac
 mediocribus rebus ad opes provexit & abundantiam?
 Jam miseros & evolutos fortunis, temporum casi-
 bus,

bus, quàm fovit solatusque benignè est? Quàm intercessit illorum inopiæ, & vicit fortunam, erexit spem; novumque & melius circumdedit fatum? Errabat ac vagabatur infelicium turba, pars orba laribus, pars vacua spe redeundi ad sua, quorum debita, quæ belli exaggerarat immanitas, pretia ipsa transcenderant. Occurrit bonitas Principis; & ut agellos suos desertos squalentesque hæcenus repetere mallent, ut tuguriola deusta flammis hostilibus ex ipsis ruinis excitarent denudò, & vetera abolevit reliqua, & vectigalia annorum aliquot in futurum remisit, condonatoque pretio ædificandi præbuit materiam. O quanta bonitas Principis est! qui detrahit sibi, quod donet aliis: qui fiscum suum pauperat, ut paupertatem suorum levet! Hoc verè Principem agere est: hoc Patrem communem: non superbire inanibus titulis, & quibus laudibus careas, gloriari vanissimè. Convicium fuerit, CLEMENTEM dici, qui immitis & asper: nec, nisi per contumeliam, durus ac barbarus, vocabitur BONUS. Mimica hæc sunt, quæ adulatio humilibus, aut terror miseris exprimit. CLEMENS audiat noster: talem enim experti sumus. BONUS audiat noster, quia & fuit. Hos titulos nobis, non assentatio, non metus fingit; affectus, amor, pietas subjicit, pietate & beneficiis Principis provocata. Amor enim amorem parit: & Princeps amari, ni ipse amabit, vix potest. Vellem hæc lampada, AUDITORES, tradere, & quæ sequuntur, narranda relinquere aliis. Neque enim satis in ea, aut vox, aut sermo, aut oratio durat; & spiritus ipse propemodum fugit dicentem. Dippoldiswalda municipium Misniæ, tertio supra Dresdam lapide jacet, agris, pascuis, silvis,

vis, montibus, amœnissimo loco. Hic gravem ætatem dum venationum voluptate virili, qua capiebatur maximè, per oportunitatem anni levare tempus insistit Princeps, langvorem illicò contrahit. Qui auctus morâ & ingravescens vix redeundi tamen voluntatem, nec nihil diu obluçtato, extorsit. Delatus Dresdam vacat medentibus: nec, interqviescens, quicquam tamen magnoperè qveritur. Nam nequæ cruciatu ullo affligebat corpus, & placida tantùm silentique peste depascebat luccum vigoremque ejus infirmitas. Neque enim tam morbus erat, quàm veterenus ætatis, quod incumberebat, & senium grave. Quod ipsam in mentem cum nihil valeret, & intentatam relinqueret prorsus, negotia interim, & curæ regiminis publici non excludebantur. Inter hæc trahebatur tamdiu malum, quàm sustineret se: consumtis præsidiiis & alimentis omnibus, sibi ipsum concessit. Quid in articulo isto faceret Princeps? Aut quò converteret se opem auxiliumque expectans? An ad immensum illum apparatus armorum, & quam instructam habebat ingentem tormentorum vim? Atqui hæc instrumenta mortis ac fabricæ sunt; non amolimenta ac præbia, quæ arceant atque avertant. Equile Martium respiceret, & illam superbam phalerarum per plura atria dispositam pompam? Mors equidem peditemque opprimit: nec Pegasus ipse omni alarum remigio prævertat atque effugiat. Cogitaret thesauros, & nobilissimum illud Dædaleorum operum ac artificiorum horreum? Non auro gemmisque capitur mors, nec ullam ingeniorum solertiam manuumque attendit. Subigit omnia: proculcat omnia: sive in rara ac admiranda, sive in vilia ac invulgata incidat, nullo discrimi-

ne

ne tollit cuncta & rapit. In illum se toto ferebat animi impetu, in eo omnem fiducia suæ reponebat spem, qui solus, aut ingruentem mortem repellere, aut jam exceptam elidere, & mox elisam in novam lucem convertere potest. Quem cum jam ante constituisset sibi VITÆ SCOPUM, & symbolo esset testatus, nunc inter suprema ante oculos sibi proposuit maximè, in quem suspiceret, in quem dirigeret cogitationes omnes ac vota; imò quem apprehenderet, & complecteretur non avellendus. Itaque nihil in animo, nihil in ore atque sermone morituri versabatur aliud, quàm Servatoris memoria nomenque dulcissimum. Quod in clamabat, quod invocabat perpetuò, quod tanquam arcem aut clypeum apprehendebat; quod ultimum erat, in quo & vox & vita deficeret. O felicissima mors, quæ in hoc ipso obitur nomine! O beatissimus excessus, cum CHRISTO Duce transimus ad CHRISTUM! Transit, transiit ad eum Princeps: imò secutus trahentem est; cum invocanti, adesset præsto; & confidenti in se, porrigeret manum; & apprehensum Dux ipse & via, assertorque ac vindex, deduceret. Et quò deduceret? in sedes cælestes, in regiones beatas illas, ubi segura & jucundissima mansio: in tranquillitatē illam, quā nulla inquietat tempestas: ad fontem vitæ, qui nunquam exaret, semper abundat: in illud arcanum & inaccessum prophanis secretum, quod habitat DEUS, & implet æternitas. Heu lux, heu Pater Patriæ, quò abis! Quo nemo pietate religiosior, justitia sanctior, prudentia consultior, belli pacisque operibus major, illustrior, clarior fuit? Quem unum imprimis Principes colere, suspicere Reges, æstimare Cæsares, amare omnes & vene-

venerari, amicum, socium, patronum, custodem ac servatorem. Unde consilia dubii petere, exposcere laborantes opem, securitatem sperare sibi felices solebant. Heu fulcrum imperii ac columen! Heu libertatis asylum & arx! Tutela quietis publicæ firmissimumque vinculum pacis! Heu religionis anchora, statioque & portus in omni tempestate certissimus! Eamne calamitatem incidere nos, ut lares nostros ac focos, ut conjuges nostros ac pignora, ut fora ac tribunalia, ut ipsa templa ac aras, cum salva & integra teneamus, te uno, in tantis muneribus tuis, carere oporteat? O terra, ô mare, quod levamentum cladi nostræ, quod tanto remedium vulneri, & ubi locorum, inveniemus? Confidunt ad certos siderum ortus tempestatum furores, & verso stellarum situ post spurcos & fœdos, amœni & placidi redeunt dies. Exspectandusne & nobis cujusdam benefici astri exortus est felix, quod rumpat hæc nubila, & dissipatis luctuum tenebris vigorem ac lumen attonitis reddat? Vos facietis, Vos ô quaternaria sidera nostra, quibus Sol ille Patriæ, Divus Pater, cum statione mortali decederet, regimen omne ac jus in ditiones, tanquam cœlum suum, transcripsit. Sacer naturæ hic numerus, quæ rerum principia in eo sacravit: Sacer Philosophiæ est; quæ fontem æternitatis atque radicem hinc posuit. Sacer & patriæ in posterum erat: quippe à quo securitatem atque felicitatem suam expectat. Conserite igitur fulgores beneficos, non bini, ut ante, sed jam quaterni Castores: & tu in primis JOHANNES GEORGI, qui sacrum hunc chorum, tanquam magister aut præsul, ducis, majus atque potentius huc consere jubar. Fovete pariter
ac

ac recreate benigno vestro aspectu concussa & sauciata hoc tanto casu membra patriæ: & quas bellorum ante prostravit immanitas, colligite vires & instaurate. Vobis religio ac pietas, vobis sanctitas legum ac juris manus supplices tendunt, paremque paternæ tutelam atque præsidium non magis expetunt à vobis, quam certâ fiduciâ à vobis expectant. Artes etiam bonæ & Musæ omnes prosternunt se vobis, vestramque implorant opem, ne aut vilescant contemptu, aut contrahant maciem extra solatia positæ. Atrata hæc quidem & luctu sordentes ad pedes vestros nunc jacent, erectæ mox tamen, & pietate vestrâ refortæ, quas posuerunt, resument laureas, & in ornatûs pristini decora triumphaturæ velut resurgunt. Id operatæ assiduè ut famam perennem, ut immortale nomen paternis vestrisque beneficiis circumdent. Et quosnam magni Heroës aut certiores victuræ gloriæ obfides, literis; aut veriora æternitatis instrumenta, quam decora ingenia habent? Vive JOHANNES GEORGI, Augustalis Elector; Vive AUGUSTE, Præsul inclite; Vive CHRISTIANE, & tu MAURITI: Vivite fratres Serenissimi ac Illustrissimi, florentes opibus, felices consiliis, invicti concordia! Vestrum amorem, vestram fidem, vestram concordiam, nulla aut frangat aut perimat vis, nulla corrumpat aut violet fraus, & nullus umquam dissolvat dies. Vestra concordia, nostra felicitas: vestra concordia, patriæ salus: vestra concordia, votum refugiumque bonorum omnium est. Quicquid virtutis, quicquid laudis & gloriæ in proavis vestris, ac avis; in patre & patruo, quorum geritis nomina, eminuit olim ac fultit; hoc representate seculo, hoc propagate ad posteros, majore

majores aut pares. Implete maxima nominum omnia, & reddite nobis excelsum atque invictum MAURITII animum: pietatem AUGUSTI & sapientiam: magnitudinem CHRISTIANORUM ac bonitatem, & Patris unius hæc omnia; Tuque inprimis JOHANNES GEORGII: ut non vocabulo tantum, sed universa gloria etiam PRIMO par, & ALTER potius, quam SECUNDUS existas.

D I X I.

ORATIO SEXTA,
 SERENISSIMÆ PRINCIPI AC DOMINÆ,
 DOMINÆ
 MAGDALENÆ SIBYLLÆ,
 BRANDENBURGICÆ,
 DIVI
 JOHANNIS GEORGII I.
 ELECTORIS SAXONIÆ,
 VIDUÆ,
 DICTA IN TEMPO ARCIS,
 IPSO EXEQVIARVM DIE,
 ANNO MD. LXX. LIX.

SI locus ullus superesset precibus, haberentque vota, quò caderent, id ante omnia in præsentem optarem, ut supersedere his lacrimis penitus squa-
 ioreque nobis liceret; aut mihi perinde, ut vo-
 bis,

bis, RECTOR MAGNIFICE, PATRESQUE
 AMPLISSIMI, TUM CÆTERI OMNIUM OR-
 DINUM AC DIGNITATUM NOBILISSIMI,
 CLARISSIMI, PRUDENTISSIMI ATQUE
 LECTISSIMI AUDITORES, sedere muto fas es-
 set, mœroremque communem religioso testari silen-
 tio. Quod si per truculentiam fati, quo facta infecta
 fieri nequeunt, sperandum alterum non sit; alterum
 verò auctoritas vestra, PATRES, qui me jusistis lo-
 qui, haud sinat; restabat precari, tanta suppeteret mihi
 ingenii vis, copiaque dicendi, quæ & æquare dolorem,
 qui passim incedit, & paria facere cum laudibus ejus
 gloriaque posset, de quâ in concione istâ dicendum
 est. Sed quæ felicitas mihi tam absolutæ eloquentiæ
 largietur vim, quæ hanc infantiam meam in consumma-
 tum dicendi habitum repente commutet? Enimverò
 hujus eximix facultatis nec mihi quicquam affuit ha-
 ctenus, & si fuisset, id delevisset senectus dudum, quæ
 deprædatur euntibus annis non florem corporis tan-
 tum ac vim; sed animum quoque debilitat, ejusque
 solertiam vigoremque, si non exstinguit penitus, valde
 infringit. Quomodo igitur aut incrementa capiat
 res, quæ nondum cæperit? Aut primùm accipere po-
 terit quispiam hujusmodi aliquid, & absolutum statim
 accipere? In omnibus enim rudimentum spei ante est,
 quam rei experimentum: & quicquid est, ex parvis
 seminibus in maturitatem suam cum tempore crescit.
 Vanum itaque fuerit, huc votis descendere, & puerili-
 ter pene optare, quæ nulla dies aut ferre potest, aut fe-
 ret. O infelices itaque cani mei, qui improbam istam
 vivacitatem huc adduxistis, ut satis haud sit, bien-
 nio ante, hoc ipso in loco tuum, DIVE JO-
 HAN-

HANNES GEORGI PRIME, defleſſe obitum; niſi jam illætabilis officii genus, nunc MAGDALENÆ tuæ SIBYLLÆ etiam, incomparabili Principi, præſtandum veniat! Quid agam nunc, aut quid non agam miſer? Quid ſileam maximè, confuſus & obſtupefaſtus luctu? Aut eloquar contra, clariffimarum virtutum admiratione inſtinctus? Qui incumbentem magni ponderis molem toto connixi contra corpore, vix eluſtati tandem ſunt, nec niſi elifo robore omni, aut malè luxato, ſe emerſerunt, ſi ſuſtollendis novis ſarcinis inepti proſus atque inutiles evadere ſolent; quid de me fiet, ſi commodavero vocem dolori communi, cùm eam jamdudum in illo funere conſumerim omnem ac proſtigaiim? Hebet omninò ad hanc neceſſitatem pauxillum illud ingenii, quod nondum confecit ſeneſtus; torpetque ac obſtupescit lingua penitus, ipſe que ſpiritus deficit, qui impleat os, ſufficiatque dicendis in præſens. Quantus enim in MAGDALENA SIBYLLA & maximarum rerum modus, & illuſtriſſimarum laudium exuberantia fuit? Sed quicquid ſit, veſtro parendum imperio, PATRES, & obeundum vel invito eſt, quod declinare non licet. Ac ſi defuerint alia, quæ imbecillitatem meam ſuſtineant, vel ipſamet magnitudo rei loco ſolatii erit. Ut excidam enim his maximè, quæ audenda nunc ſunt; recreaverit tamen, auſis haud mollibus me excidiſſe. Si agitaret ſecum aliquis, qualemnam eſſe oporteat principem ſceminam, cui nihil eorum deſit, quæ aut tribuere favor Numinis, cum maxima; aut ſumma conferre virtus queat; non aliam temerè, credo, conciperet ſpeciem, atque quam hæctenus in MAGDALENA SIBYLLA venerati ſumus, &

nunc

nunc lugemus. Enituit aliqua illustri ortu; sed obsolevit connubii imparis fœdere: & contra in aliâ splendidissimas nuptias tristis sterilitas obscuravit. Sunt quas in admiratione cœlestis forma decoraque juvenus posuit; sed quarum animos sordidissima vitia commaculant. In Principe nostrâ tam conspiraverunt summa laudandaque omnia: ut nihil majus natalibus, nihil felicius ac fortunatius matrimonio; nec alia temerè facies olim concinaior venustiorque videretur. Tanta præterea in eâ virtus, ut ejus implere mensuram vel consummatissimis arduum fuerit. Paternæ originis decus ex Serenissimorum Brandenburgensium Marchionum domo; Maternam nobilitatem ex Juliacensium Ducum prosapiâ traxit. Quæ magnitudo ibi atque sublimitas? Et quantum hîc luminis splendorisque fuit? Fuit, dico: nam in **GUILHELMO**, qui **MARIAM ELEONORAM** suam, matrem nostræ dedit, antiquissima illa stirps, & si annales veteres audimus, ab ipsâ magnitudine Romanâ descendens, exaruit atque defecit. Documento clarissimo, magna quantumlibet ruere tandem in se, atque desinere lege communi, quâ orta senescunt, & quæ ad senectutem pervenerint, desinunt. Sed florentissima Marchionum familia, quid, quò ascendat, amplius habet? Quam & Electoralis purpura attollit adhuc supra apices alios; & sanctitas Cæsarum eò jamdudum evexit fastigii, quo nullum superius in rebus humanis. Quod soli fortunæ deberi, qui putet, fallitur sanè; neque intelligit, haud cuiquam in facili contingere magna sine virtutibus maximis, quæ suâ divinitate ac vi in obsequium sibi ipsam trahunt fortunam.

Quos enumerare Heroas

1 2

hing

hinc ortos hinc esset copia , incredibili fortitudine ac magnitudine animi, justitiâ præter hæc, prudentiâque, & cæteris artibus civilis habitus insignes? Sed satis fuerit unum ALBERTUM commemorare, genitorem FRIDERICI ALBERTI, quo MAGDALENA SIBYLLA patre lata auspiciis felicissimis est. Hic enim ille ALBERTUS est, qui ex Teutonicorum Equitum nobilissimi, & magnis rebus gestis incliti ordinis magistro creatus Borussia Dux, & opulentissimæ provinciæ imperium Brandenburgicis dititionibus primus adjecit. Qui veritatis cœlestis lumen, depulsis perfidiæ Pontificiæ tenebris, in regionibus illis accendit primus: qui Academiam Regiomontanam instituit, & locupletatam amplissimis vœtigalibus dedicavit magnificè. Quæ tanta sunt, ut nulli subactarum gentium triumpho ac laureæ; nullæ opulentissimorum regnorum accessiones, non gloriæ dicam ac nominis, sed plus emolumentum ac utilitatis potuissent afferre. Quid majus enim præstantiusque in rebus humanis, quam rectè sapere? Huc officinæ studiorum nos ducunt. Et non excidere cœlo, quod vera donat religio, annon votorum nostrorum terminus ultimus est? Macta hac incunabulorum gloriâ, hac eminentiâ natalium esto, MAGDALENA SIBYLLA, & tanto tibi gratulare magis, quantò uberius matrimonii dignitas felicitasque ortui tuo respondent. Quid tuo JOHANNI GEORGIO PRIMO aut majus tibi aucupari spes, aut excellentius potuisset præstare fortuna? Quo nemo eorum, qui in excelso positi, aut nobilitate antiquior, ampliorque; aut fidei, pietatis, constantiæ justitiæque, tum rerum fortiter provideque gestarum gloria, prior clariorque fuit. Quem tot
in;

ingentium meritorum in patriam, in imperium, in universam Christianam rem collatorum tituli in illud leverunt culmen, quod pauci conscendunt. Sed quantum est nuptiarum dignitate clarescere, si defint cætera, quæ læta ac fortunata hæc scœdera faciunt, immò absolvunt? Quorum adeò tibi, MAGDALENA SIBYLLA, nil defuit, ut superfuert plurimum, & sic vix habeat humana felicitas, quò tollere amplius vel beatissimos conjuges possit. Quæ animarum arctissima copula? Qui æmulus amor? Quæ reverentia mutua inter vos perpetuo fuit? Non potuit quinquaginta annorum efficit ætas, ut quicquam fribusculi intercederet, tædiusvè subiret. Quo vetustior nexus, hoc firmior sanctiorque non tantum, sed & jucundior copula erat. Ut opes viresque ab ætate haud magis, quàm dulcedinem sumeret, quod vina solent. Quod si felici liberorum propagine ipsa connubiorum consummatur felicitas, quid erat, quo vota vestra ascenderent, beatissimi conjuges, cum obtinerent jam summa? Fingunt Poëtæ Cybelen quandam felicitate uteri cœlum terramque implese numinibus; & ortum ex ea, quicquid Deorum Dearumque, quæ patet orbis, coleretur. Si vera fabulis conferre fas est, te alteram Cybelen, te matrem magnam, MAGDALENA SIBYLLA, venturæ celebrabunt ætates, cum te tot Deos Deasque hoc est, Heroas ac Heroinas dedisse noscent, quot liberos dederis, & in illorum progenie orbi impertiisse tantam clarissimorum Principum, tot populis gentibusque daturam Dominos turbam. In grandiore ætate formam velle laudare ineptum quodammodo sit. Hæc enim juventutis illorumque annorum dos propria est, qui crescunt adhuc, & lætum benignumque

succum in membra dispensant. Qui vergunt & pro-
 cidunt decorem corporis, trahunt unà secumque abri-
 piunt: ac quicquid in ore, in oculis, in cætero cor-
 pore suavissimâ hætenus radiaverat luce, perimunt
 fermè ac tollunt. Silendum tamen in nostrâ haud est,
 hanc partem laudis, præter morem tot annis, quos
 habuit, vix jam libatam, nedum extinctam fuisse atque
 deletam. Gravis reclususque incessus, nihil adducta
 in tristitiam frons, plenum modestumque oculorum
 lumen, intemerata oris honestas, loquebantur adhuc
 juventæ bona, & quantam augustis thalamis olim
 Principem intulisset. Scilicet architectatrix natura,
 cum fingeret primùm texeretque, ita compegerat par-
 tes, & solidatis undiquaque eum honorem afflaverat,
 ut in novissimam valetudinem viridis nihil haberet, de
 senectute quod quereretur. Non sine luculento pig-
 nore, ingentes naturas de cælo trahere plurimum eam-
 que ob rem, ad instar illius, florere diutius ac incor-
 ruptius durare: cum, quæ terreni plus præferunt, ad
 præpollentis materiæ indolem, & vices capiant citius,
 & destruantur facilius. Qui ædes magnificas ingres-
 si fuerint, non in illarum specie tantum & eleganti
 membrorum commensu ornatuque hæere stupere-
 que solent; sed de illarum domino quoque ac pos-
 sessore solliciti sunt, & venerari optant coràm,
 cujus sublimitatem ac excellentiam de splendi-
 dissimâ venustate structuræ præsumserant. Pe-
 rinde mihi contemplato hætenus superficiem
 Principis, & quicquid in eâ fatorum dono
 eminuit extra, ac fulsit circum; curæ nunc
 erit, qui habitaverit intus animus, & hanc pulcher-
 rimam agitaverit molem, inquirere simul & ad-
 mirari,

mirari. Ego verò ita existimaverim omnem animorum vim, auctoritatemque ac pulchritudinem à virtutibus manare. Ut quò earum in quòque plures exstiterint, eò illustrior ipse diviniorque haberi debeat. Sed quod in navi gubernator est, dux in exercitu, in corpore anima; id in virtutibus pietas est. Quæ nisi regit, ac ducit, & animat veluti cæteras, errare, labi, jacere, quicquid earum affuerit, oportet. Quod si jam planè aberit pietas, aut nullæ omninò virtutes aderunt, aut simulacra quædam atque imagines in somniorum morem inani specie illudent. Simul formosum os Luna protulit cælo, simul stellarum ingens chorus incedit unà: similiter pietatem comitatus virtutum splendidissimus sequitur, & ministerii instar præsto est Dominæ atque perpetuò hæret. Quare quò major in Principe nostrâ & abundantior pietas fuit, eò uberius circa ipsam virtutum omnium splenduit jubar. Rectè verèque sentire de DEO; perinde eundem colere, artes præcipuè fuerunt, quas imbibit tenera, & post adulta firmaque exercuit semper. Videbat diverticula ac flexus; sed ipsa tenebat iter rectum, quod institerat semel, & nusquam à militari se viâ patiebatur abduci. In aliter sentientes non intonabat convicijs, miserabatur potius: & quos dolebat errare, reduci in viam, subinde optabat. In cultu divino simplicitatem magis decòram, quam apparatus nimios compositasque in speciem pompas solebat probare. Namque ut DEUM mentem purissimam noverat, ita eundem puritate animi coli quam optimè, existimabat: eaque propter in eo semper dedita fuit. Quâ devotione adibat templa & publicis sacris intererat? Quam curam, quod studium solebat afferre ad auscultandos sermones, qui habeban-

tur ibi de suggestu sacri? Quo desiderio, quâ destinatione revertebatur, factis exprimere gestiens præcepta pulcherrima quæ audiisset? Jam domi & in cubiculo orare, psallere, evolvere oracula cœlestia, non vacui temporis habebat solatia, & quasdam remissiones veluti, sed verissimi operis descriptas partes: quibus nisi ferio daret animum, medullitusque, ut Ennianâ voce utar, impenderet se, nihil egisse arbitrabatur. Et dubitabimus suppliciiis istis ac precibus, & multum averruncatum malorum à nostris cervicibus, & plurimum contra bonorum, quibus fruimur, procuratum fuisse? Gaudet, gaudet his artibus vinci ac expugnari cœleste numen, eoque redigi, ut amet annuere deliberantibus vera consilia; sumentibusque eorum periculum adesse benevole; ne quæ consulta pulchrè fuerint, turpiter exeant; sed rationes optimas eventus melior consequatur. Non raro maximis scœminis fastigii sui conscientia, & recordatio nimia summæ fortunæ verba dedit; eoque ambitione semel corruptum impulit animum, ut partes virorum invaderent, & ad injuriam interpretarentur, si non & ipsæ regnarent junctæ regnantibus. Aliam sectam ac rationem illa compositissimi animi moderatio injunxit nostræ: quæ cum se Principem non ignoraret, scœminam tamen, atque sub Principe esse, adeò usque oblivisci haud potuit, ut in excelsis posita privatæ similior videretur. Non irrupit in curiam, non sese ingessit viri consiliis; & multò minùs statuendi de rebus sibi sumsit arbitrium, quam intra gynecæi sui penetralia & sexus pudor, & quies animi continebant. Huic tantæ modestiæ par respondebat magnitudo animi: ut quàm aversa ambitionis intra mensuram sexus sui se cohibuisset, tam rursus

rursus eundem transiret constantiâ. Ingruerat nobis belli gravissimi moles ambigua: eoqve res nostræ adductæ erant, ut propius abesse à tempore ultimo viderentur. In tantâ tempestate tot circumcirca cadentium fulminum, quis eâ firmitate animi erat, ut non pavesceret, aut trepidaret saltim anxietate futurorum eventuum? Quid, nostra? non concidebat animo muliebriter, lamentsqve ac questibus incendebat omnia; vel parum decoris abdebat se latebris metu amens: stabat obverso in fortunam vultu altitudine suâ innitens, & freta pietatis armis permittebat se DEO: hinc venerata providentiam moderantis omnia; hinc bonitatem clementiamqve nihil non indulgentis adorans. Quid, inquit, divino reluctet ordini? Quid jactem jugum, quod patienter ferendo levius faciam? Melius fata communia tolerando vincam; quæ nisi parvero, gravius prement. Qui modò iratus averfusqve videtur, mox placidus pacatusqve aderit. Qui castigavit, solabitur rursus, ut in utroqve se patrem ostendet. Nam tristiores parentes liberis sunt, quos fidelius amant. Quis fortiora à viro exspectet, aut meliora à Christiano? Liviam Augusti legimus hæsisse perpetuò viri lateri, & indivulsam secutam comitem, quocunqve iret. An ejus amore ac studio, & quod se bonæ conjugis titulum tueri haud crederet, si pateretur separari ab eo, cui in omne fortunæ vitæq; consortium deducta esset? An, æmulatione, preposterâ, & insidiosâ curâ servandi; quia non ignorabat errores viri; & quàm non durus amator esset, ipsamet sibi locupletissima testis erat? Agrippina quoqve, Germanici uxor, præclara in eum amoris ac fidei, comitata maritum in provincias non separanda castro-

rum socia fuit; sed non nolente viro, & tum solenni Romanis matronis consuetudine, ingens animi discriminumque contemtrix, & eò obfirmata usque, ut ducis induere mania aliquando auderet. Nostra, profecto in exercitum conjuge, & peregrè fulminante armis, semper restitit domi: non quod non gravaretur desideratissimis carere obtutibus; sed ne corrumperet pudoris modestiæque propositum: inprimis verò ne non pareret abeuntis præceptis: quorum religionem sanctiorem habebat, quàm desideria sua ut vellet præferre. Videbat quantis rationibus consilium viri inniteretur, & quas respiceret causas, cum domi mallet manere. Nam quid imbellem & delicatum sexum castrensi duritiæ impingeret? Quid officiorum confunderet fines, imponderetque sceminae, quibus nec viri semper sufficient? Multa in castris per militarem designari licentiam, quæ verecundioris cujusque pudor ferre haud possit. Inesse præterea mulierum comitatu, quæ frangant animos, & ausis fortibus abstrahant, & bellum formidine morentur. Non eadem decere matronas principes, quæ in gregali mulierum vulgò ipsa conditionis fors honesta facit. Quarum necessitatibus, vix nisi virorum contubernio consuli potest. Manebat itaque domi, sed corpore; animo ac faustis omnibus perpetuò seqvebatur, & jugi orationum sacrificio salutem viri, legionum fidem invictum armorum robur DEO immortali commendabat. Hæc solitudinis suæ solatia pariter negotiaque habebat. Quibus quanto vacare liberius & efficacius intra secreta domestici laris poterat, quam foris inter tympanorum tubarumque clangores, & militum strepitus, & nunquam silentium castrorum officiosos tumultus?

tus? Quid habent hinc Agrippinæ, quid Livinæ, quò se præ nostrâ jactantius efferant? Majoris constantiæ est, sine viro durare, quàm desiderio imparem, comitari in castra. Amare ac colere absentes etiam, & sanctius licet. Propria hominis virtus humanitas est: quàm qui excludunt principes à communi naturâ abeunt, & divinitatem in eo nequicquam affectant. Nam si humanitas nihil aliud est, quàm benignus benivolusque in omnes affectus: quid in cœlesti illo ac summo numine magis exuberat? Quod nulli non patet: nullius non admittit & audit preces: nulli non opem atque auxilium præstat: quod æquè omnibus providet, ex æquo omnes ad delicias amat. Quare quo humaniores principes sunt, hoc propius ad bonitatem accedunt numinis, & abundantius similitudinem ejus exprimunt, cujus in terris vices sustinent. Mirum in modum hæc etiam laude nostrâ excelluit Princeps: cujus humanitate nihil proximius, nihil comitate simplicius, nihil facilitate magis remotum à blandiendi artibus fuit. Quàm adituris patebat ultrò? Quàm hos benignè excipiebat? Quàm suavitate, quibusque lepore ad sermonis invitabat commercia, & pari jucunditate detinebat? Ac inter hæc omnia, quàm nihil in vultu severum ac triste? Quàm in oratione ac gestu nihil superbum ac arrogans, aut arte quæsitum? Contemnere, rejicere, aut fastidire impares, vixque dignatos verbis paucissimis dimittere, non magnitudinis, sed fastus atque superbiæ statuebat, quæ perpetuos comites odium, atque invidiam trahunt, periculosos principatum affeclas, quos amor ac benevolentia tutissimos facit. Quàm se amabilem his moribus, tam venerabilem juxta iisdem præstabat. Quantum enim facilitatis

litatis inerat, tantundem & inerat gravitatis: quæ reverentiam parit: nam illa amorem conciliat. O temperamentum pulcherrimum, & unum omnium efficacissimum ad comparandam auctoritatem pariter & conservandam! Nam quod facilitas præstruit, illud solidat atque emunit, ne diffluat, gravitas: & ita fit, ut amplum illud atque augustum opinionis in mentibus hominum exsurgat tandem ac efflorescat. Supra perstrinximus quam magnitudinem animi ostenderit nostra, cum increbuisent bellorum procellæ: nunc recurrendum eodem denuo est; quamquam per saltus pluribusque præteritis; & attingendum, quam æquè constanter ac sapienter se gesserit incomparabili conjugè erepto terris, ut cœlum suum subiret. Mollis naturâ mulierum animus, & parum plerumque firmus, cum ad sustinenda læta, ac prospera, tum toleranda tristitia atque adversa. Nam in utramque nimiam partem modum vix servant, & cum excedere ceperint serio, ad mediocritatis mensuram reduci haud facile patiuntur. Cæterum quos amaverunt, cum fruerentur, vehementius; hos impotentius fermè desiderant, ac insolabiliter amissos lugent. Non hinc fomentis temere, non advocatōibus locus est. Incumbunt orbitati suæ, rimatæque assidue vulnus, ac refricantes veluti, nullum dolendi gemendi que faciunt finem. Altioris indolis virtutisque nostra in Viri funere exemplam dedit. Non exuebat maritalem affectum, sed cohibebat intra terminos, nec evagari ulterius sinebat, quam ratio præscriberet. Nihil non pietatis in deponendum contulit, & in depositum nihil honoris omisit. Cum interim tamen doleret haud plus, quam aut honestum Principi esset, aut æquum tot maximorum Prin-

Principum matri. Quare quod aliæ tempus inanibus lacrimis, & nihil profuturis questibus donant, abditæ tenebris & omnem propemodum exosæ lucem; id viri memoriæ, id admirationi virtutum ejus, id maximorum meritorum deprædicationi tribuebat: verissima inde solatia petens, unde mæroris ac ægrimonix causas aliæ ducunt. Et quid iniquius ferret Conjugis factum, quæ circa sese quot aspiciebat charissima pignora, tot levamenta casus reperiebat? Videbat JOHANNEM GEORGIUM SECUNDUM suum, fastigium idem tenere, in quo tot annos eminuisset pater, virtutum ingentium, & optimi principatus exemplum edens, quod nunc non æmularetur magis filius, quàm laudabiliter exprimeret. Videbat AUGUSTUM suum, in culmine positum proximo, decorum haud tantum avitis titulis, sed sacris infulis etiam venerabilem. Videbat CHRISTIANUM atque MAURITIUM, quantos Principes? Quam viva spirantia quæ patriarum virtutum simulacra atque imagines! Et nondum commemoravi illustrissima Natarum lumina, SOPHIAM ELEONORAM Hassiacam: MARIAM ELISABETAM Holsaticam: MAGDALENAM SIBYLLAM Danicam ante sed nunc Saxoniam: nondum ex his & illis nepotum pronepotum quæ tam numerosam, & pene populi instar habentem catervam. Tot salvis suis contumelia prope videbatur, si pro desertâ & orbâ in clade unius se gereret. Ut nihil incorruptius Principe nostrâ & sanctius, cum adhuc viro juncta ageret, fuit; sic vacua matrimonio, & in viduitatem data idem propositum tenuit, paullo severius tamen atque adstrictius, senem, & viduam se recognoscens; quarum pudorem

ac

ac famam non nisi seria gravioraque tueri possunt. Ju-
 venculas enim amœna ac læta non indecent. Qua-
 dratilla sceminarum longè in Romanis Princeps fuit.
 Hæc viro orbata, & octogenariæ propior, ævum tam
 grande, & vidui thalami otium sic collocasse noscitur,
 ut lascivisse puellariter, oblita nimium sui, non gravi-
 tatem senilem custodisse, videatur. Ludebat calcu-
 lis, frequentabat cœtus, adibat spectacula, quæ vel
 theatrum publicum ipsi, vel domus sua præbebat. Ha-
 bebant enim artifices, & pantomimos, fovebatque effu-
 sius, ut tum prudentes censebant; quàm ejus deceret
 personam. Et quidnam illi non faciebant, ut adulan-
 di officiis patronæ arreperent, & voluptatem aliquam
 studio suo procuderent? Curstabant, exultabant,
 plaudebant, mirabantur: singulos denique gestus
 dominæ reddebant cum canticis. Scenam putasses,
 aut nuptialem, non senis viduæ fuisse domum. Quam
 nihil horum circa nonstram erat videre? Quam con-
 tra ea modesta omnia adstrictaque ac sancta? Non sce-
 næ usquam ac pulpita: non choriarum obrepebant
 pompæ: non acroamata alia audisses, quàm quæ in le-
 ctionibus sacris, & personandis divinis laudibus occu-
 parentur. His oblectationibus mulcebat ætatem;
 his meditentis viduitatem suam exercebat. Non
 quia per sinisteritatem naturæ aversaretur amœna vi-
 tæ ac lævia; (quod asperi ac truculenti ingenii homi-
 nes solent;) sed quòd propositum tale atque silentium
 illi imprimis statuebat congruere, cui & lenilis ætatis
 gravitas, & tori vidui sanctitas custodienda. Solent
 nonnunquam, qui grandiore natu sunt, hanc trahere la-
 bem, ut parci immodicè, & plus quàm par est, augendis
 rebus intenti, seipsos affligant, ac fini quò propiores fue-
 rint,

rint, hoc vitæ magis, ineptâ solitudine, laborent prospicere. Nostra quàm à luxuriâ temper abfuit, tam avaritiâ quoque mansit intacta. Illudere opibus & patrimonii vires in vana ac ludicra visendave tantum prodigere, non prærogativâ fortunæ summæ; & laborare de cumulanda pecuniâ sordidè, humillimi cujusque existimabat. Quo conseqvebatur, ut nec egeret fiscus, & vacuo atque exhausto ne succurrendum parum decoris artibus esset, cui perennitas sua innocentiam redituum, & prudentiam sumtuum optimè constat. Liberalitatem sic exercebat, ut nepotari ne permitteret. Donabat, largiebatur; sed cum judicio: subinde respiciens, & quid & quantum, & cui daret. Misericordis verò, & quos fortunæ iniquitas nudos vagosque & exules fecerat, aut videbatur fecisse, nunquam non porrigebat manum: rata in talibus, *non intellectu*, quod ille ait, *sed elemosyna opus esse*, quæ omnibus debet parere. Quicquid dabat, id dabat libenter ac promptè: non superbè ac gemens, & ut objiceret aut imputaret: cum nihil aliud quam bonitatem animi, honestique amorem sequeretur, & æmularetur illum ad eò, cui vicariam operam principes præstant, qui omnia omnibus dat, non quòd merentur omnes, sed quòd indigent. Non pauca dixi hætenus, plurima tamen præterii. Et quis sufficeret omnibus, quæ poterant dici? Cum colligo interim atque consummo, quæ memorata hætenus sunt, mecumque admiror reputans, non possum non profiteri Príncipe nostrâ, tot inclitâ laudibus tot adornatâ, virtutibus maximis, nihil illustrius ac excellentius; quin nihil perfectius, ut inter homines, ac absolutius existisse: & itaque dignam, quæ nunquam deficeret: ne instar tantum
atque

atque exemplum unquam deficeret principes foeminas, ad quod se forment & exigant, si vivere velint cum laude, & gloriosè tenere culmen, in quo fortuna ipsas constituit. Sed ô conditionem rerum fluxam atque instabilem! O circumscriptam naturam hominum, quæ magnum atque eximium aliquid potest producere æternum ac immortale idem præstare non potest! Inclusa omnia nascendi ac pereundi vicibus sunt: & unum illud certum atque immotum est, nil certum esse. Quicquid infra supraque aspiciamus, hanc legem patitur, nihil exceptum exemptumque est. Omnibus una incumbit necessitas, & rapit omnia. Ut steterit diu aliquis, decidit tamen, & solvitur tandem, ac redit in terram, unde coaluit. Hoc receptaculum illud commune est, quod accipit omnes, & pares facit omnes; utut hos ante fortuna virtusve distinxerit. Haftenus magni ac humiles, dites & pauperes. Stulti ac sapientes dicimur: huc ubi ventum, cessant ista discrimina, & discimus seriò omnes ex æquo nos homines esse, hoc est, mortales. Quid inter hominem tum & hominem interest? Nihil omninò: nisi quod aliorum actus præclaros fama ac gloria, hoc est, alia vita sequitur; silentia aliorum aut turpitudines, vel eadem condit obscuritas, vel idem dedecus atque infamia, quæ ante flagraverant, manet. Recordabatur hæc nostra assiduè, sed reputabat unà, haud totum finiri, cum obit, hominem: alteram tantum & viliores partem resolvi in cineres, sed revicturos olim, & coituros rursus in id, quod fuerant ante: diviniorem expertem funeris agere, & simul soluta custodia corporis fuerit, evolare in cælum, & reddi origini, non avellendam à DEO, ex quo duxit natales, ac securam olim decre-

decretorio die redinstauratam, compagem corporis unitamque animæ indissolubili vinculo in nunquam finienda gaudia perpetuò duraturam. Hæc agitans secum atque subinde repetens, nec unquam ante extimuit mortem, & obrepentem jam, vix intellectam, promte constanterque excepit. An enim timeret, quæ mortem, non finem vitæ, sed immortalitatis felicitatisque perpetuæ januam esse ac aditum planè erat persuasa? Quare nihil lamentis, nihil ignavis questibus dabat tripudiabat & exultabat potius, atque jam præsumebat quodammodo, & auspicabatur præludens, quod operatura in ævum omne esset, si locus ullus ævo est, ubi æternitas est? Quid agunt felices illæ ac cælo receptæ animæ? Laudant DEUM, psallunt DEO: & in his ipsis satagebat Princeps, diggressura jam terris. Nam dum sub ictu ultimo vita stare, exorsa subito regium earmen LAUDA, inquit, ANIMA MEA DOMINUM: LAUDABO DOMINUM IN VITA MEA: PSALLAM DEO MEO QUAMDIU ERO. Egonè putaverim Principem, cum hæc inferret, teneri adhuc se credidisse corporeis vinculis? Imò in jucundissimâ imagine extra se rapta, aut velut amœno somnio lusa, persuaserat sibi, esse jam ibi, quò transitura brevi seridè esset; & inenarrabiles Musarum cœlestium audire cantus. Earum itaque æmulatione quasi accensa, LAUDA, inquit, ANIMA MEA DOMINUM. Non dicit, OS MEUM LAUDA DOMINUM; nam excessisse corpus rata, quid jam ab eo posceret vocem, quod spiritu omni defectum esset? Animam igitur appellat: qua unâ sese jam metiebatur. Quare quas imposuerat animæ modò, hanc sibi mox ipsi transferibit partes, LAUDA-

K

BO

BO DOMINVM , atque IN VITA MEA ait. Quid hoc est , SERENISSIMA PRINCEPS ? An alienam igitur hætenus vixisti vitam , eaque dimissâ , nunc tuam demum propriamque te vivere putas ? Imò verò tuam ac propriam : neque enim nostrum est , transire quod potest : commodatum aut mutuatum est ; hoc nostrum ex verò , hoc proprium ; cuius plena perpetuaque possessio manet , & extra omnem amittendi formidinem positum est. Ecquis putabit verè vitam , in mortem quæ potest desinere ? LAVDABIS itaque DOMINVM TVVM , & LAVDAS nunc plenè , IN VITA TVA : non illâ caducâ atque mortali , quæ falsò vita , falsò nostra , dicitur : sed verâ illâ & inoccidua , & cui nullum unquam cum morte commercium venit. PSALLAM inquis , DEO MEO QVAMDIV ERO. Quid , quæso , est DIVESSE ? Semper esse ? Nam istud diu quid est , in quo extremum aliquid est ? Vt centum aut plures annos quis duret , multis annis fuit , non diu fuit. Illud reverà DIV EST , quod dies omnes pervadit , quod vincit tempora , & extra omnes terminos positum , metam non habet. Neque ex verò EST , nisi quod semper est , & cadere atque finiri , haud cupit. PSALLAM DEO MEO QVAMDIV ERO. Hoc poteras dicere , cum in extremâ velut tegulâ stares ; hoc est , de luce cum decedendum , & jam eundem , in cineres esset ? Quin hoc dicebas , cum defuncta tibi videbaris eo , quod imminabat ; & jam translata , *ubi latitia in vultu DEI , & delectationes in dexterâ DEI usq; in finem.* O felix abitus qui inter laudandum DEVM , inter psallendum DEO contingit : imò cum usurpare contingit , in quæ eximus , antequam exeamus , & commutemus
 statio-

stationem mortalem! Morari in terris adhuc, & tamen esse in cælo! Desivisse nondum hominem, & Angelorum officiis fungi! O faustum felicemque abitum? O beatissimam lætissimamque solutionem! Vides, vides, MAGDALENA SIBYLLA, DEUM tuum de facie ad faciem! Complexa dexteram ejus, iis ex omni parte abundas gaudiis, quæ nec mortalis unquam vidit oculus, neque audivit auris, & in cor hominis non ascenderunt, & illis tantum præparavit DEUS, qui ipsum dilexerint. Laudabis DEUM; psalles DEO, quamdiu vives, quamdiu eris: at nunquam non vives, nunquam non eris, unita DEO, qui vita ipsa & ipsa æternitas. Quid faciam AUDITORES, an ego detester * Februarias Eidus, quæ abstulerunt matrem * Næ patriæ, quæ nobis eripuerunt Principem nostram? *prid. Eid. Febr. A. cl. 10.* Quod sexus sui fortunæque exemplum? Quod ornamentum seculi? Quod Patriæ lumen? An venerabor *10c. LIX. mor-tuæ est.* potius, & ante ipsas propemodum * Kalendas Januariarum ponam? Hæ quidem ediderunt ipsam terris; sed illæ cælo reddiderunt, unde orta erat. Hæ auspiciatæ ejus humanitatem sunt; at illæ divinitati suæ transcripserunt. Non fortè ac temerario casu aut nascuntur magni Principes, aut obeunt. A DEO in terras commodati veniunt, & revocati ad DEUM redeunt, non ** Nam prid. Kal. Jan. An. cl. 10. 86. nata est.* ante tamen, quàm cum descripta curricula absolverint, & destinationis divinæ numeros jam adimplerint. Utrobique igitur adoranda dispositio Numinis & providentia est: atque ut gratulamur & triumphamus meritò, cum hæc benignitatis divinæ accipimus munera; sic cum reddenda eadem, oportet agere gratias, tum quod concessit semel, tum quod tamdiu indulgit. Ite igitur AUDITORES,

RES, & ita approbate pietatem vestram Principi, ne aliquà apud DEUM fiat rei: cui parere & obsequi summa religio est. Ite, inquam, & quam luxistis hactenus, veneramini deinceps: operam quisque dantes pro se, ut meritorum illius, quæ summa ac immortalia sunt, memoriâque & gloriâ seculis nullis intercidat.

D I X I.

ORATIO SEPTIMA,

AD

SERENISSIMUM PRINCIPEM

AC DOMINUM,

DOMINUM JOHANNEM
GEORGIUM II.

CUM PARENTÈM SERENISSIMUM
LUGERET, AC NOVUM PRINCIPATUM
AUSPICARETUR.

A. c. l. v. l. c. l. v. l.

SERENISSIME PRINCEPS

ELECTOR,

CLEMENTISSIME

DOMINE,

Nemo nostrum, quàm latè Saxones tui ac Myfi, & cæteræ TIBI subjæctæ gentes colunt, tam fortunatus ac felix, tam consistans etiam aut durus, vel secors denique. adeo est,

est, qui super INCOMPARABILIS PARENTIS TUI, Principis maximi, exitu non acerbissime doleat: nec quisquam rursus tam gravi mœrore dejectus ad terram insolabiliter luget, qui non in tuæ successoris nomine erigat se, & spe uberrimâ hunc casum infelicissimum levet. Quicquid in Patre amisimus nuper, & nunc legemus ereptum, id omne recipiendum in TE, non tam promittis nobis, DOMINE, quàm exhibes statim, imago paternarum virtutum absolutissima. Neque enim possessionem illarum auspicias nunc demum, ut cæterorum bonorum summæ fortunæ; exististi jam antè, idque ex asse & solido, hæres, quippe quas ipso cum sanguine statim transfudit PATER in TE, & mox exemplo prolicuit, atque in justum habitum finxit, promovit, roboravit. Illa acerrima indoles, illa divina & nunquam fallens memoria, illa iudicii incredibilis vis ac libratissima ratio, æquè in TE, & admiraculum, eminet; quæque Heroum laus propria est, & itaque PATRIS etiam fuit, usque ad eò TIBI magnitudo animi non deest, ut inter cæteras tuas dotes vel splendidissimè emicet ac gliscat. Tuendæ religionis, custodiendæ æquitatis, servandæ quietis ac securitatis publicæ inæstimabilis cura perpetuaque in PATRE fuit. Non provocabat bella, non timebat: cumque inciderent, & fortiter, & ita gerebat, ut nunquam non pacem, vel inter concitatissimas præliorum procellas, respiceret. Quæ ubi non causa bellorum ac finis ponitur, ambitionis, furoris, impietatis instrumenta arma evadunt. Quàm intumescere vitis, tam idem favere solebat virtutibus: cumque ad omnia, quæ malè fiebant ac perperam, haud conniveret temere; non tamen severitatem

AUT

K 3

omni-

omnibus; quibusdam & lenitatem commodabat; nec vindicandi nimius, & veniæ promptus, quæ emendandi fiduciam daret. Quas maximas res, ut nondum expresseris quàm illustrissimè hæctenus; sic adumbrasti tamen, ut nihil ad summam, quàm ultima manus, videatur restare. Neque enim non expressisti, quòd causæ deficerent; sed quia materia atque occasio deerat, nondum producto in illud theatrum, ubi MAXIMI PATRIS suscipere debebas & repræsentare personam. Scio gravari moderationem ac verecundiam tuam, PISSIME PRINCIPUM, cum prædico talia, similitudinem parentis maximi ostendens in TE; & nondum de canâ illâ totque annorum experimentis munitâ ex omni parte prudentiâ PATRIS; nondum de summâ illâ ac singulari auctoritate, quam ei hinc capitis honor & sacrosancta illa canities, hinc meritorum, quæ nemo unquam capiet satis, excellentia, partaque tot gestis maximis rebus inusitata gloria circumdederat, commemoravi. Quem principalis laudis apicem si nondum tenes, tenenti tamen quam proximus es? mox enifurus in summum illud, quod longè late quæ TE Principem maximum ostendet terris. Id agis ætatis, cum valet animus maximè, & sibi constat, & inter juvenutis ætus ac senectutis frigora medius, beneque compositus, & providet optimè, & saluberrimè cavet. Tot visa tibi; totque audita hæctenus, quas induerunt disciplinas tuæ per se solertissimæ ac sapientissimæ menti? Quanta TE longum illud ac diuturnum contubernium PATRIS docuit? Quam abundantissimè in casus omnes ac rationes consilia tua idem instruxit? Si documenta nulla haberes abs TE, haberes PATRIS: quamquam, quæ PATRIS fuerunt, & TUA

TUA dixerim: quæ observando ac seponendo fecisti
 TUA, perpetuus consiliorum & actuum PATRIS
 adjutor aut testis. Quæ omnia ut intra limen ac ve-
 lum quasi suam hæctenus continuerint vim; sic tegi
 tamen haud potuerunt, ut non errumperent in famam,
 & quam opinionem TIBI, quam reverentiam, quæ
 regum principumque maximorum contraherent stu-
 dia? Habet hoc proprium fortuna magna, latere non
 potest. Multa perpetuò ipsam ambit lux, quæ nihil
 in ea obscurum patitur ac tectum: erumpunt omnia,
 advertunt omnes: simulque in admirationem rapiunt
 animos, & veneratione eosdem implent. Jam ado-
 lescens filius, tantæ indolis, tanti ingenii, tantorum
 sensuum in hac non magnâ ætate Princeps, quod ad
 auctoritatem robor, quod pondus addit? Non legio-
 nes ac opes, & his similia alia verendos tantùm ac
 magnos principes faciunt; liberi etiam præstant:
 tutissimaque majestas principis est hærede suo innixi.
 Neque enim contemnitur facilè, qui successorem sibi
 vindicemque ostentat. Dum loquar ista, dum
 locuturus plura sum, obruor illicò lacrimis. Quæ
 corriventur in unum licet, diversis tamen fontibus
 manant. Alias Parentis erepti dolor, alias gratu-
 lationis exprimit impetus, quæ FILIO debetur.
 Nimirum & læta suas lacrimas habent, cum ve-
 hementius incumbunt, & ardens affectu ani-
 mus, ac sibi cedens, in oculorum hos imbres
 velat liquefcit. Quid faciam in istâ dissidentium
 affectuum pugnâ? Bene habet: temperamen-
 tum inveniam. Cum revocare adempta bona
 humanæ opis non fit; prudentis de cætero inji-
 cere manum præsentibus; partitis pietatis offi-
 ciis

ciis, hinc religiosè ac sanctè venerabor semper ac colam Divini PARENTIS memoriam; hinc FILII maximi sequar auspicia, & adoraturus nunc primum, ex longinquo licebit, illius fasces vacabo faustis omnibus ac votis: precatus à DEO, & quæ me decet optare, & ferre illum, salus imperii est. Salve igitur, JOHANNES GEORGI SECUNDE! Salve inquam, & VIVE OPTIME PRINCIPUM! Salve idem & MAXIME; Salve idem & PATRIÆ PATER! Neque enim non nunc accipies quoque hoc nomen. Fuisti, antequam fieres. Fuisti in votis, fuisti in animis nostris atque judiciis; imò in tuo etiam animo: nam quos fortuna natalium cives dederat; hos TIBI affectus liberos reddit. Quicquid felices nos facere potest, tecum est: quid restat felices ut simus? VELLE. Voles autem, quia OPTIMVS. Voles autem, quia MAXIMVS & votes. Voles autem, quia ut PATER tuos amas. Nemo bonus non curat tueturque, quod suum est: Pastor gregem: Pater familiam domum; quare & subditos suos PRINCEPS BONVS. Facies DOMINE, & semper facies. Semper enim magni & graves animi tibi incumbunt. Salve iterum, & dura longissimè, DECVS PRINCIPVM! Nobis ac Patriæ, fortunatissimo Imperio; fama & gloria rerum gestarum, TIBI IPSE superstes! Quem adolescentem filium vides, hunc juvenem olim, hunc Virum videas, grandævus ipse; sed fortis ac hilaris: nec minor hic annis succedat TIBI, quàm TU imperium PATRIS excipis. Quem TE exhibuisti piissimo PATRI, ipse piissimus FILIVS, eum se ILLE TIBI perpetuò probet.

bet

bet. Hic impleat regulam, cujus dedisti exemplum
ingens. Princeps eras; & pene agebas privatus: in sum-
mâ potentiâ natus educusque eras, nec usurpabas:
imperii capax non affectabas imperium. Quem Pa-
trem amando, parendo dominum demonstrabas. Tri-
buat, tribuat DEUS pietati tuæ dignam vicem: reddat-
que abundè in liberis, quod PATRI FILIUS, sine
exemplo dedisti. Benè imperabit, qui paruit bene; o-
ptimè reget, qui diu paruit: dignus imperio omnium est,
qui sui ipsius Dominus potuit esse. Summe, æterne, im-
mortalis DEUS, qui tenes imperio omnia, sapiëntiâ regis,
imples ac sustines Numine, audi hæc vota, audi hæc de-
sideria nostra; audi, inquam, & perfice bonus, quæ nunc
precamur & semper deinceps precabimur. Tuere
PRINCIPEM nostrum, ut consulat nobis: tuere DO-
MINUM nostrum, ut protegat nos: tuere comunem
omnium PATREM, ut foveat omnes. Tu rege
consilia ejus, ut nunquam aberrent: tu actioni-
bus ejus interveni, ut felicissimè semper exeant:
tu ipsos successus confirma, auge, provehe, ut
læta prosperaque eorum certa, stabilia, perpetua sint,
neque nos recreent tantùm, sed natos etiam nostros, &
omnem illorum posteritatem exhilarent, beent. Pi-
US imperet! JUSTUS imperet! FELIX imperet!
Et dum hoc præstat, nos ipsos pios, nos ipsos justos,
nos ipsos felices efficiat. Beatum Principem
his subditis! Beatos subditos
Principe tali!

D I X I.

K 5

ORA.

ORATIO OCTAVA,

AD

EUNDEM SERENISSIMUM

ELECTOREM,

CUM A COMITIIS RATISBONENSIBUS FELICITER DOMUM
REDIISSET.

Tenemus itaque vota nostra, SERENISSIME ELECTOR: tenemus vota nostra, quia tenemus iterum Te, pro quo solliciti haecenus votis nostris ac precibus dies noctesque æternum vatigavimus Numen. Quid preceremur à DEO immortali potius, quam incolumitatem absentis Principis? Quam benè prospereque ut cederent omnia, quorum causâ abesset? Quam ut confectis rebus feliciter, fortem ac hilarem gratulemur reducem domi, in quo spes omnes salutis ac fortunarum nostrarum sitæ? Tibi enim, SERENISSIME ELECTOR, id delegavit muneris DEUS, ut acciperemus de manu tuâ, quicquid honorum indulgentissima ejus bonitas destinavit in nos ac dispensavit. Multæ magnæque, ELECTOR, nos exercuerunt, dum abes, affligerunt curæ: tantaque sollicitudo tenuit, tantus nos timor confudit ac circumegit, ut nusquam liceret quiescere. Quamvis se daret, quod videretur solari atque inulcere mentes anxias; ejusmodi tamen haud erat, quod spei nostræ robur suum atque fiduciam adderet. Obversabatur subinde, quod nostræ
obstre-

obstreperet quieti, quod suâ in sede consistere animum haud sineret. Carebat imperium capite, unde nervorum, qui continent corpus, vis omnis atque potestas est. Erat in incerto successor, qui inter ambigua ista suspecta quæ prudenter ac fortiter regeret navem. Ruebant non tantum per gentes finitimas bella, quorum victoriæ juxta ac clades suspenderent animos terrerent quæ; sed in Germaniæ etiam partibus hinc ostentabant se arma strepebant quæ palam, hinc in opero tumescebant, & mox incipiebant gliscere, incertum, quod fulmen eorum erumperet. Interim aberas longè destitutis nobis inter hos fluctus, cujus præsentia, nostra securitas; cujus aspectus; tutela nostra atque felicitas est. Quid sequeretur ex eo aliud quam ut incenderetur tanto precum nostrarum assiduitas; quo magis magnis quæ exaugebatur trepidatio? O singularem DEI clementiam, qui tam benignè audiit nos, & tantos æstus explicavit! Datum Imperio caput est; hoc est; vita & anima: Redditus nobis Patriæ Pater; quo uno recepto, quid triste timebimus? Respirant itaque animi omnium, SERENISSIME ELECTOR, in tuo reditu, attollunt quæ se iterum ac emicant, & quæ runt undique ac circumspiciunt vias, quibus in gaudia sua erumpant. Omnis ætas, & sexus omnis, & omnis ordo, exultant, ovant, atque triumphant. Incitat alius alium, ne quisquam segnius gaudeat: contendunt omnes ac certant invicem, ut qui te amet impensius, hoc & lætetur effusius: & quamquam omnia faciunt singuli, nemo tamen satisfacit sibi. Ego verò, dum publici gaudii strepit festivitas, dum festo plausu bonis quæ ominibus latè resonant omnia, ecquid ingrediar, ELECTOR? Internè tuum,

an adventum in urbem, an actum ultimum moræ tuæ mirabor? Aut hæc omnia, aliud post aliud tamen, sed pari religione, venerabor? Tentare singula, arduum: & universa moliri, supra ingenii vires. Quamquam & cadere pulchrum, præclara conatis. Perfoluta suprema Patri maximo pietate comparabili; coacti & celebrati conventus ordinum, obligatæ sacramento provinciæ erant, cum de itinere deliberabas. Atque cum plura restarent, implendis haud tantùm supremis voluntatibus Patris, sed ordinando etiam statui rerum, & emuniendæ nostræ securitati; quanta manendi & resistendi videbatur imponi necessitas? Accedebant varii motus armorum: atque ex omni propemodum cardine se ostendebat, quod cautis & providis metum injiceret. Quis tam securus, ut tantùm attendat periculis, quæ ex proximo imminent? Cavenda & dissita longius, ne propius serpent, ac ingruant tandem, & citius noceant, quàm posse, cum contemnerentur, credideras. Nihil horum acerrimam mentem fallebat Principis; præceperat omnia secum, atque in animo peregerat ante: innixus tamen magnitudine suâ, obfirmavit eundi propositum, & cæteris omnibus commune imperii prævertendum putavit. Sic fortean disputans; totius primam habendam curam: satis in tempore consuli partibus, cum illi prospectum. Respiciebat & bonitatem causæ; cui non de fore sperabat præsentem favorem Numinis; quo uno confidere tutius multò, quàm legionibus infinitis ac turmis. Alios terruisset viæ longinquitas; laborque ac difficultas itineris: te incenderunt; te incenderunt, ELECTOR, hæc potius, & admoyerunt stimulos tibi, ut approbares, tanto te vehementius amare cura.

curareque publicum, quod gravioribus tuum molestis
caput objiceres. Qui incredibilis mentis ardor, ac
ferventissimus spiritus, difflasse videtur quodammodo
ipsa frigora illa, quæ tum horrebant, & nives; & quic-
quid hæc præter tentare constantiam itineris tui, aut
celeritatem ejusdem morari posset. Discant, discant
futuræ ætates, quid publicæ rei debeant Principes, at-
que de pietate Principis nostri, exemplum sibi æmula-
tionis pulcherrimæ capiant. Hoc enim magnos, hoc
augustos ac venerabiles facit, non opes immensæ suc-
cinctaque terrore potentia; sed magnitudo virtutis,
& pietas maximè, uni egregio publico intenta atque
devota. Sola potentia instabilis est; nam fulcris exter-
nis innititur. Quamdiu nocere potest terrorique est,
eminet. Exarmata & inops, perdit timorem, in
cujus locum odium contemptusque succedunt. In
semet ipsa fundata virtus, idque æterna est: semperque
in animis hominum amorem sui ac reverentiam exci-
tat: quæ duo certissima præsidia sunt magnitudinis in-
victæ, sola quæ principes Deos facit. Cum venisses
in urbem habendis Comitibus, quæ te lætitia ac venera-
tio Civium, qui honor Senatus exceptit? Quantum in
singulis hinc reverentiæ, inde amoris fuit certamen?
Recordabantur patris in filio: quem cum viderent,
non dum credebant extinctum Patrem. Et ejus cum
reputarent maxima merita, quibus superstes rem Chri-
stianam sibi obstrinxerat; paria de nato, & vel majora,
ominabantur. Quo animo enim, quo in commune
bonum studio esset, adventus ejus abundè docebat.
Jam Principes ipsos quid dicam? Quorum nemo tam
magnus, qui non libenter te crederet talem & haberet,
nec minus amaret. Crevitque in his hic amor & reverentia
tui

tui ex eo, quod tu eosdem peræquè amares & revereris. Nec aliud fuit, opinor, quod concordiam omnium constrinxit tam firmiter ac obligavit, quam amor mutuus, & æstimatio mutua. At in rem ipsam cum ventum esset, DEUM immortalem, quem animum? quas rationes atque consilia? quàm vera, quàm pulchra, sanctaque & salutaria attulisti? quàm ad hæc ipsa gravitatem, constantiam, fidem? Nimirum hoc cogitabas, hoc contendebas, ac inculcabas assiduè, ut redderetur maturè caput imperio, unde in cætera regimen; ut firmarentur concordia, & connecterentur inter se membra vincolo amabili; ut conciliarentur sceptrum externa, & muniretur ex omni parte ac stabiliretur pax; nec relinqueretur ægrum aliquid & habitum malè: ac per Europam omnem adeò, non audirentur alia vigerentque arma, quam quæ in barbaros & aliena Christianæ pietatis nomina convertenda essent. Inter hos actus, & inter has curas, quàm nullus labor, nulla contentio tibi accidebat gravis? Quàm nihil tædii afferebat mora, quàm bona consilia valescere; nec quicquam magnum, & citò, confici, non ignorabas? Duret perpetuò tibi hic animus, hæc ratio; aspiret eadem mens sanctitasque propositi, & cæteris, qui rebus præsumunt, & summam tecum moderantur fortunam: induant hanc disciplinam principum imperii cives, ac tueantur constantes, quod semel imbiberint; ô quàm beata ac felix Germania erit! Quàm supra invidiam florebit lætissimè, recuperabitque ac afferet decus, quod veneratus jam ante terrarum orbis! Si otium aliquod suspenderet seria, negotiorumque labores, (ut resumerentur alacrius) quieto aliqua daretur remittere, huc tuas vacationes contulisti
maxi-

maximè, ut aut contraheres amicitias, aut stabilires, salutationum honore mutuo & efficacissimæ comitatis officii: ut tuos affectus in proximo, Illustriss. Landgravium Hassiæ, cellissimamqve conjugem ejus, Sororem tuam, complectereris, eorumqve aspectu reficereris animum cupidum; aut brevius excurrens auspica- reris estructuras novas ac moles attolendas in templa, acroateria olim oraculorum cœlestium, & incorruptis sacris dicatas sedes. O pura sanctaqve otia! O innocentes refectioes Principis nostri! A pietate alia ad aliam transeunt: & charitati suorum ubi satisfecerunt, jam religioni & satisfaciunt. O auspicata fundamenta atqve augusta; quæ religiosissimi Principis inchoavit manus, argento omni ac auro purior præstantiorqve, quod eò conjectum pro stipe fuit! Surgat feliciter opus sanctissimum, ac omnes vincat ætates. Non casus ullus, non ulla tempestas aut illi vitium afferat; aut finem importet. Mansurum, invictum, æternū perstet: nec ulli alii ritus ac cultus, aut fraude irrepât, aut irrumpant unquã per vim, quàm quibus, & in quos semel incepit & consecravit nostri Principis pietas. Ut primum admovens saxum non templi magis, quàm veritatis cœlestis, adolituræ in auctus uberimos, pedem ac fundamenta posuisse, videatur. Patere, quæso, ELECTOR, & facilem divertendi paulisper abs TE, ad Eminentissimam Conjugem tuam, indulge veniam, quæ inter hæc ipsa anxia perquam, atqve sollicita de tua salute, non sustinuit amplius divelli ac distineri abs te, in cujus animâ vita ac spiritus suus verteretur. Magna equidem fidei, magna perfectæ charitatis vis atqve impetus est. Quiescere amor ingens securusqve esse haud
pati-

patitur, quam diu ejus aspectus subtrahitur, cui se dedit. Omnia metuit: tuta etiam timet. Licet & multas & fidas manus, multos & vigiles oculos, circa affectus suos meminerat: dubitabat semper tamen, atque verebatur aliquid, nec quicquam satis rectè autumabat fieri, nisi quod ageret ipsa aut inspiceret agi. Propere igitur ad te, ut sibi sollicitudinem demeret, tibi curarum levamentum afferret, tuæque adeò valetudini advigilaret coram: cum si quid ureret fortè, ac gravaret, efficacissimis alloquiorum Gratiis leniret aut tolleret. Traxerat secum & pignus commune, absolutissimi exempli filiam. Cujus juvenus decora, & formæ æmula virtus, totque ingenii ac animi excellentissimæ doctes, quid non solatii ac voluptatis amantissimo & indulgentissimo patri promitterent? Maeste hac pietate, SERENISSIMA PRINCEPS, maeste, inquam, MATER OPTIMA PATRIÆ, quæ antiquarum Heroinarum æqvasti gloriam, quæ in provincias, in castra maritos principes, nullo impedimento negotiorum, ac multo laborum levamento, sequi amabant, ne fidelissima illis fortunæ omnis consortia eriperentur. Maeste, inquam, & tuæ virtutis mercedem, à venturorum seculorum laude expectata. Non te tacebunt memoriæ publicæ: nobilis ipsa nosceris annalium portio: inter maximorum Principum acta pietas quoque legetur tua, & apud posteros clara erit. Celebrabitur unà & filix decus: quæ avelli à matre, ut patrem videret, noluit: & matri eunti ire voluit comes, documentum ut daret, quanti faceret, quam tenerè amaret, utrumque parentem. Cedit, cedit, in tuam gloriam, DOMINE, & uxor tanta, & filia talis: eoque nunc lætior nobis reditus tuus est, quo

comitator ipse & sic optator est, quam itio fuit. Acerbum fuit ac triste, relinqui, cum ires, abs Te; cum reddis te nobis, & ita quidem, ut reddas unà & pignora tua, nec votis nostris relinquis aliquid, & gaudiorum hilaritatem consummas. Sed quid de reditu tuo sustineo dicere, qui de eventu Comitiorum nondum commemoravi? O Idus Juliarum, quæ declarastis; O Kalendæ Augusti, quæ consecrastis novum Imperatorem, quod anno decus, quam felicitatem promittitis seculo? Sed auspiciatæ utrarumque cum illuxeritis & maximi plenæ augurii, quod ex utroque poscendum imprimis & expetendum? Vincere magni ducis est: Principis magni, felices facere suos, quod expectandum à pace. Invieta bellorum virtus in Julio nituit; non eâ defecit Augustus; sed pacis felicitate gloriaque Augustus exstitit major. Imperium Julii, quid nisi bellum? nulla bellorum salus est; pacem Augustumque optamus: qui neque metuat bella, nec provocet: & pacis interim decus omnibus anteponat triumphis. Non numeramus Imperatoris nostri annos: metimur capacitatem indolis: Quam juvene principe Juventam novam ac robur imperium capiet. Non anni virtutem; mores & disciplina faciunt. Et magnitudo regnantium, non modo ætatis, quam auspiciorum efficaciam æstimatur. Vix major annis octodecim Augustus erat, cum Julii sui hæreditatem adiret ac cerneret, & auspicaretur imperium, quod non angustiorem terminis, quam orbis terrarum continebatur: Non quisquam tamen post eum præfuit rebus, aut actu major, aut effectu felicior. Verrât in omne anni utrinque suppartes: præstet AUGUSTUS Germanicus noster, in crescente ætate, eum Principem nobis, quem principi populo

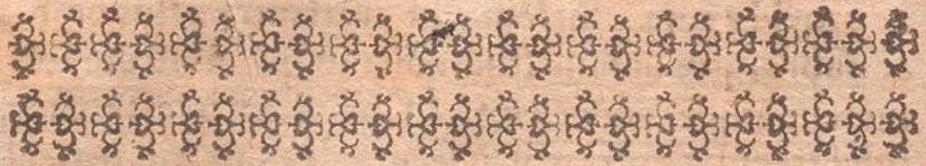
Romanus dedit AVGVSTVS. Quin contrahemus potius vota, & arctiore gyro augurii nostri constringemus fidem: Juvenis præstet hic nobis, quod ille Senior demum terrarum orbi, cum positis bellis undique, & domi redderet pacem imperio, & sanctitate foederum firmaret undiquaque foris ac stabiliret. O summum pulcherrimumque opus vestrum! PRINCIPES MAXIMI; ô beneficium verè divinum, si tantam impertiistis felicitatem nobis, cum elegistis Imperatorem talem, ac tam AUGUSTUM! Pacata enim Europa, quæ Christiana, interque se amicè conspirans, quam vim hostilem timebit ac impetum? Quam impotentiam armorum verebitur? Assurgat contra Asiæ uber: æstus ac solitudines suas impingat Africa: incurrat omne barbarorum nomen; sustinebit, repellet, profligabit, quicquid ingruerit, atque in ipsis sedibus suis adeò devincet penitus hostes, immo excindet. Documento clarissimo penes se esse, & florem virorum & ingeniorum excellentiam, & omnium honorem virtutum. Quoniam nihil amplius restat, quam ut soliditatem ac robur, tuo Collegarumque imo suo operi addat DEUS, & vota nostra atque auguria propitius impleat. Redi in tua, SERENISS. ELECTOR, redi in tua feliciter: & qualis mundi status est, cum nocte exactâ ad orientis Solis jubar excitantur erigunturque omnia, simulque colorem & habitum & spiritum quasi recipiunt denuo, quæ informia ac exanguia veluti atque eneçta jacuerant ante condita tenebris; talem & nobis reddito tuo fidere redde. Si quid adhuc serenitatem spei nostræ offuscare videbitur, & plenâ nondum securitate nos sinat frui; virtus certè, & vigilantia, & indefessæ illæ tuæ
ac

ac providæ curæ efficient, ut avertantur æstus omnes
ac nubila, quæ sudum istud quietumque nostrum atte-
merent atque convellant. Cum præstò est pastor,
nihil trepidat grex: pascit securè, & omnem periculi
metum custodientis tutelæ remittit: perinde & nos
agemus nostra deinceps, securi illorum, quæ à provi-
sione atque præsidio tuo expectanda. Vnum re-
stat, SERENISSIME ELECTOR, precari ac
petere, ut quicquid suscipies & ages, id prosperet
DEVS ac provehat. Neque enim suscipere aliud
aut agere voles, quam quod securitatem imperio,
salutem nobis, felicitatem omni-
bus tribuat.

D I X I

L 2

ORA-

ORATIO NONA.

IN EXCESSVM

PERILLVSTRIS HEROIS,

HENRICI SENIORIS,

LIB. BARONIS à FRISEN, &c. &c.

SERENISS. ELECTORIS SAXON.

IN SANCTIORE SENATU CONSILIARII,

CANCELLORUMQVE, NEC NON IN

APPELLATIONUM CURIA

PRÆSIDIS.

DICTA A. c. l. o. l. x. .

RECTOR MAGNIFICE:

Electoꝝ Saxonici Hereditarie Ma-
reschalle, idemq̃ue Serenissimi Princi-
pis nostri Consiliarie ac Cubicularie,
nec non Provincialis Curiã, quæ hîc
est, Splendidissime PRÆSES, &c.

*Patres Academici Reverendi plurimum ac
Excellentissimi; ceteriq̃, reliquorum ordinum Am-
plissimi, Clarissimi, Prudentissimi Auditores: ut &
nobilissimorum lectissimorumq̃, Iuvenum florentis-
sima concio:*

Qui

Qui navigant mare, ventisque ac fluctibus
 res capitaque sua crediderunt, ut æstuum
 ac tempestatum incerta non nesciant, non
 metuunt tamen; & magnam sumunt fidu-
 ciam, cum tales Rectores sibi adesse viderint, qui
 gnari locorum, qui cœli ventorumque mores intelli-
 gant, & ex quibusdam signis colligant ominenturque,
 quid instet, peritè: ut, quæ secundum ac facilem
 cursum promiserint, in tempore occupent; &, quæ
 minentur ambigua tristia vé, declinent maturè ac ca-
 veant. At cum eosdem aut casus aliquis, aut fatum
 suum abstulit, neque apparent statim, quorum peri-
 tiam ac artem opponant fortuitis, quorum maximè
 omnium capax est mare; tum plerosque vectorum
 omnes concidere animis videas, ac tantò quemque
 magis esse sollicitum, quo vitæ fortunisque suis timeat
 magis. Non comparatum aliter cum publico est.
 Cum assunt amici & adjuutores Principibus, qui sapi-
 entiâ valeant, & diurnâ maximarum rerum tracta-
 tione subacti ac callidi adversus quoslibet casus repe-
 rire præsidia in promptu habeant, nemo non læta
 omnia secundaque augurari consuevit: at cum eos-
 dem contigit eripi, quæ trepidatio, quæ sollicitudo
 ubique incedit? Qui metus incumbit omnibus, queis
 cura aliqua patriæ est? Quam tuta tranquillaque
 etiam timeri incipiunt? Nobis itaque, **REC-**
TOR MAGNIFICE, nobis inquam, **PATRES**
AMPLISSIMI, quid fiet, in quos non dispar
 casus expetiit, cum altero mense ante, Perquam
 illustris Baro, **HENRICUS FRISIUS** Se-
 nior, Serenissimi Principis Consiliarius intimus,
 & summus Justitiæ ac Cancellorum Præses, ter-

ris excederet? Grandi quantumlibet natu & plenus ævi digressus sit vitâ: nihilominus tamen non potest nobis non tristis atque acerba ereptio ejus accidere, qui ea in uno illo amissimus, quibus non sine sollicitudine singulari & metu ancipiti carere patria potest. Non desit alius, qui clavum arripiat, quem ille hætenus tenuit; at optimo tamen succedere arduum; multoque facilius est, secundum dare, quàm alterum. Quæ dotes in eo ingenii pariter ac animi eminebant rarissimæ? Quæ incredibilis virtus ibidem atque in omni ejus vitæ actu exsplendescibat? Quæ capere saltem cum detur paucis, quò difficilius erit sic æmulari, ut impleas? Eædem ego dum reputo mecum miratus lugensque pariter, atque de iis aliquid paro dicere, vix jam ingressus, atque in primo limine statim sentio, quid in me oneris susceperim. Nam dum respicio, quid universa Academia, quid ipse peculiariter inclito FRISIORUM nomini debeam; & transeundem virum tantum silentio, magnum atque insigne videtur nefas; pietatem quidem meam quid deceat, attendo; quid possim & valeam infelix, parum considero. Veniam tamen merebitur, spero, hic inconsideratus impetus meus, non improbus; cùm vix ejusmodi vis movere ac rapere animum soleat, quin simul ex temerario aliquid trahat. Interim tamen non nihil me præstitisse existimabo, si in HENRICO FRISIO, cui hoc parentale instituimus sacrum, MAGNI, & SENATORIS & CANCELLARII, ut olim expressum, sic nunc relictum posteris, pro modo ingenii ostenderim EXEMPLUM. Qui nobilem aliquam statuam informat Artifex, ut simulacrum unius exprimat; ex pluribus membris tamen illud componit. Mihi quoque

quoque

quoque exemplum Senatoris & Cancellarii magni in FRISIO nostro descripturo, unam effingere licet dignitatem videat, multarum rerum tituli tamen congerendi eò & compingendi aptè erant, ut consummarem, quem exhibere intenderem. Sed in immensum ne se extendat oratio, ad quædam præcipua capita totam hanc summam revocabo, dicturus eum, quem molior, & **GENERE NOBILEM, & EXCELLENTEM VIRTUTE, & MAGNUM PERITIA, & AVCTORITATE VALIDVM** esse debere. Pythagoras, primus Philosophiæ dedicator, conflatum ex quatuor singulis numerum, divinissimum cæterorum, & summis omnibus debitum ac consecratum asseverabat. Fallor ego, aut quatuor ista, quæ dixi, magni **SENATORIS & CANCELLARII** non indecorè repræsentabunt personam. Sæpius fuit tractatum, an ad majora illa ministeria in aulis, tam necessaria sit nobilitas, & excellentia generis, ut nisi quis eam ad partes afferat, & multum earum splendori obducatur caliginis, & minus efficiat. Quamvis autem strenuioris industriæ nervi, animique capacitas & magnitudo illustres natales comitetur haud semper; & aliquando in novis hominibus etiam accidat, ut dotes hujusmodi uberrimè luceant, iique duabus his quasi subvecti alis enitantur in summa; ad splendidissima tamen munerum, non temerè alios, quàm splendidissimum quemque admoveri conveniet. Magna Nobilitatis vis est; eaque, ubi accessit virtutum splendor, ut facilè quosvis obumbrat alios, ita iisdem etiam plus pollet. Quis aurea gemmeaque vasa fictilibus creis que non præferat? Nam utraque licet inserviant usibus, in

illis tamen plus auctoritatis ac pretii est. Meritò igitur in Senatore & Cancellario magno primum erit, sublimitas generis; ut tanto conspectior ejus dignitas sit, quo ipse splendore natalium uberius fuerit illustratus. Cæterum nobilitatem HENRICI si ab origine ultimâ velim repetere, in longè remota secula mihi, & illa adeò tempora eundem esset, cùm in Helvetiis Rauracisq̃ue primùm Equestri dignitate floruerunt FRISII, & inde postea cum multis aliis illustribus familiis, declinaturi Patria turbas, in Mysos nostros Variscosq̃ue demigrarunt. Ibi igitur cum novam invenissent Patriam, ut se non indecoros cives, nec degenerare à Majorum suorum virtute gloriaq̃ue ostenderent, DEUS bone, quibus illustribus facinoribus gentem nomenq̃ue suum extulerunt? Inprimis verò magni eorum æstimata opera fuit, cum FRIDERICUS Marchio Misniæ, fortissimus atque acerrimus (quibus virtutibus cognomen etiam meruit) Princeps, diuturnis atq̃ue gravissimis bellis, partim iniquitate Patris impii, partim invidiâ eorum & avaritiâ, quorum hiantes cupiditates avitis ejus & fratris bonis imminebant, implicaretur. Itaque quadringentis annis abhinc in his provinciis FRISIORUM stetit nobilitas, & incorrupta dignitate delata ad CAROLUM est, HENRICI Patrem, qui in aulâ illustrissimi Ducis Saxonie Altenburgensi summum adeptus virtute locum, Magistri domus, seu Mareschalli, & intimi Consilarii munere summâ cum laude defunctus est. Magnum est acceptum à majoribus decus industriâ artibusq̃ue tueri clarissimis: augere idem, tollereq̃ue in majus, & novum atque illustrius lumen, quàm in priorum titularis fulsit, accendere posteris, quantò præ-

præstantius ac excellentius est? Id enim documento fuerit, eximium aliquid ac singulare in eo, qui potuit (potuit autem HENRICUS) emicuisse. Sed BARONATUS infulas ut nunquam ambiit; sic ab AUGUSTO delatas spontè, nec deprecatus abjectè est, & verecundè accepit: procul ambitione pariter, & indecorâ humilitate. Quamquam superbix etiam videretur, non parere donantis auctoritati, & fastidire velut, quod ipse Principum Princeps offerret. Nunquam tamen pro magnitudine animi iactavit honorem per insolentiam, aut ostentavit gloriosè. Ratus, summum ac maximum cuique decus intra animum ejus consistere, & eo imprimis quem æstimandum. Neque enim satis est videri magnum: præstare oportet, quod quis per animum maximè potest. Ab eo enim omnis vis illa ac impetus est, qui nos in eas res urget ac incitat, in quibus vera magnitudo ac excellentia sita. Parcius de nobilitate HENRICI videbor dixisse, qui patriam tantùm perstrinxi, maternam silens. Nam si utramquæ pertexere ordine, & ire per stirpes singulas, ac recensere earum decora velim, pluribus mihi & spatiosissimis clepsydris opus foret. Non solâ nobilitate censendum se præbuit Heros noster: nec ea magnum ministrum Principis una absolvit: inchoat tantùm, & speciem quandam ac superficiem ejus adornat: cui spiritum ac vim, & efficaciam suam, ac corpus quasi, virtus tribuit, de qua nunc dicendum. Nam qui natalibus tantùm nititur, & cui in solâ origine omnis posita laus, aureæ massæ videbitur similis: quæ nisi accedat artifex, & eâ tractet peritè, manuq; ingeniosâ in formas ususq; varios figuret ac fingat affabrè, præter splendorem quid

imputabit? Virtus est per quam vivit vigetque nobilitas; quæ maximè confert, quod pro auctores magnos atque illustres reddidit. Hæc efficit omnia, hæc patrat omnia, quæ admirationem ac laudem pariunt; hujus unius operibus prosperitas omnis & salus atque securitas publica procuratur. Sed numerosa cum sit, & nulla non ejus species ornare mirificè decereque Senatorem & Cancellarium magnum possit; isque, quo abundarit pluribus, hōc consummator illustriorque futurus sit; id primum ac summum tamen in eo crediderim, ut virum pium ac probum exhibeat. Imbecillior est natura humana, quàm ut egregii aliquid atque frugiferum, quæ privatim, quæ publicè, conari saltem, nedum efficere valeat ab se, ni intervenerit DEUS, ac vires opesque aspiret haud tantùm, sed & consilia suggerat, & vias velut aperiat, quæ sit eundum. Nam neque verum nec justum patebit ulli, cujus non mentem ante irradiarit Numen propitium, & luce suâ collustrarit. An unquam autem spernens ac negligens DEI, contemptor ac conculcator religionis, hæc sibi ausit promittere? Quanto igitur magni, & Senatoris, & Cancellarii munus arduum magis atque difficile est; hōc minus carere divino auxilio, hōc minus & pietate, quæ illud impetret, posse existimandum. Sed quanta ea in nostro Heroe, & quàm eximia fuerit, si dicere parem, vereor valdè, ne quicquid dixero, fuerit minus. Nec nunc de publicâ memorabo, quæ traxit advertitque omnium oculos; privatim enim & solus secum ita pietatem habuit, ut foris cum magnum ministrum Principis ageret, intra secretum domestici laris sacerdotum haud paucos transcenderet, religiosissimos autem illorum æquaret. Nam prima illi, & antiquissima
cura

cura perpetuò fuit, castè & sanctè colere DEUM, puras ac innocentes ei allegare preces : versare stans horis oraculorum cœlestium Codicem, & meditari legem divinam, certissimum consiliorum gubernaculum, In his & auspicabatur diem & finiebat : his dare solebat quicquid vacui temporis publica privataque negotia relinquerent : diversissimus illis, qui parum digna hæc Palatina purpura censent, & sacrificulis potius, ac otiosæ plebi deleganda putant. Proxima ei probitatis sive justitiæ cura fuit : Cujus antistitem summum aut arbitrum sese cum recordaretur subinde, perire sibi muneris titulum, & verè existimabat, ni justum & æquum præberet se omnibus ; idque curaret perpetuò in tribunalibus juxta & in consilio Principis, ut suis sententiis veritas sanctitasque constaret. Tacet justitia, nisi loquatur per Cancellarium seu judicem ; latetque aut periclitatur in aulis veritas, nisi Senator producat & asserat. In utroque igitur satisfecit muneri suo HENRICUS : & sic exemplum reliquit post se, quid sequi atque contendere inprimis debeant, qui aspirare ad dignitatem eandem, & hanc implere magnificè velint. Justitiæ referendum & istoc est, quod æquè reverens Principum, ac studiosus patriæ semper fuit. Utrumque enim utrique debetur : & suum cuique tribuere, plenissima justitiæ ratio est. Non separari Princeps atque Respublica possunt, Connexa arctissimè commoda utriusque sunt : nec sentit non ille, quicquid in istam redundat mali ; & quicquid Principem urget, hoc patriam gravat. Quorum cavere alterum, alterum procurare omnibus modis, ut boni ministri Principis est, sic nunquam non pensi inprimis habere studuit noster. Est in virtutibus istis,
quas

quas commemoravi hætenus, serium aliquid ac grave:
 quod mores HENRICI ne verendos ac suspiciendos
 tantum faceret, temperamento opus erat, quod amce-
 num aliquid ac suave iis misceret. Severitas itaque a-
 derat, sed sine rigore: aderat gravitas, sed nullam auste-
 ritate corrupta: & in utraque multum & comitatis
 & humanitatis elucescebat, non modò cum dignita-
 tis posuisset personam; sed & cum sustineret maximè,
 ne ademtam fiduciam ac spe, horrorem metumque adi-
 turis incuteret. Patere itaque omnibus, audire pati-
 enter quoslibet, affari etiam cum opus, & bonam
 deferentibus desideria sua addere spem promptè li-
 benterque solebat, multam benignitatis laude, nulla
 imminutæ gravitatis culpa. Atque in magno Sena-
 tore ac Cancellario quos implet numeros, si, quam
 verendus, tam amabilis idem exstiterit? Non omnia
 peragit gravitas: quedam prudenti facilitate citius
 impetres. Quare utroque hinc opus est, quo terreas
 alios, alios verò soleris ac erigas, & meliore spe im-
 pleas. Posthæc quam curam acerrimam noster ad
 negotia? Quem invictum vigorem ad tolerandos
 afferebat labores, quos ei officiorum objiciebat ne-
 cessitas? Primus in Cancellis aderat, postremus in-
 de discedebat. Ut cæteros exemplo potius, quid fa-
 ciendum, quam dicto moneret, pudorem incutiens,
 odium vitans. *Exasperat enim homines imperata cor-
 rectio, blandissime jubetur exemplo.* Quæ moles, quæ tur-
 ba causarum unquam ipsum terruit? Quæ Controver-
 siarum fregit obscuritas? Incitavit industriam ejus &
 studium potius: & usque adeò suam detatigari constan-
 tiam passus haud est; ut illa etiam rerum actibus tempo-
 ra daret, quæ refectioni corporis jure optimo debe-
 ban.

bantur. Non hæc in luteas plebejasque animas cadunt: diviniore cujusdam naturæ est, amare curam: somnum atque segnitiam fugere: & cœli nunquam quiescentis instar gaudere pariter motu ac vegetari. Nimirum Herculem esse magnum Senatorem & Cancellarium oportet: qui superato uno labore alacrior subeat alterum: nullum gravetur, nullum fugiat: novusque semper ac recens quærat subinde ac circumspiciat, quod bono publico, cujus curandi perpetuo ipsi incumbit cura, profliget ac vincat. Tertium Senatoris & Cancellarii magni titulum PERITIAM feci. De eo itaque exponendum nunc est, & quanta in FRISIO fuerit exempli gratiâ declarandum. Neque enim defecit hæc laudis parte, qui tam excelluit in reliquis: aut qui nobilitate atque virtute æquabat mensuram splendidissimi muneris, hic impar fuit. Falsus de cætero, opinor, haud erit, si quis PERITIAM, à libris partim, partim à rerum usu ac consuetudine, certissimam ac fidelissimam magistrâ agendi ac duce, petendam existimet. Ac libros cum nomino, doctrinam seu eruditionem intelligo, quæ inde paratur. Latissimè Patet hujus ditio, nec arctioribus terminis includitur, quam ipsa sciendi discendi que cupiditas. Ut eruditionem, omnium artium ac scientiarum, quibus absolvitur Sapiencia, cinnum pulcherrimum atque complexum vocare possis. Multæ ac infinitæ res in deliberationes atque Consilia Principum incidunt: nec pauciores in tribunalium inducuntur cancellos. Hic cum Senatorem mutum sedere, & statuendi anxium, & se nequicquam versantem in partes omnes; aut Cancellarium pronunciare absurdè, turpe admodum sit, & noxium sæpius; quo instrumento doctrinarum paratum esse, quo comi-

tatu

tatu clarissimarum artium stipatum oportet fungentem istis amplissimis partibus, ut impleat locum, & togæ summæ splendorem ne quâ obliteret? Sed neque nobiscum nascuntur hæc tanta bona, neque contingunt nobis temere: multis vigiliis, infinitis laboribus, & incredibili contentione opus est, ut ea in literariis ludis tibi ac Academiis compares. Sed cum latissimè, uti dicebam, eruditionis porrigantur fines, & nullum non literarum genus Senatoriæ huic, ut ita dicam, purpuræ, ornamentum illustre polliceatur: tum necessaria maximè ei Historiarum videtur cognitio, doctrinaque civilis, tum publici privatiqve juris scientia, quam regiam artem vocabat Plato, quod eâ nec Reges ipsi ac Principes; & multo minùs, qui circa eos, & à Consiliis sunt, carere queant. Atque his rebus quid non licebit conficere, si eloquens facundumque os, & artificium dicendi accedat? Nihil in rebus humanis contingit novi: orbis quidam decurrit: quæ gesta prioribus seculis legimus, hodie rursus videmus geri: ut, cum ludatur fabula eadem, aliæ saltem procedant personæ, & scena non nihil commutetur. Hæc nosse igitur, & pertractata habere, quam acre & efficax ad prudentiam telum? quod ad consiliorum rationes omnes ac vias adjumentum suppeditabit? Magnam facilitatem non modò, sed certitudinem etiam habet, ex aliorum lætis aut tristibus discere, quæ sequi & quæ vitare oporteat. Sine periculo nostro ac damno, & aliena stultitia instruit, & sapientia moderatur ac regit: nec ullus alius titulus Historiæ magis convenit, quam cum *Magistra vitæ* appellatur. Non aliunde ipsa Civilis doctrina habet origines suas ac incunabula. Hæc illa verissima genitrix est, quæ hanc præclaram

ram

ram Sobolem edidit: quæ suis uberibus illam educa-
vit & aluit & incrementa ei ac robur & bonam quasi
valetudinem dedit. Unde enim præcepta, nisi ex a-
ctionibus sunt? Et hæc suppeditant normam deinceps,
ad quam exempla actionum exigantur. Utraque igitur
necessaria illi, qui tractat Rempubl. versaturque in actu,
& pacis belli que negotia temperat, & in utrumque
tempus consulere debet. Jam si interpretari ac reddere
vicem Principis jus, si incidentes controversias decideret
atque dirimere munus proprium Cancellarii est: ac si
eidem cum Senatore, & os & linguam Principi, cum
quid loquendum in publico, commodare incumbit; quanta
ipsum & juris omnis prudentiæ, & eloquentiæ vi præstare
oportet, ut muneri suo, & majestati ejus respondeat,
cujus gerit personam? Nihil istorum unquam defuit
FRISIO, & eò paratior digniorque ad summum togæ
decus ascendit. Rara habebat naturæ bona, non corporis
tantum, sed animi etiam, cujus hæc principes sunt &
summæ partes. In puero statim, cum teneretur domi
adhuc, ingens ardor discendi, cum docilitate ingenii
semper certavit: sed Academiæ spatia cum esset
ingressus, quam capacissimam indolem, quam vim
ingenii abundè probavit omnibus? Quam lato ac
libero impetu grassatus in studia est, immis-
sisque habenis veluti procurrit alacriter, quò
tot majorum decora, quò Patris & sua ipsius
vota ardentem animum ejus rapiabant? Quicquid
egregium in literis, in disciplinis præclarum
notabat, & emolumentum insigne aliquod ad
facultatem orandi & sapientiam, duas maximas
artes, & conjungendas illis perpetuò; qui
Reipublicæ se parant, collaturum, id invadebat
cupidè, arripiebatque & custodia-

studium animo sedulo commendabat. Cæterum
 in nobilissimo Juris studio eò processerat, ut ne peri-
 tissimis quidem videretur concedere, cum quæ didice-
 rat, expromere cepisset. Atque audire memini ex i-
 psis artis principibus, sic disciplinam omnem fori ac
 legem calluisse FRISIUM, sic pernovisse causæ cu-
 jusque indolem, & ut sic dicam, meritum; ut nullus
 forensium verum temerè, docere de iis melius, aut
 definire certius posset. Hinc nemo mirabitur, qui
 præidentem in tribunalibus pari celeritate & recense-
 re illatas causas, & de iisdem pronunciare audierit, ni-
 hil morante expeditissimum ejus judicium, aut mole
 illarum, aut varietate. Jam Eloquentia ei quam prom-
 ta ac profluens virilisque ac gravis? non fracta & pi-
 ctis sententiolis vibrans: qualis aliquem Rhetora qui-
 dem, non ejus personam deceat, cui aut apud Princi-
 pes, aut in Prudentum Concilio, de publicâ re, & or-
 dinatione optimi status, loquendum assidue ac disse-
 rendum? Ubi sensus & rationes, non venustates ac
 elegantie spectantur: & eloquentissimus habetur, qui
 optima quæque verissimaque disertè persvadeat. Pos-
 sint nonnulli desiderare in eo peregrinandi studium, &
 arbitrari, sic defuisse, quod grande momentum pru-
 dentie addere videretur. Neque diffiteor, magno
 usui esse proficiendi hoc genus, si quis in eo versetur
 ut decet. Ac FRISIO quidem nec votum eundi pere-
 grè, nec copia deerat: ni properus Patris obitus, & so-
 litudo viduæ matris manendi necessitatem imposuis-
 sent. Quamquam quid detrimendi in eo passus magno-
 pere sit, haud possum dispicere. Utile sit externa nosse,
 ut ad domestica plenius sapias: & didicisse alibi, quæ
 aut emendent res nostras, aut amplius instruant: at
 quanta

quanta audiendi legendique talia copia est? Namque
 & auscultare peritos, & prodita literis evolvere licet.
 Est enim hæc Seculi nostri felicitas, ut nulla propemo-
 dum reperiatur uspiam gens, qua patet orbis, cujus
 mores atque ingenia, & disciplinæ ac rationes, admini-
 strandæ tuendæque privatæ simul & publicæ rei, tradi-
 ta commentariis, & luculenter non exstent exposita?
 Quorum ex lectione tutius multò atque securius pro-
 ficere, quàm ex inspectione ipsâ quandoque liceat.
 Nihil in rebus humanis sincerum ac purum: & sæpè
 virtutibus maximis connexa non minora vitia sunt.
 Datura & ipsa cum honestis exemplum, quibuscum
 copulata fuerint. Ita enim est: majores ad corrup-
 pendum illecebras, peregrinæ labes semper, quam do-
 mesticæ habent. Has, quia consuetæ, ferimus tran-
 simusque; illæ advertunt novitate suâ, & trahunt blan-
 dè: & quò subierint dulcius, hòc pestilentiùs postea
 nocent. Sic dum salubre aliquod nobis credimus
 præberi, plus multò unâ lethalis veneni propinatur.
 Adeoque sæpius fit, ut dum externæ induuntur macu-
 læ, domestica decora exuantur. Cum pro candore &
 ingenuitate; pro gravitate atque constantiâ gentili,
 peregrina simulatio, & ficti vultus, & insidiosæ blandi-
 tiæ, & temporarium versatileque ingenium, ut novæ,
 sed saloberrimæ, quod putant nonnulli, artes, recipiun-
 tur: Cum subtilioris prudentiæ titulo, machinamenta
 callida astutiæque, & quicquid fallendi disciplinas pro-
 mittit, ex alieno immigrat: aut fastiditâ frugalitate ac
 continentiâ domesticâ, voluptates externæ, & dânosissi-
 mi luxus genus omne, amœnitatis & elegantiæ, & cultio-
 ris vitæ nomine, pestilentissimè obrepunt. Hæc evitasse
 videtur HENRICUS, & incorrupta magis que sincera

M

servas-

fervasse bona Patriæ, quia infidiosa exterorum mala ne
 viderat quidem. Sed rerum peritiam ut inchoarant
 in FRISIO studia, & quasi fundamenta adstruxerant;
 sic usus rerum atque exercitatio perfecere, ac eduxe-
 runt tandem in summum illud, in quod suspicere reli-
 quos oportuit. Reperiuntur non rarò per impoten-
 tiam insiti ambitus, qui summa affectant, antequam
 capiunt: & modò occupent, tueri quàm valeant, mi-
 nimè omnium pensi habent. Sic & affligunt imperi-
 tiâ suâ publicum, & prostituentes se turpiter, contem-
 tum pro gloriâ auferunt. Nam ut inanibus titulorum
 imponant simplicioribus; prudentes perindè decipe-
 re haud possunt. Et licet ignoti fallant ac lateant pau-
 lulum; resecti mox tamen, & cum patere ceperint,
 derisui sunt. Non laboravit hóc intemperariarum ge-
 nere FRISIUS: non cursu aut saltu; per gradus a-
 scendit: voluit sui periculum facere ante, humeros-
 que tentare quid valeant, & ad ferenda graviora onera
 in levioribus experiri vires. Nam neque mare irrum-
 punt nautæ, ac tempestatum statim laceffunt hiemes,
 sed in tranquillis lacubus prius atque litoribus, & re-
 mos explorant, & clavi regimen periclitantur. Miles
 etiam tum demùm animi atque fiduciæ plenus procedit
 in aciem, & auguratur victoriam, cum in campo antè
 ad palum diu exercuit robur, & levioribus præliis se
 induravit. Ac primùm quidem annos non paucos
 FRISIUS in Electorali Curiâ Lipsiæ, deinde & Dres-
 dæ in appellationum affedit iudicio, reddiditque jus:
 dein Coldiciepsi & Rochlicensi & Leusnicensi præ-
 fecturis, moderando illarum statui, adfuit. Hic cum
 industriam, integritatem, prudentiamque suam,
 ac fidem multis uberrimisque documentis appro-
 basset

basset præclare, tùm sustinuit demum, hæsitans tamen
 ac multùm luctatus secum, adscisci à Principe in sum-
 mum illud sanctiusque Consilium, & Tribunali utri-
 que, hîc Cancellarium, quem vocant, hîc Præsidem
 dari. Neque profectò has partes aut dignè suscipiat,
 aut eas ex usu atque egregio publico administret ac ge-
 rat, nisi operibus plurimis cognitus antè negotiisque
 expertus fuerit. Imitamini, imitamini generosiores
 animæ: nec præcipitate vota vestra ac spes: ne lapsus
 ruinaque properantem castiget audaciam, & sui erroris
 tandem, sed serò tamen, admoneat. Perdit fiducia
 sui nimia; tutius atque constantius vadit, qui pede-
 tentim incedit ac cautè. Inter specimina magnæ in-
 dolis, modestiæ etiam cura est: *quæ, ut Clarissimus*
auctor ait, nec summis mortalium spernenda, & à Diis
estimatur. In minoribus, experimentum majorum
 est. Restat præscripti curriculi ultima pars, quam in
 AUCTORITATE constituimus, tam necessaria
 Senatori magno & Cancellario, ut totum illius offi-
 cium velut destitutum nervis jaceat, ac parum efficax
 videatur, ni erigat ista atque constringat, constantem-
 que ei vigorem & robur inducat. Tolle Majestatem,
 quid Regem tuebitur? Tolle auctoritatem, quid ma-
 gnum ministrum Principis vindicabit? Solebant pri-
 fici artifices, Deorum, quos effingebant in simulacris ac
 staturis, capitibus radiatum circumfundere lumen,
 quod loqueretur numen ipsorum, mortaliumque vul-
 garitati eximeret. Ut magni ministri appareant, qui
 sint, & agnoscantur præ cæteris, & efficaciter muneris
 sui exserant vim, augustum istud opinionis, sive aucto-
 ritas, quæ instar nimbi divini undiquaque eos ambit,
 imprimis facit. Multum quippe in animis homi-

num respectus & veneratio cujusque potest. Ut instructissimam orationem afferas, vix penetrat tamen ac movet satis, ni reverentia majestasque dicentis sanctam eam atque invictam quasi reddiderit. Tam necessaria itaque magno Senatori & Cancellario auctoritas est, quam necessarium, eum cum pondere ac efficaciâ censere atque statuere. Ac multum quidem huc confert, & titulus muneris, & Principis, unde fluit, judicium; sed ni utrumque impleas, & propriis firmes atque stabilias opibus, non deerit quidem lumen ac splendor aliquis, sed similis fulguri, quod nullum tonitru comitatur. Quò major autem illarum rerum, quæ & auctoritatem faciunt, & eam adjuvant, FRISIO aderat copia; eò & amplior eum comitabatur auctoritas. Sed nihil magis venerationem homini, quam virtus conciliat, & quiddam augustius illi opinione circumdat communi. Hæc cum Solaris astri instar emerit se, dum circum latè spargit radios, advertit quosque facilè, & quantum pulchritudine luminis sui trahit ac allicit, tantum & vi ejusdem ac incredibili efficaciâ in admirationem sui concitat animos, & quadam religione formidineque augustâ implet. Sed de virtute FRISII cum supra dictum sit, nihil de ea nunc reddam amplius. Id potius referam, maximi eam à Patriæ Patribus æstimatam perpetuò, in quo quantum momenti ad comparandam auctoritatem positum est? Multa hîc recensendi in istam rem se offerebat occasio: sed in compendium mittenda oratio est. Atque de Divo Patre quidem quid dicam? qui quanti æstimarit FRISIUM, post documenta alia, vel inde constiterit, quod cum ipsius auspiciis ab incomparabili Conjuge, cum eminentissimo Fratrum pari deducenda esset
MAG-

MAGDALENA SIBYLLA MINOR, ut Regio Daniarum Norvagiæque Principi jugalibus sacris connecteretur solenniter, delectus missusque HENRICUS maximè, qui comitatu universò præfesset, proximusque Principibus moderaretur rerum arbitria. Non minoris ducendum, quod idem dignissimus omnium visus mox est, qui vitæ thalami que consorti, pro Principe filio impetrandæ, allegaretur in Variscos, pari amplitudine muneris, & felicitate successus. Hæc enim est, quæ foederata in præsens Patriæ Patri sanctissimis vinculis, gemellum edidit fidus: quorum alterum in vota tutelamque Patriæ majus quotidie clariusque induit jubar: alterum ingentes alienis populis spes candidioris astri felicibus radiis ominatur ac alit. Sed hæc à Divo Patre data sunt: quid nunc de Filio maximo memorem? Qui, in quo fastigio ipsi primus nascentis imperii FRISIUM obtulit dies, in eo & confirmavit, tanta ejus dignatione, ut non tam retinuisse pro copia, quam ipsa ex copia videretur optasse. Injurius propè in optimum Principem videbor, nisi reddidero testimonium, quod ipse defuncto FRISIO ultrò reddidit. Non ita diu est, cum celebraretur solenne convivium, admotis principali mensæ amicis plerisque, & qui illustria aulæ decora darent. Hic inter alios sermones de ministeriis summis cum mentionem ipse movisset Princeps, memorabili elogio, *decorum obsequium FRISII, singularem industriam, & sapientiam cum fide pari conjunctam commendavit; non infelicem se fore dictitans, si talibus amicis & adiutoribus desinceps semper inniteretur.* Felicem FRISIUM cui hic tantus contigit præco! Et pium ac liberalem Principis animum, qui tam

plenum ministro egregio testimonium atque tam candidè impertitus est! Sæpè enim altissimas mentes quidam obsidet livor, ut, si non obtrectent, suorum virtutes, dissimulent tamen, atque transmittant silentio, ne satis præsidii habere videantur in suis, dum alienas attollunt. Propria atque perpetua maneat hæc nostro Principi laus, ut de amicis suis verè atque simpliciter judicet; nec eligat alios, quàm quos possit laudare. Sed apud ipsos Principes cum tantum existimationis sibi comparaverit FRISIUS, quid apud cæteros consecutum putabimus? Sequimur enim libenter regnantium judicia, quod aliquid sancti atque divini creduntur habere, & quicquid Principibus placuit, decretum cæteri atque præceptum interpretamur. Quis ergò non ultrò colat ac veneretur, quem admirari Principem ac observare intelligat? Reperiuntur haud rarò, qui quantum tribuunt aliis, tantum existimationis suæ decedere putent: & dum auctoritati propriæ nimis advigilant, insidientur alterius. Neque enim ingenium iis machinæque deesse solent, quas aut adversus eos instruunt clanculum, quos intuentur obliquè; aut iisdem palàm admoveant, si possint dejicere, & per illorum contumelias, cultum ac reverentiam sui augere. Non hoc integritati suæ pudori que existimabat convenire HENRICUS; nihil eximium circa se ac amplum statuens, quod non virtuti & honestissimis artibus deberet. Quam itaque sua ipsi auctoritas chara erat ac curæ, tam aliorum quoque tueri studebat: & major cæteris cum esset, nullius deminutione tamen esse optabat. Quin comiter singulos prosequi, ad incrementum reverentiæ interpretabatur. Quis enim non magnificere vellet ac colere, à quo non negligi se

ac

ac vilem haberi sentiat? Illos etiam invenias, qui ab
 Servorum nitentium turbâ, à pædagogis decentissimè
 cultis, à rerum omnium apparatu lautissimo auctorita-
 tem expectent. Hi illi fermè sunt, qui aliarum rerum
 vacui, aut malè ab iis parati, ad hæc externa confugiunt,
 & vana quædam magnitudinis simulacra imperito vul-
 go obtrudunt. Non ignorabat FRISIUS, viros in-
 gentes inanum etiam specie validos esse debere: & a-
 lienum excellenti virtute, amare sordes, nullaque mun-
 ditiâ ac elegantiâ capi; sed inter utrumque servans
 modi, quantum ab luxu inutilique instrumento pom-
 parum aberat, tantum ab vilitate etiam humili, & inde-
 corâ parsimoniâ divertebat. Hôc ipso venerabilior,
 quod tueretur dignitatem, non ostentaret: & amplis-
 simarum curarum splendorem in sui jactantiam non
 pateretur corrumpi. Sed hæcenus virtutis & benè
 compositæ mentis opera laudata sint; memoran-
 da deinceps felicitatis munera sunt, ex quâ nonnulli
 nasci cum primis auctoritatem, neque vanissimè, existi-
 marunt. Illam enim quid aliud, quam singulare
 quoddam Summi Numinis datum appellabimus, quod
 iis impertire maximè solet, quos familiarius amat? At
 verò quis dubitet, tantò quemque coli ac suspici magis,
 quo charior ipse amicio: que Deo æstimetur? Tanta
 autem perpetuo FRISIUM comitata felicitas est, ut
 inter rarissima ejus exempla mereatur referri. Non
 dicam de amplitudine generis: quam sibi cum pluri-
 bus habuit communem: neque de opibus, quæ sæpè ad
 pravos perveniunt: at illud haud parvum est, quod ex
 Equestri loco ad *Baronatus* apicè, & ex paternis prædiis
 per varia decora in summum togæ ascendit culmen. Non
 id solius industriæ virtutisque fuit: egit fortuna partes

unà, non temeraria illa ac cæca; sed quæ Græcorum sapientissimo Vati, *Providentia filia* appellatur: hoc est, fatum, seu dispensatio DEI benignior, unde terrarum orbis conservatio pendet. Quid nunc de matrimonio referam, in quo, incertum habeo, quid mirer primum, aut quid postremo prædicem? Contigit ei CATHARINA EINSIDELIA uxor: quæ lux & gloria fœminarum? In qua hinc splendor natalium, hinc maximarum virtutum æmulum lumen radiabat. Hinc estimabatur decora modulatissimi corporis facies; hinc forma animi excellere pulchritudines omnes videbatur. Convixerunt pene octo & quinquaginta annis (quam novum hoc prorsus, & inauditum hætenus?) nectanto spatio invenit alter in altero, quod quereretur. Ita quippe amarunt & venerati invicem semper sunt, ut, qui non esset conjuges; sanctissimum fratris sororisque contubernium putaret. Auxit felicitatem istam fœcunditatis ubertas, & nati liberi, & ex his rursus nepotum turba. Sed in hac parte advertit me maximè, geminum filiorum sidus, HENRICI, inquam, & CAROLI: ad quorum nudam commemorationem si mihi oratio vix suppetit; deficere penitùs atque succumbere eam statim necesse erit tentanti incredibiles illorum ac varias laudes? Et patri ipsi, quid amplioribus votis hîc reliquum videbatur loci, cum in eodem ipsos virtutum meritis sedere se juxta fastigio jam pridem videret? L. Metellum literarum memoriæ, præter magistratus summos, quos gesserat, & magnificentissimos ex victis hostibus triumphos, bellatorem primarium, Oratorem optimum, fortissimum Imperatorem fuisse, prædicant. Quintum etiam, filium ejus, inter rara felicitatis humanæ exem-
pla

pla numeratum, quod & consecutus honores amplissimos, & ex devictâ Macedoniâ novum in posteros transmisisset nomen; à quatuor filiis deniqve, uno Præto, tribus consularibus, duobus triumphalibus, & uno censorio, rogo esset illatus. Magna utriusqve felicitas, sed non perpetua ac constans fuis. Nam ille orbatus oculorum luminibus, senectam miseram exegit in tenebris; & hic in medio dignationis flore de rupe Tarpeja pene actus præceps, reliquum vitæ obnoxius alieno beneficio, & bonis suis multatus, ita duxit, ut neqve infelicissimis dici posset, & felix tamen non haberetur. Adeo semper fortuna haud paucos frustratur malignè, & quos fovere diutius visa, defatigata velut, aut quasi tæderet, tandem relinquit. Non hunc crudelem ludum illa in nostro lusit: favit constanter, & ut quandoqve se videretur subducere, non recessit tamen; paullulum saltem abdidit se, & mox emicuit rursus, ac pristini oris ostendit lætitiã, solatura veluti quos ipsa mœrores fecerat. Jam si arboribus ac ædificiis religionem quandam & sanctitatem senectus quasi fœnerat; qui in hominibus illa non faciet; cujus cultus ac reverentia omnium prope gentium dedicata consensu? Multi morantur in vita, & ad longinquos annos perveniunt, ut fracti defectiqvè ætate inutiles jaceant, atqve cum mori non possint, non ullum tamen vitæ fructum aut carpant sibi, aut aliis præbeant. Cum, tanquam improbus scenarator, natura supra caput astat, creditiqve usuram acerbè exigens, nunc visum, nunc sensum aurium, nunc alia deniqve effatis extorquet. Et ut non adimat semper hæc, parcendo tamen nonnunquam gravius sævit: dum ita non paucos affigit lecto, ac

detinet, ut non nisi post multa tormenta & acutissimas cruces vitâ absolvat. Nihil hujusmodi FRISIO accidit: & grandis quantumlibet senex, nihil senile tamen est passus, ad valetudinem novissimam viridis: quæ neque ipsa eum exercuit diu, & mora afflixit, ut feliciorum efficeret. Tentabatur laboribus calculi: sed brevi convaluit levatus. Insequenti die adiit templum, ut Christiano ritu quotidianorum errorum culpis exsolveretur. Reversus domum dum vacat DEO, gravari destillationibus subitis cepit: unde tussis & calor aliquis, sed qui post paulò intenderetur. Cum neque medentium opibus, neque nocturna quiete mitigaretur malum; quin ingravesceret potius, accersendus summo mane sacerdos fuit, qui gratiam Sacramenti impertiretur. Recreatus salutiferâ dape meliorem præbere visus est spem: eaque se dabant signa, quæ non pessima sane ominarentur. Sed altera luce, cum inclinaret in meridiem mane, conversa ad eò rerum est facies ut mox sub vesperam lucis, inter sermones sacros, quos cum religiosissimis sacrorum, qui aderant, præsidibus habebat, & bene precantium vota, acquiesceret. Octavius Cæsar, quem ob collata in Remp. maxima merita AUGUSTUM Populi principis appellavit Senatus, ut jamdum, cum adhuc coleret terras, nomine ipso tituloque consecraretur, quoties aliquem cito & sine cruciatu defunctum audiret, similem sibi precabatur exitum, & impetravit id fato suo; ne, si istius voti non potiretur, non felicissimus principum audiret apud posteros, qui consecutus summa omnia aliàs esset. Ut magnitudine atque fortunâ major Augustus fuerit; hac parte tamen felicitatis FRISIUS ei nihil concedit, qui æquè levi ac facili, molestia-

lestia-

lestiaque vacuo obitu finitus est. Quin accuratius subducta summa vincet terrarum orbis Principem FRISIUS, & major ætate, & ipsa felicitate superior. Omnis cum vita Augusti exspiravit ac desit felicitas: FRISII transit, non finienda, sed immutanda, atque ex imbecilli & fragili, obnoxiaque casibus sorte, in perfectissimum statum atque æternam stabilitatem ordinanda. Defecit Augustus sexto & septuagesimo ætatis anno; Heros noster, cum unum & octagesimum jam excessisset. Testatum auctoritatibus luculentissimis est, hunc modum vitæ cum Philosophorum apex Plato implevisset moriens, Chaldaeorum magos, qui tum Athenis fortè aderant, id demiratos adeo fuisse, ut immolarint defuncto, tanquam egresso humanæ sortis conditionem, quod perfectissimum numerum absolvisset vivendo. Ego verò, ut in HENRICO divinitatem agnoscam libens, quam, cum humanitatem exueret, indeptus est; ut ad annorum tamen ratiocinium, & novenarios illos completos novem, Chaldaicæ vanitatis applausor, descendam; sed omne illud pietati ejus annumerabo. Hæc est, quæ sola vitam perficit, & complementum addit ultimum, quod felicitatem nostram absolvat. Quæ suo sibi sublatum remigio eò pertulit FRISIUM, ubi nec spes nec metus, qui duo professi quieti animi hostes, acerrimè omnium, mortalium vitam infestant assidue, exercent amplius fatigantque; non casus ullus atque calamitas ingruit, sed secunda, quieta, tranquillaque omnia, & talis omnino status est, qui summi Numinis, eorumque proprius est, quos illa suprema ac perfectissima mens divinitatis ac beatitudinis suæ, gratu secundo tamen, fecit participes. Quorum triumphans

cho-

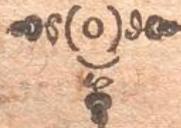
choris permistus HENRICUS humanâ forma nunc major incedit, & lætus lætitiis, quas nulla capit mortalitas, ævum sempiternum agit & nullo fine terminandum. Dicat aliquis; quid hoc ad Cancellarii aut Senatoris aded munus? Ut bene & cum spe optimâ moriamur, cujusq; fidelium studiumque ac votum. Atque id consequi, felicitatis quidem est; sed sibi quam nemo conficere ipsemet potest; divinæ gratiæ munus est. Jam in commune felicitatem quid hîc commemoras? Omne præsidium honoris munerisque tuendi intra nos ipsos quærendum est: cum præstas tantum, quantum contendere tuis opibus possis, jam absolvisti partes impositas, & implevisti officii titulum. Quod reliquum est, id tuum non est, & aliunde expectandum. Ego verò respondeo, dicendum mihi de auctoritate fuisse, necessario instrumento magni ministri Principis; & quid ni de felicitate igitur, quæ ingens momentum ad eam confert? Jam, cum Solonem si audiemus, neminem ante obitum fataque suprema de prædicare felicem oporteat, non dissimulandum in felicitate FRISIANA tempus illud fuit, quod suum felicitati nomen verè plenissimeque vindicat; ac nihil amplius relinquit boni, quod capere possit jam consummata felicitas. Quod si principem Oratorem nemo arguit hætenus, quod summum belli Ducem cum vellet formare, post militarem scientiam, post fortitudinem atque auctoritatem, felicitatem in eo etiam inesse voluit; egone dignus reprehensione videbor, qui eam in Senatore ac Cancellario non prætermiserim tacitam? Non virtus armorum tantum, sed consiliorum sapientia quoque suâ fortuna indiget. Et reperire inter deliberationum ardua, quod & con-

ducat

ducat in præsens maximè, & prosperè expetat, non sapientum tantum, sed & felicium, hoc est, illorum opus est, quos favor Numinis benigniùs afflat. Assolent fermè peroraturi hujusmodi causas movere, partim sedare: elicere juxta, ac detergere lacrimas: cumque lugendi pio defuncti munere sunt, amica afferre solatia. Sequar & ego hanc disciplinam, emensisque jam spatiis, quæ mihi met, ipsi signavi, sufflam nabo ad metam, & in iisdem partibus orationem meam consistam. Ac in HEROA quidem nostrum, quando intueor, & quicquid aut vixit in terris ante, aut aut nunc receptus cælo vivit, reputo mecum, ac pensitatione tacitâ æstimo, non ille lamentis ac planctibus; veneratione & cultu, & gratulationum faustis est prosequendus. Nam quid in illo lugeri conveniet, qui & implevit vera bona, quæ in virtutibus sita sunt; & abundavit cæteris, quæ magnitudinem adjuvant, felicitatem perficiunt? Qui ævi maturus, & grandi natu; qui integrâ gloriâ, florente famâ, dignitatibus salvis, quibus vix amplius aliquid aut majus fortunâ potuisset astringere, obiit diem, & ita obiit, ut hanc mortalem stationem, cum immortalis ac planè divinâ commutaret? Sed cum in Principem reflecto oculos, quem ille ministrum desiderat; Si patriam cogito, quo illa præsidio & fulcro, & ornamento ac decore, orbata est? Cum studia nostra respicio ac Musas, heu, quando fautorem patronumque & tutelarem quasi talem, rursus invenient? Incerta admodum futurorum spes est: & angit semper, quod expectatur. Quæ prendimus tenemusque manu, solantur ac eriguntur quam vacuum spatium fiduciam præbet? Hæc tanta igitur clades, quæ non excutiet lacrimas? Hæc tanta jactura,

ctura, quibus non quæstibus ac desideriis sufficiet causam? Sed bene habet: non rarò fallit dolor, sibi uni attendens: & dum in vulnere suo tantùm oculos tenet, quæ in propinquo solatia affunt, haud respicit. Non omnis exstinctus FRISIUS est: multa pars ejus superat, seque eripuit funeri: & quantum auxilii ac levamenti in Natis Illustribus reliquum mansit? Hoc illud geminum sidus est, quod æquè salutare ac prosperum nobis in æstu hoc laborantibus, allucet omen; ac deprehensis in mari magno jactatisque navibus stellæ Castorum solent. Qui cum heredes, ut cæterorum bonorum, ita in primis animi virtutisque paternæ sint, æmuli que felices, non volent non adesse necessitatibus publicisque ac nostris: & in eodem fastigio positi, quo Pater eminuit, non efficere etiam, si quæ benignè voluerint. Sic, si non ponamus rectè calculum, nihil in Patre præter umbram ac superficiem nobis ademtum videbitur.

D I X I.

ORA.

ORATIO DECIMA.

ILLVSTRI VIRO,

FRIDERICO METSCHIO,

IN REICHENBACH ET

FRISEN, ETC.

S. ROM. IMP. THESAURARIO

ET SERENISS. ELECTORIS SAXONIÆ A

CONSILIIS SANCTIORIBUS, NEC NON

IN SUPREMO ECCLESIASTICO SE-

NATU PRÆSIDI, ETC.

Dicta A. cl. 17c. lvi.

GRande ambiguumque suscepi negotium, de Viro Illustri, FRIDERICO METSCHIO, dicere in præsentis ingressus. Ac ita dicere, ut & erepti defleam cladem (cui quæ lacrimæ satis sunt) & merita virtutesque adhuc superstites celebrem, quæ exemplum vix habent. Utrumque majus molientis viribus est: qui nec ingenio unquam valui, & nunc ætate quoque deficio. Nimirum & animos, non corpora tantum, senectus debilitat: quæ lacertorum cum hebetaverit nervos, frigus & menti insinuat. Quid faciam igitur AUDITORES? Fatebor vobis infirmitatem meam: magnitudo affectus mihi imposuit. Nam dum religioni duco, non solvere mortuo, quod viventi addixeram, sumsi imprudens partes, quas implere non possem: Nec quisquam, & sibi satis consuluit, & vehementer.

menter amavit. Intelligo quidem errorem meum,
 ferius tamen: & sentio mihi venire usum, quod contra-
 hentibus debita quandoque solet: qui cum de faculta-
 tibus suis amplius sperant, quam in iis est, de acce-
 pta summa amplissimis verbis liberaliter cavent. Cum
 venit dies, & iurget creditor, & fidem nomenque
 expungi postulat, tum vident demum, facilius acci-
 pi, quam solvi pecuniam. Intenti & anxii igitur
 perreptant domum, scrutantur arculas, excutiunt
 fiscos, quid representari denique liceat, sollicitè pu-
 tant. Hinc creditorem adeunt, dexteram ejus præ-
 hensant blandè, corrasam summulam humiliter of-
 ferunt, exquisitissimis verbis orantes, accipiat inte-
 rim, ac consulat bene, quod est in manu, cum to-
 tum ac solidum numerare præsentis copiarum haud sit.
 Mihi peræque à vobis, AUDITORES, imprimis à
 beatissimis METSCHII manibus impetranda venia
 est, quod minore judicio, quam impetu, conscendi
 cathedram, de illo facturus verba, cui plurima qui-
 dem, & infinita propemodum, debeam; sed qui quan-
 tusque fuerit, dicere, nec florentissima ac disertissi-
 ma ingenia queant. Sed quia relinquere partes, inte-
 grum haud est: & sine dedecore silere, non licet; per-
 mittenda vela ventis, solutaque ora capeffenda est spes,
 si laudem dicendo non emeruero, professione obse-
 quii tamen ac pietatis favorem me vestrum exoratu-
 rum. Quamquam quod quisque nostrum est, & quo
 censetur homines maximè, id disciplina nobis maxi-
 mè ac institutio conferat; tamen ut in arboribus, pluri-
 mum refert, qua terra, quo furculo creverint; ita in no-
 bis ad temperandam indolem haud parum interest,
 ubi, & unde quis fuerit natus. Patriam itaque nostro, Na-
 risci

risci veterum, sive, ut appellari hodie, non tamen ignoto plane antiquis vocabulo, solent, Varisci dederunt. Inclita gens, & Græcis Romanisque ingenii celebrata. Cujus qui vigor, quæ virtus fuerit, hinc disci potest, quod Tacitus, eloquentiæ fideique præclarus, nihil degenerare *Marcomanorum gloriâ* scribit, quos nulla Germanorum gens excellentiâ rerum gestarum, & opum imperiique amplitudine supra fuit. Hi enim Marcomanni illi sunt, qui Gallis Helvetiis ademerunt sedes, qui Galliam omnem Celticam prope subegerunt armis: mox, recedentes interius, fertilissimos illos Hercyniæ campos, depulsis Bojis, gente Callica, qui occupaverant hæctenus, & ab se Bojohemum loco fecerant nomen, infederunt, omnesque spiritimos aut domuerunt bello, aut conditionibus juris sui fecerunt: eò progressi magnitudinis denique, ut æmuli victorigentium populo, justum timorem Romanis injecerint. His non degenerasse Nariscos; cum prodit Tacitus, quam laudem illis, quod decus impertit? Profectò hoc majus multò ac excellentius est, quam fabularum tormentis quos nescio Drulos arcessere Româ, & aliunde emendicare famam genti, quam domi habet. Si eò unquam Drusi progressi armis fuerunt, quid aliud, quàm servitutem ac jugum inclito populo imposuerunt? Atqui miserrimum est, ex calamitate captare laudem: & nobilitatem victoris miseriæ suæ interpretari solatium. Nec quisquam eorum, qui Romanorum res gestas composuerunt, huc processisse ullum Drusorum, memoriæ unquam prodidit. Gratulandum itaque genti clarissimæ de tantâ nobilitate virtuteque est, quam neque dum decoxit, aut perdidit, nisi quod recentiorum temporum

N

porum

tur? Et eâ jam tum tempestate non recens atque novitium hoc dignitatis in eâ gente fuisse decus, probabunt facile leges, quibus sanciti hi ludi & dedicati primum fuerunt. Ludos cum dico, non est, quod Græculum quendam agona aliquis, aut Romanorum Circense ludicrum cogitet. Jocularia hæc sunt, & ludicra verè, vixque virilia satis his comparata. Quantum erat, quæso, per aperta spatia æquoris non absurdè decurrere? Mittere scitè jaculum? Flectere equum currumve & circum agere peritè; & his iisdem recurrere artibus? Agilitatem aliquam vigoremque ostendere poterant, non approbare invictam constantiam atque virtutem. Longè hîc aliud certabatur certamen. Committebantur duo florentes ætate, qui caput pectusque testæ ære, in festis hastis, truncorum instar, & ferro gravi præfixis concurrerent, tanto impetu ac vi, ut alter plerumque, aliquando uterque, non rarò & equi ipsi unâ, velut procellâ ac fulmine strati, provolverentur in terram. Crederes montes, aut Cyclades totidem concurrere; nequè in præliis ac acie explorari severius acriusque ingentis animi posse virtutem. Quare ut magnum atque eximium erat, in hunc admitti campum, patere memini solitum, nisi qui incorruptam majorum nobilitatem, & omni præterea vacuum probro atque dedecore ante iudicibus approbasset vitam; sic multo arduum habebatur atque illustre, cum laude ac gloriâ inde discedere. Sed multò antiquius nomen in testimonium vetustatis citare CAROLUM METSCHIUM possum. Quem in maximo illo prælio, quo Ungarorum ingentes copię ad Martisburgum fugatæ, v. etæ deletæque sunt, HENRICO I. Imp. Aug. cui aucti pii amor cognomen fecit, fortem strenuamque navasse operam

operam annales canunt. Ulterius ut pergam, & de illustri familiæ splendore per dignitates illato ut contextam nonnulla, quid clarius atque magnificentius prærogativâ Comitum est? At possunt inter gentiles suos METSCHII numerare haud paucos ejus fastigii, non modò amplissimarum in Rhetia ditionum Dominos, sed titulo VENATORUM IMPERII quoque insignes. Par principatus culmini Episcopaliū infularum sublimitas est. At qui ad eam aspiravit ALBERTUS, Præsulatum Misnensem, non modò nobilitatis clarissimæ merito, sed eruditionis quoque excellentiâ indeptus: quâ tantâ præstitit, ut Theologiæ Doctor meruerit creari. Nec mihi prætereundus hōc loco CONRADUS METSCHIIUS est, JOACHIMI Electoris Brandenburgici Consiliarius, & ad Comitiam Norinbergensia missus Orator: cumque ALBERTO nunc componendus maximè, quod, ob præclaram juris scientiam, par ipsemet quoque impetrauerit decus. Novum hoc nostris moribus, & pro ridiculo penè habebitur, istius ordinis homines, honores Academicos curasse. Sed ævo veteri, cum principes ipsi in parte gloriæ ponerent, si post provinciarum vocabula, & cæteros summæ fortunæ titulos, his sapientiæ quoque insignibus æstimarentur; non potuerunt sanè nati loco equestri, clarissimarum doctrinarum laureas non facere magni: neque minorem laudem interpretari, ingenii strenuitate vicisse ac profligasse inscitiam; quàm forti manuum operâ de victis hostibus statuisse trophæum. Multa mihi egregia nomina prætermittenda hīc sunt, dum brevitati studeo: & unum adhuc JOSEPHUM LEVINUM nominare festino, eruditione, judicio & omnibus togæ artibus
(ut

(ut dignitatum apices taceam) insignem. Quo uno magis,avo suo,quam multis aliis proauctorum,gloriarifRIDERICUS solitus fuit: non alio nomine,quàm quia primus in gente suâ veritatem cœlestem, destinatione divinâ,& ministerio LUTHERI, ex infelicissimis tenebris productam paulò ante in lucem, professus,atque de propagandâ eâ clarissimè meritus; idque à vindice ejus & assertore invictò, quod monumenta ipsius,& plures ad eum exaratae literæ, quas pretiosissimi thesauri instar semper habuit FRIDERICUS, testantur, amatus mirificè fuit. Jam si de maternis SCHONBERGIIS commemorare ingrederer, quanta,proh Deum immortalem! mihi nasceretur historia? Sed nec annales componimus; & veniendum tandem ad FRIDERICUM est. Id unum non tacuisse intererit,eam SCHONBERGIORUM familiam esse, quæ domi, & in Germaniâ haud tantum, auctoritatem splendoremque generis longè lateque diffuderit, ac stirpem suam in summa enisam viderit culmina (neque enim ulla gens tot dedit olim Episcopos nobis: JOHANNES autem sub seculi proximi finem ad ipsum Septemviratum imperii Treviris, quæ Augustorum majestati proxima dignitas, aspiravit) sed reliquis etiam Europæ provinciis cultioribus sua dispersit decora, Italiamque & Gallias partim nomine, partim & sanguine in novas inclitasque stirpes adolituro, illustravit. Quis in superiorum temporum historiâ tam hospes est, qui non de Capuano quodam haud pauca ibi, nec sine laude, meminere reddi? Hic NICOLAUS ille SCHONBERGIUS est, ex Suevis Misnensibus, ut tumuli titulus, nec imperitè, prædicat, qui amplitudine ingeniî,eloquentiæ efficacîâ, varietate

doctrinæ, & maximarum rerum usu, primas id temporis in Italia, cui dederat civem, facile tenuit; iisque emeruit rebus, qui Generalis non modò Dominicanorum Ordinis Romæ, sed post amplissimas etiam legationes, quibus ad omnes fermè Europæ Reges defunctus nobilissimè est, Archiepiscopus Capuæ, ex quo accepit cognomen, crearetur, mox sub Paulo III. ad ipsam Cardinalitiam purpuram aspiraret. Propius tempora nostra GASPARUS contingit, qui apud Christianissimum Regem summus Germanicæ militiæ tribunus, SCHONBERGIORUM stemma in florentissimum regnum ea felicitate intulit ac propagavit, ut posterie ejus ex Comitibus Nantolii in Halvini evaserint Duces, splendidissimis Galliarum familiis propinquitate innexi, & maximis regni ministeriis admoti. Qui quantis animi dotibus, qua militari scientia virtuteque fuerit, quàm aliis rebus maximis insignis ac clarus, abundè memorant, qui Gallicarum rerum recentiores memorias composuerunt. Sed brevi verissimoque elogio maximus vates Historiæ, JAC. AUGUSTUS THUANUS, complexus digessit, cum de supremis Viri Illustris, amicique summi, exponeret. Præfert auctoritatem venæ gemma, qua eruta est: nec à nobilitate stirpis divertit pomum, quâ fuit decerptum: probavit & FRIDERICUS abundè suorum sortem natalium, & experimentis illustribus docuit, non degenerasse eorum laudibus, quorum de sanguine duxisset originem. Cæterum uti felicitati nascendi indolem; sic incorruptum ac consummatum ejus bonum disciplinis egregiis & suæ debuit industriæ. Nam neque consequi gemma pretium potest, quod habet in se, ni polientis manu splendorem accipiat: & crescit
ma-

malignè pomum, si desit colentis studium, qui silvescentium ramorum castiget luxuriam, & quicquid noxium iis innasci solet purget. Magnam perinde ad absolvendos mores vim magisteria habent: quæ & proliciunt insitam animis vim, & rectis cultibus roborant, & permansturæ pulchritudinis induunt habitum. Quare excellentissimum ingenium ut ne corrumpere METSCHIUS, iis maturè traditus est, qui teneram ejus ætatem literis pariter, & rudimentis virtutum domi, & in parentum imbuerent ore, quod magnum ad veram educationem momentum habet, modò parentes officium fecerint. Sed mortuo patre, quem undecennis amisit, primùm Cygnæam, hinc Curiam Variscorum, denique Neustadium ad Orlam missus est, ut ductu atque auspicio STEPHANI ROTHII, Antistitis ejus Ecclesiæ, mores & studia sua promoveret in majus. Non ignorabat prudentissima fæminarum, mater, quantum esset, à teneris asuescere. Aspiciebat vividam alacremque nati indolem: recordabatur adolescentiæ lubricum, & nimium faciles in petus: reputabat post hæc & imbecillitatem muliebris ingenii, maternique affectus vim, ex quo pleræque parentes indulgentius suos, quam fortius, aut sapienter amant. Respiciebat præterea rei domesticæ amplitudinem, eoque in tam diversas animùm multiplicesque distractum curas. Verebatur postremò haud vanè, ne fortè in numerosa familia, Davus aut Geta reperiretur aliquis, qui filium herilem corrumpere. Frugi perrarò servulorum ingenia sunt: versuti atque fallaces arripunt Dominis: quos ubi vernili blanditia, & perniciosis obsequiis reddiderunt suos, plerumque evertunt. Maluit igitur in alienis, nec ita amplis
pena-

penatibus haberi ætatem filii; ubi inter sobriæ frugalitatis & innocentiaæ quotidiana exempla, procul licentia ac luxu, castè ac integrè adolefceret. Septimum decimum annum nondum excesserat, cùm in hanc nostram Academiam venit, comite atque rectore M. DANIELE DORSCHMIDIO, qui medicinam postea Fribergæ, adeptus gradum, cum laude fecit. Cujus fidem atque industriam nunquam prædicare FRIDERICUS desit: pudoris ingenui ratus, fateri, per quos profeceris; contra quam multi facere solent, qui Aristoteleo vitio præceptorum haud temerè mentionem faciunt, nisi cum reprehendere, & sibi metipsis, superbi & arrogantes, debere omnia videri volunt. Nactus hunc campum in omne literarum ac artium genus latissimo impetu excurrit, nec quicquam magis dedit operam, quàm solidam masculamque eruditionem indueret animo, quæ virum, quæ civem bonum instruat, & maximum sui fructum in ipso rerum promittat usu, non putidam illam atque umbratilem, quæ subtilitates vanissimas agit, & cum egreditur scholam, nihil est. Quadriennio ita exacto concessit Jenam, Juri vacaturus cum primis, cujus elementa in Academia nostra feliciter hauserat. Quemadmodum enim sine jure & legibus, neque publica res, neque privata constare potest; sic de illarum intelligentiâ peritiâque laborare cum primis debet, qui se non umbræ ac otionatum putet, sed quod cujusque acerrimæ indolis votum maximè est, vel mori in acti cupiat. Qua hîc alacritate animi, quâ contentione nervorum atque ingenii, in illam sapientiæ incubuerit partem, quâ assiduitate interpretes ejus, ARUMÆOS, PINCIGEROS, SCHROTÈROS, qui tum Oracula quædam Jurisprudentiæ

dentiā ibi habebantur, seſtatus ſit; quã eorundem ſedulitate celebrãrit palãſtras ac ſcholas, breviter, & ſine aliquo detrimento laudem dici non poteſt. Id aſſecutus certè eſt, tum ita conficit ſpacia, ut quemadmodum in erudito juvenum ſtudia æmulantium cœtu nobiliſſimus; ſic inter adoleſcentes nobiles omnium ipſe & haberetur erudiſſimus, & eſſet. Multum ad eam laudem ipſi præter naturæ bonum, arcta familiaritas ſummaque conjunctio, quæ ipſi cum FRIDERICO HORTLEDERO, rerum Germanicarum, & omnis publici juris peritiſſimo Viro, interceſſit, contulit: eo enim tum & contubernali, & conviſtore, & ſtudioſum ac vigilarum perpetuo ſocio comiteque, amico intimo denique, utebatur. Scilicet plurimum inter eſt ad componendum morem animi & muniendam virtutis arcem, cum quibus vixeris. *Sumuntur à converſantibus mores, & uti quædam in contactos corporis vitia tranſiliunt; ita animus mala ſua proximis tradit.* Inter ſalubri ad egenti cuſtodia valetudinis facilis eſt: at ſæpe initium morbis fuit, ſana ægris miſcere. Serpunt etenim vitia, & agunt contagium, & inſtar peſtilentis afflatus, quã tranſeunt nocent. O magnum itaque vitæ bonum veri & incorrupti amici ſodalitas! cujus aſpectus recreet, colloquium juvet, ſenſus conſilium, ad omnem honeſti laudem vita exemplum ſtimulumque ſubjiciat. Felicem, qui hunc invenerit! nec minus, qui redinverit! Namque ut reperire difficile eſt, ſic cuſtodire eundem atque tueri ſolicite oportet: ne aut neglectus langveat, aut ſpertus relinqvat. Amarunt conſtanter per charitatem mutuam HORTLENDERUS & METSCHIUS: ne, quamvis diſtractis corporibus, diſſilierunt unquam ani-

mi, complexi se invicem, ut coaluerant semel. Documento egregio, non temerè alias firmas peræqvè & diuturnas amicitias esse, quàm quæ primævâ contractæ ætate & religiosâ quâdam necessitudine imbutæ fuerint. Neque enim lætius est, iisdem sacris, quam studiis jungi: duratque in ultimam senectutem affectus, qui juvenilibus annis bonâ inoleverit fide. Egressus adolescentiæ spacia, & jam vitilitati prior, cum non ineptè judicare de rebus, rectaque à pravis discernere, & ætatis judicio, & studiorum profectu valeret, peregrinandi consilium cæpit, parandæ prudentiæ & disciplinæ vivendi: quam cultiorum gentium instituta ac mores, si quis cum curâ inspiciat, abunde promittunt.

Anno Itaque per eas partes Germaniæ, quæ spectant Rhe-
1716 num, Gallias primò petiit, felicissimam regionum, quæ
v. ad occidentem recedunt, cum ubertate soli ac opulentiâ, cum genio dotibusque incolarum. Neque enim ulla natio temere, si viros maximos libebit audite ingenii amplitudine, celeritate sensuum, vigoreque animi igneo æque præstat: qui mercaturam, qui artes, & arma eruditionem cum eloquentiâ; omnem denique elegantiam habitum, pari solertiâ ac felicitate exercent. Hoc florentissimum igitur regnum, quantum inter utrumque mare ipsumque Oceanum, & pyrenæi culminis juga se explicat, biennii peragravit spatio: non vagabuntus otiosè & discursione inerti; sed omnium, quæ aut admiratione traherent, aut quodam fructu se commendarent, & indagator curiosus, & observator peritus, & annotator industrius. Testimonio commentarius erit, quem tum confecit, ut jam digressio, longissimeque absenti, quoties volveret, locorum illorum subiret memoria, & quæ inspectacula ibi tenuis-

nuissent olim non sine suavissima voluptate redderet apud animum ac instauraret. Itineri Gallico, Italicum successit: pari sumtum iudicio, nec dispare successu explicitum. Putebat erectam indolem, non inspectasse terram illam, quæ post antiquam Græciam, elegantiarum omnium parens, artium mater, magistra, ac dispensatrix doctrinarum meritò audit. Quæ tot maximorum alumna ducum; tot sapientissimorum hominum theatrum amplissimum; sedes præterea ac domicilium illius imperii existit, quo nullum aliud aut majus unquam aut diuturnius in terris fuit: complexum amplitudine suâ totum terrarum propemodum Orbem, & post tot aspera casuum, post tantos seculorum decursus, invictum atque superstes, neque oblitum majestatis pristinæ, & adhuc gentibus omnibus caput augustum, augustius licet breviusque, quam ante. Multum tum quidem cladis ac vastitatis Gotthorum & longobardorum, aliorumque populorum, arma invexerunt Italiæ, perque illius provincias longè lateque suam dispensarunt barbariem; non ita tamen à prisce excellentiæ genio abire potuit nationis indoles, ut nulla amplius in Italiâ Italiæ veteris remaneret vestigia. Mansit gravitas, & leporum, & dotes plures aliæ, quibus meritam putes, quæ multis gentibus vitæ, & institutionis habeatur exemplum. Huc igitur postquam venisset FRIDERICUS, iisdem, quibus antea, legibus abstrinxit animum, eoque adductius habuit, quò plura occurrere videbantur, quæ facili labe incautis subreperent, & noxiâ suavitate semel admissa everterent. Passim delicia, & lenocinia voluptatum atque occasio, quibus felix parataque peccantibus regio vel ad lasciviam usque abun-

Anno
1136
IX.

abundat; quæ contra omnia METSCHIUS incorruptus & integer, atque invictus perpetuò stetit. Alio enim & aures & oculos & mentem ipsam diviserat. Quod ingeniis illustre, magnum egregiumque in animis, in moribus pulchrum, salubre in institutis atque frugiterum, notaverat, id admirabatur maximè, & cupitè sequebatur, & observationi atque exemplo diligentissimè seponebat. Voluptati præcipuæ erat, lustrare loca monumentaque vetera; quæ memorabilis cujusdam seu rei ipsum, sive exempli admonerent; & contemplatione sui vel ad profectum scientiæ facerent, vel utili meditationi suppeditarent materiam. Sic cum sub alpibus Trebiæ flumen, cum trasimeni lacum aspiceret, aut infelicium Cannarum calcaret ruinas, recordabatur Romanarum claudium, reputabatque, quid astus Ducis atque calliditas possent ad rerum summam, quàmque hæc contra valeret parum destituta ingenio agili solertiaque, & sibi soli innisa virtus. Hinc enim Scipiones duos, hinc Paullum Flaminiumque Punicis artibus subibat devictos. Ingressus Campaniam cum illud beatum terræ uber, illum lætissimum & fertilissimum Italiæ tractum, atque, ut veteres appellabant, Bacchi Ceterisque certamen; cum Lucrinum & Bajas, Puteolosque & Cumas, & si quæ alia ibi in seffa ac ebria quasi voluptatibus loca inviseret, tum intelligere maxime cepit, quid eripuerit mentem Annibali, quid callidissimo Ducum dederit verba, & tot illustrium ipsi victoriarum interceperit fructum. Poterat quinto post Cannense prælium die epulari in Capitolio, & æmulæ urbis occupare imperium, si potuisset audire Maharbalem, & ante fomenta Campaniæ verissima viri haberet monita. Nunc cum
relicta

relicta Roma ducit Capuam, inhians hibernorum deliciis, & luxu exercitum, & suâ amentia corrumpit fortunam. Nihil n. ex eo potuit amplius: coactus tandem Italiâ cedere, cui tot annis incubuerat, & ante mœnia suæ Carthaginis Scipioni propemodum fieri supplex. Adeo nihil æquè magna conantibus obstat, quàm voluptates atquæ delicias sequi. Quorum omnium tum, sicut in mentem veniebat FRIDRICO; ita & reputabat pariter morem ac rationem factorum, quæ quos evertere constituerint, eorum consilia corrumpere soleant. Quid nunc de titulis sepulchrisquæ virorum ingentium, quos Romani annales celebrant, quid eorundem de imaginibus memorem, cum eas in nummis aut statuis contemplaretur FRIDERICUS? Excudiebat ad trophæa Militiadis Themistocles somnum: ad tumulum Achillis magnus Philippi filius flebat. Non segnus movebatur METSCHIVS, cum Fabricii alicujus aut Lœlii, vel & Catonis similitudinem, in ære, argento, marmore contemplaretur, ac hujus incredibilem abstinentiam, alterius mite illud & placitum sapere, postremi inusitatum animi robur, invictumquæ amorem patriæ, reputaret, quàm recordando has tantas eorum veneratus virtutes, tam æmulandi easdem cupidine accensus. Quamvis autem plurimum delectaretur visendis ac pellustrandis memoriis ac monumentis antiquis, in omni tamen peregrinatione nihil æquæ habuit pensi, quàm viva spirantiaquæ virorum doctrina virtutequæ illustrium simulacra sectari, quorum oraculis & consuetudine cum eruditior culciorquæ tum melior ac sapientior fieret. Ita cum aliis pluribus COLLINOS, FREHEROS, GRUTEROS & LINDEBURGIOS in Germania: PINELLOS PIGNO-

GNORISQVE in Italis: in Gallia, CASAUBONOS FABROS HORTENSIOS, HOTOMANNOS, LECTIOS, & quem primo loco nominare debueram JACOBUM illum AUGUSTUM THUANUM, amœnitate ingenii ac cultu, tum comitate morum facile sibi conciliavit: non nullos quoque eorum ad familiaritatem literarum atque commertia sibi adjunxit. Imitamini, imitamini, Generosi Juvenes, si quanto vos abeundi peregrè libito incedet. Recogitate Euripidæum oraculum, *Sapientes & Sapientum congressibus fieri*: itaque statuite, majorem uberioremque laborum vestrorum atque itinerum vobis expectandum fructum haud esse, quam qui ex isto semper florentis, ut Virgilius ait, Sophiæ campo decerpitur. Ita Pythagoras, ita Plato, & cæteri omnes peregrinati sunt, qui non inania curiositatis ineptæ lutibria; aut inimicorum ridicula æmulos gestus, novaque ornandi atque colendi ingenia, sed ardes bonas, & doctrinarum ac sapientiæ omnis generis instrumentum locuples domum referre voluerunt. Cum repetiisset Ithacam suam Ulfes noster, decreverat apud animum, abstinere aulis, neque honores petere: non amore inertia laborumque fugâ, sed sibi & studiis ut posset vacare, simul curando patrimonio & præsens adesse. Quod luculentum & amplam sicuti creverat; ita non numerosas manus tantum, sed plures etiam oculos requirebat. Cæterum nemo acrius Dominis videt. Quorum præsentia hoc præstat inprimis, ut facientibus opus, neque consilium, neque industria, nec fides desit. Quam sæpe Villicij post cætera habent, cum sibi, quam heris villicantur. Erat FRIDERICO non abjectus & humilis animis: sed magnum ac liberum cum esset natus.

Aus-

Stus, non afficiebatur solitudine rerum illarū, quæ ne-
 que summa bona sapientes habēt, & soli ambitiosi ac vani
 vel cū periculo sapius, certè haud salvo satis pudore pe-
 tunt. Contentus igitur suo ordine, & in avitis acquiescēs
 bonis, nec affectabat culmen altius, & per honorum oc-
 casionem ad ampliores opus aspirare supersedebatur, am-
 bitione juxta & avaritia vacuus. In illo silentio tamen &
 liberali otio suo, neq; latere obscurus diu, nec fallere po-
 tuit ignotus. Erumpebat virtutum jubar, & sicut ignis
 celari ægrè paritur; sic inclaruere in brevi excellētes illæ,
 quibus præditus, dotes, & plenis velis, ut ita dicam, in fa-
 mam ac laudem invehebantur. Judicii gravitas, consilii
 copia, æqui rectiq; scientia pariter ac amor ingens, nec
 impari gravitati humanitas comitasq; omnium ferebatur
 ore, amores omnium ac studia METSCHIO conciliabant.
 Ita fiebat ut dirimentis amicorum controversiis frequen-
 ter adhiberetur medius; nec raro ab ipso Principe com-
 ponendis litigiis disceptantium arbiter, seu honorarius Ju-
 dex, allegaretur: tandem verò in ipsam^{*} vocaretur aulam
 quoque, inter consiliarios dicundo juri cooptandus. A. 179
196 19
 Hic magna ipsi deliberatio incidit. Tenebat volu-
 ptas honestissimi otii, tenebat studiorum amor, & fe-
 lix illa innoxiaque tranquillitas: vellebat aurem fami-
 liaris etiam res: cujus curam nec sapientes exuunt, &
 frugi quisque studiosius agit. Sed cum intueretur patri-
 am, cum, quid deberet Principi, subjiceret animo: ad
 hæc & sapientum placita recordaretur, qui neque ra-
 piendam Remp, nec fugiendam præcipuunt; & ante e-
 am habere studia, injustitiæ; suis postponere commodis,
 impietatis pronunciant; tandem denique, trepide ta-
 men, atque cunctanter; quod modestissimi solent, su-
 scipit partes, quas nec humiliter exorasset per ambi-
 tum,

tum & nunc delatas detrectare, supercilium interpretabatur & contumaciam. Imperator Severus solebat dicere: **INVITOS, NON AMBIENTES IN REMP. COLLOCANDOS:** Sapienter atque preclare, nisi cum digni, cum optimi petunt, & ut deteriores excludant, sumunt frontem; non jam pro se, sed pro Republ. ambientes, cui volunt consultum. Namque & Cato, consummatissimus vir, præturam petiit, ut rivalem Vatiniam, quo nihil turpius nequiusque, repelleret: qui affectabat Remp. ut posset vendere; quam ambiebat contra Cato, ut tueretur, & vindicaret. Nequicquam tamen, cum corruptissimæ Civitatis mores non sinerent: quæ Magistratum Candidatos, non excellentiâ virtutis, sed largitionum magnitudine estimabat. Non semper ambitionis est, ambire honores: constantem fiduciam quandoque arguit: cum meriti sui conscius animus, quod deberi videtur præmium, placitè petit. Caterum verecunda modestia, ut nihil audeat, non sine virtute tamen est; at vanitas & impudentia vix cum virtute unquam conjuncta. Quò altior unda, hoc & placidius labitur: vatosa ac humilis strepitum edit, dum, quæ non supereminet, illisa saxi vehementius sonat, hoc ipso paupertatem suam confessa. Perinde graves atque modesti, quiete agunt: ventosi ac leves, multa movent, dum, quæ præstare non possunt, inaniter jactant. Reperitur & istud genus, qui speciosis verbis recusant, quæ flagrantissimè cupiunt; affectantes modestiam, sed ut superbius postea in iis se gerant, quæ in invitos collata videri volunt. Aversabatur hæc inimica generosa **METSCHII** mens, eademque magnitudine animi, quæ non ambierat hactenus delatas partes suscepit in se: non ad inanem splendorem ac
fa-

factum officii amplissimi titulum referens : sed eò po-
 tiùs intendens nervos, ut, quem debebat Senatorem
 magnum dare, eum exereret atque præstaret. Assiduè
 igitur venire in Curiam : numquam abesse consilio :
 intentum, consideratum, sobrium animum afferre :
 præmeditari cum curâ, quæ diceret : censentes alios
 studiosè ac patienter audire : disquirere comiter, si
 quod incideret dubium ; non disputare per rixam : quæ
 vera duceret, sine acerbitate & arrogantia, constanter
 tamen, asserere : quæ meliora differerentur ab aliis, &
 assentire facile, & plenè laudare. In jure reddendo
 sic versabatur, ut neque novum reperiret callidè, quod
 solebat Tiberius ; & ita veteri uteretur, ut id subinde
 cum æquitate temperaret, justus æquè ac bonus. Bo-
 nus, sine personarum odio ; & sine earundem respectu
 justus. Ita enim semper induxit firmavitque animum,
 ut neque moveretur metu, nec flecteretur gratia, nec
 largitione corrumperetur : contemptor omnis pecuniæ,
 quæ per sordes veniret. Exsplendescabant hæ artes
 METSCHII, & cum adverterent cæteros, sapientissi-
 mam mentem Principis minimè omnium fallebant, cui
 curæ præcipuæ, suos nosse. Quo ergò valere in plura
 intelligebat ingenium METSCHII virtutemque, hòc
 pluribus quoque admovit ipsum præfecitque curis,
 donec per omnem togatam militiam, in summum gra-
 dum eveheret. Nam altero anno pòst in Appellatio-
 num, quam vocant, Curiam, eo assidere loco jussit, ut si
 contingeret abesse Præsidem, (GASPAR SCHON
 BERGIUS tum erat : quem cothurno eloquentiæ
 prudentis Periclem ; Aristidem justitiâ, Phocionem
 probitate, magnitudine animi atque constantiâ Cato-
 nem sui temporis licuisset vocare) ipsius vice negotio-
 rum

AN 2
 NO
 cl. 126
 XX.

Anno rum disponderet regeretque arbitria. Post annum o-
elo 12c clavum supremo Synedrio, penes quod summa sacro-
 28. rum & studiorum inspectio ac procuratio, datus est
 Præses. Hic qua constantiâ tenuerit clavum, qua
 sapientiâ rexerit, felici solertiâ declinarit scopulos, at-
 que ex omni tempestate servaverit navem, ac custodie-
 rit illa sanctissima patriæ pignora, religionem ac literas,
 dicere, brevis & miscellanæ dissertationis ambitus
 haud capit: res commentarii est, justamque & pro-
 priam scribentis requirit industriam. Id dissimulan-
 dum non est, quo candore ac fide periclitantium lite-
 rarum indoluerit fato, qua incredibile contentione
 prostrata furore armorum atque oppressa erigere la-
 boraverit studia. Vestram fidem, PATRES, con-
 venio, vos luculentissimos appello testes: vos memo-
 rare poteritis; qua preces nostras humanitate acce-
 perit, qua benevolentiam adfuerit desideriis nostris, qua
 æquitate & studio querelis, quantum erat in se, fecerit
 satis: quos sustinuerit labores dies noctesque, non
 rarò certamina etiam, ut salva ac integra Academiæ
 jura, ut privilegia docentium publicè, facta tecta que
 manerent: tum ut ærarii instaurarentur ruine, quæ pos-
 sent, stipendiaque nobis procederent rursus, quæ effera
 hæcenus bellorum rabies absorberat. Quam inar-
 descere solebat, quoties increparet sevitiam tempo-
 rum; quàm miserari atque dolere, cum efficacia satis
 remedia expedire malis nostris, atque in tempore qui-
 dem, haud posset? Nihil falsi prædico: testor conscien-
 tiam meam, PATRES: quoties ipsum per ea conveni
 tempora (conveni autem sæpius cum essem Dresdæ,
 tum ut probarem ei officium; tum quia id non ingra-
 tum fore intelligebam, qui indulgentissimo affectu me
 semper

semper solitus prosequi) nunquam ipsum delatum in cogitationes sermonesque hujus generis, quin crebros eruperit gemitus, sepe & superfuderit lacrimas, nonnunquam in verba defecerit doloris magnitudine obmutescens. Si non presenti remedio, quanto in futurum solatio tamen, hæc erant? Ea enim demum infelicissima calamitas est, quæ nec misericordiam invenit, & sæpe derisui illis est, qui ante alios levare debebant. Levavit profecto fortunas noster METSCHIIUS: quin Serenissimus Princeps potius, monente METSCHIO ac commendante, quatenus fata patriæ vexatæ pessimè bellis, viribusque defectæ, non obstarent. Nunquam enim voluntas ac votum, in pristinum decus ut resuscitarentur studia, Serenissimo Principi defuit: ut minus aliquando posset, quàm vellet, non per ipsum equidem steterit, sed illam communem necessitatem: cujus cursus transversum impetum voluerunt multi effugere, pauci potuerunt. Probatus longæ industriæ fide, & tot annorum experimentis illustribus domi forisque, dum per Legationes amplissimas (de quibus postea perstringemus, ne observata temporum serie, ordinem rerum turbemus) abest, spectatus METSCHIIUS in * supremum & sanctius illud consilium, ^{A.} quod omnem publicum statum, Præsidente ipso Principe, ^{cl. 176} dispensat & ordinat, ac instar animæ, per artus omnes ³⁸⁰ infusæ, totius corporis agitat molem, allegitur. Semper quidem & fovet terras & recreat Sol; sed cum erectus in gradum altissimum est, solstitii que tenuit metam, tum potentissimos radios spargit, maturatque ac perficit omnia, quæ vel florebant ante in culmo, vel in aristâ flavescerent per campos, vel in arboribus ruberent suave. Perinde METSCHIIUS in id levatus fastigii canæ illius & longo usu robustæ

bustæ prudentiæ vim exeruit maximè, ac in salutem & commoda patriæ efficacissimè convertit: nunquam remissus aut otiosus, sollicitus semper atque intentus: neque præsentia tantum verissimâ pensatione æstimans, sed solertissimâ etiam sagacitate auguratus futura. Quemadmodum enim veteranum gubernatorem tempestatum sereni que argumenta haud fallunt temerè; ita & ipse ventura bona mala que ex suis signis haud vanus vates colligebat. Pene injuria virtutum METSCHII fuerit, de sapientissimâ ejus moderatione hõc loco tacere, eximiâ ac necessariâ consultantium apud Principes virtute. Qua qui deficiuntur, affligunt plerumque negotium, non rarò semetipsos evertunt. Gravis semper & odiosa regnantibus libertas immodica & supercilium est: qui quo uberiores animos habent, & summum rerum arbitrium, eò & commoventur facilius, & gravius deinde incumbunt commoti. Ac licet cohibeant animos, nec agant manu, odio tamen reponere poterunt, & salutaria quamvis aversari ac spernere, non alio nomine, quàm quia auctor displicuit. METSHIUS igitur, cum ei censendum dicendum que apud Principem esset, sic temperabat animi vim, sic exprimebat sensa verbis, ut & impleret officium, & custodiret reverentiam loci, neque dissimulans verum, neque superbè & impotenter inculcans. Quorum altero non effundebat collectam gratiam; altero auctoritatem senatoriam tuebatur. Nec alii temerè salubrius magnis potestatibus assistunt, quàm qui abruptam contumaciam inter atque deforme obsequium medio quodam innoxio que itinere decurrunt. Cum uli vicem Imperii Thesaurarii munus ac titulus accessit novissimè, ab ipso Augusto sponte ac ultrò delatus. Ma-
 gno

A. clj
 126
 XL1.

gno documento, quanti virtutes METSCHII merita-
 que maximus Principum faceret, nullo accipientis am-
 bitu, nulli tradentium conciliatus precibus, & suo u-
 nius iudicio fretus. Nunc retro mihi legendum est iter,
 & revertendum in illa curricula, quæ reliqui ante. Cùm
 aulam & curiam igitur intrasset METSCHIIUS, inter-
 venerunt tempora plena negotiis plurimis, & difficilli-
 mis plerisque ac multò maximi momenti. Adeò, ut
 domesticis consiliis auspiciisque explicari haud pos-
 sent, & foris conficienda legationum ministeriis essent.
 Quarum nulla tam gravis incidit, quin posceretur
 METSCHIIUS, quin unus deligeretur propemodum,
 in cuius humeros hoc onus curarum imponeretur. * A.
 Transigendum * Budisinae erat cum missis à Cæsare *cl. 13c*
 de tradendâ fiduciario primùm, deinde hæreditario *23. cl. 13*
 jure utrâque Lusatiâ in belli navati præmium: iterum *13c. 14*
 iterumque allegatur METSCHIIUS. Componenda & *cl. 13c*
 ordinanda primis comitiis provincia erat: * allegatur *35. cl. 13*
 METSCHIIUS. * Celebrari Jutroboci debebat Con- *13c. 36*
 ventus Saxonici dies; & paulò post alius Lipsiæ: u- ** An-*
 troque versum allegatur METSCHIIUS. * Delibe- *no cl. 13*
 randum veniebat cum Theologis & Ictis primariis, *13c. 24*
 Lipsiensibus, Wittenbergensibus atque Jenensibus, ** An-*
 super edicto Cæsareo de restituendis Ecclesiasticis bo- *no cl. 13*
 nis; allegatur rursus METSCHIIUS, qui totum illud *13c. 24*
 Consilium moderetur ac regat. * Incidebat tractatio ** An-*
 ardua cum Suevici Franconiciq; Conventuum Ora- *no cl. 13*
 toribus, condita Plaviæ: quis mitteretur alius, quàm *13c. 31.*
 toties qui felicissimè missus METSCHIIUS erat? Præ-
 clara hæc atque egregia sunt, AUDITORES, & quæ
 sufficere sola possint, ad circumdandam ei præcellētem
 laudem ac gloriam, qui esset defunctus; non omnia ta-
 men

men sunt: & ampliora restant adhuc in isto genere de METSCHIO nostro commemoranda. Nondum enim de Evangelicorum procerum concilio Francofurti ad Mænum componendæ paci instituto, quò missus METSCHIVS, nondum de Ratisbonensi Electorum conventu in quo FERDINANDVS III. dictus Cæsar, & augustali Ceremonia inauguratus est, cui Principis vicem inusitato hætenus exemplo interfuit METSCHIVS; nondum de Legatione Pragensi pro accipiendis solenni ritu Imperii, Bohemiæ, Lusatiæque feudis, cui præfuit METSCHIVS, nondum de Leutomeritano itinere à Serenissimo Electore ad FERDINANDUM II. Imp. Aug. gravissimarum deliberationum causâ suscepto, in quo primarii Comitibus partibus non functus tantum METSCHIVS est; sed maximorum quoque consiliorum adiutor Principi affuit, dixi.

A. c. 13
loc 36 Quid de Electorali concilio Norinbergam indicto?

A. c. 13
loc 32 Quid de Comitibus Ratisbonensibus mox consecutis?

A. c. 13
loc Quid de Palatinatus controversiâ memorem, & Ratisbonæ, & demum Viennæ tractatâ? Ubique affuit

XL.
A. c. 13
loc METSCHIVS, ubique Legati principis partes administravit ac gessit. Magnum Legatorum nomen, magna dignitas, sed numerosissimum arduumque imprimis officium est. Non ducitur sorte, aut temerè sumitur, eligitur Legatus: & quis eligitur, quàm qui in optimis, ac præstantissimis maximè probatur? Missus in munus non suus amplius Legatus est: personam principis sustinet: & ita majestate ac publicâ quâdam religione munitus incedit, quæ venerabilem ipsum & sanctum & inviolatum gentibus præstat. Sed ordinare peritè atque disponere causam, sed sic dispositam tractare ex usu, & explicare feliciter, & obtinere, quæ petas; & inter hæc

hæc tueri magnificè mittentis personam, excipientium
 majestatem non offendere temerè, colligere hominum
 studia, penetrare sensus, animos tenere, & hinc amore,
 hinc reverentiâ & auctoritate eosdem implere ut pos-
 sis, qua vi ingenii, judicii copia, apparatu scientiæ, pru-
 dentia actu; quibus facundia viribus, quo dexteritatis
 solertiæque facundissimo genio opus est; Tantæ pro-
 fecto hæc artes sunt, ut singulæ etiam ac dispartitæ, cui
 contigerint, magno futuræ decori sint: quàm singula-
 rem itaque ac prope cælestem præstiterit hominem: qui
 universas possideat, & omnes uno miscuerit cinno? Sa-
 tis hinc, puto, intelligi potest, quàm excellens natura
 METSCHIO, quæ raræ & nobilissimæ ipsi dotes con-
 tingerint. Neque enim aut mandatæ illi tot legationes
 fuissent gravissimæ, aut ipse iisdem tantâ felicitatis laude
 fuisset perfunctus, nisi omnis earum rerum copia, quæ
 munus partesque Legati absolvent, affuisset ubertim.
 Pulchrum eximiumque habetur, tueri armis patriam, vi
 hostes depellere: securitatem ac vitam omnium, dum
 cernas tuâ, locare in tuto: hæc ipsa tamè si quis consilio
 industriâque inermis efficiat, ne ego illud & multo gravius
 & præstabilius duxerim. Arma repelluntur armis; quorû
 omnis vis in aperto est, ac corporû robore, audaciâ ma-
 nuû, pervicaciâ animorû, peragitur: hinc ingeniorû cer-
 tamè, & in occulto maximè, cernitur: quorû petitiones
 ac ictus non nisi perspicacissimæ mentis acie videas, effi-
 cacissimæ solertiæ artibus declines aut vincas. Quod tan-
 tas difficultates sæpius habet, ut facilius multò ac pronius
 sit, ferro ac viribus, quàm vis ingêres copias fûdere; quàm
 unius acuti ferocisq; & obstinati hominis suadendo vin-
 cere pervicaciam. Quas laureas itaque debemus MET-
 SCHIO, quæ ornamenta eidem decernet posteritas, non

armatorum hostium quidem, sed maximorum negotiorum victori felici? Quamvis enim nihil unquam laudi ac gloriae dederit METSCHIUS, dicta factaque omnia ad conscientiam referens, ex qua se optimus quisque maximè æstimat; non tamen carere præmio suo apud superstites illustris atque excellens virtus debet; & nisi suum cuique decus reddat posteritas, ingrata eadem erit, aut invida. Huc mihi erecta juvenum indoles, huc gnava virorum industria ades! Ponite vobis ante oculos METSCHIIUM: quis ille quantusque in omni vitæ colore fuerit, intuemini, cum curâ; contemplamini dotes, spectate virtutes ejus illustres; relegite acta & gesta, quibus claruit; reperietis luculentum exemplum in omni cultu civili ac habitu perfectissimi viri. Quale apud veteres aut Atticus aliquis, aut Plinius Cæcilius dedit, nisi quod alter abstinuit plane honoribus, alter gessit honores: cum tamen utrumque expresserit METSCHIUS; æmulus Attico, cum non ambivit; & comparandus Plinio, cum honores accepit delatos. Hinc discere erit, quibus tingendus & præstruendus artibus animus, qui cogitet publicum, qui patriam tueri consilio cupiat: quâ procedendum viâ sit, qui umbras quærat emergere, & alacritate nobili altiora affectet; sed ut declinet præruptos tramites, & prava compendiorum æquè fugiat. Neque enim segura & tuta ulla sublimitas, nisi virtuti innixa. Malæ artes arenosi & lubrici soli imitantur naturam; quicquid imponas, levi impulsu corruet. Facturus videbor pretium operæ, si postquam de publicâ METSCHII vitâ exposui, nunc de privatâ non nihil connectam. Hæc enim alteram præparat: nec utilis temerè publico sit, nisi qui domi suæ, quæ & ipsa imaginẽ
quan-

quendam Reip. gerit, antea fuerit frugi. Et ad exem-
 plum interest, ut METSCHIUS totus cognoscatur,
 qvalicet. Sed domum pater materque familias, libe-
 riqve communes, & familiares constituunt. In qui-
 bus partibus omnibus ita se comparavit METSCHI-
 US ac gessit, ut commodum maritum uxori (ANNA
 ELISABETHA SCHONBERGIA erat, decus in-
 gens matronæ) patrem piissimum liberis (quos
 XII. sustulit, reliquit tres) Domesticis herum æ-
 quum exhiberet ac bonum. Complectebatur con-
 jugem sanctè, ut animæ suæ partem alteram, ut
 liberorum felicem matrem, ut rerum & fortunarum
 omnium fidelissimam sociam dulcissimamqve consor-
 tem; amabat, fovebat, tuebatur liberos, ut sanguinem
 suum, ut quos simillimos sibi optabat videre, & itine-
 ribus iisdem ingredi, quibus præcesserat ipse, enisus in
 summa. Cum servulis suis clementer agebat atqve
 intentè: ut nec obsequium, facilitate; nec asperitate
 amorem corrumpere. Nemo enim ministeria sua
 fastu atqve savitiâ frugi effecit. Nullum in domo e-
 jus luxuriæ, & apparatus nimii, & delicati ac anxii cul-
 tus; industriæ contra & continentia parabilisqve man-
 ditia signa plurima erant. Cumqve ex facili eum moris
 antiqui cognosceres; non intonabat temen seculo, & o-
 dium profitebatur hominum, & quicquid ipse non fa-
 ceret, superbè aliis exprobrabat. Spectabat, fere-
 bat, quibus vetandis & coercendis impar esset: & sapi-
 entis existimabat, sibi detrahere vitia; in aliis ferre. Idem
 gravis & serius in negotiis; in remissione jucundus ac
 comis, sed salvâ dignitatis persona. Non domum su-
 am in antrum triste, aut inaccessum convertebat adytum,
 suoq; secreto familiari se velut carcere quodam damna-

bat: patebat omnibus: admittebat quosvis humaniter, fastidiens neminem, neminem captans, ingenua bonitate animi, & quadam omnes juvandi voluptate ductus. Sermo promptus ac facilis: non anxius ac superbus, non fictus astu, & insidias audientium & compositus callidè ac tortus; sed liberalis atque ingenuus, & generoso quodam candore verus ac liber, sine amaritudine tamen atque acerbitate. Miscebat & per ætatem jocos, leporumque amœnitate amabili commendabat dicta seriò; interserebat & historiolas, ac Enniani illius amici instar multa antiqva, sepulta, vetusta è memoriæ depromebat thesauris: quæ uti sub melioribus annis mirè in eo floruit, ita in grandi illâ ætate nec malæ omninò fidei erat. Hanc enim delicatissimam humani animi partem primam omnium senectus invadit. Nihil promittebat temerè: quæ semel promiserat, religiosè servabat. Fumos vendere, & affectatis verborum blanditiis hiantes ambientium ducere spes, aliorum quæstus ac artificium sit; METSCHII non erat: ad cuius magnum excelsumque animum humilitas ista ac sordes non pertingebant. Adversa tolerabat fortiter, quod viri est; secunda reverèter habebat & cautè, quod sapientis: nec efferens inconsultè animum, nec abjectè demittens. Recogitabat vices rerum, & rotam fortunæ volubilem, & hominem esse, nunquam obliviscebatur. In primis ætate provectior, & natu majore. Namque *si homo bulla*, ut Varro dicebat, *eò magis Senex*. Non fugiebat hoc METSCHIIUM & bene memor respiciebat subinde volvebatque suprema secum: eaque ut rectè posset obire, hòc diligentius dabat assiduè operam, quod rectè, non nisi semel, obiri possent. Quid circuire mundum juvet, quid causas secretaque ejus rimari,

mari,

mari, in omnem naturam denique mentem oculosque dimittere, dum tuam ipsius negligas, teque mortalem minus cogites, & moriendi artem condiscas? Magnam laudem habet, non ignorare, quæ nescit vulgus, & liberare tenebris animum, levareque altius mentem, quam enititur turba: sed hic doctissimus omnium & sapientissimus fuerit, qui probè hanc disciplinam calleat, ut nunquam non lætus & hilaris, & plenus optimæ spei fatum suum possit excipere. Didicit METSCHIUS, nec quicquam hætenus studuit magis, quàm ut oppeteret pulchrè, in quod Octobris proximi decimo nono incidit die, vitâ decedens. O durum ac illætabile verbum quò abripis me? In quem furentis fluctus instar repenti me conjicis scopulum atque illidis? Quæ deprehensum in hac necessitate sustinebit spes? Quæ laborantem constantia afferet? Sed ut ut habeat res, eluctari oportet: & planiora emensis hæc aspera quoque ac confragosa sunt pervadenda. Incumbebat senectus, onus grave: invaserat morbus, lentum atque difficile malum: quò magis collabascere vires, & valetudine vexatæ, & ipsâ ætate jam vanescentes. Sed cum adhuc vigere animus, & respondere muneri videbatur, non deponebat METSCHIUS partes, atque vel domi & sedens in lectulo sustinebat. Satis consulere corpori visus, si non concuteretur motu, & qualicumque quiete gauderet compositum. Dispar delicatulis illis, qui, cum leviter manus aut pes dolere cepit, abjiciunt illico animum, & abdicunt intra thalamum altè, curis suis indicunt ferias, sæpeque langvorem brevem cessationis non brevis arripiunt causâ. Obibat itaque munia METSCHIUS, æger atque decumbens, quod virum acrem ac strenuum decebat: neque

mu.

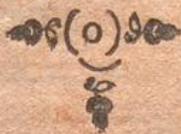
mutavit ante, quam impar labori omni corpus, jam ipsis operibus animi quoque minus suppeditaret. Quid enim faceret consumptis instrumentis propemodum, in quibus operari consuevit animus: & linguam maxime, interprete animi, ægrè tardeque veniente ad partes? Videbat METSCHIUS quid hinc maneret: & grave venire haud poterat, quod sapientissimam mentem suam diu peregerat ante. Gravatus annis, optabat solvi: & involutus suam pietate minimè omnium timebat mori. Nam quid metueret, qui secum CHRISTUM haberet? Habuit, habuit illum secum perpetuo; sed tum se illi permisit uni, cum cætera omnia dimittenda mox essent. Cum valedixisset affectibus, conjugii, liberis, dulcissimisque nepotum nominibus, & si qui alii aderant, quos charitate complectebatur; neque officii erga communem parentem patriam, & cujus humeris proximè nostra omnium salis securitasque innititur, oblitus fuit, cum Genero suo, Generoso ac Summo Viro, JOHANNI NICOLAO SCHONFELD, Consiliario Camerae, quem vocant, & Censuali, negotium daret perferendæ legationis, & desideria deficientis vota que ultima Principibus Serenissimis commendandi. Neque enim non meminisse inter suprema poterat, quos omni vitam sanctè ante, ac velut numinum genus aliquod (& sunt revera Principes numina) coluisset. Vacuus rerum humanarum curis, totam mentem capiebat cælum, & precerpebat illa gaudia, quorum ut potiretur, tristitia omnia atque acerba hætenus, quæ incidissent, æquissimo animo pertulerat. Qui licet nondum evolasset terris, tamen jam tum in superis versabatur quodammodo, & inter illos beatorum Spirituum, illudque SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS,

CTUS, perpetuò incipientium cœtus, ipse quoque gau-
 debat ac exultabat, sub quadam imagine obiens, quæ
 mox reipsâ obiturus in æternum esset. Ibat in finem
 suum, hoc est, in vesperam, quem dixi, dies, * cum ipse ^{* xix.}
 admoveretur fini, atque in vitæ adeo vespera obiret di- ^{Obob}
 em placidissimè, quinto & septuagesimo anno finem ^{A. 19}
 propius ducto. Felix post cætera hõc tanto ætatis spa- ^{19655.}
 tio etiam, & quod uxore liberisque superstibus, di-
 gnitate incolumi, florente fama excederet, sequenti-
 bus omnium lacrimis, quod verissimum magnorum
 meritorum virtutisque testimonium est. Nemo enim
 in alieni funere, nisi cum multum profuit raptus, teme-
 rè flet. Quid nunc hîc faciam Auditores? Quas in
 præsentem capessam partes? Erigere jacentes cupiam?
 Dejectus ipsemet sum. Solari merentes instituem?
 Eadem indigeo ope, Ad fortiora transeam, & legem
 statuam lacrimis, & objurgatoria voce compescam do-
 lorem? Durus, immitis, impius videar. Incitem con-
 trà atque accendam luctum? Nihil agam? Neque pro-
 ficiam quicquam ad summum. Non revocari MET-
 SCHIUS lacrimis, nec ullis lamentis reduci potest, qui
 semel ereptus. Calamitosæ ac turbidæ res consilium,
 non fletum, expetunt. Et remederi luctum quidem
 disciplina salubris; damnum sarcire æquè non potest.
 Romanus Vates de tumulo suo per inscripti elogii a-
 pices vocem veluti tollens, suos admonet cives, ne quis
 se decoret lacrimis, ne propinquorum pietas planctum
 sibi ac fletum faciat. Vivere enim adhuc, & per virorum
 volitare se ora, ut ipse loquitur, hoc est, secundis homi-
 num rumoribus celebrari ubique. Nimirum existi-
 mabat sophus, aliam corporis, ingenii aliam vitam
 esse. Illam durare, quamdiu in corpore spiritus ma-
 neat:

neat: hanc in præclaris monumentis spectari, neque finiri antè, quàm ipsa occiderint. Condiderat Ennius res Romanorum carminibus: Græcorum fabulas intulerat Latio: scripserat Satyras, intactum Romanis ingeniis opus. Quæ novitas rerum, & vixdum degustari cœpta Musarum dulcedo, ita detinuit ac cepit populum Martium, ut admirarentur omnes ingenium Viri, neque minoris existimarent deductum Sardiniam Poëtam, quàm quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum. Hac fretus gloriâ, victurum perpetuò sese sperabat Vates, nec finiendam antè memoriam sui, quàm qui relinqueret carmina, amplius haut essent, quæ augurabatur æterna fore. Nec falsum habuit Poëtam prælagientis animi omen. Leguntur adhuc eorum reliquæ, & post ducenta secula in perennitate literarum durat durabitque Ennii nomen. Putate, Auditores, & nostrum, Heroa de conditorio suo attollere caput, quin ex cælesti potius, quæ nunc receptus, arce despicientem, augustiore, quàm solebat antea, ore dicere: *Quò agritudo vestra hac facit? Iniquè factum interpretanimi, quod ereptus sum? Subtractum corpus, velamentum animi, est: animus ipse superat, extra fortunam omnem ac casum positus, & suâ naturâ aternus. Ergonè sic vixi, ut mortuus vobis videri possim? In illos id convenit, qui segni otio inertiaque, memoriam sui cum vivâ ipsâ sepe-lierunt. Quibus consiliis & auctor & actor affui hætenus? Quibus negotiis in ultimam senectutem vitam extra-xi? Conceditur Veteranis missio: & opus quisque facit, ut tandem quiescat. Invidebitis mihi, quod operariis atque militibus datur? Credite mihi, interire magni viri haud possunt: cum ipsi amplius non sunt, opera virtutesque eorum durant: in quarum gloriâ, novam & aliam, & cet.*

certiorem vitam ducunt. *Quid tum, si species mea subducta oculis est? Super sunt exempla: quæ reminisci & intueri, & amulari denique licebit semper. Nec major alia in mortuos, salubrior in viventes pietas est. Lamenta & lacrimæ nec juvant defunctos, & affligunt superstites: & cum nequicquam fluxerint diu, ultrò tandem exarent. Plenissimè honoraverit mortuum, qui actus viventis præclaros exprimere, & fieri studeat, quod ipse fuit. Sequemur præcepta tua, BEATE HEROS: quæ in te flevimus hæctenus, colemus deinceps & venerabimur: nec charior temerè aut sanctior nobis, quàm nominis tui memoria erit. Repetemus assiduè dicta fataque nobiscum tua: de dotibus maximis tuis atque virtutibus aut meditatio nobis instituetur, aut sermo. Hæc liberi nostri ex nobis, hæc nepotes audient, ut isti rursus posteris tradant; tuque in animis hominum, memoria temporum, fama rerum, neque inglorius maneas, & semper agas superstes, admirandus cæteris, solis felicioribus imitandus.*

D I X I.

ORA-

ORATIO UNDECIMA,
 MEMORIÆ
 REVERENDISSIMI PRAESVLIS,
 PAULI ROBERI, SS.
 THEOL. D. PP. NEC NON EC-
 CLESIAE WITTENBERGENSIS ET CÆ-
 TERARUM CIRCULI ELECT. SAXONI-
 CI SUPERINTENDENTIS OPTI-
 ME MERITI;

DICTA A. clō, lpc. Ll.

*Serenissimorum Electoris Principumq; Saxon. Legati splen-
 didissimi. Rector Magnifice, Illustres & Generosissi-
 mi Barones, Patres Academici Amplissimi, Excel-
 lentissimi, Assessores Scabinatus & Facultatum
 Clarissimi: Quæstor, Consules, & Senatores Pru-
 dentissimi ac Spectatissimi, Ecclesiastæ Reverendi: tu-
 que reliqua Civium Academicorum nobilissima atq;
 lectissima Concio:*

Quartus dies est, quod sanctum & venerabilem
 nostrum Antistitem, PAULUM ROBE-
 RUM, solutis iustis exequiarum, ritè huma-
 vimus. Qui cum ingenti Academix nostræ haud tan-
 tum, sed universæ huic Saxonix præsidio juxta & orna-
 mento singulari fuerit, res omnium maximè digna est
 visa,

visa, ut ejus memoria hōc ipso in loco, atque hāc ipsā in Cathedrā, quam supra XX. annos eruditissimis Scholis, quas ibi habuit, illustravit mirificè, celebraretur. Quas partes quod humeris istis imponi passus sum, facile, spero, excusaverit, tum horum, qui decreverunt mihi istam provinciam, auctoritas (quam sine summo flagitio defugere mihi & declinare haud fuit) tum necessitudo ac jus, quo adolescens ROBERUS me adolescentulum sibi in Condiscipulatu Portæ primū obstrinxit. Et tot annorum porrò Collegæ id denegare officii, amicitiaē legem haud tantum, sed prope ipsius pietatis lædere, non præter rem, puto, videbatur. Illud me multò pessimè habet, quod nihil ejus afferre possum, quod excellentissimis ROBERI meritis respondeat, aut expectationem vestram sustineat, AUDITORES. Nostis, quā in dolore maxima etiam & præstantissima ingenia jaceant: quamque arduum ac perdifficile sit, in luctu ingenti, simul & pietatis, & eloquentiaē mereri laudem. Deinde, quis ille tam uber atque divinus Orator est, qui paria ROBERO, cum primis in festinatione tali, cum animus nec quiescendi doloris, nec cogitandi perpensus, quid dicat potissimum, idque quam benè & dignè dicat, videndi spatium habet magnopere, se dicere posse, fiduciam sumat? Non levis ac tralaticia res est, de viris summis exponere, & quorum altissimas maximasque doctes, pro traditate animi, aut nunquam, sicuti sunt, aut ægrè tandem assequaris, celeriter de iis atq; magnificè facere verba. Videborq; magnum quid præstitisse, si non in ipso limine statim, ac primo aditu, obmutescam. Ego vero cum, uti semel in isto constiti gradu, sic in feralem hunc campum excurrere omninò habeam neces-

P

se;

se; ita orationem meam instituem, non ut incedam per tempora, & universam ROBERI vitam retexam ordine; sed ut per species, ut loquebantur antiqui in istâ re, de quibusdam virtutibus Viri potissimum, quoad fieri poterit, exequar. Quod si de eo quisq;, quem & faciat magni, & plurimum amet, quam libentissimè verba fieri audit; de vestrà facilitate, AUDITORES, ac benevolentiam præclarâ omnia atque eximia mihi ausim promittere. Nam quotusquisque vestrum est, qui ROBERUM aut non impensè amat superstitem, aut nunc defunctum non venerabiliter recordetur? Si pretia rerum non tam ex ipsis, quàm instrumentis, quibus effectæ, petenda sint; nec prædicari quisquam possit magnificè, nisi qui magno atque illustri loco editus; vehementer erat timendum, ne oporteret silere ante, quam quicquam dicere de ROBERO ingrederer. Nam quid de genere ejus, deq; natalibus, egregium atq; excellens afferre licebit, cum is contigerit genitor, qui nec majorum luce conspicuus, & ipse per se non aliò nomine, quàm opificii, quod exercebat, & boni viri apud contribules suos notus esset? Nunc tantum abest, ut præferenda origo meritis sit, ut potius, quid quodq; sit natum, quàm unde sit natum, spectare oporteat. Si bestiarum & animantes, ut fortes & strenuas præbuerint se, ita & generosæ haberi solent; quidni in homine etiam, quod optimum fuerit, id nobilissimum judicabimus? Ab eadem terrâ & aurum & lutum est? nec fulgentissimas gemmas alia procreat mater, quàm quæ lapillos in triviis, & alia hujus producit generis, quæ vulgò calcamus. Quare non incunabula vilitatem aut pretium; sed suum cuiq; meritum facit: & inter homines, non natura & ortus, qui idem omnibus; sed virtus & animus discrimen

men

men dat. Cætera, sicut fortuita sunt, aut de naturæ ordine; ita nemini per se aut laudi eximiæ, aut vitio atque dedecori esse queunt. Quare quod alii fortè hõc loco dissimulaverint callidè, id maximè premo; nec ullâ aliâ parte magis miror ROBERUM, quàm laborare nonnullis, quâ videatur. Est quidem felicitis, & propriâ & majorum fulgere laude; sed ingentem ac magnum verè dicere videar, qui destitutus cæteris, suæ unius virtuti debeat, quicquid fastigii & claritatis adeptus fuerit: nec aliunde sumserit lucem, sed sibimetipsi circumfuderit primus, quâ pariter se & posteritatem suam illustret. Quò difficilius igitur acquirere magnitudinem, quam nullam habeas; quàm aliunde acceptam tueri & amplificare; eò plus in ROBERO habebit laudis, quod suâ solius industriâ perreperit tenebras, in quibus natus, facemq; accenderit, quæ genitis genitorum, & qui ab illis nascentur, splendorem ac lumen affunderet. Minimè verò existimandum fortunæ casusque negotium geri, cum tales homines nasci contigerit. Providentiæ beneficium est. Quæ cum promota mortalium commoda benignè cupit, tales in terras dispensat quoque, qui omnium optimè destinata perficiant. Quos dum molitur natura ac fingit, de cunctis thesauris impendit propemodum, quicquid raræ atq; eximiæ ibi conditur dotis. In statuarios pictoresq; æmula scilicet, qui consummatissimæ pulchritudinis posituri speciem, quicquid notabile arte ac elegantia aut observaverint uspiam, aut ipsi conceperint animo, in simulacrum sive imaginè suam libenter conferunt. Si per ROBERUM nostrum juvabit irè, & recensere pensius, ex quibus contextus fuit, partes; quod artificium benignissimæ opificis, quas, ut sic dicam, quam solertissimas juxta & libera-

beralissimas manus ejus ubique aspiciemus? Nec nunc de dignitate corporis, de concinnitate membrorum & justo habitu, de flore oris prætereâ, quicquam dicam. Majora enim in animo ejus enituerunt ac moribus, quæ manum injiciunt, & sicut principe loco sunt, ita præ cæteris nosci volunt. Neque negaverit quisquam temerè, pensandum imprimis in feliciorè naturâ facundum ac velox ad disciplinas quascunq̃ue arripendas ingenium. Quo laudis titulo in quantum præstiterit PAULUS, evidentissimè vicerit illa varietas artium, illud scientiarum instrumentum multiplex, quo admirationi hætenus omnibus fuit. De Græcis, de Ebraicis literis, de cognitione universæ Philosophiæ, ne dicendum quidem est. Quibus nisi haud leviter sanè, sed penitus penitusq̃ue fuisset intinctus, non nobis dedisset Theologum, quicum paucissimi possent conferri. Eminentissimi Principum numerosa se circum ministeria habent; cum ad tuendum majestatis splendorem, tum ad Rempublicam administrandam, cum ipsi in omnes partes sufficere soli haud queant. Scientiarum quoque Reginam haud parum de dignitate suâ amittere, & velut in quasdam eogi angustias, vero est simile, si non stipata pulcherrimo artium comitatu fuerit, quæ ancillarum instar imperia Dominæ præstolentur. Ita etenim habeo; qui per interpretes cognoscat Scripturas, nec nisi alienâ fide ingenioque nitatur; prætereâ intelligentiam rerum causarumque non habeat, nec aut inveniendi firmandique veri, aut deprehendendæ ac arguendæ falsitatis, vias ac disciplinas egregiè calleat, illum ad explicanda mysteria religionis ac fidei, remque administrandam Ecclesiæ, nihil præclarum magnoperè atque excellens collaturum. Ut

Ut nihil horum non tenebat ROBERUS egregiè; sic adornatus instructusque plurimis aliis fuit. Nam quid de Mathematicis scientiis, de Geometriâ, de Astronomiâ, de temporum ratione, commemorem? Quas ita ROBERUS hauserat ac perdidicerat, ut & de difficillimis quæstionibus promptè subtiliterque & solidè responderet. Nec dum de Musicâ diximus: cui tantum divinitatis tribuisse Pythagoram legimus, ut totam mundani corporis molem Musicâ ratione contextam à Deo opifice, quin nostras hominum animas quoque compositas conflatasque ex numeris pronunciaret. Quas eam ob causam purgari canticis, & suavitate modulationum divinitati suæ restitui persuasus, legem dedit discipulis, ut manè expergiti ad citharæ cantum excitarent elicerentque velut insitam vim; & vesperi euntes cubitum, simili ratione componerent ac delerent. Neque harmonicæ tantum, & solâ quæ voce peragitur, ROBERUS præstabat peritiâ; verùm Organicam quoque, quam appellarunt, se ipso maximè magistro usus, callebat. Omni hõc genere à prima annorum teneritate delectatus mirificè, non ut inanis & mox cum sono transituræ voluptatis instrumentum haberet, sed pietatis & laudis divinæ; quam voce non tantum ac carmine; sed citharâ etiam tympanoque ac tubâ reddendam, de Psalmis didicerat. Non cæteræ eruditioni hominis injuriam fecero, si de Poesi quoque ejus hõc loco reddiderim. Quid est Poesis, nisi genus quoddam, sed præstantissimum Musicæ? Cum eâ itaq; nunc aptè connectitur. Quid est Poesis, nisi contubernalis sapientiæ, ut sapientissimi etiam judicarunt? Non alienâ igitur magnorû doctissimorumq; virorû laude. Si in Nepotiano Presbytero pingendi artē comendavit

Hieronymus : quis studium carminumque amorem commemorari in Antistite indecorum putaverit ? Idem Presbyteri Episcopi que officium est : sed in hoc dignitas amplior. Et cum pictura Poësisque cognatas sint, hæc nobilitate tamen excellit. Utraque autem de liberalium numero : & itaque nec ea Presbytero, neque Episcopo ista indigna. Quid quod producere maximos viros haud parvo numero possum, qui ab his literis non modo remissiones animi & otii sui oblectamenta petere ; sed serias etiam & graves maxime cogitationes ac curas interstinguere & temperare hęc suavitate genere fuerunt soliti. Nam quid de maximis Ebraeorum Regibus , Davide ac Salomone commemorem ? Qui rebus gestis imperia, ingenia vero divinis versibus, æquatâ gloriâ, nobilitarunt ? Quid de Ecclesiæ priscae luminibus, Ambrosio, inquam, atque Hilario ; quin Damaso ipso Pontifice ; Prudentio que atque Paullino, ut infinitos alios taceam ? Qui non minorem laudem pangendis carminibus cælestissimis, quam profertenda Hæreticorum perfidiâ retulerunt. Æmulus itaque horum ROBERUS , quam adolescens artem didicerat , eadem felicitate exercuit senior : seu dandus ludus ingenuus animo , seu satisfaciendum amicis esset, aut approbanda pietas Deo. Defungens nunc Epigrammate aliquo (cujus generis plura & argutissima & rotundissima ab ipso legimus) nunc Edyllo quodam : nam justa & longiora Poemata condere, per occupationes muneris prohibeatur : nec ipse rerum curarumque tempora ludo eximi, permittebat. Ac nescio quid in ROBERO hęc prius mirer : felicitatem ingenii, an judicii pondus & gravitatem. Facundæ indolis erat redundare in variarum artium elegantiam ; at

in-

intelligere, artes omnes communi inter se aptas vinculo, & colligatas tam arctè, ut separatæ atq; diductæ vim ac æternitatem suam tueri haud possint; idq; discendas omnes & complectendas; mentis judiciosissimæ est. Quicquid sit, utroq; ROBERUS præstitit: & præter istâ memoriâ quoq;, tã veloci ad comprehēdenda, quæ vellet, quàm continenda, quæ accepisset, fideli: nec minus promptâ reddendis iis, quæ postularetur. Quis unquam ROBERUM, sive concionaretur in templo, sive differeret ex cathedrâ, sive alio loco & causâ oraret aliquid, hætere, frigescere, oratione destitui, notavit atq; advertit? Ita perpetuo eum lecta beatâq; verborum ac sensuum copia circumfluebat. Jam, in familiari consuetudine, inque conviæibus, cum positâ paullulum severitatis munerisq; personâ, hilaritati aliquid dandum innoxia est; quas ille historias, quas narrationes, veteres, recētes, utrarumq; medias: quæ dicta & apophtegmata, seria juxta & lepidiora (si illa amœnitas aliquid bonæ frugis promitteret) & quàm appositè, ad nimbi ejusdam instar, multâ jucunditate, sed nullo gravitatis dispendio, conserebat? Neq; enim, ut puto, quicquam inhumanus iis est, qui nunquam ridere sustinent, & Sapientis dignationem solâ tristitiâ ac supercilio metiuntur. Hoc autem dum faciunt, non illum quidem agnoscunt hominem, sed saxum ac stipitem, aut DEUM, concinnant. (Quamquam Homerus & Deos suos ridentes induxit.) Nisi me omnia fallunt, rectissimè Sapientem humani generis medicum dixerim. Hic enim est, qui animorum medicinas & proficitur & facit: investigator haud tantum, sed & magister atque præceptor veritatis communis, unde mentium sanitas est. At bonum Medicum nonnè & morum

elegantia venustasque sermonis commendat jacentibus? Et ipse jacentes annon lubentius æque ac plenius præceptis eorum obsequi solent, qui cum illecebrâ quadam ad se intrarunt? Quid quod nec Medici unam aloen, absynthiumve, aut alia hujus generis multò amara & tristia, ægrotis propinant; sed per ætatem & mel, & canne Indicę succum, & plura ejusmodi grata ac dulcia pharmacis quam saluberrimè consueverunt miscere. Vetustissimorum Sapientum, sed Platoniorum in primis, fuit, sub ludicri & jocularis argumenti specie, gravissimarum rerum explicare doctrinas; & Pietatis ac Religionis nostrę auctores ac duces cum disciplinam sermonis conderent, non excluderunt voluptates ac sales; scurrilitatem ac turpitudines abstulerunt. Quas neque loqui Christianus salvâ sacramenti religione; & absque piaculo audire Sacerdos vix potest. Non hæc festivitas igitur detraxit sanctitati ROBERI; sed commendavit eam potius, & acceptabilem magis reddidit, documento prolixo, cum expedite memorię, tum amœnioris ingenii ac lætioris. Præclara atque eximia sunt, de quibus diximus hæctenus; modica tamen præ illis, quę post deinceps sunt exponenda. Quanta modestia enim, quantaque humilitas, quis generosus ac incorruptus candor in PAULO perpetuo fuit? Quis unquam in dictis ejus aut factis, tum gestu ac moribus, affectatum quicquam, & fictum arte; aut temporis causa vafre assumptum ac callidè, notavit ac deprehendit? Simplicia omnia, & intemerata, & sine fuco atque fallaciis, ad morem majorum & innocentiam, composita erant. Ut nec inficeretur seculi vitiis, & inter publicos ac bonos mores innoxia vita decurreret. Multis præclaris ingeniis subinde verba

ba

ba dedit ambitio: nec tantum modestiæ ipsis abstulit laudem; sed equitatis quoque ademit. Nam plus, quam par est, memores sui, & tot bonorum conscientiam elati, dum rapere malunt, quam expectare, quæ sibi putant deberi, quas comminiscuntur artes callidè, quas frequentissimè instruunt machinas? Quæ, cum non habeant exitum, sæpe descendunt ad vim, & movent turbidè omnia si extorquere manu possint, in quo solertia ipsorum ac preces fuerunt frustra: vel ut dolori suo litent tantum, nec videantur impunè contemti. Pessimum genus hominum, & in perniciem Rerum publ. inventum. Quod si procedunt conata rectè, & potiuntur votis, tum fermè ambitioni succedit superbia, eoque adducit plerumque feroces animos, ut felicitatem ac amplitudinem suam, despectu & contumeliis cæterorum tueantur. Ad injuriam propè, ad vilitatem certè, interpretati, si aliis patiantur ævari. Ut maximis dotibus ornatus ROBERUS; ita & consecutus dignitates maximas est: quietus tamen & placidus, & nihil per impotentiam ac pravam libidinem movens. Tantumque absuit, ut quicquam muneris ambierit unquam protervius, ut & oblatos honores recusarit non rarò; nunquam profecto, nisi pudenter ac verecundè acceperit; aut jam coactus. Nam jure suo in eum, cum allegendus in Professorum ordinè, & mox in nostræ Saxonie communem Ecclesiarum curationem esset mittendus, ni Serenissimus Elector egisset, minores infulas, amplissimi Sacerdotii prætulisset fortunæ. Cui admotus firmus modestiæ proposito, nihil mutavit in moribus, & instituti pristini seclæ constanter perpetuò tenuit. Itaque cum multi assiduè mortales ventitare ad eum haberent necesse, aut delaturi quere-

las, aut petituri consilium ac opem, nemo in admittendo facilior, nemo in audiendo humanior ac patientior; aut dimittendo benignior, æqvior, utilior fuit. Aded, ut multi, qui dignitatis in eo veri personam, cum metu & trepitatione accesserant, mox pleni gaudio recedentes, sibi propemodū oïdo essent, quod mores Antistitis humanissimi ex aliis causis potius, quam ex naturâ ipsius, æstimassent. Eadem bonitas & moderatio aderat, cum irascendum muneris causâ, & indignandum vitiis esset. Namque cum satis factum officio, & ementationis spem pœnitentia afferret, nihil manebat ex iracundiâ; neque timere necesse erat, quem culpæ confessione, & execratâ mente malâ, & datâ in meliorem frugem fide, placasses semel. Hoc morum temperamento & retinebat Episcopi reverentiam, & charitatem Patris merebatur. Jam quæ vivendi disciplina ipsi cum suis, quæ laris domestici sanctitas erat? Quem nemo ingressus unquam est, qui non industriæ, & continentiæ, & frugalissimæ gravitatis laudator recesserit. Nemo magis profusam istam in apparatus convictibusque luxuriam detestatus est: quamquam exemplo magis, quam dicto: cum & proficere intelligeret magis, qui faciendo docerent. Contentus itaque removisse sordes, splendorem lautitias & sumtuosos instructus remittebat iis, qui seculi morem, quàm Servatoris simplicitatem mirari malunt. Cujus exemplum nisi Sacerdos exprimat, auctorem propemodum muneris sui inficiatur. Ubi igitur sunt, qui nisi ficedulis impleantur ac turdis, perire fame se credunt? qui Chium & Creticum nisi in pateris suis spumare viderint, horam bibere, putent? qui holoferrico bombycinoque vestiri vilius, saccum & cineres interpretre-

terpretantur? Veniant, inquam, & ab ROBERO, nostro discant, magnos etiam viros sine pompa & fastu tueri nomen, nec in inanibus & nocituris divitiarum ac dignitatis fructum statuere. In magno ambitu voluptatum, vix potest teneri sanctitas; & quo successu svadebit aliquis, longè ante corpus habendam animam, qui in curanda cute sua plus æquo ipse, & unicè prope, sit operatus? De pietate diu ante dictum oportuit. Sed ab imo in summum enitendum est. Et solent principes non præcedere amicos, sed sequi. Quare si ultimo loco inter virtutes ROBERI commemorabitur Pietas, non id auctoritatem ejus minuet; tuebitur potius atque attollet. Utinam autem toto eloquentiæ flumine inundare nunc possem, & de Virtute maxima, non nisi amplissimè dicere! Sed ea copia à rivulis nostris cum expectari haud possit; in restat, ut dicam de ea, in quantum fas est: si quanta ipsa sit, explicare haud licet. Itaque cum universa ratio ejus, partim in recto sensu de DEO; partim in vero cultu ejusdem posita sit; utrumque caput ita implevit ROBERUS perpetuò, ut eruditissimi cujusque de nostris sinceritatem, & antiquorum devotionem atque ardorem abundè æquaret. Nam disciplinam veritatis æternæ ut semel induerat animo, ita retinuit constantissimè, intrepideque; professus est semper: quin ut magister quoque ejus ac Doctor publicus, non tantum interpretatus est disertissimè, ac incorruptissimè, verum & contra hæreticorum petitiones omnis generis & machinas improbas fortissimè juxta & felicissimè hætenus vindicavit. Hoc testimonium ipsi uno ore hæc Academia nostra nunquam non reddet plenissimè: & documento præterea erunt tot scripta ejus ac libri, quos aut jam edidit hætenus,

aut

aut mox edendos reliquit in scriniis. Neque enim permittent hæredes, ut lateant ibi, atque luctentur cum blattis, aut paucis profint, qui erudire christianum orbem saluberrimè possunt, & quia eidem scripti sunt, debent. Quos eam ob causam & nominare in præfati superfedeo, ne recitatio titulorum ipsorum operum desiderium incendat magis, quam ferri ut nequeat. Jam quas ROBERUS DEO preces, quos hymnos ac Psalmos, aut saltem suspiria & intra animum concepta vota, quam assidue, quam castè offerebat? Quo mentis igneæ affectu, atque fiduciâ salutem Ecclesiæ, necessitates patriæ, commoda omnium denique, ubique & semper sanctissimo Numini commendabat? Nam præter solennia sacrorum, quibus religione publicâ litare DEO solemus quotidiè, statas quoque præcationum, reddendarumque laudum divinarum horas ordinaverat domi: cum ipse chorum eum, tanquam legitimus Præsul, ducens, circumfusæ familiæ affectu & voce efficacissimè præiret. Id enim plus erat, quam præcepisse. Nec bonum patrem familias magis studere aliud par est, quam primò omnium ut vacet crimine: deinde ut mores suos familiæ induat: & si se reddere meliorem haud possit, similem tamen sibi efficiat, Quod nisi fit, vel semet ipsam pessimæ indolis, vel dominum arguet negligentem. Non frustra hoc loco retulero, quam fidem ROBERUS, ac curam sollicitam, quos indefessos labores perpetuasque vigilias ad obeundas officii partes attulerit. Hæc omnia enim non sibi magis atque officio, quam DEO præstabat: cuius se genere vicem, tanquam actorem aut procuratorem aliquem: cui reddendas esse olim villicationis suæ rationes, ut auctori ac Domino, & probè & semper recordaba-

dabatur. Id unum igitur noctes ac dies agebat unice;
id reputabat assidue apud animum intentus ac cautus,
ne quæ corrumperet gregem labes, aut deminueret vis;
& jus commissæ tutelæ inviolatum sibi maneret ac in-
tegrum. Sed quoniam non illum sanctissimum affe-
ctum tantum, quo veneramur DEUM ac colimus,
sed abundantiam quoque amoris, quo DEO proximas
potestates; tum genitores parentesque & ceteros no-
stros affectus prosequimur, Pietatem vocamus; in ista
& parte, quam præclare ROBERUS versatus fuerit,
nunc opportunè subjiciemus. Reperiuntur inter Sa-
crorum Præsules qui fictæ humilitatis ultimæ titulo
servorum servos se solent vocare: cum eò mox arto-
gantiæ progrediantur, ut eminentissimas etiam seculi
potestates se evehant suprâ, & sceptrâ omnia subjice-
re pedibus ac impotenter calcare; prærogativam mu-
neris putent. Non ignorabat ROBERUS sublimi-
tatem officii sui: sed majestatis etiam jura optimè no-
verat: & itaque cumulatè reddebat semper, quæ de-
berentur Principibus, quibus se ipsum subjectum
quoque nunquam non reverentissimè agnoscebat.
Neque enim tiaras ac sceptrâ in terras ideò destinat DE-
US, ut corporum nostrorum salutem tueantur tan-
tum, sed animorum felicitati ut quoque prospiciant.
Quas partes licet delegent Sacrorum præsidibus, supre-
mum regimen tamen sibi & illis reservant, quos in con-
silio sui & curæ partem sibi adjunxerint. Cujus uti obli-
tus minimè erat ROBERUS; sic diligenter officii sui
recordabatur: & quò præstabat id abundantius, hoc
magis diligebatur, ab illis, quibus hanc cultûs observan-
tiam deferebat. Possim non pauca hujus generis argu-
menta adducere: sufficit tamen retulisse honorem in
PAUL-

PAULLI suprema prolixè collatum. Quæ destinatis Legatis splendidissimis, quos nunc adesse etiam cernimus, & Pater Patriæ, & eminentissima ejus ac incomparabilis conjux, nec non altera nostra spes, non dispar maximo Patri filius, ipse maximus natus, honorarunt magnificè: inq̄ve eo testati sunt, cum quanti videntem ac vivum ROBERUM fecerint: tum quàm nunc lugent atq̄ve desiderant mortuum. Neq̄; enim quis temerè ejus magnoperè curet exequias, cujus vitam ac mortem juxtà æstimet. Non dissimulanda hæc pietas Serenissimorum Principum; quin plenum potius illi reddendum testimonium fuit. Namque qui bona fide DEUM colit, amat & Sacerdotes. Ad privatos affectus transituro de charissima conjuge primò dicendum est. Quam incredibili studio, amore, sanctitate complexus PAULLUS perpetuò est. Et merebatur illa his coli officiis, quia tanta pietate in virum, tanta constantia etiam fuit, ut neq̄ve ad ministeriorum propè conditionem dubitaret descendere, æqvatura sedulitate, quæ charitate ac fide superabat. Porro maritum tam bonum ac pium, quis durum atq̄ve iniquum Patrem crediderit? Certè amavit & liberos PAULLUS, ut oculos suos: imò ut viscera sua, eorumq̄ve salute & cura nihil antiquius habuit unquam aut prius. In id incumbens præcipuè, ne aliis potius, quàm ejus moribus noscerentur, cujus & sanguinem ferrent. Ac frugi liberorum indoles cum Genitoris præcepta non imbiberet tantum obsequio facili; sed actu præstaret assiduè, perinde felix pater erat, ut pius. Si de supremis viri documentum licebit capere, haud futili conjectura colligere possumus, summa quoque ROBERUM in suos parentes pietate fuisse. Non ita multò antè, quàm vitâ decederet,

ret, persuasit sibi, ab amantissima matre vocari domum. Cui amabili mentis errori sic indulgebat, ut nullis hunc sibi eximi rationibus pateretur. Itaque nihil aliud facere, quam maturare profectioem animo, seque ad iter accingere. Haud integrum sibi ferens, charissimorum iussa negligere. Et boni filii esse, pravertere etiam Parentum imperia; strenuè certè ac sine cunctatione exequi data. Erat hoc ludus quidem ac visum inane, sed ab impulsione sanctissimi in parentes affectus illi oblatum. Qui cum recurreret, has fabricabatur imagines scilicet, & menti morbo debilitatæ objiciebat. Ne clausula solenni careat carmen, & in eodem ut terminetur oratio, quò finiit vita, de eo ipso quoque reddendum erit non nihil. Nimirum hic circulus ille, hic orbis est, quo omnes decurrimus: nascimur parvuli atque ploramus; cum adolevimus, agimus partes inter labores infinitos ac turbas, tandemque eximus theatro, cum ignominia, si steterimus malè; tunc pulchrè functi officio, sequenti favore ac plausu, qui & ROBERO à nobis prolixè debetur. Supra biennium est, cum tentaretur morbo, qui non tam vitæ usum, quam vitæ officia everteret. Cum pateretur ex valetudine, quod grandi natu ex ætate sæpius solent; qui intercepta memoria rerum in primam annorum simplicitatem, velut admoti initiis, jam recurrente orbe in se, repuerascere denuò solent. Sed diuturna valetudine implicitus, brevi ac celeri fato peractus est. Nam paullò post, cum iisset cubitum, in morè attoniti, stupere toto corpore cepit. Cumque remediis nullis motus, & mens reduci possent, factum est, ut moreretur antè, quam semet ipse sentiret mori, aut qui curabant circum, intelligerent propè. Quod si interpretabimur rectè, felici-

I. citati cuidam est deputandum. Nam quotus quisque non facilem sibi, & inter dolores ac cruciatus varios non diu tractam mortem expetat? Profectò hoc non tam mori est, quam somnum sumere: qui sine omni molestiâ labores diei, ut sine dolore mors istiusmodi vitam finit. Neque de lecto expergiti tantum, verum de tumulo etiam surgimus: & eò surgimus, ut novam & meliorem vitam redauspicemur. Hæc fides nostra, hæc spes communis Christianorum est: quam solam retinuit, quum cætera amisisset ROBERUS. Nec enim opprimere eam poterat morbi vis, cum soli corpori incumberet; & ista in intimâ mente servaretur, quam excitaverat paullo antè precibusque ac hymnis, quos decantarat DEO, cum peteret somnum, in mortem ipsam continuandum. Eruditorum observatio est, Aristotelem cum Peripateticorum familiâ aut agnovisse fatum nullum, aut ita appellasse naturam. Nihil divini igitur intervenire humanis rebus, cum alibi, tum viros magnos cum nasci & mori contingeret. Quod si non aliud fatum est, quam providentiæ divinæ iudicium, seu dispensatio eorum, quæ providentiâ decrevit, quod sentiebant Platonici; mirum non est, negasse & fastulisse Aristotelem fatum, quod providentiam sequitur; cum providentiam ipsam negarit, quæ antecedit. Quanto melius Ille Homericus Nestor Telemachum putabat nec nasci talem sine Diis, nec adolescere potuisse? Quanto verius Seneca negabat aut bonum virum sine DEO fieri, aut magnam cuiquam mentem contingere; Si messes opimas, si largum uberemque auctumnum; si cæterarum rerum latissimas copias ad benevolentiam Numinis ac pietatem; rubigines contra pluviasque immodicas, tum fulminum ja-
ctus

Aus atque incendia, ad iram ejusdem atque vindictam
 referre consuevimus; quidni egregiè rebus nostris
 cupere DEUM existimabimus, cum excellentes inge-
 nio, virtute, doctrinâ, viros humano impertitur gene-
 ri; & rursus averso â nostris commodis & alienato
 animo esse, eosdem cum tollit? Est quidem naturæ in-
 stitutioni ac ordini imprimis conveniens, ut quæ ma-
 turuerunt, senescant; & quæ senuerint, decidant; &
 quartum ac sexagesimum annum agente ROBERO,
 quid mirum, si graviores ætatem finis exciperet? Sed
 minimè existimandum, Rectorem orbis, non nisi mi-
 raculis prodigiisque aut benignitatem suam testari
 mortalibus, aut indignationem justam ostendere.
 Naturæ ministerio utitur; & quicquid aliis causis vi-
 detur accidere, id destinationis suæ instrumentum fa-
 cit. Sic pestilentia, & siccitates, & alia hujus generis
 mala, ex tempestatibus anni ac cæli habitu, contingere
 possunt; cum tamen sæpissimè, quod Pythagoræi
 præclarè observant, non tam ad causas suas hæc om-
 nia, quam ad auctorem DEUM referre oporteat, qui
 hæc dispensat ac ordinat, non ut naturæ impleant or-
 dinem; sed ut decreta justitiæ suæ adversus delicta
 mortalium exequantur. Absit omen, & quicquid
 veteri timidiores animi possunt, eveniat hostibus; cæ-
 terum temerè non est, quod nulla frequentiora funera
 prope hæctenus, quàm vetustissimorum Theologo-
 rum vidimus. Maximum robur militiæ in veteranorum
 virtute positum; cum ad tyrones res rediit, quàm in
 ambiguo atq; incerto victoria est? Perinde compara-
 tum cum Ecclesiâ est: nec unquam majus periculum
 imminet, quàm cum paucissimi, aut nulli sint super, quo-
 rum & cana scientia sit, & cana auctoritas. Multum in-
 genii,

Q

geni,

genii, multum vigoris ac spiritus juvenibus adest: sed deest ferè regendi & moderandi prudentia. Quò fit, ut dum exultant ferociuntque ætatis bonis, nec caveant satis in præsens, nec in futurum rectè provideant: & acrius plerumque petant certamina, quàm feliciter vincant. Ut itaque navem non remigum robur atque contentio magis, quàm gubernatoris peritia ac sapientia servat; ita Ecclesiæ salus ac incolumitas, non tam ab ingenii viribus, quæ instar remorum obtinent, quam à maturâ & circumspiciendâ moderatione, multisque experientis firmatâ sapientiâ, quæ totam molem in clavi effigiem, agit, est expectanda. Redeo ad ipsum ROBERUM: & ita redeo, ut commendatione hominis brevissimâ functus orationi meæ finem imponam. Quæ versus in hõ. Amplissimo Confessu oculorum dirigo aciem, multas ubique & magnas doloris acerbi significationes, multa & luculenta gravissimi luctus indicia deprehendo ac noto. Vos, PATRES Conscripti, Collegam ac Parastaten fidelissimum; Vos, Reverendi Ecclesiastæ, Antistitem magni exempli ac ducem: Vos Studiosi Juvenes, Doctorem ac Præceptorem deploratis optimum: omnes ac singuli amisso ROBERO Patrem, pastoremq; communem, ac animarum custodem, lamentabiliter desideramus. Quid hanc atratam cathedram, quid hæc subsellia circum posita loquar? Videntur profectò & illa quendam doloris sensum percipere; quin sensu ac spiritu defici velut, cum eâ se voce orbata vident, quâ in Orphei carminis modum animari quasi atq; spirare hæctenus videbantur. Sed nemo majus ac altius vulnus, quàm ipsa Ecclesia, quam Academia nostra in PAULLI accepit funere: hac tempestate imprimis, cum tantis discordiis & dissensionibus res Religionis

gionis

gionis distrahitur pessimè, & in periculum summum adducitur. Sed bene habet: sæviant fluctus, tumultuentur procellæ, frangantur remi, decidant vela; Christus in navi est: non potest mergere tempestas ulla, cum Dominus tempestatum in partem periculi venit. Magna in Electore Serenissimo, magna in iis, qui ipsi in consilio assunt (ex quibus potissimum te, quippe præsentem, JACOBE WELLERE, honoris causâ appello meritò) magna in vobis, PATRES AMPLISSIMI, in primis, qui Theologicæ cathedræ estis Præpositi, spes nobis posita est. Vobis Ecclesia, Vobis hæc Academia dejecta & squalida lacrimis tendit manus; Vestrum implorat auxilium, vestram deposcit sollicitè opem. Vestræ tutelæ, Vestro certissimo patrocinio, anxia trepidaque se credit. Vos dabit operam, & contendetis nervis omnibus, ut securitatis suæ ac status non spem ac votum magis à vobis capiat, quàm voti ipsius fiduciam ac robur maturè sumat. Quod si à vobis impetraverit (quod auguratur haud vanè) erit profectò, cur lenius æquiusque hanc ferat jacturam, nosque de tanto sublato præsidio parcius doleamus.

D I X I.

Q 2

ORA-

ORATIO DUODECIMA,
 MEMORIAE
 VIRI INCOMPARABILIS,
 DANIELIS SENNERTI,
 MEDICI,
 DICATA ET DICTA D. XXV. IVLII
 A. cl. lxx. XXXIIX.

Vetus religio est, natales non modò virorum
 ingentium colere ; sed obitus quoque ve-
 nerabiliter recordari. Ut nunquam non
 meditanda ad imitationem exempla egre-
 gia sunt : sic oportunè cum primis repetimus animo,
 cum aut concessa terris fuerint, aut iisdem erepta. Ibi
 testamur lætitiã nostram de partæ felicitatis copiã ;
 hîc desiderium doloremque ex clade acceptã declara-
 mus. Utrobique pii in illos sumus , quorum & vita
 commodo, & singulari exemplo mors fuit. Apud Vir-
 giliũ, qui solus inter Poetas nihil in-aptè molitus est,
 Æneas, Anchisæ soboles , cùm rediisset in orbem an-
 nus, ex quo divinum parentem condiderat terrã, festos
 honores indicit sociis, epulas apparat, victimas cædit ;
 functusque religionibus & ceremoniã Deorum, pom-
 pas instituit ac ludos : ut, ne cui tædio esset tristis solen-
 nitas, spectaculorum illecebris teneret. Ego verò cum
 DANIELIS SENNERTI manibus anni-
 versarium solenne instituturus in præsentĩ sum,
 nec defatigabo præconem indicendis muneribus ;
 nec vastitatem macello aut pecuariis inferam , ut
 vel

vel accumulem mensas dapibus, aut aras carnibus extruam; & satis habebō, si cuius fortunam non licet assequi, æmuler tamen pietatem. Quā quidem laude si non destituar planè, splendoris ac magnificentiæ facillè carebo. Itaque cū aliud haud possim, vel nudæ officium vocis tantum conferam. Ne cum **SENERTUS** ipse audiri in præsentē amplius ac cerni haud possit; pariter quoque & ejus memoria conticescat. Quam æternam ac immortalem præstare, ut relinquendum felicioribus ingeniis est; sic provocare illorum indultiam, nec fraudi nobis, & operæ pretium erit. Neque enim silendum sibi sentient amplius, qui intellexerint, vix quicquam dignum Clarissimi viri meritis nos protulisse. Quo magis in ipso aditu statim petenda à Vobis, **AUDITORES**, venia est: ne cum ingenio pariter, nos favor etiam vester relinquat. Qui magnos oratores ut facillè ultrò ambit ac sequitur; ita minutis & proletariis nunquam contingit, nisi materia ipsos commendet. Quæ maximè addit animos, verbaque facturi erigit spem: ut quam attentionem sibi dicentis conatus promittere vix potest, ejus celebritas ac virtus, de quo dicendum, mereatur. Qui vina commendare volunt, aut Rheni flumen, aut illa felicis temulentiae juga, Gaurum, Falernum, Massicum, canunt. Aliis quoque mercibus ut pretium institores concilient, terrarum & gentium, unde advectæ, vocabula, non sine ambitione quadam inculcant. Magnos viros ut facit animus, ita necesse ad eò non est, commemorare in illis, ubi, atque ex quibus nati. Sicut excellens atque egregia mens cœlestis donum est, atque à Deo cum primis venit, ita contingere ubique potest. Non illum aut soli confert nobilitas; aut vilitas

loci contrà excludit. Si patriæ ac incunabilis deberetur, non apud socordissimos Scythas Anacharsis natus esset sapiens: nec apud Athenienses catos, Meletides stultus. In rure, & inter rastro ipsa adeò, non laquearia aurea tantum, ac aulæa purpurea, adolevere magnæ animæ; & qui scripserunt leges populis, qui imperarunt latè ac dominati sunt; de casis etiam & gurgustiolis prodierunt. Non reprehenderim tamen Simonidem temerè, qui inter cæteras felicitatis humanæ partes illustrem patriam etiam habuit. Ac gratulandum adeò Nostro arbitror, quod in Elysiis potius, nobilissimâ gente, quàm ad Borysthenen Schythicum, aut inter deserta Nomadum, hausit lucem: clarissimamque urbium Uratislaviam incunabula habuit pariter, & primam incudem morum, ac officinam. Manat quidem à DEO, tanquam ex sole demissus radius, cœlestis animi vis, quæ nos virtutis & maximarum artium capaces facit: sed ut emicet illa, & adolescat quasi, roburque ac vires accipiat, fomentis externis etiam indiget: nec excitanda solum exemplis egregiis est, sed moderanda etiam disciplinis præclaris. Quarum rerum ut non ubique copia suppetit, ita illustribus civitatibus vix unquam deest. Nam neque esse tales, nisi per viros excellentes queunt; & hos, cum supra alios dignitas fama que poneret, virtus & sapientia evexerat antè. Refert idcirco non nihil planè, ubi quis natus olim sit; inter quos mores & disciplinas increverit prima ætas & adoleverit. Quæ ut tenerrima est, & ceræ instar mollis ac sequax, ita in quæ exempla incidit primùm, eorum formam accipit & tenet Nunquam non Uratislavia Viris magnis, & omni laude excellentibus aut incunabula præbuit, aut domum. Hic DUDITHII, hinc MONA-

NAVII, CRATONES, BUCRETII, SCHOLT-
ZII, & plura alia illustria nomina, aut patriam sibi in-
venere, aut larem. Invitante quodam elegantiae Genio,
qui se ubique per urbem insinuat, & luculentis indicis
passim prodit. Hic ergo cum lucem ac spiritum hau-
sisset noster, ubi nihil propemodum, nisi eruditum ac
cultum, & quovis animo liberali maxime dignum, vi-
deret; quid mirum, si literarum & honestissimarum
artium amorem vel mature induit animo, vel indole
ipsa statim ostendit? Patrem NIKOLAUM habuit,
non generosum illum quidem, sed virum bonum ta-
men. Quod unum nomen plus verae ac solidae laudis
habet, quam si in titulis ejus plurimas gentes recen-
seam, vel victas ac domitas, vel regnatas. Quod prae-
rogativae, ut vis & scelus invadit haud raro; sic illud, ni-
si virtus & probitas mereri non potest. Quae quia prae-
clusa nemini, & omnibus patet; nec in SENNERTI
patre Calcearium fastidivit amplecti. Atque ex eo du-
xisse genus, non magis fraudi esse nostro potest; quam
Socrati fuit, quod pater ei marmorarius; aut & Euri-
pidi, quod olitor contigisset. Nihilominus enim uter-
que ad summam gloriam pervenit: & ille mortalium
omnium sapientissimus, hic Poetarum aestimatus. Prae-
termittenda nec mater est, CATHARINA HEL-
MANIA; ac propter dotes egregias, vel singulari
laude commemoranda. Nam quod concepit ac edi-
dit tam nobile pignus, tum naturae, tum sortis, tum
utriusque est: quod aluit, fovit, educavit; ac ita qui-
dem, ne quid decederet deposito tam grandi; eumque
se exhiberet SENNERTUS, quem olim natura for-
maverat, cum summum Medicinae vatem in ipso
moliretur, prudentiae fuit ac pietatis. Vix adole-

scientiæ spatia erat ingressus, vix ruditatem ætatis pri-
 mis absterferat disciplinis, cum necessitatis ultimæ lex
 patrem ipsi ademit. Quam ob rem non tam concus-
 sa hoc fulmine nutare videbatur adolescentium stu-
 diorum spes, quàm penitus fermè jacere prostrata.
 Erexit tamen illicò mater optima; & quod erexerat
 magno animo, prudenti firmavit. Parum existi-
 mans, genuisse magnum ingenium, nisi educeret quo-
 que; & quale conceperat, repræsentaret. Non illam
 sinistra quorundam adversus literas remorabatur in-
 terpretatio; non sumtuum ratio deterrebat; thesauri
 loco habebat filium; & eum ut tueretur, cætera facilè
 contemnebat. Quare nec detrectavit peregrè alere,
 quæ sustentarat vota hæctenus domi; & ut in suum
 fastigium excitaretur præclara moles dedit operam;
 cujus fundamenta videbat tam egregiè jacta. Ex
 prodigalitatibus pulcherrimæ genere & lucraturâ sibi
 pietatis gloriam, & ingens publico emolumentum.
 Quò omnia nostra referenda. Viginti annos con-
 fecerat, cum Academicis studiis initiandus Leucori
 nostræ civem dedit; instructus comœntu uberrimo
 eruditi & cupidi perquam discendi animi, & bonæ
 mentis: cui rectores ac duces dederat, hinc tempe-
 rantiam, inde pudorẽ. Neque enim nisi horum auspiciis
 affectus animus egregii aliquid aut unquam concipere,
 aut gerere potest. Quare non ille Juvenum more, qui
 studio ù libertatẽ in lasciviam vertit, referre segniter
 otium ad voluptates ac temulências; sed hoc vacare magis
 disciplinis egregiis, quò aliarum curarum ipse liberior
 esset. Impetratâ Philosophiæ laureâ Medicinæ studio se
 dedit. Non tam suapte spõte; quã excitatus illorum vo-
 cibus, qui paulò benigno de ejus ingenio, quã ipse per
 mo-

m
 li
 ag
 p
 D
 N
 ja
 S
 ru
 st
 o
 I
 in
 re
 A
 m
 d
 tu
 fi
 at
 se
 ru
 d
 d
 ti
 c
 U
 vo
 it
 c
 a
 n

modestiam poterat, sentiebant. Quæ ut egregias aliorum dotes æstimat liberaliter, ita vix unquam satis agnoscit suas; & dum prolixè aliis omnia tribuit, sibi plerumque maxima demit. Evenit facilè tamen quod DEO erat cordi: & quicquid de nostro destinaverat Numen, benignè provexit. Jam deformatus, jam lineis omnibus expressus descriptusque erat ille SENNERTUS, qui ingenii & admiratione doctrinarum, quibus instructus, non modò Wirtembergam nostram, aut Saxoniam; sed universam Germaniam, & omnem adedò conversurus in se Europæ orbem esset. Id tantum restabat, ut partes quædam tollerentur immisso lumine altius, aut exaturantiùs inductu colore luculentius paulò ostenderentur. Ne tanquam in Apellæâ aliquâ tabulâ deesset quippiam, tum consummandæ artificii gloriæ, tum decori ac gratiæ conciliandæ. Hoc consilio Lipsiam, Jenam, Francofurtum ad Viadrum adit; congressusque cum prudentissimis ejus artis tandem Berolinum concedit. Urbem amplam & copiosam; nec tantum florentem civibus, sed aliis quoque laudibus præcipuè verò Serenissimorum Marchionum, penes quos Septemviratùs Imperii dignitas est, comitatu illustrem. Hic tanquam in splendissimo aliquo theatro, exhibere se noster Roscius, artisque pericula facere. & exercendo adedò experimenta capere volebat, quantum discendo hæcenus profecisset. Unum deerat, testimonium publicum, seu gradus, ut vocant: qui instar patroni hunc Candidatum deduceret in campum; aut quasi titulus ac index nobilissimæ mercem commendaret. Quâ in parte, ut sibi non modo, sed aliis quoque, quibus nuda virtus suspecta propemodum, ne deesset, consilium petendæ dignitatis, & Basileam

proficiscendi, capit. Sed cùm in adornando itinere esset, aliud ab amicis præcipuè verò JOHANNE GEORGIO MAGNO Berolinensium Medico, quem intimum semper habuit, persvadetur. Et jam occulto ductu fati vis, quæ omni consilio valentior est, Wittebergam, ut novum decus ac ornamentum adderet, ipsum trahebat, oblatâ compendiosiore viâ, id, quod spectabat, consequendi. Hac cùm venisset profectus, ut sedulam formatricem studiorum habuerat antè, sic dispensatricem honorum benignissimam tunc est expertus. Fautricem verò usque adeò, ut post hospitium, quod comiter hæctenus præbuerat, jam domum ipsam & certum larem prolixâ humanitate offerret. Infitum naturâ mortalibus, amare patriam: & quæ produxit nos tellus, miris illecebris assiduè trahit. Quid erat Ithaca aliud, quàm incultus merus mons saxumque asperum; & ei Ulysses tamen beatos Alcinoi hortos posthabet; nec tam tenere ejus animum Nympharum secessus mollissimi, & illi ipsi divini possunt amplexus, ut non de patriæ tectis exilientem malit videre fumum, quàm vel delicatissimis deliciis, & ipsâ immortalitate adeò ibi frui? Noster, ut semper hæctenus respexerat domum; ita tum patriam maximè cogitabat. Ratus, non vitam ipsam & spiritum tantum; sed eorundem fructum quoque atque usuram ei deberi. Piè sanè ac religiosè; nisi quod consiliorum electio penes nos est; eventus omnis penes Deum. Qui universo non modo providet, sed singula membra etiam curat; nec magis rerum ac mundi ordinem temperat, quàm fata fortunasque hominum disponit. Ceperat commodum sub illud tempus vacare inter Medicos locus: in hunc ut digna virtus succederet, non jam suffragiis tacitis

tis

tis legebatur SENNERTIUS; sed clarè atqve palàm
 depolcebatur. Qui pro se tamen ut vellet audere, qui-
 bus machinis erat expugnandus? Usqve adeò preme-
 bat modestiæ suæ legem, & quicquam niti, non erudi-
 tionis fiduciam; sed ambitionem interpretabatur. Su-
 scipit tamen eas partes, & designante Academiâ, & iplo
 Principe Illustrissimo, FRIDERICO WILHEL-
 MO, qui tutelari jure tum summam rerum administra-
 bat, jubente; cui accuratè, atqve ex meritis commen-
 datus erat. Nescio equidem, incertusqve sum, ecquid
 hòc loci potissimum mirer. An, quod vix sustineret pe-
 tere Noster, ne morum proderet disciplinam; singula-
 ri verocundia laude; an, quod vel offerendum contue-
 rint Academiae Proceres, quod tanta virtus merebatur,
 quæ summa sapientia fuit? Nam reprehendendi vani-
 tatem seculi nostri dicam, an stoliditatem potius, quan-
 ta hîc sese materia daret, cum quò quis impudentior
 fermè in petendo atqve audacior fuerit, hòc & in impe-
 trando felicior esse consuevit? Multi, priusquam adipi-
 scuntur honores, egregii habentur & digni maximis,
 cum fallant postea, cum sunt adepti. Sive quod magnæ
 humanarum mentium latebræ sint, & callidissimis etiam
 imponi queat: sive quod in eundem haud semper cadat,
 & scire, & facere præclara. Nonnulli sic quoque com-
 parant se, ut nihil nitendum ultrò putent, cum semel in
 manibus terræ fuerint: munusqve ac dignitatem, non
 tam virtutis stimulum habeant, quàm præmium potius
 exhausti laboris, & portum quasi, ubi quiescant. No-
 ster cum semel se addidisset in ea spacia, quæ designat o-
 res legitimi aperuerat, eum se gessit, sic se exhibuit supr a
 triginta ipsos annos (nam altero hujus s. culi cooptatus
 in Medicorum Ordinem est) ut quanta ingrediētis fuis-
 set

set modestia, tanta & decurrentis vis atqve strenuitas spectaretur. Ac nemo esset adeò, qui non SENNERTUM omnes & boni Medici, & Professoris numeros ita implere existimaret, ut anteferet ei neminem, paucissimos verò in isto genere poneret pares. Nam profitendo non tantum ac differendo de cathedra; sed lucubrando etiam domi, condendoqve monumenta æterna, & promovebat Medicinam quotidie, & exornabat. Testes pulcherrimi, & omni majores exceptione, tot missi ab eo in lucem libri. Quibus & suum præclare erudit seculum, & post venturas misericè instruxit ætates. Quibus mansurâ non minùs famâ intererit, quàm suæ non defuit illustrandæ. Nempe sic comparare se decet viros doctos, quemadmodum boni Patresfamilias solent. Qui ita in fundis suis versantur, sic agros colunt & hortos, ut familiaribus inde non tantum prospiciant; verum ad alios quoqve industria suæ porrigant fructus: atqve vel posteris etiam provideant. *Qualis Cæcilianus ille in fabulâ*

Serit arbores, quæ alteri seculo profint.

Eruditos quoq; quàm procul esse ab invidia; tam dare operam par est, ut quicquid bonorum assiduo studio atq; labore partum habent, de suis thesauris liberaliter promant; nec cum præsentis modò ætate vivâ voce, sed insequentibus etiam seculis perennitate literarum communicent. Quam sibi laudem adeò propriam fecit Noster; ut vix eorum aliquem, qui longè lateq; nostrorum corporum curam agunt, aut inveniri in præsentia, aut post deinceps futurum autumem, qui non SENNERTO multum, vel jam nunc debeat, vel debiturus in posterum sit: oqve peritior habeatur Medicus, quo studiosior

diostior olim in versandis ac evolvendis ejus fuerit scriptis. Quorum cum haud pauca edidit haecenus, tum omnia tantò majore applausu ac admiratione excepta publicè sunt, quò & absolutiora ipsa essent, & plus utilitatis promitterent. Quare hunc exantlati laboris fructum tulit, ut quod ab obitu demum alii decus vix sibi audent sperare, id vivus abstulerit; & nihilo seciùs nunc quoque à posteris expectet. Qui vehent semper iisdem laudibus, quibus interfuit ipse olim. Nisi quod quæ defunctos gloria sequitur, augustior fermè magisque sincere esse solet; dulcior ac delectabilior, quæ vivos manet. Interim tamen non eadem omnes fama amplectitur: nec pari gloriâ intelligentia scriptorum ac eruditio; & ipsa solertia operum celebratur. Illam & cogitationum subtilitas, & ingens optimarum rerum, quibus scientia constat, modus tuetur facilè, & admirabilem etiam facit: hæc, nisi acceperit explicandi vis atque facilitas, decoraque commendet oratio, ut intra famam non sit, at intra gloriam erit tamen? & quò ad gratiam, hoc quoque ad laudem habebit minus. Quicquid SENNERTUS monumentis victoris posteritati tradidit, ut omnes consummata doctrinæ numeros implet largiter; sic nullâ alia laude caret, quæ magni auctores legentium studia mereri solent. Nam neque docendi via ac ordine planius quicquam aut explicatius est; & dictio ipsa nec tortuosa atque difficilis, nec barbara etiam aut planè inculta. Quæ si fortasse in Rhetorum thronis haud tollat clamores, ac plausus, tamen in Philosophorum scholis maximè probatur. Quam apertam, perspicuam, candidam, plenam pudoris atque modestiæ; nec in elegantem & hispidam tamen, sed instar matronæ, quantum necesse ad honestatem.

de.

decenter ornatam, si esse contingit, vel absolutæ eloquentiæ laudem habet. Sed explicandi docendique virtutes noster ex Philosophiâ, cujus magnum in eo studium semper fuit, hauserat: nec ineptam & facilem dicendi ac enarrandi copiam literarum humanitati debuit, & mansuetioribus istis Musis. Quas sicut amare puer ceperat, sic nunquam fastidivit senex, & usque dilexit. Quâ in re duo consecutus est: ut vigiliæ ejus ac lucubrationes non doctis modò satisfacerent, sed elegantioribus quoque ne tædio essent. Et demereri utrosque, perfectæ laudis statuebat. Quare & fama gloriaque ejus hõc evagata latius, omnemque complexa est eruditum orbem, quò fundamentis solidioribus opera pluribusque subsidiis innitebantur. Ac factum adeò, ut non Germania tantum mater, quacunque patet, SENNERTI nomen; sed tradux etiam atque vicina Belgarum natio, & alius orbis vetustis seculis, Oceano undique circumfusa Britannia canat. De humanissimâ autem Gallorum gente, quid dicam? Quæ amat colitque; haud tantum; sed gnava in recudendis Nostri scriptis tueri etiam studet? Quid de Italiâ, magistrâ elegantiarum veteri, & omnis propemodum humanæ sapientiæ lare? Quæ adhuc memor magnitudinis pristinæ, & quiddam altius spirans, ut restauratarum sibi non modò artium ac disciplinarum decus; verum ingenii atque acuminis etiam laudem, avida gloriæ, vindicet; SENNERTUM tamen maximè admiratur, & ejus nomini nunquam non libentissimè assurgit. Nec nunc agendum nobis judiciorum, opinor, more, testibusque ac tabulis dictorum fulcienda est fides. In laude versamur, quam æquus quisque ac bonus ultro, & sine juratore admittere consuevit; non verò in
lite

lite & controversiâ. Cùm quia negat alius, & alius ait, qui viderint, audiverint, deprehenderit, produci oportet, quoties rerum veritas solius ingenii industria investigari haud potest. Aliàs infinita hujusmodi se darent ad manum aperta scriniorum rimanti, & si quid literarum conditum ibi, excutienti. Quæ omnia si vellem proferre ac edere, non horæ unius, sed verò diei integri aqua postulanda esset. Id unum commemorare exempli gratia interest, Illustriss. Dominum NICOLAUM SAPIAM, Codeni Comitem, & Magni Ducatus Lituanici Vexilliferum Supremum, Patavinorum Medicorum consilio, quorum magna per universam Europam semper auctoritas gloriaque fuit; imprimis autem Clarissimi Viri, JOHANNIS PREVOTI, adductum, ex Septentrione ultimo penè, curandæ valetudinis causa tot, millibus passuum, tot difficultatibus itinerum superatis, huc advolasse, seque commisisse SENNER TO. In quo profectò ei id penè accidit, quod T. Livio, illustri Romanarum rerum auctori, evenisse legimus. Ad quem visendum ac venerandum ex ipsis Gadibus, quas finem rerum habere antiqui, profectus nescio quis Romam est, eloquentiæ atque ingenii gloria, qua inclaruerat scriptor nobilis, evocatus. Ac multum quidem reverentiæ inde ac nominis crevisse Livio, persuadeor facilè, ut credam; illi tamè, qui in Italiam tantum terrarum marisque emelus venerat, quis tam longinqui itineris fructus constare potuerit, cognosse difficile est. Nam multò luculentius veriusque in scriptis suis Livium videre poterat & contemplari. Quæ ipsam mentis ingeniique pulchritudinem, & hodieque durantem, exhibebant qua homo maximè præcipueque æstimandus. Gaditano itaque felicior

felicior Polonus fuit: qui non vidit tantum atque coram admiratus SENNERTUM est; sed tactus ingenti beneficio etiam, cum vidisset, discessit. Ut intelligeret, nil supra verum narrasse famam: & pauciora propemodum retulisse: expertus novissimè opitulatorem felicissimum; quem Medicæ eruditionis principem salutaverat antè. Subit autem mirari, cur qui in tanta admiratione extra Germaniam positus, in sola patria invenerit, cui videretur nauci; & qui vocare in dubium vellet unus suffragiis gentium probatam virtutem. Morbi genus est: imaginosum abs re Latini appellant. Quòd observari species variaz hòc ægrotantibus soleant: quas turbidus, ac sua de sede errans animus sibi exstruit ipse ac fingit. Simile quiddam & eruditi quandoq; patimur: ac quæ sunt nusquam, videmur videre. Si intra modum se malum continet, nihil suavius est; nec ludos ullos præ illo velis spectare. Sed si zugefcit improbè, & in professam tandem insaniam erumpit, tum melius certè non tangere est. Ni Hippocratis vinculis stringendum putaveris; aut admovendum cucurbitas, quòd atram bilem ægrotus deponat. Non nostra est ratio, libenter de aliis ferre censuram. Nescio tamen, utrumnè hòc intemperiarum genere correpti fuerint, qui hæcenus ingeniosi in scriptis SENNERTI esse voluerunt. Quicquid sit, seu aliorum tueri adversus ipsum, seu suam firmare opinionem, ipsius institerunt elidere, multò ni fallor, fecissent prudentiis, si paullò majorem habuissent modestiæ curam; nec debacchati in eum tot atrocissimis essent conviciis, qui nemini hæcenus inclementer dixisset. Non diffitemor: dissentit Noster à multis sæpius; nec junioribus duntaxat, sed ipsis antiquis. At petulantia omnis atque malignitas

lignitas

abest: securusque de reliquis, soli intentus est veritati. Hanc unam querit, hanc intuetur unam atque spectat: ratus, hoc literatorum nemini unquam fraudi; gloriæ potius ac laudi semper esse. Non in tyrannide vivimus: nec in Republ. nostrâ locum habet, quod Agamemnon olim Achivis dixit, REX UNICUS ESTO. Æquali omnes censetur jure: & ut sit ordo aliquis; eadem tamen potestas est veritatis querendæ. Censet Plato: dicit sententiam Aristoteles: Hippocrates atque Galenus audiuntur: non cæteris tamen idè silendi incumbit necessitas. Et in suffragiis, non tam quis dixerit, quàm quid quis dixerit, æstimandum. Latet altissimè demersa veritas. Excussa veteribus plura sunt: non pauciora minorum diligentiam manent. Aperit viam alius, quàm itur ad verum, alius ipsum invenit. Cum suus cuique interim debetur honor: nec tantum effectio nobilium operum, sed & voluntas egregia præmium habet. Contendere & disceptare negotium anceps, tam non illicitum est; quàm in Senatu ac Curiâ sententias committere, quæ in diversa feruntur. Sed abstinendum ab omni verborum amarulentia, & procul habere caninam illam facundiam oportet: alienam eruditorum congressibus, & mulierculis relinquendam, quæ vendunt olera, aut furnos ac balnea calefaciunt. Quæ omnia adèd semper præstitit Noster, ut eruditissimi non modò scriptoris, sed sapientissimi etiam ferre laudem abundè queat. Explicate quæso librorum volumina: observate, si libet, disputantis mores: num fastus, num supercilium, num juvenilis ferocia ullibi notantur? Quàm nihil cum bile, nihil cum stomacho unquam dicitur? Quàm placida atque tranquilla omnia sunt? ut docere, non præliari

R

videa-

videatur. Nec sapientis profectò est, erumpere in turbas, ac impotente tumultu miscere omnia. Aliter provinciarum quies asseritur: aliter veritas propugnatur. Quæ modestissimum quemque maximè sequitur: intemperantes ac turbidos, dum altercantur, ut ad alia dilapsos, fermè relinquit. Sæpè ne nominat quidem, quibuscum ipsi negotium est: & si quos nominat, vix unquam sine prolixâ laude dimittit. Modestus pariter, nec malignus. Est, cum & Socratis artificio utitur planè: & nec affirmat quicquam, nec negat: contentus in partem utramvis verasse rem, & judicandi suppeditasse materiam, dum nihil interim ipse decernat. Quam divinam modestiam cum nusquam non servet, & liberaliter præstet omnibus, dignus profectò videbatur, ut non aliis, quàm suis moribus, cum ipso ageretur. Nunc tota plaustra conviciorum in ejus exonerantur caput, & quicquid exulcerata mens, ac impotentia furoris acta in præceps, dictare cuiquam atque subjicere virulenti potest, id omne in ipsum evomere, præclarum atque magnificum habetur. Scilicet tuenda majestas veterum est: nec committendum, ut convellantur à quoquam fundamenta temerè immotæ hæctenus veritatis. Esto: labi ac falli quandoque Nostrum contigerit. Homines sumus, non Dii. At flagris & scutica redigere in viam, à qua quis fortè, nec sua sponte declinasset; num come erit atque humanum? In formosissimis corporibus etiam apparent nævuli. Cæli ipsius nunquam tam suda serenaque facies est, quin aliqua nubecula tenuis offulcet. Nec ideò tamen in aspectantium odium veniunt: & multos his ipsis rebus magis delectant. Viderint itaque SENNERTI æmuli, ne fortè in ipsos congruat, quod apud scripto-

rem

rem veterem legitur: *Invenitur, inquit, & istud hominum genus, qui obire clare bonos, quam imitari malint; & quorum similitudinem desperent, eorum affectent similitudinem.* Scripsit doctissimus Chyronensis librum inter plures alios, quo vincere conatur, Herodotum non satis candido atque benevolo animo historiam scripsisse. Quam verè & rectè, nunc non disputo. Et memini istoc negotium agitatum jam olim inter doctos. Hoc nemo negabit, has notas sapientissimum scriptorem maligni atque malevoli hominis pinxisse tibi, ut nullus Apelles aut Protogenes teterrimi vitii imaginem complecti expressius potuisset. Hanc itaque normam si adhibere aliquis, atque ad eam exigere eorum scripta, quibus rogatum hoc bellum cum nostro hæctenus agere libuit, velit; vereor equidem, ut candoris ac liberalitatis laudem tueri queant. Sed illud non agam. *Qui vitia odit, homines odit,* dicebat Thrasea. Et satius est officium pro sua virili facere; quam secus commissa ab alijs exaggerare. Chymix studium primus in Academia ista excitavit Nolter. Ne nobilissima per se & præstantissima, si rectè tractetur, Philosophiæ ac Medicinæ portio diutius, non sine aliorum convicio, jaceret contempta. Quam eò diligentius excoluit; quò plures abuti non ignorabat. Ne aut invidiæ, aut noxæ esset, unde tot impetrari commoda possent, si quis scienter atque peritè in ea verteretur. Sed commédabat maximè, probabatq; cõmentum nobile, qua medicinas morborum; non item, qua thesauros ac opes & rãtùm non regna ipsa pollicetur. Non quòd non posset efficere, quod hinc promittat; sed quòd ab intruse- rit tanto opere, & ut subduceret profanorũ oculis penitus tam grande arcanũ, tot mira flexura implicaverit

circà, ut satius sit, vel Labyrinthum ingredi, quàm semel tentare has tantas ambages: quas superare atque emergere paucissimis datum; & nisi Diis geniti, nulli potuere. In exercendâ Medicinâ tam felix erat, quàm gnarus aliàs peritusque artis. Neque enim audaces magis fortuna, quod verbo veteri dicitur, quàm prudentes ac doctos sequi solet. Quam inde Appius suis cujusque moribus fingi, pronunciavit. Cum nullum ægritudinis genus, nulla affectio ullius morbi nihil eorum, quæ intervenire ut plurimum atque accidere solent, ipsum fugeret, cum omnes medendi artes ac vias haberet cognitatas, non temere unquam fefellit eventus. Quem prævidere Medicus prudens; præstare ex voto, nec felicissimus semper potest. Atque id adeò supra Medicum est, quàm Imperatorem supra, vincere semper. Interim tamen uterque functus officio, & suâ laude habetur dignus; si neque hic ignoravit morbi exitum, & imminetia cladum iste prædixit. Neutrum enim sua decepit ars: nec tam scientia ipsis defuit, quam successus. Qui à fortunâ ac fato; sive, ut Christianè magis loquar, à DEO maximè expectandus. Quid Imperatori consilium, quid sua ratio Medico prodest, si immodestos ille milites ac parum audientes dicto habeat; & iste ægrotum, non nisi malæ libidini suæ indulgentem? Jam sine præsidiiis necessariis nec benè suscipi res, nec administrari feliciter potest, si oportunitates temporum absint. Quæ omnia, ut extra nos sunt, sic neuter eorum præstare hæc sibi; & ut respõdeant planè, solus DEUS efficere potest. Infirmam imagini: & quoniam semel cum Imperatore contèdere Medicum capimus, videamus & porrò, ecquid ad demonstrandas Nostri virtutes, ab ejus laudibus peti

com-

commodè queat. Habet uterque quibuscum confligat: hostium copias concidit alter, alter morbos profligat ac delet. Ille, ut securitatem periclitantibus: iste, salutem jacentibus ut reddat. Multa ac magna in bellis per occasiones se præbent. Quas operiri captareque, ut ejus est, qui moretur cautè; sic, uti se dederint, in ipso invadere articulo, festinantis prudenter est. Tamen celeritate sæpius, quæ inimica consilio; quàm morâ peccatur. Quæ & constantiæ propior, & optimas quasque rationes invalescere facit. Quare cum duæ maximæ Imperatorum artes sint, nunc quiescendo rem gerere, nunc faciendo strenuè urgendoq; ; tamen majores semper habiti, qui cauta & tardiora, ne provocarent casus; quàm præcipitia ac immatura, ut tentarent fortunam, fuerunt amplexi. Juxta temeritatem habetur velocitas: sapientiæ affidere cunctatio putatur. Noster quoque, etsi nunquam temporibus deerat, & callidissimè inserviebat; in curandis ægrotis tamen cautior semper, quàm festinator fuit. Quod nescio quàm meticulositatem imperitiæ ac vani; sapientissimi quique prudentiam summam, & rationem maximam interpretabantur. Quibus SENNER TUS non alio animo languentium exercere videbatur curas; quàm optimi quique ac perfectissimi Imperatorum bella gerere. Quorum mentibus intimis perpetuò velut hæc cantilena Tragici insonat:

Qui magna moluntur, cunctari solent.

Et noster subinde recogitabat, quod apud Euripidem Jocasta, prudentissima princeps, juveniliter festinanti filio subjicit:

Consilia tarda providum excidunt opus.

Dei effigies pariter ac domicilium homo est: creatura-

rum nobilissima, & quoddam compendium universi. Idcirco ejus vitæ illudere, ejus salutem contemptam habere ac vilem, magna impietas videbatur. Quare quò circumspectior cautiorq; in ea tuenda ac protegenda Noster extitit, eò majorem laudem ac gloriam auferre etiam debet. Obruor dicendi materia, AUDITORES, & dum ad alia propero, nondum me istis sentio absolutum. Nam injicit manus bonitas: & commemoratâ medendi prudentiâ, ipsa non minus amat exponi. Nec certè sileri citra culpam potest. Nobiles illi de Porticu Sapientes finē hominis, juvare hominē; & nasci eâ quemq; de causâ statuebant, ut alter alteri prodesset. Non certè omninò dixerunt nihil: & eâ lege, ut se cepisse Noster olim existimabat; ita in factitandis medicinis haud aliter sibi versandum, habebat persuasum. Patebat omnibus: audiebat omnes: consilium nemini, nemini opem denegabat. Ac ut impleret officii partes, & suum assequeretur finem, non conditionē in homine atq; fortunâ; sed genus ipsum ortumq; communem intuebatur. Hâc ratione cum omnibus se facilem præbuisset ac bonum, maximum virtutis fructum in conscientiâ collocabat. Nam ut mercedem exigeret, tantum aberat, ut sæpe reddiderit oblatam: & vix acceperit unquam, nisi cunctanter. Exprobrare cuiquam tenuitatem munusculi; tam alienum ejus moribus, ut offerentium pudori ipse prospiceret maximè, proluxa humanitate sollicitudinem excusantium prævertens. Ex quo constare potest, quàm liberalis atq; ingenuus animus, nulla attaminatus avaritia, nec immoderata divitiarum libidine corruptus, ei contigerit. Quas conculcare penitus, & omnē earum curam habere procul, demētis & parum providi; admittere ita, ut præstò essent virtuti,

&

& citra cujusquam injuriam querelamque inculpatis-
 mis rationibus partæ constarent, sapientis putabat.
 Decem ipsi anni sunt, quod, cum tot aliis saluti
 fuisset, & ejus quoque apponi valetudini ceptus est, in
 cujus vitâ ac incolumitate tum nostra omnium salus,
 tum Republ. ipsius spiritus vertitur. Ita enim existima-
 bat Serenissimus Princeps, non tam SENNERTI in-
 teresse laudium, si suis allegeretur Medicis; quàm per-
 tinere ad decus aulae, si is accederet qui gloriâ nominis
 tot gentes ac populos implevisset. Quin ad exemplum
 facere etiam: ne ignorari putaretur tanta virtus, ubi
 notam cum primis & honoratam esse oportebat. At-
 que auspiciis nobile honori novo explicitus morbo
 ejus potissimum ope ac operâ Elector ipsemet dedit.
 Ut simul & ingrederetur aulam Nostræ, & ibi esset ma-
 gnus. Cujus accessionem tamen ac partem summus
 Ducum hac ratione esse voluit; ut Academiae pariter
 suum in eo constaret decus; cœtibusque discipulorum
 ne subtraheretur, quò Præceptore atque Magistro
 proficere possent maximè, qui arti medendi attendere
 vellent. Cavens scilicet, ne sui studio publicis com-
 modis deesset. Collegii Medici summam Decanus
 per vices administravit sapiens: Academiae fasces de-
 signatus Rector sexies, quod nemini ante contigisse
 meminimus, gessit. Tantâ integritate, fide ac circum-
 spectione, quanta esse, cum summa est, solet. Sed &
 quoties aliàs Academiae tractaret negotia, nihil agebat
 curabatque magis, quàm ne decederet aliquid, aut studi-
 orum honori, aut dignitati profectum, aut publico omni-
 um bono Quæ conservare non modò ac tueri; sed am-
 plificare etiam atque ornare perpetuò seper contēdebat.
 Cum invenisset ordinem ac domum, jam de familiâ cogita-

bar. Et hanc ut conderet, dispicienda præcipuè con-
 jux. Quæ custodiret parta ac tegeter; & inde prospiceret familiaribus, & fulcimenta daret generi, patriæ
 cives: denique solatio juxta ac levamento viro esset in
 omni fortunæ colore. Cæterum eo fato ingressus
 matrimonium est, ut ruptum semel ac iterum, tertio
 esset instaurandum. Primam omnium, MARGARE-
 TAM SCHATONIAM, ANDREÆ SCHATO-
 NIS, Viri Clarissimi, qui Medicam artem in Academiâ
 istâ summâ laude aliquam multos professus annos, fi-
 liam, adolescentulam, cum vix ingressus esset virilem
 ætatem; reliquas duas, HELENAM BURENIAM,
 & MARGARETAM CRAMERIAM grandiore
 natu, & viduas, ipse aut jam iturus in senium, aut senex,
 duxit. Verustissimi præcepti memor, quo congruen-
 tes ducere jubemur. Nec ignorabat admirandum illum
 Samium, connubia quoque, sicut alia, ad concinentes
 aptè numeros, & quandam harmoniæ legem, revocasse;
 eaque, ut felicia existerent, modulata præcipuè vo-
 luisse. Has ut ex æquo amarit omnes, in singulis tamen
 invenit quippiam, quod peculiari illecebrâ, & propriâ
 quadam Venere duceret animum ac moraretur. Non
 sine factorum benevolentia: ut ex diversis uxorum do-
 tibus intelligeret, quæ ornamenta miscenda in unum,
 quæ constipandæ cum primis laudes, ut absolutum
 matronæ exhiberetur exemplum. Id autem SCHA-
 TONIA præ cæteris maximum & peculiare habuit,
 quod fecit patrem: septies quidem, & eâ sobole, quam
 genuisse pœnitere nunquâ posset. Non dicâ de filiarum
 alterâ à non de duobus etiâ filiis, quos aut parvos extulit,
 aut vix dū adolescentiæ propinquos. De DANIELE ta-
 cebo etiâ, quæ omnium natu maximū, in ipso flore æta-
 tis,

tis. Patavii, in illustrissimâ Venetorum Academiâ, ubi tum medicinæ navabat operam, inclytæ Nationis Germanicæ, quam Artisticam vocant, Consiliarius, amissit extinctum, acri & capacissimâ indole juvenem. De ANDREA autem & MICHAELE superstitionibus, quid non eximii atque præclari sperandum nobis? Quorum ille, Collegii Philosophorum Adjunctus, eâ sacrarum literarum scientiâ ac eruditione instructus est, ut jamdum inservire Ecclesiæ cum singulari commodo possit; & iste junior Medicæ arti diligentissimè incumbit. Facili augurio, si æquare paternæ laudis gloriam haud possit, eâ haud tamen degenerare. Nec MARGARETA tacenda est: quæ Viro Amplissimo, LAURENTIO PABST, Serenissimi Electoris Saxonæ Archiatro, feliciter nupta, mereri & ipsa de bono publico potest egregiè, edendo prolem; si non SENNERTI nomen & genus, at indolem tamen, avitasque virtutes repræsentantem. Contigit Nostro justus habitus corpus, firmum, nervosum, temperie optima & valetudine, ne in maligna & ruinosâ domo habitaret animus, qui longè pulcherrimus ei contigerat, & tot ingentibus dotibus ornatus. Erat quippe in eo prompta perquam & velox intelligendi vis, excellens ingenium, memoria incredibilis: cui parare subsidia ab arte quoque, si esset opus, noverat, quam ille Chius Simonides aut condidit primus, aut invenit. His cum judicii acrimonia & gravitas singularis accederet, quid defuisse ipsi existimabimus horum, quæ naturam humanam in summum fastigium adducere solent? Nec mirum idè est, tot literas, tot disciplinas ac artes in unius ingenio hominis effloruisse, qui tanta naturæ bonitate præstaret. De Medicina cum alibi dictum sit, nihil nunc

R. s

repe-

repetendum hōc loci est. Quantus in Philosophia fuerit, tum alia ostendunt, tum vincunt maximè libri illi, quibus naturam rerum non ita magno ambitu, sed subtilissimè tamen executus est. Scientias Mathematicas mirè semper amavit; olim & diligenter excoluit. Senior Optice delectatus imprimis: & inde ejus de umbra adhuc in scriniis conditus, & nondum editus liber insignis. Attingit & Poeticen: nec legit libenter Poetas tantum, sed meditandis carminibus & ipse quoque non rarò expertus ingenium est: vel ludum honestum daturus animo; vel ut ostenderet, quàm amicorum honori ipse faveret. Habebat & hoc in more positum, ut nihil unquam susciperet operis, cujus auspicia non carmine aliquo dedicaret. Musarum delicias pro instrumento juxta habens, & voluptatis innocuæ, & pietatis. Quæ ut est prima sapientiæ ac maxima pars; sic aliena visa haud est, quæ exerceret id artis genus, quæ antiquissima contubernalis sapientiæ credita esset. Atque Poetice sanè, priusquam tota propemodum detruderetur in theatra ac scenas, & obolarii scorti instar improborum cujusquæ prostituereetur libidini, nusquam libentiùs, quàm inter Numinum aras & penates sacrorum conversata est: ut vel commendaret Diis orantium desideria; vel pro jam impetratis votis redderet gratias, ac caneret laudes. Præter Latinam, & Græcam Linguam haud vulgariter calluit. Ebrææ etiam peritus: neque ignarus Gallici atque Italici sermonis. Otium atque desidiam summoperè semper detestatus est: ignavus, industrius, & si quis alius laborum patiens, ut frugi homines solent cum primis. Manè surgebat in tempore: deinde legebat, commentabatur, mandabat literis cogitationes, differebat, visitabat

tabat ægrotos, docebat. Vacare ac otiosi vix unquam vidisses SENNERTUM: qui & remissioni dicata tempora ita locabat, ut vel ipse utilitatis inde aliquid, vel illi caperent, quibus cum esset. Quas tantas laudes probitas vitæ & innocentia, & illa quibusvis patens humanitas, mirificè commendabant. Pietatis studium tam curæ semper habuit, ut cætera omnia postponere longè videretur. Cujus rationem ut accuratè erat complexus animo, sic vitâ ipsâ exprimere nunquam non sedulò laboravit. Ne tam sermone ac verbo, quàm ipsâ re esset Christianus. Cujus officium non in sciendis decretis magis, quàm exercendis operibus Christianis consistere, planè erat persuasus. In quo ut rectiùs versaretur, Christianum non-Christianum sanè quàm graphicè delineaverat. Nam quò exactius nosset vitium, hòc sese melius constantiùsque repræsentaturum, virtutem existimabat. Enimverò & Lacedæmonii ut sobrietatem commendarent pueris: in ebriorum turpitudines intueri jubebant. Et pictor ille, cum simulaturus eqvum esset, asinum sibi proposuit. Ut intelligeret, quod in imagine sua deberet sequi maximè, cum quid vitandum imprimis, coram spectaret. Nec aliò pertinet, qui est jamdudum ab ipso editus de rectè vivendi & benè moriendi arte sapientissimus libellus. Nam mori benè, nec poterit temere, qui malè vixerit antè; atque vix vivet unquam rectè, qui aut ignoret rationem veram; aut hanc assidue non meditetur. Nam quò intercidunt plura per vitam, quæ avocent animum, abducantque perniciosius illecebris, ac quasi venenis quibusdam excantent; eò curandus diligentius, & excitandus crebriùs est, ne somnù sibi patiatur obrepere in multò tristissimâ ac imortalem

quam.

quendam mortem continuandum. Eiecti per omnem vitam nostri sumus; non ut in minutissimis occuparemur; sed ne quid transiremus ejus, quod luce dignum præcipuè esset. Suprema restant: quæ ipsa quoque juvabit exponere. Sicut fluminum non capita tantum decursusque, sed exitus quoque inquirimus; ita in viris ingentibus post ortum, & quæ cum eo connexa hærent, finem quoque ac obitum non sine peculiari voluptate consideramus. Acquievit D. XXI. Julii, anno proximo; cum nondum IV. decubuisset dies: appetenti fatali termino, qui ut descriptus de pactusque semel erat, ita nullâ ratione humanâ moveri poterat atque proferri. Morbus qui ipsum peregit, ex contagione manarat seu lue, quæ vehementer tum grassabatur. Hôc plus offundens formidinis, quod ipsa præsidia quoque jam occuparet. Delicati hominis est, eligere atque optare morbi quo finiatur, genus: Sapientis & Christiani, nullum quod venerit deprecari. Si nihil in morte ipsâ vitii sit, num quid in causâ inesse potest? Non felicitatem, quæ manet pios in cælo; non laudem ac gloriâ, quæ magnas virtutes in terris sequitur, aut potest donare ulla febris, aut adimere pestilentia. Nil idcirco interest, quo exigatur instrumento spiritus; quò avolet ille feraturque; hoc refert. Nec est plebejum, & populare penitus, ex peste mori: solet & scæptis ipsis incumbere, ac post pannorum centones sordidos, & ostrum ac purpuram venenare. Tot maximos autem Medicos & ante nostrum sustulit, ut sit difficile numerum inire. Hæc GESNERI, hæc CAPEVACCII, & illi HERCULEI SAXONIÆ, ne cæteros nominem, mortalium cœcibus exempti sunt. Ac tantum abest, quicquam eorum id detrahat gloriæ, ut augeat penè,

penè, atqve amplifiet. Quasi alio morbi genere magni antistites vitæ nequierint perimi, ni perniciosissimus omnium, & qui plus aliquid, quàm morbus, supervenisset. Natus est anno c^l. Is. LXXII. D. XXV. Novembr. sub occasum solis. Itaque omnis ejus vita hactenus in quinque & sexaginta annos, si paucos menses eximas, patuit. Non contemnendum spatium; ni multò amplius sibi aperuisset viri gloria; cui nec tempus nec meta posita est; & finis haud alius veniet, nisi qui literis & omnis generis sapientiæ erit communis. Ego verò, **AUDITORES**, ut intempestivas lacrimas, quæ fluant post annum; & quàm inania, tam quoque inepta lugendi officia censeam, quæ serò suscipiuntur; non possum tamen sine dolore quodam animi hoc tantum vulnus recordari. Nascuntur quotidie, qui literis studiisque animum applicent; & qui morborum promittant auxilia, passim reperiuntur: **SENNERTOS**, aut invenire in præsentia, aut expectare in posterum, næ arduum multò ac lubricum est. Tot uno in viro amissimus res, quot plures rarò possident. Quæ evehunt singula alios, & vel in summâ ponunt laude, hæc maximam partem conjuncta habuit Noster, & unus, ut ita dicam, pro populo penè fuit ac turbâ. Magna ingeniorum vanitas hodiè; nec minor seculi infelicitas est. Quæ matri scientiarum Græciæ olim, quæ artium omnium Genio, Italiæ tempestates bellorum quondam invexisse novimus, & nostram manere Germaniam possunt. Non Africæ uni, atque Hispaniæ humanitatem literarum Gotthicus furor, & sapientiæ studia excussit. Cuius potest accidere, quod cuiquam potest: & tam incerta futurorum mortalitas misera est, ut nefas sit scire, quid serus afferat vel per.

Non

Non possunt doceri sine stipendiis literæ ; non absq; impensa ac sumptibus disci. At quotusquisque est, cui de fortunis suis tantum reliqui fecerit armorum furor, unde alere prolem in sapientiæ studia, & digno seculo nomen possit, aut si quis sit, qui non præcipitet vota; vel aliò vertat, unde majoris emolumenti ac nominis spes fulget? Nempe non circumscribuntur bonæ artes tantum, & committuntur cum inopiâ consumptis præmiis; calcantur etiam, & quod calamitosos sequitur, contemptui sunt. Hoc magis, quò minus posse in bellis existimantur, quæ sola nunc regnant. Adimitur itaque omne pretium literis; & cum Doctores liberalium hunc fermè ex suis vigiliis fructum ferant, ut egeant acriter, & miserè contabescant fame: nemo sequendum sibi temerè putet, quod præter derisum atque miseriam vix quicquam promittat. Quid nunc de ratione studiorum perversâ memorem? Quæ tanta inolevit dudum, ut nihil auspicati ac læti literas augurari liceat. Non ordo servatur, non gradus fiunt. Confusè geritur res: nec tam pervadimus plerique studia, quàm persultamus. Runt in disciplinas, qui primis vix literis initiati sunt: & has, ut olim de Nilo canes feruntur bibere, transeundo delibant. Nam Græcâ aut & Latinâ eruditione quotus quisque paullò uberius se implet? Quæ tamen claves ipsæ sunt, quibus humanæ juxta atque divinæ sapientiæ adyta referantur. Deus avertat omen, ac irritum faciat, quicquid hâc cogitatione defixus animus timeret: sed videor tamen imminentè videre immensam quandam noctem literis: quæ, nisi maturè eatur obviâ, & sapientiæ studia è situ, è squalore ac sordibus, quibus oppressa, & fastidita ab aliis, ab aliis conculcata jacent, vindicentur, novum

chaos

chaos importabit terris, & instar vastæ voraginis humanitatem omnem hauriet ac absorbebit. Nam de Religione, AUDITORES, quid dicam, maximo humani generis bono? Quæ licet innixa opibus propriis, externis præsiidiis nihil indigeat; sic delectata semper est tamen comitatu Mularum ac ministerio, ut destituta his satellitibus, pulsa regno; nec tantum honorem ac decus, sed ingenuitatem ipsam propè, captivi mancipii instar, perdidisse Domina rerum videretur. Convenite memorias veteres, relegite tempora lapsa retrò, quando, aut stetit Veritas, nisi cum literis; aut condidit quoque, nisi iisdem prolapsis? Ut instituit eam in terris condiditque ac sanxit, æterni Patris sermo æternus ac ratio, & Sapientia, quæ nihil ignorat, & unde nostra omnis fluit; sic, quibus digrediens mundo mandavit vices, quod non didicerant sub studiorum incude positi, monstrante spiritu, qui mentibus eorum illabebatur, acceperunt illicò, & disseruerunt linguis totidem Sacramenta cælestia, quot universus orbis prope modam loqueretur. Ac his qui successerunt deinceps, quæ eruditione, quæ incredibili doctrina plerique omnes fuerunt? Jam cum Basili, cum Nazianzeni, cum aurei illi Chrysostomi ac Athanasii (ut reliquos Græcorum taceam) cum Cypriani, atque Ambrosii, & Hieronymi, ac Augustini tenerent suggestum, quanta, per immortalem Deum, Ecclesia luce splenduit? In quod fastigium arx pietatis fuiteducta? Nunquam profectò eorum monumenta divina ætero manibus, & oculis lustro, quin hæream tacitus, & quodam defigat stupore; incertus, divinorumne oraculorum scientiam si inam, cum incomparabili morum sanctitate conjunctam; an eruditionem literarum in illis, tam variam, tam infinitam

nitam ac inusitatam demirer magis: Ita omni scientiarum genere, omnium artium ac disciplinarum instrumento locupletasse animum; ac nihil fermè non tenuisse eorum videntur, quibus humani ingenii cultus ac eruditio solet attolli. Postea verò, cum tam recederent ab innocentia veterum ac sanctimoniâ sacrorum præfules, quàm sapientiâ copiâque doctrinæ iustem concessissent dudum; nec præter potentiam ac opes, aut quærerent quicquam, aut mirarentur; factum per fastum eorum atque incitiam est, ut contaminaretur illicitò religionis puritas, & nescio quibus interpolaretur fucis, donec potitâ rerum undique barbarie obliteraretur penitus, & plusquam Ægyptiæ tenebræ in universam Ecclesiam, quasi vasta illuvies, inundarent. Quæ dira & illatibilis nox non antè evanuit, quàm vindicari à litu literæ, & obbrutescenti orbi magis ac magis indices humanitas artium ac literarum reddi cepisset. A qua quò alienior quisque erat, ac magis rudis, hoc quidem securius pro falsitate stabat in armis; & cum in lucem iterum niteretur veritas, eò infestius ei se opponebat. Nam neque cum luce convenit tenebris: & acerbissimum hostem ignorantiam peritia habet. Contra ea, qui non omninò abhorruissent Mularum consortio, & bonis literis impleverunt pectus, studiosius fermè, & vestigarunt verum latens, & porrexerunt denuò apparenti manus: certè, se non tam duros ac implacabiles præbuerunt. Sed alibi rectius de nostra infelicitate licebit conqueri: nunc parta tibi felicitas gratanda SENNERTE. Qui eò proventus, ubi & ista, & alia quævis mala, quorum perpetuò nos circumagit metus interris; nec vides, nec lentis. Non de scorbuto inquiris amplius: non de ardoribus febrium
d:spu.

disputas, aut & gangtæ ac cancri pertentas foetores:
 DEO conjunctus, amplexus Servatorem optimum
 cœlestibus gaudiis efflorescis. Quicquid erravit
 Plato; quicquid non vidit Aristoteles, quicquid Phi-
 losophi cæteri aut ignorarunt aut irriterunt; Hære-
 tici verò & cotruperunt, id omne & notas facilè, &
 planè intelligis, & penitus tenes. Non hîc quietem
 interturbat tuam aut furor armorum, aut nihilo mitior
 improbæ linguæ rabies. Quæ in convicia & contu-
 melias ubi prorumpit, acrius lancinat, & altius lædit
 non rarò, quàm omnis sæ vitia ferri potest. Tranquil-
 la circum omnia, lætaque sunt, atque, ut verbo dicam,
 cœlestia. Quorum natura quàm à terrenis istis di-
 vertit; tam posita quoque extra hæc omnia est, quæ
 darò quodam necessitatis munere sustinenda in terris.
 Salve SENNERTE igitur; iterum dico, SENNER-
 TE salve: & hoc, quod in præsentî officium solvi-
 mus, hanc pietatem nostram, qua tibi cupimus placere,
 gratam jucundamque habe. Non æra aut marmor
 in tuos formamus vultus: non cœlo educimus super-
 bas moles, quæ simul honorem nominis tui, & admira-
 tionem oculis injiciant. Parabili materia, & facili
 artificio memoriæ tuæ consilimus: complexi scripto,
 quod sumtuosa industria alii & magno opere vix ex-
 primant. Nam pulchritudo mentis ac forma,
 nec manu pictoris, nec statuarii artificio osten-
 di potest, & sola oratione figuratur. Salve,
 inquam, & iterumque salve, SENNERTE.
 Quem nec ereptum putabimus, cujus tot maxi-
 ma pignora retinemus. Spiras in liberis, superstes
 in libris tuis es. Quorum beneficio nunquam
 non tuo divino ingenio licebit frui, dum morum
 S exem.

exemplar interim in optimi cujusque æmulatione
durabit. Hanc vitam tibi , non casus ullus atque
calamitas , non pestis ulla aut lues adimet,
& sola convertet æternitas.

D I X I.

ORATIO DECIMA TERTIA

AD

INVICTISSIMVM ROMANORVM
IMPERATOREM,

FERDINANDUM. III.

SEMPER AUGUSTUM

HUNGARIÆ BOHEMIÆQUE REGEM,
ARCHIDUCEM AUSTRIÆ &c.

ALLOCUTIO,

ALTERIUS NOMINE SCRIPTA

A. cl. l. c. XLIX.

CUm pro ingentibus beneficiis tuis , SA-
CRATISSIME IMPERATOR, quibus
adolescenciæ meæ spem (solaturus sic tamen
Parentis optimi senium , & de communi
Patriæ re non pessimè, opinor, meritâ canitiem, ornare
juxtâ, ac excitare dignatus es , non dispare indulgen-
tis

tissimæ Tuæ benignitati debere me intelligerem gratias; vererer tamen, ne prophanus, & parum reverens Majestatis tuæ viderer, si temerè, & solus, & nullà oportunitate temporis fretus, ad missionum tuarum irrumperem sacrarium, adeundi quascunque molliores vias curiosâ seduditate circumspexi hæctenus soliciteque vestigavi. Nec non audebam voti mei fiduciam capere, lætissimi nuncii cum afferrentur, MARIAM Tuam LEOPOLDINAM AUGUSTAM, exoptatissimam uteri sarcinam, & unde tot novæ gentibus spes lætitiæque deberent emergere, posituram in brevi, primâque editâ prole recuperatæ paullò ante pacis felicitatem obsignaturam velut ac firmaturam. Nam cum in gaudii ejus societatem, quæ tua inusitata bonitas est, invitaturus ultrò tum videbaris tuorum affectus ac studia propius, quantâ cum veniâ sperare poteram in cæterâ turba concurrentium in aulam fectis tripudiis, advolare quoque meipsum posse, simulque & gratulantis cum reliquis, & pro me solo, agentis gratias munere fungi? Fasque nunc esset tenere cupita animo, si ordine suo mortalium vota procederent, nec ex transverso incideret sæpius, quod spes conceptas infringat repente, & quæ præcepimus gaudia, si non evertat, corrumpat tamen; aut hæc conditionis nostræ lex plebem tantum, & istud in parendi necessitatem natum vulgus obstringeret; nec ipsa rerum culmina, ac Deo proximas potestates eodem tam illætabili jugo alligaret. Quid igitur est, quod cupidè adeò petimus optamusque miseri? Quod tanto ambitu nobis solemus promittere? Vix nisi umbra, ac somnium, quod antequam tenetur, elabitur. Ac licet blandiri quandoque, & pleno amplexu ruere in nos videatur fortuna, vix

tota transit tamen, & sæpe, quod donat, ejusmodi est, ut corrumpatur, dum prenditur; aut jam acceptum lætandi dolendique misceat causas. Video, quò necessitas tristissimæ adigar, dum nunc dicendum mihi est, quod sine mistura amaritudinis, & acri animi morfu dici haud potest. Absolvit expectantissimum partum AUGUSTA PUERPERA; sed simul ipsa (ô durum, ac miserabile!) absolvit vitam. Vagit in cunis Imperatorius Infans, & in tot natus sceptrorum spes molitur incrementa ætatis, dum in longinquum silentium eminentissima mater finita jacet. Ac nescio, quid faciendum prius in præsentem mihi sit? gratulandumne de novæ proles accessione, IMPERATOR; an de ereptæ conjugis damno sit condolendum? In ea ipsa quoque quid primò, aut quid novissimè flere oporteat hæreo dubius, & inter ancipites ætus veluti jactor. Num quòd tam viridis atque in ipso annorum ac dignitatis flore; an quòd tam recens matrimonii, & vix possessa, erepta est? Nam de sublimitate generis, quo orta, deq; divinis virtutibus, quibus excellentissimè ornata fuit, nihil commemorandum: nisi quatenus inde remedium doloris licebit petere, cui locus in iis non est, quæ nec eripi possunt, & semper durant. Tantus Austriacæ gentis fulgor est, ut in nullius funere exstingui possit; nec alium sibi metuendum finem habeat, quàm universitati rerum qui imminet: virtutes autem sicut non corporis, sed animi sunt; ita formæ earum, ut ipsi animi, æternæ sunt ac immortales. Quibus igitur partibus solvi morique MARIA haud potuit; neque debet lugeri. Nanquam quidem non tristis clarissimorum obitus accidit; eorum tamen luctuosa inprimis amissio est, qui posse diutius vivere præsumebantur.

tur.

tur. Quò minus enim secundum naturam videmur mori, eò mors ipsa acerbior est. Quæ naturalis putatur maximè, cùm jam provecta in gradum ultimum ætas, quò progrediatur amplius, non habet, instrumentis vitæ consumtis. Levior quoque jactura videtur, quorum diuturnior usus fuit: cùm, licet jucunditate nondum desierint capere, ipsa consuetudo longior tamen infringat quodammodo desiderii vim, satietate quasi inductâ. Amarissimum itaque desiderium boni esse oportet, quod cum incredibilem suavitatem attulerit, inter primos ac recentissimos fructus ex insperato eripitur. Non opes, & maximi quamvis exercitus muniunt æquè firmantque imperia, quàm numerosa regnantium suboles: nec quicquam citius Principem contemptum facit, quàm nuda & adjutore & vindice orbitas. Tantò acerbior itaque defunctæ conjugis erit memoria, quæ post experimentum fœcunditatis lætissimæ rapta est; quò plura deinceps datura videbatur præsidia, quibus fortuna tua, AUGUSTE, insisteret. Sed hæc dum tacitus cogito mecum, aut & edissero, non satis meminisse videor status vestri, quibus supremum Numen suas in terris legavit vices. Quorum Majestas ut longè præminet cuncta, ac despicit; sic verisimile est ipsorum quoque animos in illud adductos fastigium, intra cujus sublimitatem oporteat cadere, quæcunque cæteros confundunt ac turbant. Perinde ut mundi superior pars serena & placida tumultu caret; inferiora è contrario procellis fulminibusque obnoxia sunt. Sed veluti Sol, ut damnum lucis haud adeat, subtrahitur tamen visentium oculis, cum fulgentissimo ipsius orbi obtenditur nubes; sic rerum adversa etsi vigorem atque constan-

tiam haud adimant principalibus animis, obnubilant tamen: ut quid commune nobiscum videantur pati, quorum obtutus imbecillior est, quàm in altissimam lucem earum ut ferre se queat. Legimus populos, qui in defectu nocturni sideris, & æra quaterent tinnula, & excitarent ingentes clamores. Nimirum timebant stulti, ne interciperetur sibi pulcherrimi luminis, & in nocturnæ caliginis solatia à providâ beneficâque naturâ inventi usus, ni venirent auxilio, & excitarent velut sopitam beneficiis, viresque ac animos redderent defectæ. Sed supervacaneum hoc pietatis officium fuit. Ipsa se vindicat Luna, & quod objectu terræ eripi videbatur jubar, suis reparat opibus, aut potius reddit, simul pigerrimi elementi evicit umbram. Non aliter cum vestris comparatum mentibus est, terrarum Rectores: incidant nebulæ, quæ nobis offuscent majestatis vestræ candorem, ipse nil patitur: & quamvis conditus lateat ac tectus, sibi tamen lucet in se: appariturus mox toto sidere, & recreaturus orbem suum, in quo deficere paullò videbatur antè. Parum consideratus itaq; foret, qui tuo hõc tempore TIBI, IMPERATOR, solatiis auxiliisque externis putaret opus tantâ non modò sapientiâ Principi, verum & pietate. Neque enim ignoras, quam nos materiâ fragili orsa rerum natura in lucem protrus erit; quam nihil æternum simul, ac genitum; aut duraturum in longum sit, quod nominari semel ceperit homo. Non es oblitus conditionis communis in hõc altissimo etiam culmine: nosti Diis similes Principes, non Deos esse, hoc est, immortales. Nec excidit TIBI quo solo minor, sub cuius sceptro positus sis, cum sceptra omnia superemineas. Trãquillo & placido semper animo agere, sapiëntia TIBI monstravit:
 à pie-

à pietate habes, sequi perpetuò Deum, & placitis ejus
 acquiescere. Insurgat fortuna & totis ingruat viri-
 bus, nesciet vinci ita compositus animus, & omnes pe-
 titiones ejus furoresque ex facili elidet. Si tamen
 haud Cæsarem tantum ac Principem TE, IMPERA-
 TOR; sed hominem quoque atque maritum etiam
 sentias, quis vertet vitio, qui flere ac gemere nec à
 divinâ naturâ penitus alienum sciat. Nec nunc Ho-
 mericos Deos nominare necesse habeo, nugacissima
 humani ingenii figmenta. Ipse salutis auctor & con-
 ditor nostræ haud semel misit lacrimas, qui licet induit
 hominem, non Deum tamen exuit; & ei junxit ho-
 minem, ut homines Deo conjungeret. Potest excel-
 sus magnusque animus tueri possessionem boni sui ac
 gloriam in duritiem, licet atque rigorem haud abeat:
 nec idem est dolori succumbere, & dolorem sentire.
 Nemini hominum non aliquid dolet; sed cedere in-
 gruenti affectui; & jus imperiumque dare in se, non
 fortis & magni; delicati, ac imbecillis est. At verò
 qui reget & moderabitur animo, hic sui ipsius Rex, hic
 par aut proximus Deo audiet, qui ut excedat naturam
 omnem à semetipso tamen non excedit, sed unus ac
 idem semper est. Atque is ipse, IMPERATOR
 AUGUSTE, quàm non malignè egit Tecum, qui
 traduxit ad se, quàm charissimam habebas in rebus hu-
 manis; sed postquam reliquisset pignus, in quo sanctis-
 simi amoris copula deinceps etiam TIBI duraret. Quid
 spectabilis iste est homo, quàm modulata quædam
 species carne fulta ac sanguine? Et quomodo igitur a-
 vuilam putabis penitus, cujus imaginè, cujus sanguinem
 spiritûq; sed tuo mistû, in filio Principe tenere, ample-
 cti, amare licebit? Prætereà & inter absentes animorum

nexus atque conjunctio manet: & quorum semel fide bonâ coaluit spiritus, nec loci nec temporis spatio dirimi queunt. Nam longè distitos etiam memoria atque affectus præsentis facit. Magnum à pietate tuâ, IMPERATOR, magnum à stirpe ipsa solatium habes, quam dedit erepta. Nec refert, unam ac simplicem illam quòd dedit. Parum quippe in filiis interest, pluresnè an unum habeas; si unus ille multorum instar sit, complexus in universum laudes, quæ nobilitaturæ aliàs singulos erant. Res numerosissima humanus animus est, & infinitarum formarum capax, æquè ut mundus, Sint itaque licet honesti species plures, non ita illæ diversæ tamen, ut coire non queant, & in unius, sed nati feliciter, animo plenam & consummatam partibus omnibus repræsentare virtutem. Nec quis ætatem mihi hoc loco objiciat; & quòd in primis, ac vix dum inuentibus annis, nil præter spem nobis amplecti licet, Magnum quiddam & sola spes habet; si magna videlicet, atque prolixa per se: hoc est, magnis & evidentibus conjecturis nititur: nec futurorum inanis tantum præsumptio; sed ratiocinatio quædam, & demonstratio propemodum est. Non procreat frutices atque virgulta arbor nobilis: & ex TE, IMPERATOR, quid nisi magnum, & excellentissimum nasci credibile est? Cæterum in doles talis nutrita tam faustis sub penetrabilibus quòd non proficiet laudis, atque ascendet? Quid aula tua, nisi optimæ cujusque, ac maximæ artis Gymnasium est? TE ipso autem, PERFECTISSIME PRINCIPIMUM, quis melior nato, quis sanctior & undiquâque absolutior doctor continget? Qui tuo unius exemplo certius multò & efficacius monstrabis omnia, quæ magnum Principem faciunt, quàm sapien-

tissi-

tiffimi ac disertiffimi viri pluribus libris vix explica-
 runt. Multum quidem ad promovendam ingenii in-
 sitam vim literarum ac studiorum disciplinae faciunt;
 sed nescio quomodo doctrinam plerumque eorum vita
 potentior sit, quibuscum agimus, quos intuemur assi-
 duè; quin & amamus, colimus, veneramur. Quo-
 rum dicta, sicut oracula excipimus; & facta singula tot
 documenta vivendi & regulas ponimus. Quod ubi
 fit, non cum asperitate præcipiendi & cum terrore,
 magistro parum fideli, inculcantur mores egregii, ul-
 trò insinuant, & cum illecebrâ quadam, ac reverentiâ
 subeunt animum ac implent, rectiqve inducunt natu-
 ram. Atqui virtutem haud tantum ex TE, IMPE-
 RATOR, verumqve laborem (quod apud principem
 Poetam Æneas filium monet) sed ipsam fortunam et-
 iam haurire felicissimus puer & discere poterit. Quæ
 tam beneficia hætenus in augustissimam vestram do-
 mum fuit, ut pronuntiatio difficile sit, ad magnitudinem
 Austriaci nominis pluramè ipsa contulerit, an virtus;
 in æmulationem veluti atqve certamen descendens,
 utramereri de VOBIS præclariùs posset, virtusnè red-
 dendo dignos imperiis maximis; an ipsa, dum vos tam
 latè fecit regnare, ut magnam orbis terrarum partem
 teneatis imperio, & in vestrarum ditionum finibus sol
 oriatur, & occidat. Interim dum maximus omnium in
 adolescentiam crescit puer, dum in majores nititur gra-
 dus, rectoqve ac inflexo itinere per laudis fraternæ
 incedens vestigia jam non minetur, sed præstet princi-
 pem, quem virtus maxima, & summa fortuna dare potest;
 ego autem magis magisque, INVICTISSIME
 IMPERATOR, me beneficiis tuis concinno di-
 gnum, vel olim in statione eâ positus, in quam tua me

pietas non uno ornatum sacerdotio misit, solennes o-
beo vices, nunquam non memor indulgentiæ tuæ in me
& meritorum incomparabilium ero; nunquam non &
privatâ religione mecum solus, & inter publicos ope-
rantium cœtus agam, canamq̃ve gratias, proq̃ve salu-
te ac incolumitate tuâ, AUGUSTE; pro perpetuitate
domûs tuæ Impèriiq̃ve securitate, ac status quem affli-
ctissimis Patriæ rebus reductâ firmatâq̃ve pace reddi-
disti, castè nuncupabo vòta ac preces, in pectore imo
ac ore hoc volvens assiduè aut recitans carmen:

DEus Deorum, quem semel propitius Christiano orbi
commodasti Rectoreno, hunc diutissimè nobis concede.
Hic optimos CÆS ARVM virtute, maximos potestate, for-
tunâ felicissimos vincat. Quousq̃ve produci humana vita
terminus; quàm possunt latissimè porrigi annorum nostro-
rum spatia, tantumdem vivendo expleat: dum nihil inte-
rim, quamdiu inter mortales erit, in domo suâ mortale sen-
tiat. Hic Romano imperio, hic orbi rectores filios nepotesq̃
approbet: nec alios fortuna sua aut videat consortes, aut suc-
cessores accipiat. Nihil in eum liceat casibus; non suam in
ipso exerceant fata potentiam nisi prodesse cum volent & de-
mereri. Quicquid concussum, ac saucium jacuit hacten-
nus; quicquid dejectum, atq̃ve prostratum, id bonitate, id
sapientiâ suâ sanet ac erigat: constantiâ ac fortiidine asse-
rat, tueatur, conservet. Nec arma ulla quietem ac pacem
quam dedit, laceessant ac turbent, nisi quæ extra Patriam
repellat profligetq̃ longissimè, felix hostium Domitor,
magnus Triumphator Barbarorum.

E I N I S.